

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2017–2018)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2018

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615–5616

Innhold

Del I	Innledende del	9	Programområde 13	
	1 Innledning	11	Kommunal, bolig og modernisering	50
1.1	Ansvarsområder og organisering	11	<i>Programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.</i>	50
1.2	Oversikt over budsjettforslaget på programkategorinivå	12	Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet	55
2 Hovedmål og prioriteringer		14	Kap. 502 Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger	62
2.1	Innledning	14	Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	63
2.2	Prioriteringer i budsjettet for 2018	14	Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	65
2.3	Levende lokaldemokrati	15	<i>Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene</i>	66
2.4	En enklere hverdag for folk flest	17	Kap. 525 Fylkesmannsembetene	77
2.5	Et sterkere sosialt sikkerhetsnett	25	Kap. 3525 Fylkesmannsembetene	79
3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren		27	<i>Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning</i>	80
3.1	Kommunesektorens inntekter i 2017	27	Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	85
3.2	Kommunesektorens inntekter i 2018	27	Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål	87
3.3	Aktuelle saker med betydning for kommunesektoren	31	Kap. 3531 Eiendommer til kongelige formål	88
4 Anmodningsvedtak		35	Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet	88
5 Oversikt over budsjettforslaget		36	Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen	89
5.1	Utgifter og inntekter fordelt på de ulike budsjettkapitlene	36	Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen	90
5.2	Utgifter og inntekter fordelt på postgrupper	41	Kap. 534 Erstatningslokaler for departementene	90
5.3	Overførbare bevilgninger	42	Kap. 2445 Statsbygg	91
5.4	Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform	43	Kap. 5445 Statsbygg	97
5.5	Overgang til digital post til innbyggere og næringsliv	43	Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu	98
Del II	Budsjettforslag	45	<i>Programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk</i>	99
6 Oversikt over budsjettforslaget mv.		47	Kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT	108
			Kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT	112
			Kap. 541 IKT-politikk	113
			Kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	115
Programområde 00			<i>Programkategori 13.45 Personvern</i>	117
Konstitusjonelle institusjoner		47	Kap. 545 Datatilsynet	119
<i>Programkategori 00.10 Det kongelige hus</i>		47	Kap. 3545 Datatilsynet	120
Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen		48	Kap. 546 Personvernemnda	120
Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen		49		

<i>Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk</i>	122	Kap. 2412 Husbanken	213
Kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene	128	Kap. 5312 Husbanken	215
Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping	135	Kap. 5615 Husbanken	216
Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	136	<i>Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata</i>	217
Kap. 553 Omstillingsdyktige regioner	138	Kap. 590 Planlegging og byutvikling	228
Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling	147	Kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	233
<i>Programkategori 13.60 Samiske formål</i>	149	Kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	235
Kap. 560 Sametinget	152	Kap. 2465 Statens kartverk	237
Kap. 561 Tilskudd til samiske formål	153	Del III Omtale av særlige temaer	239
Kap. 562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	154	7 Omtale av særlige temaer	241
Kap. 3562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	154	7.1 Samfunnssikkerhet og beredskap	241
Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter	154	7.2 Omtale av klima- og miljørelevante saker	243
Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter	155	7.3 FNs bærekraftsmål 11. Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige	244
<i>Programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter</i>	156	7.4 Omtale av lønnsvilkår o.a. til ledere i heleide statlige virksomheter	247
Kap. 567 Nasjonale minoriteter	158	7.5 Orientering om likestilling i staten	248
<i>Programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.</i>	162	7.6 Orientering om likestilling i virksomhetene	250
Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner	172	Forslag	255
Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner	178	Vedlegg 1	
Kap. 573 Kommunereform	184	Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	269
Kap. 575 Ressurskrevende tjenester	185	Vedlegg 2	
Kap. 576 Vedlikehold og rehabilitering	186	Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år	276
Kap. 577 Tilskudd til de politiske partier	187		
Kap. 578 Valgdirektoratet	189		
Kap. 579 Valggifter	190		
Kap. 5616 Kommunalbanken AS	190		
<i>Programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg</i>	192		
Kap. 580 Bostøtte	202		
Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak	205		
Kap. 585 Husleietvistutvalget	210		
Kap. 3585 Husleietvistutvalget	210		
Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet	211		
Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet	212		

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet 2018	22	Tabell 6.14	Delkostnadsnøklenes vekt i samlet kostnadsnøkkel 2018 ..	173
Tabell 3.1	Økning i kommunesektorens handlingsrom i 2018 med og uten effektiviseringskrav på 0,5 pst. ...	29	Tabell 6.15	Kostnadsnøkkel for kommunene 2018	174
Tabell 3.2	Realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2018	29	Tabell 6.16	Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2018	175
Tabell 3.3	Gjennomsnittlig årlig oppgavekorrigert realvekst i kommunesektorens frie inntekter	29	Tabell 6.17	Satser for distriktstilskudd Nord-Norge 2018	176
Tabell 3.4	Kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter	30	Tabell 6.18	Satser for Nord-Norge-tilskudd 2018	179
Tabell 3.5	Kommunesektorens inntekter i 2018	31	Tabell 6.19	Tilskudd gjennom inntekts-systemet i 2017 og 2018	180
Tabell 4.1	Oversikt over anmodningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer ..	35	Tabell 6.20	Endringer i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som følge av endringer i oppgavefordelingen, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.	181
Tabell 6.1	Mål for programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.	51	Tabell 6.21	Reformstøtte	184
Tabell 6.2	Fordeling av bevilgningen på programmer	61	Tabell 6.22	Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg	194
Tabell 6.3	Mål for programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene	67	Tabell 6.23	Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata	220
Tabell 6.4	Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	81	Tabell 7.1	Årsverk 2015 og 2016	248
Tabell 6.5	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen – under oppføring	86	Tabell 7.2	Antall menn og kvinner og gjennomsnittlig lønn for menn og kvinner i utvalgte yrkeskoder ...	249
Tabell 6.6	Ordinære byggeprosjekter – videreføring	95	Tabell 7.3	Andel av hvert kjønn som arbeider deltid	249
Tabell 6.7	Statsbyggs balanse	97	Tabell 7.4	Antall årsverk og gjennomsnittlig månedsførtjeneste per årsverk 2011–2016	250
Tabell 6.8	Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	102	Tabell 7.5	Prosentdelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2011–2016	250
Tabell 6.9	Mål for programkategori 13.45 Personvern	118	Tabell 7.6	Tilstandsrapportering kjønnsbalanse Kommunal- og moderniseringsdepartementet ..	251
Tabell 6.10	Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk	124	Tabell 7.7	Deltid, midlertidig ansettelse, foreldrepermisjon og sykefravær i Kommunal- og moderniseringsdepartementet	252
Tabell 6.11	Mål for programkategori 13.60 Samiske formål	150	Tabell 7.8	Tilstandsrapportering underliggende virksomheter	253
Tabell 6.12	Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter	157			
Tabell 6.13	Mål for programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.	163			

Vedlegg 1

Tabell 1.1	Differensiert arbeidsgiveravgift og kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift	270
Tabell 1.2	Næringspolitikk	270
Tabell 1.3	Infrastruktur	272

Tabell 1.4	Velferd, oppvekst og miljø	273
Tabell 1.5	Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms	274
Tabell 1.6	Tiltak som prioriterer Nord-Norge og rammetilskudd til kommunene .	275

Figuroversikt

Figur 1.1	Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og andre virksomheter	11
Figur 3.1	Vekst i frie inntekter ut over beregnede demografi- og pensjonskostnader	28

Figur 6.1	Ressursfordeling per departementsområde i 2016	78
-----------	--	----

Vedlegg 1

Figur 1.1	Utvikling i den brede distriktspolitikken 2003–2018	269
-----------	---	-----

Oversikt over bokser

Boks 3.1	Kommunesektorens inntekter i 2018	31
Boks 6.1	Kostnads- og styringsrammer i statlige byggeprosjekter	83

Boks 6.2	Budsjetteringssystemet for poster med tilsagnsfullmakt	202
Boks 6.3	Statens områdesatsing i byer	224

DET KONGELIGE KOMMUNAL-
OG MODERNISERINGSDEPARTEMENT

Prop. 1 S

(2017–2018)

Proposisjon til Stortinget (forslag til stortingsvedtak)

FOR BUDSJETTÅRET 2018

Utgiftskapitler: 1–2, 500–595, 2412, 2445

Inntektskapitler: 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615–5616

*Tilråding fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet 22. september 2017,
godkjent i statsråd samme dag.
(Regjeringen Solberg)*

Del I
Innledning del

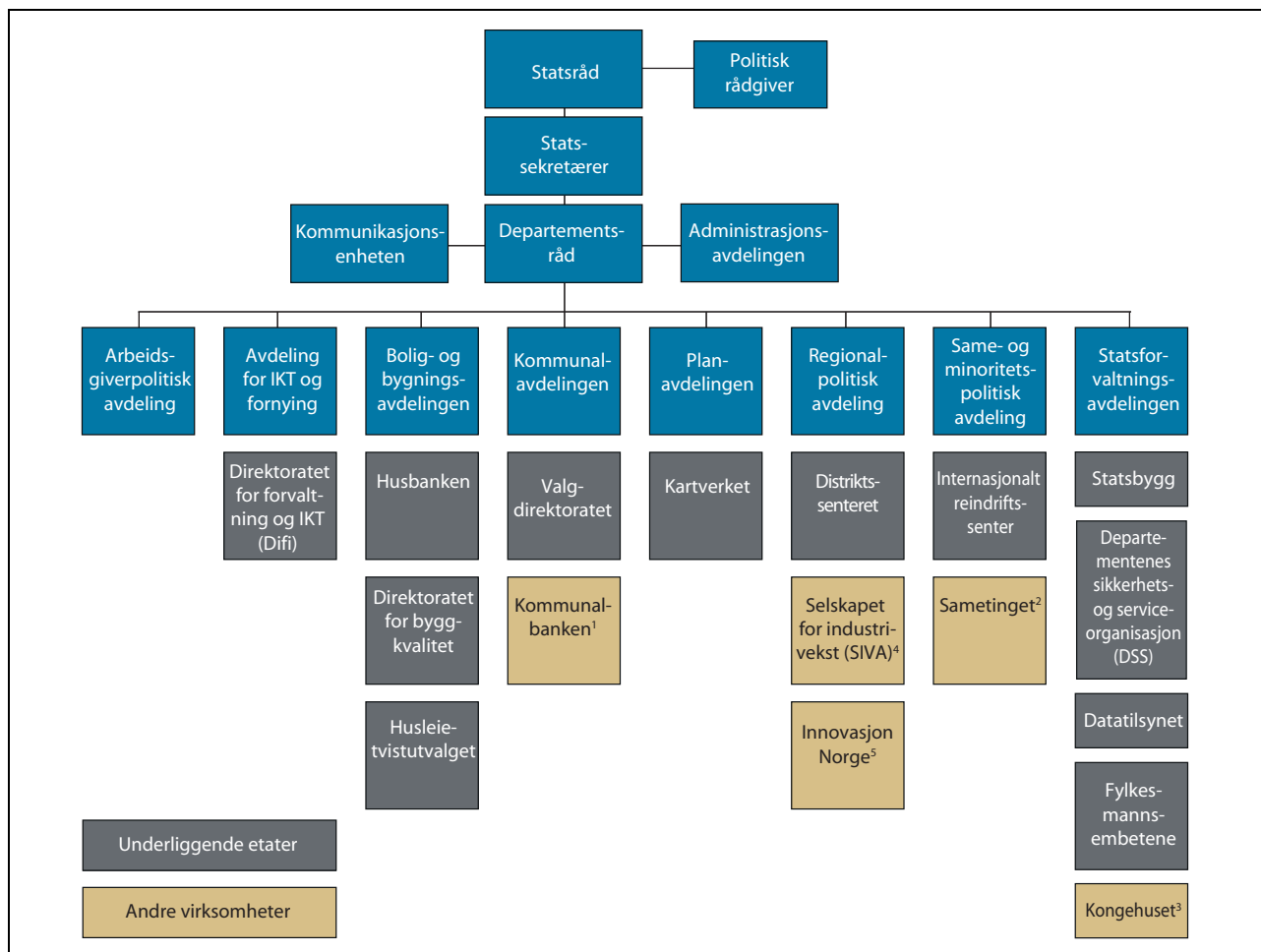
1 Innledning

1.1 Ansvarsområder og organisering

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for statlig arbeidsgiverpolitikk, sikkerhet og fellestjenester for departementene, fornying av offentlig sektor, IKT-politikk, bolig- og bygningspolitikk, økonomiske og juridiske rammebetingelser for

kommunesektoren, gjennomføring av valg, planlegging og kart- og geodata, regional- og distriktspolitikk, samer og nasjonale minoriteter, personvern, overordnet ansvar for statlige bygg og fylkesmannsembetene samt budsjettet for Kongehuset.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets organisering:

Figur 1.1 Organisasjonskart for Kommunal- og moderniseringsdepartementet med underliggende etater og andre virksomheter

¹ Aksjeselskap heleid av staten ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

² Selvstendig folkevalgt organ.

³ Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for bevilgningene til Kongehuset.

⁴ Statsforetak eid av Nærings- og fiskeridepartementet. Forvalter tilskudd for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

⁵ Særlovsselskap eid av Nærings- og fiskeridepartementet. Forvalter tilskudd for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

1.2 Oversikt over budsjettforslaget på programkategorinivå

Utgifter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2018
00.10	Det kongelige hus	232 229	247 534	247 534	357 734
	Sum programområde 00	232 229	247 534	247 534	357 734
13.00	Administrasjon og fellestjenester mv.	2 017 359	2 104 267	2 057 318	1 591 815
13.25	Fylkesmannsembetene	1 745 759	1 998 771	1 980 691	2 004 747
13.30	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	5 539 244	6 060 049	5 424 549	6 357 318
13.40	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	469 640	564 831	563 711	651 599
13.45	Personvern	47 852	52 553	52 693	56 470
13.50	Distrikts- og regionalpolitikk	1 931 209	1 720 149	1 754 649	1 389 029
13.60	Samiske formål	316 757	329 600	332 530	337 834
13.67	Nasjonale minoriteter	25 573	43 868	31 118	40 716
13.70	Rammeoverføringer til kommune-sektoren mv.	165 989 755	171 853 060	172 392 599	174 657 369
13.80	Bolig, bomiljø og bygg	19 929 649	21 143 961	21 127 111	19 898 127
13.90	Planlegging, byutvikling og geodata	1 018 914	1 286 422	1 347 685	1 259 635
	Sum programområde 13	199 031 711	207 157 531	207 064 654	208 244 659

Inntekter fordelt på programkategorier

(i 1 000 kr)					
Kat.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Budsjettets stilling pr 1. halvår	Forslag 2018
13.00	Administrasjon og fellestjenester mv.	178 294	144 150	143 877	146 075
13.25	Fylkesmannsembetene	187 530	160 702	160 702	164 215
13.30	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning	1 190 296	1 033 337	1 133 297	1 133 365
13.40	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk	27 696	42 282	42 282	66 185
13.45	Personvern	2 627			
13.50	Distrikts- og regionalpolitikk	380			
13.60	Samiske formål	6 726	2 958	2 958	2 923
13.70	Rammeoverføringer til kommune- sektoren mv.	417 000	390 000	390 000	443 000
13.80	Bolig, bomiljø og bygg	15 737 616	14 417 869	14 417 869	14 654 533
13.90	Planlegging, byutvikling og geodata	437 908	829 783	823 783	810 716
	Sum programområde 13	18 186 073	17 021 081	17 114 768	17 421 012

2 Hovedmål og prioriteringer

2.1 Innledning

Regjeringen vil føre en politikk som skaper muligheter for alle. Regjeringen har pekt ut åtte satsingsområder, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for to av disse:

- *Levende lokaldemokrati.* Regjeringen vil fornye og forbedre kommunestrukturen, slik at sterkere kommuner kan løse framtidens velferdsoppgaver bedre. Gjennom kommunereformen kan større kommuner få flere oppgaver og ta mer ansvar enn dagens kommuner. Dette vil styrke det lokale selvstyret og gi et bedre velferdstilbud over hele landet.
- *En enklere hverdag for folk flest.* Regjeringen vil fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor. Den enkelte skal få større frihet til å styre sitt eget liv. Gjennom mindre byråkrati og regulering vil regjeringen gi mer tillit og større handlingsrom til enkeltmennesker, lokalsamfunn, bedrifter og virksomheter.

I tillegg har departementet gjennom boligpolitikken ansvar for viktige områder knyttet til satsingsområdet *Et sterkere sosialt sikkerhetsnett*. Målet er at alle skal ha et trygt og godt sted å bo.

Departementet arbeider både med disse og øvrige ansvarsområder for å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor.

2.2 Prioriteringer i budsjettet for 2018

Hovedprioriteringene i budsjettforslaget for Kommunal- og moderniseringsdepartementet:

- levende lokaldemokrati
- en enklere hverdag for folk flest
- et sterkere sosialt sikkerhetsnett

For å bidra til et *levende lokaldemokrati* og styrke det kommunale velferdstilbudet, legger regjeringens økonomiske opplegg for kommunesektoren til rette for at kommunene og fylkeskommunene kan tilby flere og bedre tjenester.

Regjeringen foreslår en realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2018 på om lag

4,6 mrd. kroner. Realveksten i frie inntekter anslås til knapt 3,8 mrd. kroner. Veksten er regnet fra anslått inntektsnivå for 2017 etter Stortingets behandling av Revidert nasjonalbudsjett 2017.

Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med knapt 3,6 mrd. kroner til kommunene og 200 mill. kroner til fylkeskommunene. Av veksten i frie inntekter til kommunene begrunnes 300 mill. kroner med opptrappingsplanen på rusfeltet, 200 mill. kroner med tidlig innsats i barnehage og skole og 200 mill. kroner med forebyggende tiltak for barn, unge og familier for å ruste kommunene til barnevernsreformen. Av veksten i frie inntekter til fylkeskommunene foreslås det at 100 mill. kroner gis med en særskilt fordeling til ferjefylkene.

Regjeringen fortsetter arbeidet med å *fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor*. Målet er *en enklere hverdag for folk flest*. Digitalisering av offentlige tjenester og arbeidsprosesser skal sørge for at ansatte i staten jobber enklere og mer effektivt, og at innbyggere og næringsliv får gode og enkle tjenester.

Regjeringen foreslår 588 mill. kroner til nye statlige IKT- og digitaliseringstiltak i 2018. For å øke digitaliseringstempoet foreslår regjeringen blant annet 120 mill. kroner til utvikling av ny digitalisert skattemelding og 121 mill. kroner til medfinansieringsordningen for lønnsomme digitaliseringsprosjekter. Det foreslås også 13 mill. kroner for å heldigitalisere den offentlige anskaffelsesprosessen, slik at det blir enklere og mer attraktivt for næringslivet å delta i konkurranser om offentlige anskaffelser. I 2017 har kommunesektoren fått 25 mill. kroner til kommunale IKT-prosjekter. I 2018 tas det sikte på å tildele ytterligere 100 mill. kroner.

Regjeringen viderefører arbeidet med forenkling og digitalisering av plan- og byggesaksprosessene, samt arbeidet med å utvikle hensiktsmessige IKT-verktøy og digitale søknads- og saksbehandlingssystemer for byggesaker. Moderniseringen av Husbankens IKT-systemer (SIKT) fortsetter med en bevilgning på om lag 30 mill. kroner i 2018. E-søknad for grunnlån skal ferdigstilles, og det skal utvikles et nytt forvaltningssystem for lån og tilskudd.

Utviklingen av en nasjonal detaljert høydemodell for hele landet videreføres med en samlet statlig innsats på om lag 60 mill. kroner i 2018. Den skal gi bedre beslutningsgrunnlag for blant annet klimatilpasning, beredskap, ras og flomsikring, naturressursforvaltning og sikrere boligbygging, og vil også gi besparelser knyttet til planarbeid og infrastrukturutbygging. For å bidra til økt kvalitet på det offentlige datagrunnlaget, foreslås det også en økning på 15 mill. kroner for å videreutvikle matrikkelen.

Overgangen fra papirbasert til digital post fra det offentlige vil være forenkling for innbyggerne og næringslivet, og gi besparelser for statlige virksomheter. Regjeringen foreslår å realisere deler av gevinstene gjennom å redusere budsjettene for statlige virksomheter med om lag 50 mill. kroner. Dette kommer i tillegg til reduksjonen på knapt 200 mill. kroner i 2017. Dette gir rom for andre, prioriterte satsinger.

Byggeaktiviteten i statlige byggeprosjekter opprettholdes på et høyt nivå også i 2018. De to store byggeprosjektene Campus Ås og nytt nasjonalmuseum på Vestbanen foreslås videreført med en samlet bevilgning på om lag 3,2 mrd. kroner. Videre foreslås oppstart av nytt livsvitenskapsbygg ved Universitetet i Oslo.

Regjeringen vil styrke det sosiale sikkerhetsnettet ved å legge til rette for at vanskeligstilte skal få hjelp til å skaffe seg og bli boende i en egnet bolig. Regjeringen foreslår å videreføre kompensasjonen for uførereformen i bostøtten også i 2018. Samarbeidet med kommunene om områderettet innsats i enkelte områder i storbyene med særskilte levekårsutfordringer, styrkes. Samlet øker den statlige innsatsen med knapt 40 mill. kroner. Regjeringen foreslår en låneramme for Husbanken på 17 mrd. kroner i 2018. Dette er en reduksjon på 1 mrd. kroner, som gjenspeiler at det har vært lavere etterspørsel etter lån de senere år.

Samlet foreslår regjeringen å bevilge 41 mrd. kroner under politikkområder som enten er begrunnet i regional- og distriktpolitiske mål eller som har stor betydning for regional utvikling. Dette er en vekst på 0,2 pst. fra 2017. Regjeringen fortsetter å vri den distriktpolitiske innsatsen i retning av generelle virkemidler. Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk foreslås redusert med vel 300 mill. kroner i 2018. Dette gir rom for økte bevilgninger til samferdsel, kompetanse og innovasjon som vil bidra til å styrke vekstkraften i hele landet.

2.3 Levende lokaldemokrati

Regjeringen vil spre makt, og bygge samfunnet nedenfra. Kommuner og lokalsamfunn skal få mer rom for å styre saker som angår dem selv, og deres samfunnsutvikling.

Sterkere kommuner med flere oppgaver

Regjeringen har gjennomført en kommunereform som gir større og sterkere velferdskommuner som er rustet for å utvikle sine lokalsamfunn og levere gode og likeverdige tjenester til innbyggerne. Stortinget har behandlet Prop. 96 S (2016–2017) *Endringer i kommunestrukturen*, jf. Innst. 386 S (2016–2017), hvor 111 kommuner ble vedtatt slått sammen til 43 nye kommuner. Totalt i kommunereformen er 121 kommuner vedtatt slått sammen til 47 nye kommuner. Dette vil gi 354 kommuner 1. januar 2020. Nesten en tredjedel av innbyggerne i Norge vil få en ny kommune gjennom reformen.

Flere oppgaver til kommunene gir økt makt og myndighet og dermed økt lokalt selvstyre. Stortinget har behandlet Prop. 91 L (2016–2017) *Endringer i ekteskapsloven og bustøttelova m.m. (oppgaveoverføring til kommunene) og lov om overføring av ansvar for kollektivtransport* og gjort vedtak i samsvar med forslagene. Nye oppgaver vil gi kommunene mulighet til å utvikle et mer helhetlig og sammenhengende tjenestetilbud til innbyggerne, samtidig som det bidrar til å flytte makt fra staten til lokalsamfunnene, og dermed også skape større interesse for lokalpolitikken.

Med kommunereformen har regjeringen lagt et grunnlag for sterkere velferdskommuner hvor kommunene har stort ansvar og stort handlingsrom. Det er likevel gjenstående utfordringer knyttet til kommunestrukturen. Fortsatt er det en heterogen kommunestruktur med små og sårbare kommuner og u hensiktsmessige grenser særlig rundt flere av våre storbyer. Regjeringen ønsker å opprettholde den norske tradisjonen med sterke velferdskommuner med stort og reelt lokalt selvstyre, og mener at dette forutsetter endringer i kommunestrukturen også framover. Regjeringen og samarbeidspartiene på Stortinget er enige om at kommunereformen skal fortsette. I Kommuneproposisjonen 2019, som legges fram våren 2018, vil derfor regjeringen komme nærmere tilbake til hvordan det videre arbeidet med endringer i kommunestrukturen kan legges opp.

Gjennom å forenkle og effektivisere plan- og byggesaksprosesser har regjeringen lagt til rette for økt lokalt selvstyre. I innsigelser til kommu-

nale planer behandlet i departementet har kommunene fått helt eller delvis medhold i om lag åtte av ti saker i denne regjeringsperioden, mot fire av ti saker under Stoltenberg II (2005–2013). Fylkesmannen er bedt om å legge økt vekt på kommunalt selvstyre i plansaker. Innsigelser skal begrenses til saker av nasjonal eller viktig regional karakter der dialog ikke har ført fram. Fylkesmannen i tolv fylker inngår i en forsøksordning der de samordner og kan avskjære statlige innsigelser til kommunale planer. Departementet vil høsten 2017 vurdere videre oppfølging av samordningsforsøket.

Regionreform

Regjeringen ønsker en helhetlig forvaltningsstruktur som møter framtidens utfordringer, og der de ulike delene fungerer godt sammen. I forbindelse med behandlingen av Prop. 95 S (2013–2014) *Kommuneproposisjonen 2015*, der departementet la fram rammene for kommunereformen, tok Stortinget initiativ til en regionreform for å få en fylkesinndeling bedre i samsvar med de samfunnsutfordringer som regionalt folkevalgt nivå skal bidra til å løse. Stortinget har behandlet Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalgt nivå* og fattet vedtak i samsvar med Innst. 385 S (2016–2017). Stortingets vedtak innebærer at det i 2020 vil være en ny fylkesinndeling med elleve fylker inkludert Oslo. Fylkesinndelingen vil da være bedre tilpasset de samfunnsutfordringene vi står overfor og legge til rette for en styrket samfunnsutviklerrolle for fylkeskommunene. Fylkeskommunene vil få nye oppgaver innen sentrale deler av samfunnsutviklingen. Den regionale planleggingen er et viktig virkemiddel for å fylle samfunnsutviklerrollen. Det skal legges til rette for at denne rollen styrkes gjennom bedre dialog i arbeidet med regionale planstrategier, mer forpliktende regional planlegging og regionale avklaringer som grunnlag for statlig planlegging. Regjeringen vil utrede ulike løsninger som kan bidra til et mer effektivt arbeid med areal og transport i hovedstadsregionen. Dette skal involvere de store kommunene rundt Oslo i større grad enn i dag. Regjeringen har også satt ned et ekspertutvalg som skal vurdere ytterligere oppgaveoverføring til de nye fylkeskommunene.

Bærekraftige byer og sterke distrikter

Meld. St. 18 (2016–2017) *Bærekraftige byer og sterke distrikt* ble behandlet i Stortinget våren 2017. Hovedbudskapet i meldingen var at bære-

kraftige byer og sterke distrikter kan og bør dra nytte av hverandre. Regjeringen vil sikre sterke distrikter og levende lokalsamfunn i hele landet. Regjeringens brede satsing på samferdsel, forskning, innovasjon og vekstfremmende skattelettelse er noen av de viktigste tiltakene for å bidra til vekst og utvikling i både byer og distrikter. Stortingets anmodningsvedtak nr. 709 og 710 av 29. mai 2017 er omtalt nærmere under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

I meldingen la regjeringen til grunn at det vil bli økende konkurranse om arbeidskraft mellom både næringer og regioner framover, sammen med et økende trykk på effektivisering i arbeidslivet gjennom automatisering og bruk av IKT. Regjeringen vil derfor bidra til utvikling av langsiktig omstillingsevne for et konkurransedyktig næringsliv i alle deler av landet, gjennom styrket satsing på blant annet samferdsel, forskning, utvikling og innovasjon, vekstfremmende skatteletter og regionale strategier for vekst og tilgang på kompetanse.

Regjeringen vil føre en aktiv lokaliseringspolitikk for statlige virksomheter, og la fram en egen plan for dette arbeidet sammen med stortingsmeldingen om byer og distrikter. Målet er en mer balansert fordeling av statlige virksomheter som kan bidra til utvikling av sterkere arbeidsmarkeder i hele landet. Planen redegjør for konkrete nyetableringer og omlokalisering av virksomheter som bidrar til dette. Som et ledd i planen er så langt over 700 arbeidsplasser vedtatt lokalisert eller nyetablert utenfor Oslo. I perioden 2009–2013 ble om lag 240 statlige arbeidsplasser lokalisert utenfor Oslo.

Små lokale markeder og lange avstander, færre næringsaktører og mangel på finansinstitusjoner og kompetansemiljø gjør omstilling i mindre arbeidsmarkeder særlig utfordrende. Regjeringen viderefører ekstrainsatser for å styrke grunnlaget for næringsvirksomhet og kommunene sin rolle som samfunnsutvikler i slike områder, i tråd med strategiene i meldingen.

I meldingen vektla regjeringen videre behovet for en bærekraftig arealbruk og transport-systemer som medvirker til økonomisk aktivitet, sikrer klima- og miljøhensyn og fremmer sosial integrasjon. Bedre arealbruk og miljøvennlig transport ble også trukket fram som sentrale elementer i det grønne skiftet i byene. Her vil byvekstavtalene være et viktig virkemiddel i oppfølgingen.

Regjeringen er opptatt av å medvirke til gode og inkluderende lokalsamfunn. I meldingen la

regjeringen vekt på hvordan staten kan støtte opp om kommunenes ansvar for utforming av fysiske omgivelser i byer og tettsteder. Det handler om gode offentlige rom og møteplasser, grønne områder og korridorer som åpner for rekreasjon, fysisk aktivitet og naturopplevelser, bruk av kulturarven som ressurs og midlertidig bruk av tomme lokaler. Områdesatsinger er et viktig tiltak for å bidra til inkludering og likeverdige levekår i utsatte byområder. Regjeringen vil derfor fortsette å støtte dette samarbeidet med kommunene.

Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging i arbeidet med å utvikle attraktive, bærekraftige og konkurransedyktige byer og tettsteder

Befolkningsvekst, arealkonflikter, press på infrastruktur og klimautfordringer krever en samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging på tvers av kommunale grenser.

Departementet har i 2016 og 2017 hatt dialog med kommunene og fylkeskommunene i de fire største byområdene om byutviklingsavtaler. Byutviklingsavtalene ivaretar arealdimensjonen i bymiljøavtalene. Bymiljøavtalene følger opp målet fra klimaforliket om at vekst i persontransport i byområder skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange. I tillegg skal løsningene som velges bidra til bedre framkommelighet totalt sett, spesielt ved å tilrettelegge for attraktive alternativer til privatbil. Det er besluttet at bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler skal samordnes til en felles byvekstavtale. I en overgangsfase vil avtaleformene overlape hverandre. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har en tilskuddsordning rettet inn mot kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med arealtiltak i disse avtalene. For 2018 foreslås det en bevilgning på 20,1 mill. kroner, jf. kap. 590, post 61 Byutviklings- og byvekstavtaler. Tilskuddsordningen supplerer bevilgninger over Samferdselsdepartementets budsjett til bymiljøavtaler, byvekstavtaler og Belønningsordningen der det for 2018 er foreslått om lag 2,5 mrd. kroner. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Samferdselsdepartementet under kap. 1320 Statens vegvesen, post 30 Riksveiinvesteringer og kap. 1330 Særskilte transporttiltak, post 61 Belønningsordningen for bedre kollektivtransport mv. i byområdene, post 63 Særskilt tilskudd til store kollektivprosjekter og post 64 Belønningsmidler til bymiljøavtaler.

For Oslo og Akershus er det inngått en bymiljøavtale og en byutviklingsavtale. Byvekstavtaler er inngått for Bergen og Nord-Jæren. Disse avtalene ivaretar både transportsiden og arealdimen-

sjonen. For Trondheim er arealforpliktelsene ivarettet gjennom den inngåtte bymiljøavtalen, og disse vil konkretiseres nærmere ved reforhandling av avtalen til en byvekstavtale. Bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler vil bli samlet i byvekstavtaler for hver enkelt byregion. Reforhandling av de inngåtte avtalene vil kunne skje i 2018.

Formålet med byutviklingsavtalene og arealdimensjonen i byvekstavtalene er å sikre en effektiv og forutsigbar oppfølging av regionale og interkommunale areal- og transportplaner. Det skal sikres et forpliktende samarbeid om utvikling av kollektivknutepunkter med høy arealutnyttelse, samtidig som by- og bokvaliteten ivaretas. Det er viktig at staten følger opp sin lokaliseringspolitikken aktivt og tydelig i storbyområdene hvor den inngår byutviklings- og byvekstavtaler. Staten forplikter seg til å legge statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging til grunn for lokalisering av statlige virksomheter. Avtalene skal sørge for en arealbruk som bygger opp under statens investeringer i kollektivtransport, sykling og gange.

I Nasjonal transportplan 2018–2029 framgår det at staten vil legge til rette for at forhandlinger om byvekstavtaler med Kristiansandsregionen, Buskerudbyen, Nedre Glomma-regionen, Grenland og Tromsø kan komme raskt i gang. For disse øvrige fem byområdene vil innføring av byvekstavtaler skje på bakgrunn av erfaringene fra inngåelse av avtalene med de fire største byområdene.

2.4 En enklere hverdag for folk flest

Fornye, forenkle og forbedre

I årene framover må det norske samfunnet gjennom en betydelig omstilling for å møte utfordringene med fallende oljeinntekter, færre yrkesaktive bak hver pensjonist og behovet for et grønt skifte. Offentlig forvaltning må være omstillingsdyktig og bruke ressursene effektivt og i samsvar med innbyggernes behov. Siden den tiltrådte, har regjeringen arbeidet med konkrete tiltak for å øke kvaliteten på styring og ledelse i offentlig sektor, gjøre forvaltningen mer brukerorientert og legge til rette for en mer effektiv bruk av ny teknologi. Sammen med viktige strukturreformer skal dette omstillingsarbeidet gi effektivitet og gjennomføringskraft i offentlig sektor.

I stortingsperioden 2013–2017 har regjeringens satsingsområde *En enklere hverdag for folk flest* vært fellesnevner for en rekke tiltak for å fornye, forenkle og forbedre forvaltningen. En rekke

forenklinger i lover, forskrifter og annet regelverk er gjennomført. En viktig del av forenklingsarbeidet er å fjerne tidstyver og sørge for at forvaltningen bruker et tydelig og forståelig språk. Effektivisering og fornyelse av offentlig sektor stimuleres ved bruk av innovativ metodikk og innovative anskaffelser.

Nedenfor gjøres det rede for noen av departementets konkrete tiltak for å fremme denne utviklingen. I tillegg vil det være satsinger og tiltak på andre departementers områder som er sentrale for dette.

Offentlig forvaltning skal jobbe kontinuerlig med fornying og innovasjon

Arbeidet med å fjerne tidstyver i statlig forvaltning leder over til et arbeid for kontinuerlig fornying og innovasjon i offentlig sektor. Tidstyvprosjektet har gitt ledere og ansatte større legitimitet til å arbeide med forenkling og forbedring, og det har bidratt til økt faglig samarbeid og bedre koordinert arbeid i forvaltningen. Tidstyvprosjektet har skapt et godt grunnlag for fortsatt forbedringsarbeid. I et samfunn i rask endring blir det stadig viktigere at forvaltningen har høy bevissthet om hvordan prosesser og tjenester kan forbedres. Staten og kommunesektoren samarbeider i 2017 om å fjerne tidstyver i kommunesektoren. Resultatene av dette samarbeidet vil vurderes tidlig i 2018.

Designmetodikk er særlig interessant for å utvikle løsninger som er tilpasset brukernes behov. Eksempelvis har Ullevål sykehus ved bruk av tjenstedesign redusert ventetiden for utredning av brystkreft med 90 pst. I design- og tidstyvprosjektet «Hjelp meg, det haster! Veien inn til behandling for alvorlig psykisk syke», satte Oslo Universitetssykehus (OUS) alvorlig psykisk syke i sentrum. Pasienter, pårørende og fastleger kan nå, helt uten ventetid, få snakke med en spesialist når de mistenker alvorlig psykisk sykdom. En felles telefontjeneste, betjent av spesialist, sørger for en vei inn og rask vei til rett behandling. Tidspunkt for konsultasjon gis innen 48 timer og konsultasjon gis innen 14 dager. Dette kan bedre prognosene for alvorlig psykisk syke, og redusere de betydelige samfunnsøkonomiske kostnadene forbundet med slik sykdom. Prosjektet ble støttet av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Design og arkitektur Norge (DOGA). Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har i 2016 og 2017 gitt støtte til prosjekter i statlige virksomheter som bruker tjenstedesign som metode til å oppnå mer effektive og brukervennlige tjenester. Ordningen foreslås videreført og styrket i 2018, jf.

omtale under programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk.

Departementet har lansert et inspirasjonshefte for kommuner og statlige virksomheter om hvordan offentlig sektor kan samarbeide mer med sosiale entreprenører. Erfaring viser at slikt samarbeid øker innovasjonskraften også i det offentlige, og samarbeidet har potensial i seg til å forbedre tjenestene, ikke minst på tvers av sektorene.

Et klart og brukertilpasset språk er en viktig forutsetning for at forvaltningens brukere forstår sine rettigheter og plikter, og for at digitale tjenester blir tatt i bruk. Vegvesenets revisjon av purrebrevet «Har du glemt EU-kontrollen?» førte til 40 pst. færre henvendelser om EU-kontroll. Omskriving av brevet til klart og tydelig språk har dermed spart Vegvesenet for vesentlig tid og penger. Departementet har i årene 2014–2016 via Difi blant annet delt ut 1 mill. kroner i støtte til tekstrevisjon til 19 statlige virksomheter. I tillegg er det gjennomført flere kompetansebyggende tiltak og tiltak knyttet til klart lovspråk. Det er også gitt støtte til klarspråkarbeidet i kommunene i 2015, 2016 og 2017.

Program for bedre styring og ledelse i staten

Regjeringens program for bedre styring og ledelse i staten ble etablert i 2014. Programmet har iverksatt flere tiltak innenfor fem områder: ledelse, styring, samordning, IKT og beslutningsgrunnlag. Tiltakene skal hver for seg og i sum bidra til bedre resultatorientering og gjennomføringskraft i statsforvaltningen. Hovedmålgruppen for programmet er toppledere i departementene og underliggende statlige virksomheter. Programmet avsluttes i 2017, men flere av tiltakene vil videreføres i 2018 for å få mest mulig effekt av programmet også etter programperioden. Se nærmere omtale under programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk.

Bedre bruk av arbeidskraft – ny statlig arbeidsgiverstrategi

Statens arbeidsgiverpolitikk skal bidra til at virksomhetene rekrutterer, utvikler og beholder kompetente medarbeidere slik at staten kan oppfylle sitt samfunnsoppdrag. En hovedstrategi er å gi virksomhetene økt innflytelse på utformingen og gjennomføringen av arbeidsgiverpolitikken. For å oppnå dette har departementet våren 2017 opprettet statens arbeidsgiverråd, med 15 virksomhetsledere som medlemmer. Departementet vil legge til rette

for støtte og rådgivning til virksomhetene, særlig knyttet til omstilling. En ny digital, statlig arbeidsgiverportal planlegges etablert i januar 2018.

Ny lov om statens ansatte trådte i kraft 1. juli 2017. Adgangen til midlertidige ansettelser i staten er strammet inn, og loven er forenklet og modernisert. Tilliten til forvaltningen ivaretas blant annet gjennom at rekruttering av statens ansatte skjer etter åpen konkurranse og en etterprøvbart prosess. Den nye loven vil også legge til rette for gode prosesser ved de omstillingene som gjennomføres i forvaltningen.

Tariffoppgjøret 2016 markerte starten på arbeidet med å modernisere lønns- og forhandlingssystemet i staten. En betydelig andel av lønnsputten er satt av til lokale forhandlinger, slik at lokale parter har mulighet for å rekruttere, utvikle og beholde gode medarbeidere. Dette arbeidet ble videreført i 2017. I de to hovedtariffavtalene er det avtalt at arbeidet med å videreutvikle lønns- og forhandlingssystemet i staten skal fortsette.

Departementet har iverksatt flere tiltak for å utvikle godt lederskap i staten, blant annet gjennom lederplakaten, revidert lederlønnssystem og Difis arbeid med gjennomføring og utvikling av kompetansetiltak for ledere og ledergrupper.

«På nett med læring» er en fireårig satsing for å etablere et felles digitalt læringstilbud og stimulere til kunnskapsdeling og gjenbruk i staten. Satsingen omfatter nå mer enn 20 kurs som er tilgjengelig på en felles digital læringsplattform (laeringsplattformen.difi.no/).

Ny fylkesmannsstruktur

I sammenheng med den pågående kommune- og regionreformen har regjeringen også gjennomgått fylkesmannsembetenes struktur. Agder-embetene er slått sammen med virkning fra 1. januar 2016, og embetene i Trøndelag er vedtatt sammenslått med virkning fra 1. januar 2018. Ytterligere fem sammenslåinger av fylkesmannsembeter ble besluttet våren 2017 med virkning fra 1. januar 2019. Se nærmere omtale under programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene. Det vil etter dette være ti fylkesmannsembeter, og den geografiske inndelingen sammenfaller i stor grad med landets fylkeskommuner. Ny struktur vil effektivisere arbeidet i embetene, styrke kompetansen og gi bedre tjenester.

Etablering av Fylkesmannens fellesadministrasjon

Regjeringen har besluttet at det etableres en ny enhet, Fylkesmennenes fellesadministrasjon (FMFA), med virkning fra 1. januar 2019. FMFA vil få ansvar for styrings-, drifts- og utviklingsoppgaver innen det administrative området. Organisasjonen vil ha hovedsete i Arendal, mens storparten av medarbeiderne vil ha kontorplass ved embetene rundt i landet som i dag. Etablering av FMFA innebærer å samle og styrke kompetansmiljøer og tydeliggjøre styringslinjer og ansvar innen det administrative området. Målet er kostnadseffektive administrative tjenester for embetene til riktig kvalitet, økt fokus på fornying og forenkling, og redusert sårbarhet innen det administrative området.

Nytt rammeverk for styring av fylkesmannen

Rammeverket ble innført med virkning fra og med budsjettåret 2016. Tiltaket gir økt oppmerksomhet om mål- og resultatstyring og fører til mindre aktivitetsstyring. Styringssignaler til embetene er fra 2016 samlet i ett tildelingsbrev og én virksomhets- og økonomiinstruks. Nettportalen for styringsdokumenter til Fylkesmannen (styringsportalen.no) er en digital løsning som ble innført fra 2016. Årsrapporten for 2016 var første gang embetene leverte sine rapporter samlet via Styringsportalen.

Styrking av fylkesmannens digitale tjenester

Sommeren 2017 offentliggjorde departementet den nye IKT-strategien for fylkesmennene, hvor formålet er å skape sikrere og mer effektive tjenester for embetene og å øke brukerkompetansen og digitaliseringsnivået. Strategien gjelder for perioden 2017–2022 og identifiserer tidsløp, ansvar og ressursbehov for konkrete aktiviteter. Det legges opp til større grad av felles rutiner og avtaler, likere arbeidsprosesser og forbedret internkontroll i tilknytning til sikkerhet for IKT-tjenestene.

Tettere oppfølging i store statlige byggeprosjekter

Departementet har etablert et nytt system for å styrke kostnadsstyringen i prosjektenes tidlige fase. En revidert *Instruks om håndtering av bygge- og leiesaker i statlig sivil sektor* ble fastsatt ved kongelig resolusjon 13. januar 2017. Etter konseptvalg skal det nå gjennomføres en avklaringsfase, hvor man skal avklare ambisjons- og kostnadsnivå samt

øvrige kritiske faktorer og komme fram til et kostnadsestimert, med angitt usikkerhet, som grunnlag for kostnadsstyrt prosjektutvikling. Etter avklaringsfasen er det innført et nytt beslutningspunkt, kalt oppstart forprosjekt (OFP), der det skal tas stilling til om man skal gå videre med prosjektet eller ikke. For prosjekter med antatt investeringskostnad over 750 mill. kroner er det regjeringen som tar stilling til dette. I den påfølgende forprosjektfasen er det krav om å føre endringslogg med kostnadsberegning av vesentlige endringer. Eventuelle senere forslag til større endringer skal legges fram for regjeringen. Prosjekter mellom 300 og 750 mill. kroner forelegges Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Den nye modellen skal gi sterkere kostnadsstyring i forprosjektfasen, samtidig som fagdepartementenes ansvar som oppdragsgivere for prosjektene er tydeliggjort.

Database med nøkkeltall over statlige eiendommer og leide lokaler

Departementet arbeider med å utvikle en database med nøkkeltall over statlige eiendommer og leide lokaler. Formålet er å skaffe til veie en helhetlig oversikt for å sikre mer effektiv arealbruk. Erfaringer fra Storbritannia viser at slike oversikter øker bevisstheten om leieutgifter. Over en femårsperiode ble kostnader til lokaler i Storbritannia redusert med 15 pst., mens arealene ble redusert med om lag 28 pst. Dersom arealet staten leier kan reduseres med én prosent, kan statens utgifter til lokaler årlig reduseres med om lag 175 mill. kroner. Databasen skal etter planen være operativ innen utgangen av 2018.

Bedre og mer effektive administrative tjenester i departementsfellesskapet

Med utgangspunkt i Strategi for bedre og mer effektive administrative tjenester i departementsfellesskapet 2016–2020 er det utarbeidet forslag til tiltak. Noen av tiltakene kan gjennomføres raskt, mens andre først er aktuelle ved innflytting i et nytt, samlet regjeringsskvarter. Regjeringen har også besluttet at alle departementene, Statsministerens kontor og Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon skal benytte felles IKT-løsning.

Oversikt over styrer, råd og utvalg i staten

Departementet skal lansere en ny database for styrer, råd og utvalg. Denne vil gi en bedre oppda-

tert oversikt enn tidligere løsninger over hvem som sitter i styrer, råd og utvalg og hvilke slike organer som til enhver tid finnes. Den nye løsningen har gode søkefunksjoner og blir en del av regjeringen.no. Dette vil være til nytte både for forvaltningen og for publikum og media.

Etablering av felles innkjøpsavtaler i staten

Felles innkjøpsavtaler for statlige virksomheter skal skape enklere og mer effektive innkjøpsprosesser og forventes å gi vesentlige innsparinger for staten. De første samordnede innkjøpsavtalene er utlyst av Statens innkjøpscenter i Difi i 2017. De første avtalene som inngås, for forbruksmateriell og reisebyrå tjenester, viser et betydelig innsparingspotensial. Gjennom den første avtalen om forbruksmateriell er det anslått at staten samlet sett kan spare ca. 20 pst. årlig i rene innkjøpskostnader. Det tilsvarer en besparelse på ca. 88 mill. kroner i året. I tillegg kommer sparte transaksjonskostnader i virksomhetene.

Styrking av grønne anskaffelser i staten

Difi har i 2017 styrket sitt anskaffelsesfaglige miljø for å drive aktiv rådgivning, utarbeide maler mv. for å bidra til at offentlige anskaffelser ivaretar miljøhensyn.

Bedre og mer effektive tjenester i Husbanken

Høsten 2016 satte departementet ut en ekstern utredning av Husbankens organisering, oppgaveløsning og departementets styring av etaten. Utredningen ble offentliggjort 1. juni 2017, og gir et innspill til hvordan Husbanken og departementet kan oppnå mer effektiv ressursbruk og økt måloppnåelse. En evaluering av resultater og effekter av de boligsosiale virkemidlene som Husbanken forvalter er også gjennomført. Regjeringen vil legge til rette for at Husbanken i 2018 kan videreutvikle sin organisering og oppgaveløsning for å sikre høy kvalitet og effektiv ressursbruk på det boligpolitiske området.

Regjeringen vil også legge til rette for at Husbanken kan videreføre moderniseringen av IKT-systemene sine i 2018. Arbeidet med e-søknad for grunnlån vil fortsette, og det arbeides med modernisering av Husbankens låneforvaltningssystemer og ekstern tilgang til Husbankens statistikkbank.

Lettere tilgjengelig oversikt over regelverk og veiledere om plan- og bygningslovgivning

Departementet arbeider med å gjøre lover, forskrifter, veiledere og rundskriv som gjelder plan- og bygningslovgivningen i perioden 1965–2017 mer brukervennlig, oversiktlig og lettere tilgjengelig på regjeringen.no, slik at man skal kunne finne og ta i bruk dette materialet samlet fra ett sted.

IKT for produktivitet og bedre tjenester

Digitalisering handler om å tilby nye og bedre tjenester som er enklere å bruke, og som bidrar til å gjøre offentlig sektor mer effektiv. I april 2016 la regjeringen fram en melding om IKT-politikken, jf. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*. Meldingen beskriver hvordan IKT kan benyttes for å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor og understøtte økt verdiskaping. Hovedbudskapet er at Norge må utnytte potensialet for effektivisering og bedre tjenester ved digitalisering og bruk av IKT, noe som igjen skal kunne gi produktivetsgevinster. Som en del av dette omtaler meldingen prinsipper for utvikling av digitale tjenester og tiltak for bedre utnyttelse av ressurser og samarbeid på tvers i forvaltningen. Arbeidet med målsetningen «kun én gang» er et eksempel på et langsiktig mål som vil kreve innsats over lengre tid. Difi har utarbeidet en strategi som skal bidra til å løse de viktigste tverrgående utfordringene i offentlig sektor. Difi skal i løpet av høsten 2017 iverksette arbeidet med å implementere de høyest prioriterte tiltakene.

Det ble bevilget 1,2 mrd. kroner til nye digitaliseringsprosjekter i 2017. Regjeringen har blant annet startet arbeid med nytt saksbehandlingssystem for Brønnøysundregistrene, og utvikling av IKT-løsning og arbeidsprosesser i NAV for brukerdialo og saksbehandling av søknader om foreldrepenger og engangsstønad. Det er blant annet igangsatt arbeid med IKT-modernisering i Utlendingsdirektoratet (UDI), digitalisering av domstolens tjenester og arbeidsprosesser og utvikling av digital felles-tjeneste for byggesøknader. Disse tiltakene vil gi mer brukervennlige tjenester, effektivisere arbeidsprosesser, legge til rette for framtidige digitaliseringsinitiativ og styrke sikkerheten i samfunnet.

Kommunesektoren har fått 25 mill. kroner i 2017 til å finansiere kommunale IKT-prosjekter. I 2018 tar departementet sikte på å tildele ytterligere 100 mill. kroner til formålet. Det er en forutsetning for støtten at kommunesektoren bidrar med egne midler.

Det legges til rette for bedre og enklere prosesser for utveksling av eiendomsinformasjon. Elektronisk tinglysning ble innført i 2017, og har ført til mer effektive prosesser for håndtering av dokumenter knyttet til eiendomsoverdragelser og pantsettelse. Dette gir blant annet mindre tidsbruk og porto for brukerne. Den samfunnsøkonomiske gevinsten er anslått til 1,3 mrd. kroner, mest i privat sektor. Allerede ved innføring ble saksbehandlingstiden i Kartverket redusert fra fire til to dager. På sikt vil det være mulig å redusere bemanningen til tinglysning i Kartverket med 40 årsverk. For å få digital tilgang til alle vesentlige dokumenter har det vært arbeidet med å digitalisere panteboken. Dette gir bedre og mer tilgjengelige eiendomsdata. Se nærmere omtale under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

Forenkling og digitalisering av plan- og byggesaksprosessene skal bidra til økt produktivitet og bedre offentlige tjenester. Det offentlige data-grunnlaget vil bli bedre gjennom videreutvikling av matrikkelen og arbeidet med en nasjonal detaljert høydemodell.

I tillegg videreføres allerede vedtatte IKT-satsinger på flere sentrale områder, og en rekke prosjekter blir gjennomført innenfor gjeldende rammer. Det vises til omtale i de enkelte departementenes fagproposisjoner.

Hvorvidt man lykkes med digitalisering i offentlig sektor må måles i hvilke effekter digitaliseringstiltak gir. Regjeringen har iverksatt flere tiltak for å bedre styringen av statlige digitaliseringsprosjekter og understøtte realiseringen av de forventede gevinstene av prosjektene. Digitaliseringsrådet og medfinansieringsordningen er eksempler på slike tiltak. Digitaliseringsrådet har ved utgangen av august 2017 behandlet 24 prosjekter.

I 2017 er 14 prosjekter igangsatt med midler fra medfinansieringsordningen. Dette vil bidra til at flere lønnsomme og innovative prosjekter blir gjennomført, slik at digitaliseringstempoet i offentlig sektor økes. Prosjektet *plan- og geodata for selvbetjeningsløsninger* i regi av Direktoratet for byggkvalitet og Direktoratet for e-helses prosjekt *digital innbyggertjenester – hjemmebaserte tjenester* er eksempler på prosjekter som har fått støtte gjennom medfinansieringsordningen i 2017. Disse skal bidra til framtidige gevinster gjennom effektivisering av arbeidsprosesser og bedre brukertjenester. Gevinstene gjelder primært kommunene.

Overgangen fra papirbasert til digital post til innbyggere og næringsliv er et tverrgående tiltak som vil gi besparelser for statlige virksomheter, blant annet i form av reduserte portokostnader. I

2017 ble det vedtatt en samlet budsjettreduksjon på 196,3 mill. kroner på grunn av overgangen til digital post. For å realisere en større del av gevinstene som følger av overgangen til digital post, foreslår regjeringen en ytterligere samlet reduksjon på 49,8 mill. kroner i 2018. Dette gir rom for andre, prioriterte satsinger.

Kompetanse er helt sentralt for å lykkes i å utnytte mulighetene ved digitalisering på lang sikt, også i næringslivet. Alle skal ha mulighet til å delta i det digitale samfunnet. Derfor etablerte regjeringen i 2015 et program for økt deltakelse og kompetanse – Digidel 2017. Programmet var et samarbeid mellom det offentlige, IKT-næringen og frivillige organisasjoner, og utviklet opplæringsmoduler i digitale verktøy. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og KS har blitt enige om jobbe for å videreføre et veiledningstilbud i kommunene. Målet er at det skal være tilbud om veiledning i grunnleggende digital kompetanse i alle kommuner. Det vises her også til tiltak på Kunnskapsdepartementets område, og

opptrapping av 500 nye studieplasser i IKT og fortsatt satsing på koding i skolen. Økt satsning på muliggjørende teknologier, herunder IKT, i oppfølgingen av *Langtidsplan for forskning og høyere utdanning* er også viktig forutsetning for digitalisering.

588 mill. kroner til nye digitaliseringstiltak i 2018

Regjeringens forslag til satsinger og omprioriteringer i statsbudsjettet for 2018 vil gjøre det mulig å realisere flere nye IKT- og digitaliseringstiltak. Dette vil bidra til at flere lønnsomme og innovative prosjekter blir gjennomført, slik at digitaliseringstempoet i offentlig sektor økes.

Tabell 2.1 gir en oversikt over nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2018. Inkludert nye digitaliseringsprosjekter som vil få finansiering gjennom medfinansieringsordningen for lønnsomme IKT-prosjekter i 2018, vil regjeringens budsjettforslag innebære om lag 588 mill. kroner til nye IKT- og digitaliseringstiltak i 2018.

Tabell 2.1 Nye IKT- og digitaliseringstiltak i statsbudsjettet for 2018

Departement	Kort omtale av tiltaket	Forslag (mill. kroner)
FD	Modernisering av forsvarrets informasjonsinfrastruktur	82,0
FD	Teknologisk modernisering av E-tjenesten	41,1
FIN	Utvikling av ny digitalisert skattemelding	120,0
HOD	Utvikling av kommunalt pasient- og brukerregister	15,0
KD	Opptapping av 500 nye studieplasser i IKT	29,0
KMD	Etablering av felles integrasjonspunkt for sikker utveksling av brev og dokumenter mellom offentlige etater	7,2
KMD	Modernisering av IKT-systemer og digitalisering av tjenester i Husbanken	10,0
KMD	Heldigitalisering av anskaffelsesprosesser i offentlig sektor	13,0
KMD	Medfinansieringsordning for lønnsomme digitaliseringsprosjekter	120,9
KUD	Tiltak for å sikre digitalt arkivmateriale for ettertiden mv.	15,0
NFD	Etablering av ny tjenesteplattform i Altinn	55,0
SD	Tilskudd til alternative fiberkabler til utlandet	40,0
SD	Tilskudd til alternativt kjernenett	40,0
	Sum	588,2

Regjeringen foreslår 120 mill. kroner til utvikling av ny digitalisert skattemelding. Næringsdrivende møter i dag om lag 50 ulike skjemaer ved rapportering av grunnlag for skatt på formue og inntekt.

Disse skjemaene vil med ny digitalisert skattemelding erstattes av en løsning som ligger tett opp til næringslivets egne regnskapssystemer. Dette vil redusere rapporteringsbyrden for næringslivet og

gi betydelige innsparinger i privat sektor. Rapportering vil også bli enklere for vanlige lønnstakere og pensjonister og dermed gi gevinster for hele samfunnet.

Regjeringen foreslår 13 mill. kroner til digitalisering av offentlige anskaffelser. Tiltaket vil bidra til å effektivisere og forbedre offentlige anskaffelser gjennom å etablere «Program for digitale anskaffelser». Tiltaket vil gi store gevinster for næringslivet i form av mindre dokumenthåndtering og økt gjenbruk. Tiltaket er estimert å gi gevinster på 3,6 mrd. kroner i løpet av programperioden.

Regjeringen foreslår 55 mill. kroner til utvikling av ny tjenesteplattform i Altinn. Plattformen vil gi mer forutsigbarhet for offentlige etater som bruker Altinn, mer brukerorientering og økt fleksibilitet til å tilpasse Altinn til brukernes behov.

Regjeringen foreslår at bevilgningene til Arkivverket økes med 15 mill. kroner. Av økningen skal 10 mill. kroner benyttes til å gjennomføre tiltak for å sikre avlevering til depot av digitalt skapt arkiv fra offentlige virksomheter. 5 mill. kroner skal benyttes til samarbeid med Nasjonalbiblioteket i Mo i Rana om langtidslagring og digitalisering av papirarkiv.

Regjeringen foreslår 7,2 mill. kroner til etablering av felles integrasjonspunkt for sikker utveksling av brev og dokumenter mellom offentlige etater.

I tillegg videreføres allerede vedtatte IKT-satsinger på flere sentrale områder, og en rekke prosjekter blir gjennomført innenfor gjeldende rammer. Dette gjelder blant annet store prosjekter som NAV IKT-modernisering og utvikling av nytt registersystem for Brønnøysundregistrene. Det vises til omtale i de enkelte departementenes fagproposisjoner.

Bedre og enklere prosesser for plan- og byggesaker

Departementet vil videreføre arbeidet med å legge til rette for enklere og mer effektive plan- og byggesaksprosesser, slik at boliger, infrastruktur og næringsområder kan bygges ut raskere og rimeligere. Med et mer oversiktlig og forutsigbart regelverk, og med klarere og mindre strenge krav, legger departementet også til rette for økt produktivitet i næringen. Bygg21 er et samarbeid mellom bygg- og eiendomsnæringen og statlige myndigheter. Målet for samarbeidet er å legge til rette for at næringen bedre kan løse utfordringer innenfor bærekraft, produktivitet og kostnadsutvikling.

Etter forslag fra regjeringen har Stortinget vedtatt endringer i plan- og bygningsloven både i

2014, 2015 og 2017. Blant annet er femårsfristen for bygging etter detaljregulering opphevet og det er innført nye, veiledende saksbehandlingsfrister for innsigelsessaker. Flere viktige effektiviserings- og forenklingstiltak, som i hovedsak omhandler lovens plandel, ble iverksatt 1. juli 2017. Kommunen har fått hjemmel til å stoppe private planinitiativ allerede i oppstartfasen av planarbeidet. Oppstartfasen er blitt mer formalisert for å gi økt forutsigbarhet. Det skal nå føres en mer forpliktende dialog i oppstartmøtet og alle viktige avklaringspunkter skal framgå av referatet. Eventuelle uenighetspunkter mellom forslagsstiller og kommunen kan forslagsstiller kreve at blir forelagt kommunestyret til vurdering. Kommunen kan dermed ta en mer aktiv koordinerende rolle tidlig i planprosessen, blant annet for å avklare motstridende interesser. Planprosessen blir mer strukturert, og partene blir enige om målet tidligere og hvordan man kommer dit. Lovendringene medfører også at flere planendringer kan gjennomføres uten at det er nødvendig med full planbehandling. Reglene for oppheving av reguleringsplaner er også forenklet. Det er tillatt med tidsbegrenset bruksendring av bygg. Reglene for konsekvensutredninger er endret. Det er innført lovpålagt krav om regionalt planforum, og satt krav til enklere og bedre tilgang til opplysninger om infrastruktur i grunnen. Fristen for å behandle søknad om rammetillatelse og søknad om endring av byggetillatelse er klargjort. Samlet sett blir planprosessen mer effektiv og smidigere. Reglene blir enklere, næringen sparer tid på byggesøknader og kommunene kan prioritere ressursene sine annerledes.

Regjeringens arbeid med planprosessene har ført til at terskelen for innsigelser er hevet og antall planer møtt med innsigelser har gått ned. Det tas nå større hensyn til lokaldemokratiet. Regjeringen vil høsten 2017 vurdere videre oppfølging av forsøket hvor fylkesmannen i tolv fylker er gitt myndighet til å samordne og avskjære statlige innsigelser til kommunale planer. Regjeringen har også bedt fylkesmennene og andre innsigelsesmyndigheter om å gi innspill om viktige nasjonale interesser tidlig i planprosessene og legge økt vekt på kommunens vurderinger. Dette skal bidra til å sikre raskere prosesser og redusere konflikter.

Regjeringen vil bruke statlig plan på flere prosjekter av nasjonal betydning. Det skal blant annet bidra til effektivisering av store samferdselsprosjekter.

Regjeringen har gjennomført flere forenklinger for å gjøre det enklere og raskere å bygge. I

2015 gjorde regjeringen unntak fra søknadsplikt og gebyrer for mindre garasjer, uthus o.l. og innførte nye tidsfrister for saksbehandling i kommunene. I 2015 lempet også regjeringen på tilgjengelighetskravene i byggt teknisk forskrift for halvparten av leilighetene med ett eller to rom inntil 50 kvadratmeter. Samme år ble kravene til løfteinnretninger forenklet, og er nå jevnstilt med EU-krav. I 2016 ble energikravene revidert, og de nye kravene gir blant annet økt mulighet til å bruke elektrisitet til oppvarming. Det er også økt fritak fra energikrav for små boliger og fritidsboliger. Overgangsordningen utløp 1. januar 2017.

1. juli 2017 innførte regjeringen en ny og forenklet byggt teknisk forskrift (TEK17). Med TEK17 har regjeringen bidratt til å redusere byggekostnadene, uten at dette går på bekostning av viktige kvaliteter og sikkerhet. Forenklingene innebærer at byggekostnadene kan reduseres med 100 000 kroner per bolig.

Sentral godkjenning av byggeforetak er endret for å styrke dette som virkemiddel for kvalitet i byggetiltak. Endringene trådte i kraft 1. juli 2017. I byggesaksforskriften er det gjort forenklinger i saksbehandlingsreglene der bygg er skadet etter brann, naturskade, ulykke etc.

Samtidig med forenklingene i regelverket, arbeides det med å utvikle gode digitale løsninger for de involverte parter i alle faser av arealplanleggingen, byggesaksprosessen og forvaltningen av byggverket. Arbeidet med å gjøre planlegging enklere og mer effektiv gjennom utnyttelse av IKT-verktøy vil bli videreført i 2018, blant annet gjennom programmet Digitalisering og forenkling av plan- og byggesaksbehandlingen. Regjeringen foreslår at arbeidet med å gi hele landet en nasjonal detaljert høydmodell videreføres med en bevilgning på 36 mill. kroner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, og en samlet årlig statlig innsats på om lag 60 mill. kroner. Prosjektet forlenges fram til 2021 og inkluderer bidrag fra flere departementer.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) skal gjennom oppfølging av ByggNett-strategien være en pådriver for at aktørene i markedet utvikler gode verktøy og tjenester i plan- og byggesaker. I 2017 har prosjektet eByggeSak resultert i at tre store IT-leverandører på markedet tilbyr nye digitale støtteverktøy for kommunenes byggesaksbehandling. I 2017 startet DiBK arbeidet med utviklingen av Fellestjenester BYGG på Altinn-plattformen. Fellestjenester BYGG skal sikre enhetlig innsending og kvalitetskontroll av byggesøknader, automatisk regelsjekk i byggesaker, og at informasjon i bygningsinformasjons-

modeller (BIM) hentes automatisk ut og gjenbrukes i søknadene. DiBK skal videreføre arbeidet med å implementere ByggNett i 2018, gjennom gradvis å utvide funksjonalitet i Fellestjenester BYGG, stimulere flere kommuner til å ta i bruk eByggeSak samt følge opp IT-leverandørene i utviklingen av gode digitale søknadsløsninger for byggesøknader.

Bedre arealutnyttelse og redusert reisetid gir mer effektiv ressursbruk for samfunnet. Samordning og god oppfølging av bolig-, areal- og transportplanleggingen er viktig, særlig i de store byområdene. Det er nødvendig for å nå regjeringens klimamål, og for å sikre at store investeringer i transport sikres samfunnsmessig avkastning gjennom helhetlige og forpliktende løsninger for arealplanlegging og boligutvikling. Det vises til omtalen av arbeidet med byutviklingsavtaler og byvekstavtaler i pkt. 2.3.

Regjeringen vil framover vurdere blant annet følgende tiltak:

- Utrede forenklinger og effektivisering av planlegging som gjelder fortetting og transformasjon i byområder. Reglene legger i dag opp til tidkrevende og kostbare prosesser, ikke minst når det gjelder eiendomsdannelse og kostnadsdeling.
- Gi oppdatert veiledning om hvordan kommunene kan ta i bruk virkemidlene i loven, slik at effektiviserings- og forenklingstiltak vil få virkning for eksisterende boliger i landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsområder.
- Styrke samordningen mellom plan- og bygningsloven og tilgrensende sektorlovverk.
- Vurdere forenklinger når det gjelder planprogram, for eksempel om det kan innføres enklere varianter av planprogram ved delrevisjoner.

Departementet har satt i gang et arbeid med å revidere plan- og bygningslovens kapittel 31 om krav til eksisterende bygg. Målet er et enklere og tydeligere regelverk. Dette kan bidra til mer likebehandling, bedre og mer effektiv utnyttelse av eksisterende bygningsmasse, og at det blir rimeligere og mer forutsigbart å endre bygget sitt. I tillegg kan det bli flere boliger og bygg der kvaliteter som brannsikkerhet, inneklima, energieffektivitet og tilgjengelighet blir bedre ivarettatt enn i dag.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 varslet regjeringen at den vil opprette et Seriøsregister. Etter planen skal registeret være i drift fra 1. januar 2018, og administreres av Direktoratet for byggkvalitet. Registeret skal være en

måte for foretak å dokumentere at de er seriøse og driver lovlig. Dette vil gi forbrukerne bedre mulighet for å velge seriøse leverandører.

2.5 Et sterkere sosialt sikkerhetsnett

Egnede boliger for alle

Selv om samfunnet vårt har godt utbygde velferdsordninger, er det fortsatt mange som ikke får den hjelpen de har behov for. Regjeringen vil fortsette arbeidet med å tette hullene i sikkerhetsnettet for grupper som i dag faller gjennom, blant annet ved å forsterke innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg eller opprettholde tilfredsstillende boforhold på egenhånd. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Formålet med den nasjonale strategien for boligsosialt arbeid *Bolig for velferd* (2014–2020) er at kommunene skal møte en samordnet stat og få bedre rammebetingelser i arbeidet med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken, Kriminalomsorgsdirektoratet og Integrerings- og mangfoldsdirektoratet har ansvaret for å gjennomføre strategien på statlig nivå. Direktoratene lager hvert år en felles tiltaksplan. I 2016 ferdigstilte direktoratene prosjektet Bedre styringsinformasjon. Prosjektet har ført til at det blir enklere å måle resultater og effekter av innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet. 1. november 2016 lanserte direktoratene *Veiviser Bolig for velferd* (veiviseren.no), det største tiltaket i strategien. Veiviseren samler alt fagstoff om boligsosialt arbeid på ett sted og blir løpende oppdatert. I 2016 gjennomførte By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) den sjette nasjonale kartleggingen av bostedsløse. Siden forrige kartlegging i 2012 er antallet bostedsløse redusert med over en tredjedel, til 3 909 personer. Endringen har vært særlig stor blant barn som er bostedsløse sammen med sine foreldre, en nedgang på 65 pst.

Regjeringen vil sørge for en god og fleksibel bostøtte. Ordningen er styrket ved at boutgiftstaket er hevet slik at flere, og særlig barnefamilier, kan få økt støtte. Fra 1. januar 2017 teller ikke lenger barns inntekt med i beregningen av husstandens bostøtte. Ordningen er utvidet, slik at flere beboere i bokollektiv kan motta bostøtte. Systemet for prisjustering er i 2017 lagt om for å sikre at realverdien av bostøtten opprettholdes år for år. Samtidig legger Husbanken inntektsdata for den enkelte

måneden til grunn for beregningen av bostøtte, istedenfor likningsinntekten for et tidligere år. Dette gir en mer fleksibel bostøtte og reduserer feilutbetalinger. Regjeringen vil sørge for at bostøtten opprettholdes som et viktig virkemiddel for å sikre vanskeligstilte en egnet bolig. Regjeringen foreslår å videreføre kompensasjonen for uføreforformen i bostøtten også i 2018.

Vista Analyse AS har evaluert resultater og effekter av de boligsosiale virkemidlene under departementets ansvarsområde. I evalueringen er det lagt vekt på å dokumentere effekter for sluttbruker. Vista konkluderer med at sammensetningen av virkemiddelpakken på et overordnet nivå er god. Samtidig har de flere anbefalinger om endringer i virkemidlene. Departementet vurderer nå anbefalingene i evalueringen.

Etterspørselen etter tilskudd til utleieboliger har vært høy de siste årene. Departementet vurderer hvordan tilskuddet mer effektivt kan bidra til egnede utleieboliger til vanskeligstilte. Dette innebærer tiltak som gir mer målrettet og effektiv tildeling av tilskudd, forhindrer lekkasjer i ordningen, samt bedre statistikk. Departementet har sendt forslag til ny forskrift på høring.

Områderettet innsats

Staten bidrar til områdesatsing i enkelte områder i storbyene med særskilte levekårsutfordringer. Satsingene har ulik innretning, men skal bidra til forbedringer av tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst. Flere beboere i disse områdene skal bli økonomisk selvstendige gjennom arbeid og aktiv deltakelse i lokalsamfunn og storsamfunn. Over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett foreslås det å styrke innsatsen for 2018 med om lag 10 mill. kroner, til en samlet innsats på om lag 52 mill. kroner. Totalt for departementene foreslås det om lag 170 mill. kroner til områdesatsinger i Oslo, Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger i 2018.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2017 innledet dialog med Oslo kommune om å fornye og forlenge en satsing i Oslo Sør. Satsingen skjer i samarbeid med Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil sammen med Oslo kommune utvikle og konkretisere tiltak i satsingen. Forebyggende arbeid, tidlig innsats i barnehage, skole og arbeid er trukket fram som viktige tema. Et sterkere samarbeid med sosiale entreprenører i området kan også bidra til å løse konkrete utfordringer.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i samarbeid med relevante departementer utrede hvordan staten best mulig kan legge til rette for effektiv innsats i byområder med særlig store utfordringer. Det skal også utredes hvordan

departementene kan samarbeide med og spre erfaringene til flere byer. Det vises til omtale under kategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren

3.1 Kommunesektorens inntekter i 2017

I Meld. St. 2 (2016–2017) *Revidert nasjonalbudsjett 2017* ble realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2017 anslått til 2,3 mrd. kroner. Veksten i frie inntekter var på samme tidspunkt anslått til -1,5 mrd. kroner. Den relativt beskjedne inntektsutviklingen som ble anslått i revidert nasjonalbudsjett må ses i lys av at kommunesektoren fikk betydelige ekstra skatteinntekter i 2016 av engangskarakter.

Anslaget for kommunesektorens skatteinntekter ble i *Revidert nasjonalbudsjett 2017* nedjustert med 0,85 mrd. kroner. Vel 160 mill. kroner av nedjusteringen skyldtes endringer i skatteopplegget og ble kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet. Den øvrige nedjusteringen skyldtes lavere anslag for lønnsveksten i 2017. Av samme grunn ble den samlede pris- og kostnadsveksten i kommunesektoren (kommunal deflator) nedjustert fra 2,5 til 2,3 pst. Isolert sett bidro dette til en besparelse for kommunesektoren på om lag 0,9 mrd. kroner.

Ny informasjon om skatteinngangen i 2017 tyder på at kommunesektorens skatteinntekter i 2017 blir 4 mrd. kroner høyere enn lagt til grunn i *Revidert nasjonalbudsjett 2017*. Bakgrunnen er ekstraordinært store uttak av utbytter til personlige skattytere for inntektsåret 2016, som trolig skyldes tilpasninger til skattereformen. Den samlede pris- og kostnadsveksten anslås til 2,3 pst., den samme som i *Revidert nasjonalbudsjett 2017*.

Den reelle veksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2017 anslås nå til 6,4 mrd. kroner, tilsvarende 1,4 pst. Realveksten i de frie inntektene anslås til 2,5 mrd. kroner, tilsvarende 0,7 pst. Veksten er vesentlig sterkere enn lagt til grunn i *Nasjonalbudsjettet 2017*.

3.2 Kommunesektorens inntekter i 2018

En god og forutsigbar kommuneøkonomi er viktig for at kommunene og fylkeskommunene skal

kunne ivareta sine oppgaver. Regjeringens forslag til kommuneopplegg for 2018 legger til rette for at kommunesektoren kan tilby flere og bedre tjenester.

I kommuneproposisjonen for 2018 la regjeringen opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter på mellom 4,3 og 5,3 mrd. kroner i 2018. Det ble varslet at mellom 3,8 og 4,3 mrd. kroner av inntektsveksten ville være frie inntekter.

Regjeringen legger nå opp til en reell vekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2018 på om lag 4,6 mrd. kroner, tilsvarende 0,9 pst. Videre legger regjeringen opp til en realvekst i frie inntekter på knapt 3,8 mrd. kroner. Det tilsvarer en realvekst på 1,0 pst.

Ved beregning av realvekst i kommunesektorens inntekter er det lagt til grunn en pris- og kostnadsvekst i kommunal tjenesteyting på 2,6 pst. fra 2017 til 2018.

Inntektsveksten i 2018 er regnet fra inntektsnivået i 2017 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av *Revidert nasjonalbudsjett 2017*. Det innebærer at oppjusteringen av anslaget for kommunesektorens skatteinntekter i 2017 med 4 mrd. kroner ikke påvirker nivået på sektorens inntekter i 2018.

Veksten i frie inntekter foreslås fordelt med knapt 3,6 mrd. kroner til kommunene og 200 mill. kroner til fylkeskommunene. Av veksten i frie inntekter til kommunene begrunnes 300 mill. kroner med opptrappingsplanen på rusfeltet, 200 mill. kroner er begrunnet med tidlig innsats i barnehage og skole, og 200 mill. kroner er begrunnet med forebyggende tiltak for barn, unge og familier for å ruste kommunene til barnevernsreformen. Av veksten i frie inntekter til fylkeskommunene foreslås det at 100 mill. kroner gis med en særskilt fordeling til ferjefylkene.

Veksten i frie inntekter i 2018 må ses i sammenheng med kommunesektorens anslåtte merutgifter som følge av befolkningsutviklingen. I Kommuneproposisjonen 2018 ble det vist til beregninger utført av *Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi* (TBU) som viste merutgifter for kommunesekto-

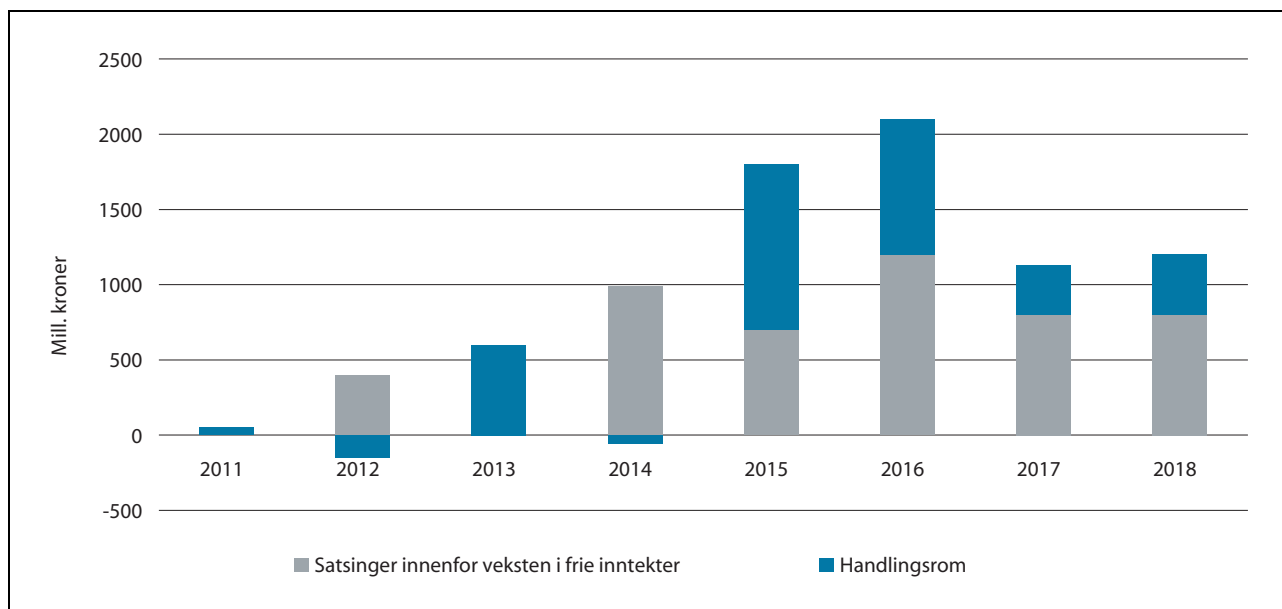
ren i 2018 på 2,7 mrd. kroner som følge av den demografiske utviklingen. Av dette ble det anslått at om lag 2,2 mrd. kroner må finansieres innenfor veksten i frie inntekter. Hele økningen kan tilskrives kommunene. De anslåtte merutgiftene er et uttrykk for hva det vil koste kommunesektoren å opprettholde tjenestetilbudet i blant annet skole, barnehage og omsorgstjenesten med uendret standard og produktivitet i tjenestene.

I kommuneproposisjonen for 2018 ble veksten i kommunesektorens samlede pensjonskostnader anslått til i størrelsesorden 350 mill. kroner i 2018, ut over det som dekkes av den kommunale deflatoren.

Regjeringens budsjettopplegg for 2018 gir kommunesektoren handlingsrom og legger til rette for fortsatt vekst og styrking av kvaliteten i

det kommunale tjenestetilbudet. Etter at det er tatt hensyn til merutgifter for kommunesektoren som følge av den demografiske utviklingen og pensjonskostnader, innebærer regjeringens budsjettopplegg i alt 0,8 mrd. kroner til satsinger finansert innenfor veksten i frie inntekter og økt handlingsrom på 0,4 mrd. kroner til ytterligere styrking av tjenestene.

Figur 3.1 illustrerer veksten i kommunesektorens frie inntekter etter at beregnede utgifter knyttet til befolkningsutviklingen og pensjonskostnader er trukket fra. Figuren viser at det i årene 2014–2018 er en betydelig økning i kommunesektorens handlingsrom og i midler til satsingsområder finansiert innenfor veksten i frie inntekter, sammenliknet med årene 2011–2013.

Figur 3.1 Vekst i frie inntekter ut over beregnede demografi- og pensjonskostnader

Kilde: Prop. 1 S for respektive år. Anslag for pensjonskostnader for 2011 og 2012 er gitt av TBU i novemberrapporten 2010 og 2011. Veksten i frie inntekter er regnet fra anslått inntektsnivå i revidert nasjonalbudsjett foregående år.

Selv om kommunene får økt handlingsrom, er det fortsatt nødvendig å prioritere og sikre god ressursbruk. Analyser fra Senter for økonomisk forskning av data fra 2015 anslår et samlet potensial for effektivisering innenfor sektorene barnehage, skole og pleie og omsorg på 12 pst., under forutsetning av at alle kommuner blir like effektive som den mest effektive av sammenliknbare kommuner. En bedre organisering av tjenestene kan dermed frigjøre betydelige midler til bedre tjenester.

Regjeringen ønsker å synliggjøre effektiviseringspotensialet som ligger i kommunesektoren. Dersom kommunesektoren setter et effektiviseringskrav til egen virksomhet på 0,5 pst., tilsvarer det 1,2 mrd. kroner i 2018 som kan brukes til styrking av tjenestene i tillegg til det som følger av inntektsveksten, jf. tabell 3.1. Beregningsgrunnlaget er den delen av de frie inntektene utenom eiendomsskatt som går til å dekke driftsutgiftene.

Tabell 3.1 Økning i kommunesektorens handlingsrom i 2018 med og uten effektiviseringskrav på 0,5 pst.

	Mrd. kroner
<i>Vekst i frie inntekter</i>	3,8
- merkostnader til demografi	-2,2
- merkostnader til pensjon	-0,4
- satsinger innenfor veksten i frie inntekter	-0,8
<i>Økt handlingsrom uten effektiviseringskrav</i>	0,4
+ effektiviseringskrav	1,2
<i>Økt handlingsrom med effektiviseringskrav</i>	1,6

Nærmere om realveksten i samlede inntekter

I tabell 3.2 er realveksten i kommunesektorens samlede inntekter i 2018 på 4,6 mrd. kroner dekomponert.

Tabell 3.2 Realvekst i kommunesektorens samlede inntekter i 2018

	Mrd. kroner
Frie inntekter	3,8
Frie inntekter knyttet til endringer i oppgaver ¹	-0,3
Øremerkede tilskudd	0,5
Gebyrinntekter	0,6
Realvekst samlede inntekter	4,6

¹ Disse midlene bevilges som frie inntekter, men regnes ikke med i veksten i frie inntekter siden midlene er knyttet til endringer i pålagte oppgaver. Midlene medregnes i veksten i de samlede inntektene.

Ved pålegg om nye eller utvidede oppgaver for kommunesektoren, avvikling av oppgaver eller regelendringer som har økonomiske konsekvenser, blir kommunesektoren kompensert eller trukket i frie inntekter på grunnlag av beregnet endring i økonomisk belastning. Disse endringene holdes utenom veksten i frie inntekter. Reduksjonen i 2018 på om lag 0,3 mrd. kroner er i hovedsak knyttet til økt maksimal foreldrebetaling i barnehagene.

Øremerkede tilskudd øker netto med 0,5 mrd. kroner. Blant annet øker tilskudd til ressurskrevende tjenester reelt med vel 0,2 mrd. kroner, investeringstilskudd til heldøgns omsorgsplasser øker med vel 0,5 mrd. kroner og tilskudd innen samferdsel (blant annet til kollektivtransport) øker netto med vel 0,2 mrd. kroner. Reduksjon i distrikts- og regionalpolitisk begrunnede tilskudd trekker ned veksten i øremerkede tilskudd.

Nærmere om realveksten i frie inntekter

Tabell 3.3 viser at den gjennomsnittlige årlige realveksten i kommunesektorens frie inntekter var henholdsvis 1,8 pst. i perioden 2005–2013 og 1,9 pst. i perioden 2013–2017. Målt per innbygger var den gjennomsnittlige årlige realveksten 0,6 pst. i perioden 2005–2013 og 0,9 pst. i perioden 2013–2017. I tallene for perioden 2013–2017 er det tatt hensyn til at skatteanslaget for inneværende år er oppjustert med 4 mrd. kroner, jf. avsnitt 3.1. Tallene er foreløpige, siden endelige skattetal for 2017 ikke er kjent.

Tabell 3.3 Gjennomsnittlig årlig oppgavekorrigert realvekst i kommunesektorens frie inntekter. Prosent.

	2005–2013	2013–2017
Gjennomsnittlig årlig vekst	1,8	1,9
Gjennomsnittlig årlig vekst per innbygger	0,6	0,9

Den foreslåtte veksten i frie inntekter i 2018 på knapt 3,8 mrd. kroner er regnet fra inntektsnivået i 2017 slik det ble anslått etter stortingsbehandlingen av Revidert nasjonalbudsjett 2017. Oppjusteringen av kommunesektorens skatteinntekter i 2017 med 4 mrd. kroner i denne proposisjonen er dermed ikke medregnet ved beregning av veksten. Når veksten i 2018 regnes fra anslått inntektsnivå i 2017 i denne proposisjonen, det vil si at oppjusteringen av skatteinntektene i 2017 medregnes, blir inntektsveksten tilsvarende lavere. Inntektsnivået for kommunesektoren i 2018 påvirkes imidlertid ikke av hvordan veksten beregnes.

Tabell 3.4 viser anslag på kommunesektorens frie inntekter i 2017 og 2018 i løpende priser. Inntektsnivået i 2017 er anslag på regnskap i denne proposisjonen. Det innebærer at oppjusteringen av skatteanslaget for 2017 på 4 mrd. kroner er medregnet. Videre er inntektsnivået for 2017 korrigerert for oppgaveendringer, regelendringer og endringer i finansieringen av kommunesektorens oppgaver. Hensikten med å korrigere for oppga-

veendringer mv. er å gjøre inntektsnivået i 2017 sammenliknbart med inntektsnivået i 2018. Det er redegjort nærmere for korreksjonene i programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv., tabell 6.20.

Anslaget på kommunesektorens skatteinntekter i 2018 bygger blant annet på 1,1 pst. sysselsetningsvekst i norsk økonomi og 3 pst. lønnsvekst fra 2017 til 2018.

I Kommuneproposisjonen 2018 ble det varslet at den kommunale skattøren skal fastsettes ut fra en målsetting om at skatteinntektene skal utgjøre 40 pst. av sektorens samlede inntekter. Forslaget til kommunale og fylkeskommunale skattører for 2018 er fremmet i Prop. 1 LS (2017–2018) *Skatter, avgifter og toll 2018*. Det foreslås at den kommunale skattøren for 2018 holdes uendret på 11,80 pst. Den fylkeskommunale skattøren foreslås holdt uendret på 2,65 pst. i 2018.

Rammetilskuddet for 2018 er bevilgningsforslaget på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner og kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner.

Tabell 3.4 Kommunenes og fylkeskommunenes frie inntekter

	Mill. kroner. Nominelle priser ¹								
	Kommunene ²			Fylkeskommunene ²			Kommunesektoren i alt		
	2017 ³	2018	Pst. endr.	2017 ³	2018	Pst. endr.	2017 ³	2018	Pst. endr.
Skatter i alt	168 001	172 133	2,5	32 400	33 200	2,5	200 401	205 333	2,5
<i>Herav skatt på inntekt og formue</i>	<i>154 740</i>	<i>158 500</i>	<i>2,4</i>	<i>32 400</i>	<i>33 200</i>	<i>2,5</i>	<i>187 140</i>	<i>191 700</i>	<i>2,4</i>
Rammetilskudd ⁴	127 161	130 801	2,9	33 151	33 604	1,4	160 312	164 405	2,6
Sum frie inntekter	295 162	302 934	2,6	65 551	66 804	1,9	360 713	369 738	2,5

¹ Pris- og lønnsveksten i kommunesektoren i 2018 (deflator) er anslått til 2,6 pst.

² Oslo er delt i en kommunedel og en fylkeskommunedel.

³ Anslag på regnskap korrigerert for oppgaveendringer, jf. tabell 6.20 under programkategori 13.70.

⁴ Omfatter ikke kap. 571, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Boks 3.1 Kommunesektorens inntekter i 2018

Kommunesektorens samlede inntekter anslås til om lag 511 mrd. kroner i 2018. Tabell 3.5 viser sammensetningen av inntektene i 2018 og nominell endring fra 2017.

Tabell 3.5 Kommunesektorens inntekter i 2018

	Mrd. kroner	Andel av samlede inntekter (pst.)	Endring fra 2017 ¹ (pst.)
Frie inntekter	369,7	72,3	2,5
<i>Skatteinntekter</i>	205,3	40,1	2,6
<i>Rammetilskudd</i>	164,4	32,1	2,6
Øremerkede tilskudd ²	29,6	5,8	4,4
Gebyrer	69,8	13,6	3,5
Merverdiavgiftskompensasjon	23,7	4,6	4,2
Andre inntekter	18,7	3,7	2,6
Totalt	511,5	100,0	2,7

¹ Nominell endring. Beregningsgrunnlaget er anslag på regnskap for 2017 korrigert for oppgaveendringer.

² Ekskl. tilskudd til kommunenes arbeid med flyktninger, personer med opphold på humanitært grunnlag og asylsøkere.

Kommunesektorens skatteinntekter og rammetilskudd er sektorens frie inntekter. De frie inntektene utgjør vel 72 pst. av samlede inntekter. Disse inntektene kan disponeres fritt innenfor rammen av lover og forskrifter og gir kommunesektoren rom for lokal tilpasning av virksomheten.

Skatteinntekter er kommunesektorens andel av skatt på alminnelig inntekt fra personlige skattytere, samt eiendomsskatt i de kommuner som har innført det. Størrelsen på skatteinntektene avhenger blant annet av utviklingen i skattegrunnlagene og av de kommunale og fylkeskommunale skattørene. Rammetilskudd bevilges på

Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett under kap. 571 og kap. 572.

Øremerkede tilskudd skal benyttes i tråd med formålet som er angitt for bevilgningen. Andelen øremerkede tilskudd utgjør knapt 6 pst. av de samlede inntektene.

Gebyrinntekter er kommunale avgifter og egenbetaling for tjenester som leveres av kommunen, eksempelvis tekniske tjenester, helse- og omsorgstjenester og barnehager, og utgjør 13,6 pst. av de samlede inntektene. Merverdiavgiftskompensasjon er refusjon til kommunesektoren for anskaffelser som er merverdiavgiftspliktige og utgjør 4,6 pst. av de samlede inntektene.

3.3 Aktuelle saker med betydning for kommunesektoren

Nedenfor presenteres et utvalg aktuelle saker med betydning for kommunesektoren på ulike departementers budsjetter.

Innlemming av boligsosiale tilskudd i rammetilskuddet til kommunene

Som ledd i arbeidet med redusert statlig detaljstyring ble en gradvis innlemming i rammetilskuddet til kommunene av boligsosiale tilskudd igangsatt i statsbudsjettet for 2017. Innlemmingen av tilskuddene øker det lokale handlingsrommet for å finne gode tilpassede løsninger for den enkelte i samarbeid mellom ulike kommunale tjenester. Dette vil også redusere kommunenes administrative arbeid

knyttet til søknader og rapportering og dermed frigjøre kapasitet til tjenesterettet arbeid.

I statsbudsjettet for 2017 ble 10 mill. kroner fra det boligsosiale tilskuddet på kap. 621, post 63 på Arbeids- og sosialdepartementets budsjett innlemmet i rammetilskuddet. Det foreslås at 28,5 mill. kroner innlemmes i 2018. Det tas sikte på å innlemme ytterligere midler i 2019 ettersom igangsatte forsøk/igangsatt arbeid i kommunene avsluttes. Etter 2019 vil det bli videreført midler på posten for å bidra til utviklingen av de sosiale tjenestene i arbeids- og velferdsforvaltningen. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Arbeids- og sosialdepartementet.

Fra det boligsosiale kompetansetilskuddet på kap. 581, post 78 på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett ble det innlemmet 5,7 mill. kroner i statsbudsjettet for 2017. Det foreslås å innlemme 15,5 mill. kroner i 2018. Det tas sikte på å innlemme ytterligere midler i 2019 etter hvert som gitte tilsagn løper ut. Den delen av tilskuddet som har gått til andre mottakere enn kommunene, videreføres i en ny ordning. Se nærmere omtale under programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg.

Tilskudd til frivilligsentraler

De øremerkede midlene til frivilligsentraler ble overført fra Kulturdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene i 2017. Midlene er gitt en særskilt fordeling i en overgangsperiode på fire år. Rapportering fra kommunene viser at det er etablert 18 nye frivilligsentraler i 17 kommuner i 2017. Det foreslås å øke bevilgningen med 15 mill. kroner i 2018, inkludert 6,6 mill. kroner til kommuner med nyetablerte frivilligsentraler. Den kommunevise fordelingen av midlene går fram av tabell C-k i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2017–2018) (Grønt hefte). Se også nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kulturdepartementet.

Opptrappingsplanen for rusfeltet

Opptrappingsplanen for rusfeltet (2016–2020) skal bidra til en forbedret, forsterket, tverrsektoriell og samordnet innsats på rusfeltet. Hovedfokus er på kommunesektoren. Regjeringen vil styrke innsatsen på rusfeltet med 2,4 mrd. kroner i planperioden 2016–2020. Det er i 2016 og 2017 bevilget til sammen 986,8 mill. kroner knyttet til oppfølging av planen. For 2018 er 300 mill. kroner av veksten i kommunenes frie inntekter begrunnet med økt satsing på rusfeltet. Midlene fordeles etter del-

kostnadsnøkkelen for sosialhjelp. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Investeringsstilskudd til heldøgns omsorgsplasser

Investeringsstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser har i perioden 2014–2017 blitt styrket betydelig for å gi kommunene bedre muligheter til å fornye og øke tilbudet av omsorgsplasser for personer med behov for heldøgns helse- og omsorgstjenester, uavhengig av alder, diagnose eller funksjonsnedsettelse. Tilsagnsrammen de siste fire årene har ligget høyt med henholdsvis 2 500 plasser per år i perioden 2014–2016 og 3 100 plasser i 2017. I årene som kommer vil det være behov for å øke kapasiteten av heldøgns omsorgsplasser i kommunene. Stortinget har derfor vedtatt å endre investeringsstilskuddet til heldøgns omsorgsplasser fra og med 2021 til kun å omfatte plasser som gir netto tilvekst. Det er vedtatt en overgangsordning for perioden 2017–2020. I denne perioden kan deler av tilskuddet også benyttes til å fornye eksisterende bygningsmasse gjennom utskifting eller renovering. Bevilgningsforslaget for 2018 på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett (kap. 761, post 63) innebærer en tilsagnsramme på om lag 3 050 mill. kroner. Rammen gir rom for tilskudd til om lag 1 800 heldøgns omsorgsplasser. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Dagaktivitetstilbud for personer med demens

Regjeringen vil, som oppfølging av Stortingets behandling av Dok. 8:53 S (2014–2015), jf. Innst. 221 S (2014–2015), fremme forslag til endring av helse- og omsorgstjenesteloven som fastsetter en plikt for kommunene til å tilby et aktivitetstilbud til hjemmeboende personer med demens gjeldende fra 1. januar 2020. Som del av Demensplan 2020 videreføres tilskuddsordningen (kap. 761, post 62) til dagaktivitetstilbud for personer med demens. Det foreslås å legge til rette for 350 nye plasser i 2018. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Grunn-, videre- og etterutdanning i omsorgstjenestene

Regjeringen vil styrke grunn-, videre- og etterutdanningen av ansatte i omsorgstjenestene. Det foreslås å øke den delen av bevilgningen på kap. 761, post 21 og post 68 som går til dette formålet med 25 mill. kroner til totalt 350 mill. kroner i

2018. Med dette vil regjeringen ha økt bevilgningen med om lag 185 mill. kroner i perioden 2014–2018. Økt kompetanse er viktig for å utvikle god praksis og sikre trygge og gode tjenester tilpasset den enkeltes behov. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Tidlig innsats i barnehage og skole

Regjeringen foreslår å styrke arbeidet med tidlig innsats i barnehagen og i skolen for å fange opp utfordringer tidlig og følge dem opp raskt. Det foreslås at 200 mill. kroner av veksten i kommunesektorens frie inntekter begrunnes med en økt satsing på tidlig innsats i 2018. 100 mill. kroner foreslås fordelt etter delkostnadsnøkkelen for barnehage, mens delkostnadsnøkkelen for grunnskole legges til grunn for fordelingen av de resterende 100 mill. kronene.

For å legge til rette for at alle barn kan få en trygg og god overgang fra barnehage til skole, har regjeringen sendt på høring et forslag om å lovfeste en plikt for barnehageeiere og skoleeiere til å samarbeide om denne overgangen. Kommunesektoren kompenseres for lovendringen gjennom en økning i rammetilskuddet på 20 mill. kroner i 2018.

Videre foreslår regjeringen å innføre en tilskuddsordning som har til hensikt å støtte kommuner som har mange minoritetsspråklige barn som ikke går i barnehage. Tilskuddet skal gå til ulike typer informasjons- og rekrutteringsarbeid, slik at barnehagedeltakelsen blant barn med minoritetsspråklig bakgrunn øker. Det foreslås bevilget 20 mill. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett (kap. 231, post 66) til formålet i 2018. Se Prop. 1 S (2017–2018) fra Kunnskapsdepartementet for en nærmere omtale av regjeringens satsing på tidlig innsats.

Tilskudd til fagskoleutdanning

I dag bevilges det midler til fagskoleutdanning på budsjettene til Kunnskapsdepartementet, Helse- og omsorgsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Regjeringen foreslår å samle finansieringen av fagskolene i én felles tilskuddsordning på Kunnskapsdepartementets budsjett fra 2018 (kap. 240, post 60). Fylkeskommunene vil være tilskuddsmottakere og ansvarlig for videre forvaltning av midlene. Det følger av dette at finansieringen av fagskolene på Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett trekkes ut av rammetilskuddet til fylkes-

kommunene og overføres til Kunnskapsdepartementets budsjett. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

Barnevern

200 mill. kroner av forslaget til vekst i frie inntekter til kommunene begrunnes med forebyggende tiltak for barn, unge og familier. Dette vil være med på å ruste kommunene for et større ansvar på barnevernsområdet i forbindelse med barnevernreformen. Samtidig underbygger det regjeringens prioriterte satsinger innenfor arbeid med psykisk helse, rus og opptrappingsplanen mot vold og overgrep, og det åpner også for at kommunene kan prioritere ytterligere satsing på helsestasjons- og skolehelsetjenesten i 2018. Midlene fordeles etter samlet kostnadsnøkkel.

Kommunene skal forberedes på økt ansvar gjennom en langsiktig kompetansestrategi der bedre videreutdanning er et av satsingsområdene. Tilskudd til barnevernsfaglige videreutdanninger på kap. 854, post 62 økes fra 6,2 mill. kroner til 19,7 mill. kroner i 2018. Tilskuddet skal dekke deler av kommunenes kostnader når ansatte deltar i videreutdanning. I tillegg settes det av 9,5 mill. kroner til tjeneste- og tiltaksutvikling i kommunale barnevernstjenester på kap. 854, post 61. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Barne- og likestillingsdepartementet.

Kommunale vigslar

I Prop. 91 L (2016–2017) *Endringer i ekteskapsloven og bustøttelova m.m. (oppgaveoverføring til kommunene) og lov om overføring av ansvar for kollektivtransport* ble det foreslått å overføre myndighet til å foreta vigsel fra domstolene til kommunene. Forslaget ble vedtatt av Stortinget i juni 2017. Overføringen av oppgaven fra domstolene til kommunene vil skje fra 1. januar 2018. Som følge av dette foreslås det å overføre 3 mill. kroner fra Justis- og beredskapsdepartementets budsjett (kap. 410, post 01) til rammetilskuddet til kommunene. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) fra Barne- og likestillingsdepartementet.

Båt og ferje

I forslaget til statsbudsjett for 2018 gis 100 mill. kroner av veksten i de frie inntektene til fylkeskommunene en særskilt fordeling til båt- og ferjefylkene. Dette skal bidra til å sikre en god infrastruktur for folk og næringsliv langs kysten, og for å legge til rette for investeringer i miljøvennlig

teknologi. Fordelingen vises særskilt i tabell C-fk i Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2017–2018) (Grønt hefte). Det tas sikte på at mid-

lene videreføres også i 2019 og deretter vurderes nærmere i forbindelse med gjennomgangen av inntektssystemet for fylkeskommunene.

4 Anmodningsvedtak

Under relevante programområder i proposisjonens del II er følgende anmodningsvedtak omtalt:

Tabell 4.1 Oversikt over anmodningsvedtak, ordnet etter sesjon og nummer

Sesjon	Vedtak nr.	Stikkord	Omtalt side
2016–2017	76	Tilskudd til tilpasning og heis	199
2016–2017	108 nr. 42	Budsjetteringsmodell for Sametinget	151
2016–2017	700	Stryke listekandidater	169
2016–2017	705	Hyblifisering	199
2016–2017	706	Korttidsutleie av boligseksjoner	200
2016–2017	707	Ervervsbegrensning i boligsameier	200
2016–2017	709	Byvekstvtaler	227
2016–2017	710	«New Urban Agenda»	227
2016–2017	716	Ladepunkt i borettslag og sameier	200
2016–2017	717	Ladeklare bygg	200
2016–2017	721	Felles informasjonsforvaltning	107
2016–2017	845	Sørsamisk språk	151
2016–2017	870	Nye ferjesamband	169
2016–2017	872	Midlertidige ansettelser i staten	54
2016–2017	1004	Samarbeid mellom staten og private aktører	108
2016–2017	1103	Differensiert arbeidsgiveravgift	128
2016–2017	1108	Overføring av eiendom	84
2016–2017	1111	Oslo sør-midlene	227
2015–2016	590	Registrering av økonomiske interesser for departementsråder	54
2015–2016	642	Fjernvarmeanlegg i nye bygninger	201
2015–2016	644	Energiforsyning i store bygg	201
2015–2016	646	Fravikelse av plan- og bygningsloven og grannelova ved nasjonal flyktningkrise	201
2015–2016	821	Ekspertutvalg for nye oppgaver til regionene	170
2015–2016	822	Administrasjon av fylkesvegnettet	170
2015–2016	823	Nytt regionalt folkevalgt nivå's rolle i integreringsarbeidet	171
2015–2016	861	Valgloven	171

5 Oversikt over budsjettforslaget

5.1 Utgifter og inntekter fordelt på de ulike budsjettkapitlene

Utgifter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Det kongelige hus					
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	204 135	237 991	347 971	46,2
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	28 094	9 543	9 763	2,3
	<i>Sum kategori 00.10</i>	<i>232 229</i>	<i>247 534</i>	<i>357 734</i>	<i>44,5</i>
	<i>Sum programområde 00</i>	<i>232 229</i>	<i>247 534</i>	<i>357 734</i>	<i>44,5</i>
Administrasjon og fellestjenester mv.					
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	529 045	583 544	578 773	-0,8
502	Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger	192 196	198 500	185 400	-6,6
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	866 175	881 621	827 642	-6,1
520	Tilskudd til de politiske partier	429 943	440 602		-100,0
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>2 017 359</i>	<i>2 104 267</i>	<i>1 591 815</i>	<i>-24,4</i>
Fylkesmannsembetene					
525	Fylkesmannsembetene	1 745 759	1 998 771	2 004 747	0,3
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>1 745 759</i>	<i>1 998 771</i>	<i>2 004 747</i>	<i>0,3</i>
Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning					
530	Byggeprosjekter utenfor husleie- ordningen	1 803 246	2 644 337	2 280 098	-13,8
531	Eiendommer til kongelige formål	52 576	58 276	79 323	36,1
532	Utvikling av Fornebuområdet	12 417	10 298	6 097	-40,8
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	62 384	46 764	47 240	1,0

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
534	Erstatningslokaler for departementene	470 965			
2445	Statsbygg	3 137 656	3 300 374	3 944 560	19,5
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>5 539 244</i>	<i>6 060 049</i>	<i>6 357 318</i>	<i>4,9</i>
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	409 178	514 342	597 459	16,2
541	IKT-politikk	17 208	13 445	13 571	0,9
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	43 254	37 044	40 569	9,5
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>469 640</i>	<i>564 831</i>	<i>651 599</i>	<i>15,4</i>
	Personvern				
545	Datatilsynet	46 349	50 639	54 543	7,7
546	Personvernemnda	1 503	1 914	1 927	0,7
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>47 852</i>	<i>52 553</i>	<i>56 470</i>	<i>7,5</i>
	Distrikts- og regionalpolitikk				
550	Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene		1 032 500	776 103	-24,8
551	Regional utvikling og nyskaping	1 402 295	50 000		-100,0
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	500 895			
553	Omstillingsdyktige regioner		610 000	585 144	-4,1
554	Kompetansesenter for distrikts-utvikling	28 019	27 649	27 782	0,5
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>1 931 209</i>	<i>1 720 149</i>	<i>1 389 029</i>	<i>-19,2</i>
	Samiske formål				
560	Sametinget	286 224	307 037	316 721	3,2
561	Tilskudd til samiske formål	14 276	14 033	12 188	-13,1
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	5 849			
563	Internasjonalt reindriftssenter	10 408	8 530	8 925	4,6
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>316 757</i>	<i>329 600</i>	<i>337 834</i>	<i>2,5</i>
	Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter	25 573	43 868	40 716	-7,2
	<i>Sum kategori 13.67</i>	<i>25 573</i>	<i>43 868</i>	<i>40 716</i>	<i>-7,2</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.					
571	Rammetilskudd til kommuner	123 983 722	127 131 086	130 822 652	2,9
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	32 783 374	33 461 733	33 604 068	0,4
573	Kommunereform	120 000	1 298 325	57 764	-95,6
575	Ressurskrevende tjenester	8 643 849	9 190 000	9 655 582	5,1
576	Vedlikehold og rehabilitering	400 000	650 000		-100,0
577	Tilskudd til de politiske partier			450 131	
578	Valgdirektoratet	49 512	110 742	55 908	-49,5
579	Valgutmøter	9 298	11 174	11 264	0,8
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>165 989 755</i>	<i>171 853 060</i>	<i>174 657 369</i>	<i>1,6</i>
Bolig, bomiljø og bygg					
580	Bostøtte	3 037 199	2 875 300	2 877 155	0,1
581	Bolig- og bomiljøtiltak	1 629 715	1 491 029	1 383 017	-7,2
585	Husleietvistutvalget	26 457	28 345	28 774	1,5
587	Direktoratet for byggkvalitet	149 636	151 093	157 125	4,0
2412	Husbanken	15 086 642	16 598 194	15 452 056	-6,9
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>19 929 649</i>	<i>21 143 961</i>	<i>19 898 127</i>	<i>-5,9</i>
Planlegging, byutvikling og geodata					
590	Planlegging og byutvikling	107 309	78 854	71 776	-9,0
595	Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur	878 187	1 207 568	1 187 859	-1,6
2465	Statens kartverk	33 418			
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>1 018 914</i>	<i>1 286 422</i>	<i>1 259 635</i>	<i>-2,1</i>
<i>Sum programområde 13</i>		<i>199 031 711</i>	<i>207 157 531</i>	<i>208 244 659</i>	<i>0,5</i>
<i>Sum utgifter</i>		<i>199 263 940</i>	<i>207 405 065</i>	<i>208 602 393</i>	<i>0,6</i>

Inntekter fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
	Administrasjon og fellestjenester mv.				
3500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet	60			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	178 234	144 150	146 075	1,3
	<i>Sum kategori 13.00</i>	<i>178 294</i>	<i>144 150</i>	<i>146 075</i>	<i>1,3</i>
	Fylkesmannsembetene				
3525	Fylkesmannsembetene	187 530	160 702	164 215	2,2
	<i>Sum kategori 13.25</i>	<i>187 530</i>	<i>160 702</i>	<i>164 215</i>	<i>2,2</i>
	Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning				
3531	Eiendommer til kongelige formål		40		-100,0
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	4 396	3 121	3 189	2,2
5445	Statsbygg	1 185 900	1 029 976	1 129 976	9,7
5446	Salg av eiendom, Fornebu		200	200	0,0
	<i>Sum kategori 13.30</i>	<i>1 190 296</i>	<i>1 033 337</i>	<i>1 133 365</i>	<i>9,7</i>
	Forvaltningsutvikling og IKT-politikk				
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT	27 696	42 282	66 185	56,5
	<i>Sum kategori 13.40</i>	<i>27 696</i>	<i>42 282</i>	<i>66 185</i>	<i>56,5</i>
	Personvern				
3545	Datatilsynet	2 627			
	<i>Sum kategori 13.45</i>	<i>2 627</i>			
	Distrikts- og regionalpolitikk				
3554	Kompetansesenter for distriktsutvikling	380			
	<i>Sum kategori 13.50</i>	<i>380</i>			
	Samiske formål				
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	2 285			
3563	Internasjonalt reindriftssenter	4 441	2 958	2 923	-1,2
	<i>Sum kategori 13.60</i>	<i>6 726</i>	<i>2 958</i>	<i>2 923</i>	<i>-1,2</i>

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
	Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.				
5616	Kommunalbanken AS	417 000	390 000	443 000	13,6
	<i>Sum kategori 13.70</i>	<i>417 000</i>	<i>390 000</i>	<i>443 000</i>	<i>13,6</i>
	Bolig, bomiljø og bygg				
3585	Husleietvistutvalget	1 346	1 035	1 111	7,3
3587	Direktoratet for byggkvalitet	47 036	44 696	50 176	12,3
5312	Husbanken	12 618 274	11 359 138	11 703 246	3,0
5615	Husbanken	3 070 960	3 013 000	2 900 000	-3,8
	<i>Sum kategori 13.80</i>	<i>15 737 616</i>	<i>14 417 869</i>	<i>14 654 533</i>	<i>1,6</i>
	Planlegging, byutvikling og geodata				
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	437 768	829 783	810 716	-2,3
5465	Statens kartverk	140			
	<i>Sum kategori 13.90</i>	<i>437 908</i>	<i>829 783</i>	<i>810 716</i>	<i>-2,3</i>
	<i>Sum programområde 13</i>	<i>18 186 073</i>	<i>17 021 081</i>	<i>17 421 012</i>	<i>2,3</i>
	<i>Sum inntekter</i>	<i>18 186 073</i>	<i>17 021 081</i>	<i>17 421 012</i>	<i>2,3</i>

5.2 Utgifter og inntekter fordelt på postgrupper

Utgifter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01-29	Driftsutgifter	5 147 936	5 683 976	5 455 254	-4,0
30-49	Nybygg, anlegg m.v.	5 585 129	6 350 588	6 848 715	7,8
50-59	Overføringer til andre statsregnskap	575 517	619 666	731 060	18,0
60-69	Overføringer til kommunesektoren	167 359 979	173 018 411	175 118 983	1,2
70-89	Andre overføringer	5 925 014	5 573 424	5 418 381	-2,8
90-99	Utlån, avdrag m.v.	14 670 365	16 159 000	15 030 000	-7,0
	Sum under departementet	199 263 940	207 405 065	208 602 393	0,6

Inntekter fordelt på postgrupper

(i 1 000 kr)

Post-gr.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
01-29	Salg av varer og tjenester	1 007 711	1 321 805	1 357 736	2,7
30-49	Inntekter i samband med nybygg, anlegg m.v.	1 186 040	1 030 176	1 130 176	9,7
50-89	Skatter, avgifter og andre overføringer	3 487 960	3 403 100	3 343 100	-1,8
90-99	Tilbakebetalinger, avdrag mv.	12 504 362	11 266 000	11 590 000	2,9
	Sum under departementet	18 186 073	17 021 081	17 421 012	2,3

5.3 Overførbare bevilgninger

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet blir stikkordet foreslått knyttet til disse postene utenom postgruppe 30-49

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2017	Forslag 2018
500	21	Spesielle driftsutgifter	18 004	88 715
500	25	Forprosjekt nytt regjeringskvartal		4 000
502	21	Spesielle driftsutgifter	999	
502	70	Tilskudd til kompetanseutvikling mv.	20 066	
525	21	Spesielle driftsutgifter	19 933	164 215
532	21	Spesielle driftsutgifter	16	97
540	21	Spesielle driftsutgifter	14 443	37 107
540	23	Utvikling, forvaltning og drift av Difis nasjonale felleskomponenter	20 937	104 538
540	25	Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter	2 199	113 487
541	22	Samordning av IKT-politikken	3 340	7 172
542	70	Tilskudd til internasjonale program		34 800
550	66	Forenkling av utmarksforvaltning – forsøksordning	63 500	
550	73	Merkur-programmet		38 307
553	76	Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid		30 000
563	21	Spesielle driftsutgifter	1 277	2 658
567	25	Tiltak for romanifolket/taterne		1 000
567	60	Tiltak for rom	1 260	2 437
567	74	Kultur- og ressurscenter for norske rom	1 667	10 300
567	75	Midlertidig tilskuddsordning for romanifolket/taterne		4 419
571	21	Spesielle driftsutgifter	15 170	21 227
581	76	Tilskudd til utleieboliger	144 535	843 738
581	77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet	12 946	11 000
581	78	Tilskudd til boligsosiale tiltak	57	34 149
581	79	Tilskudd til heis og tilstandsvurdering	131 300	15 000
590	61	Byutviklings- og byveksttaler	2 843	20 123
590	65	Områdesatsing i byer	41	30 150
590	72	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	42 115	15 926

(i 1 000 kr)				
Kap.	Post	Betegnelse	Overført til 2017	Forslag 2018
590	81	Lokal kompetanse innen plan, kart og geodata	141	4 725
595	21	Spesielle driftsutgifter	140	277 828
2412	01	Lønn og godtgjørelser		254 506
2412	01	Varer og tjenester	17 436	91 066
2412	21	Spesielle driftsutgifter	541	11 285

5.4 Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform

Regjeringen vil bygge sin politikk på en effektiv bruk av fellesskapets ressurser. Som i næringslivet er det også i offentlig forvaltning et potensial for å bli mer effektiv. Regjeringen har derfor innført en avbyråkratiserings- og effektiviseringsreform, og forutsetter at alle statlige virksomheter gjennomfører tiltak for å bli mer effektive. Reformen vil gi insentiver til mer effektiv statlig drift og skaper handlingsrom for prioriteringer i statsbudsjettet. Virksomhetene har også god anledning til å planlegge og gjennomføre tiltak for å effektivisere driften når reformen er et årlig krav. Deler av gevinsten fra mindre byråkrati og mer effektiv bruk av pengene overføres til fellesskapet i de årlige budsjettene. Den årlige overføringen settes til 0,5 pst. av alle driftsutgifter som bevilges over statsbudsjettet. For Kommunal- og moderniseringsdepartementet innebærer dette at til sammen 31,1 mill. kroner er trukket ut av rammene i 2018.

5.5 Overgang til digital post til innbyggere og næringsliv

Overgangen fra papirbasert til digital post vil gi besparelser for statlige virksomheter, blant annet i form av reduserte portokostnader. I 2017 ble det vedtatt en budsjettreduksjonen på 196,3 mill. kroner i forbindelse med overgangen til digital post. For å realisere en større del av gevinstene som følge av overgangen til digital post, foreslår regjeringen en ytterligere samlet reduksjon på 49,8 mill. kroner i 2018.

For Kommunal- og moderniseringsdepartementet innebærer dette at til sammen ytterligere 8,6 mill. kroner er trukket ut av rammene i 2018 som følge av overgangen til digital post. Fordelingen på den enkelte virksomhet framgår under den aktuelle budsjettpost.

Del II
Budsjettforslag

6 Oversikt over budsjettforslaget mv.

Programområde 00 Konstitusjonelle institusjoner Programkategori 00.10 Det kongelige hus

Utgifter under programkategori 00.10 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)

Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen	204 135	237 991	347 971	46,2
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen	28 094	9 543	9 763	2,3
	Sum kategori 00.10	232 229	247 534	357 734	44,5

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for bevilgningene til Kongehuset. I tillegg til bevilgningene under kap. 1 og kap. 2 blir følgende midler foreslått til kongelige formål i 2018:

(i 1 000 kroner)

<i>Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>		
Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål		79 235
<i>Utenriksdepartementet</i>		
Kap. 104 Kongefamiliens offisielle reiser til utlandet		9 863
<i>Forsvarsdepartementet</i>		
Diverse kapittel (H.M. Kongens adjutantstab)		4 770
Kap. 1732 Sjøforsvaret (Kongeskipet og K/B Stjernen)		40 000
<i>Justis- og beredskapsdepartementet</i>		
Kap. 441 Oslo politidistrikt (eskortetjenesten)		Oppgis ikke

Kap. 1 H.M. Kongen og H.M. Dronningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Apanasje	11 186	11 466	11 730
50	Det kongelige hoff	173 089	194 684	196 841
51	Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff	19 860	31 841	139 400
	Sum kap. 0001	204 135	237 991	347 971

Post 01 Apanasje

Bevilgningen dekker personlige utgifter for H.M. Kongen og H.M. Dronningen, samt utgifter til drift, vedlikehold og utvikling av private eiendommer.

Post 50 Det kongelige hoff

Det kongelige hoff er H.M. Kongens organisasjon, som skal understøtte H.M. Kongen og Kongefamilien. Det kongelige hoff forbereder og legger til rette for kongefamiliens offisielle virksomhet, og utfører andre nødvendige støttefunksjoner. Bevilgningen dekker Kongehusets utgifter til offisielle oppgaver og drift av organisasjonen, herunder dekning av lønnsmidler for alle ansatte. Bevilgningen skal også dekke utgifter til indre vedlikehold, mindre vedlikeholdsprosjekter og utvikling av de statlige kongelige eiendommene Det kongelige slott, Bygdø kongsgård (hovedhuset med sidebygning og park) og Oscarshall slott.

Det kongelige hoff rapporterer gjennom sin årsrapport på hvor mye av de ansattes arbeidstid som medgår til forvaltningsoppgaver som planlegging, innhenting av tilbud og oppfølging av prosjekter og vaktmestertjenester, inkl. gartnertjenester, på de private kongelige eiendommene. Om lag halvparten av nevnte lønnsmidler brukes på Skaugum. Eiendommen har status som tronfølgerbolig, og brukes også til offisielle formål. Det

er lagt til grunn at staten skal holde tronarvingen med bolig. Det kongelige hoff følger prinsippet om at større/verdiøkende tiltak på private kongelige eiendommer ikke skal utføres av de ansatte. Slike større tiltak finansieres av private midler og utføres av eksterne aktører.

Post 51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff

På oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet har Politidirektoratet utarbeidet en rapport om sikkerheten ved de statlige og private kongelige eiendommene. Prosjektet ble første gang omtalt i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2014.

Det kongelige hoff utøver byggherreansvaret for sikringsprosjektet, med unntak av nytt logistikkbygg ved Det kongelige slott, der Statsbygg er byggherre, se egen omtale under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold. I regi av Det kongelige hoff er det gjennomført et forprosjekt. Basert på dette foreslås det at H. M. Kongen får fullmakt til å gjennomføre prosjektet innenfor en kostnadsramme for prosjektet på 591,7 mill. kroner, prisnivå per 1. juli 2018. Beløpet inkluderer 78,9 mill. kroner som allerede er bevilget. Det vises til forslag til romertallsvedtak. Styringsrammen er på 546,8 mill. kroner.

Sikkerhetsprosjektet er planlagt ferdigstilt i 2020. Det foreslås en bevilgning på 139,4 mill. kroner til prosjektet i 2018.

Kap. 2 H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Apanasje	9 310	9 543	9 763
50	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessens stab mv.	18 784		
	Sum kap. 0002	28 094	9 543	9 763

Post 01 Apanasje

Bevilgningen skal dekke kronprinsparets personlige utgifter, inkludert utgifter knyttet til diverse offisielle oppdrag, og til drift, vedlikehold og utvikling av private eiendommer.

Programområde 13 Kommunal, bolig og modernisering

Programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Utgifter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
500	Kommunal- og moderniserings- departementet	529 045	583 544	578 773	-0,8
502	Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger	192 196	198 500	185 400	-6,6
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	866 175	881 621	827 642	-6,1
520	Tilskudd til de politiske partier	429 943	440 602		-100,0
Sum kategori 13.00		2 017 359	2 104 267	1 591 815	-24,4

Tilskudd til de politiske partier er overført til nytt kap. 577 Tilskudd til de politiske partier under programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Inntekter under programkategori 13.00 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3500	Kommunal- og moderniserings- departementet	60			
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	178 234	144 150	146 075	1,3
Sum kategori 13.00		178 294	144 150	146 075	1,3

Ansvarsområder

Programkategorien omfatter drift og administrasjon av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og utgifter til felles forsknings- og utredningsoppgaver innenfor departementets fagområder. I tillegg omfatter programkategorien enkelte fagområder.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for den sentrale arbeidsgiverfunksjonen i staten. Departementet har ansvaret for forvaltningen av lov om statens ansatte mv., tjeneste-

tvistloven og karanteneoven. Videre forvalter departementet fullmakten til å forhandle og inngå tariffavtaler med hovedsammenslutningene i staten (LO Stat, Akademikerne, Unio og YS Stat). Den sentrale overordnede arbeidsgiverpolitikken angir mål og setter rammer for utøvelsen av arbeidsgiveransvaret i de statlige virksomhetene.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for objektsikkerheten i departementsbygningene. Dette omfatter bygningsmasse, fellesområder og utendørsområdene. Ansvaret omfatter også regjeringens representasjonsanlegg, men

ikke Forsvarsdepartementet og Statsministerens kontors midlertidige lokaler.

Departementet er ansvarlig for gjennomføringen av arbeidet med nytt regjeringskvartal.

Departementet er etatsstyrer for Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS). DSS leverer fellestjenester til departementene og Statsministerens kontor.

Utviklingstrekk og utfordringer

Ny teknologi muliggjør effektivisering og utvikling av tjenester og arbeidsprosesser. Lavere oljeinntekter gjør at kravet til god ressursutnyttelse i statlig sektor vil bli stadig sterkere. Økt resultatorientering og gjennomføringskraft krever innovasjonsevne, endringsvilje, digital kompetanse og kompetanse innen endringsledelse samtidig som verdigrunnlaget med likebehandling, høy faglig kvalitet og brukerorientering ivaretas. Det krever også forståelse og samarbeid hos medarbeiderne.

Den statlige arbeidsgiverpolitikken bygger på noen felles prinsipper og verdier, men hver enkelt virksomhet må på basis av dette utvikle sin egen arbeidsgiverpolitikk tilpasset sine oppgaver, arbeidsformer og samfunnsoppdrag. Virksomhetene er ulike, blant annet med hensyn til

størrelse og oppgaver som utføres, og utfordringene er derfor også ulike. For at virksomhetene skal lykkes med å løse utfordringene, er det nødvendig å gi dem større lokalt handlingsrom og bedre muligheter for fleksibilitet. Tiltak må målrettes slik at virksomhetene kan rekruttere, beholde og utvikle kompetente medarbeidere, som igjen gjør dem godt rustet til å løse sine samfunnsoppdrag. Strategi for en offensiv statlig arbeidsgiverpolitikk skal bidra til at dette målet nås.

Planlegging og utvikling av et nytt regjeringskvartal er et stort og komplekst prosjekt som krever omfattende planlegging. En rekke hensyn skal ivaretas, eksempelvis egnede arbeidsplasser, effektiv samhandling, valg av sikkerhetsnivå, miljøvennlige løsninger, gode byrom, hensiktsmessige trafikale løsninger og god prosjekt- og kostnadsstyring. En åpen debatt om planene, der ulike syn framkommer, vil være en viktig del av beslutningsgrunnlaget. Departementet legger vekt på at beslutningene i planleggingsprosessen bygger på grundige utredninger og balansert avveining av ulike hensyn som skal ivaretas.

Regjeringen vil fornye, forenkle og forbedre administrasjonen i departementsfelleskapet. Administrative tjenester skal leveres med god kvalitet og til lavest mulig kostnad.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.1 Mål for programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Hovedmål
1. Statlige virksomheter er kompetente arbeidsgivere med attraktive arbeidsplasser
2. Departementene mottar effektive administrative tjenester
3. Departementenes lokaler er godt egnet og tilfredsstillende sikret
4. Et nytt, effektivt regjeringskvartal

Hovedmål 1 Statlige virksomheter er kompetente arbeidsgivere med attraktive arbeidsplasser

Rapport, strategier og tiltak

Departementet fastsatte våren 2016 en ny og offensiv arbeidsgiverstrategi for staten. Den nye arbeidsgiverstrategien har tre hovedstrategier: 1) Virksomhetenes rolle og ansvar i utviklingen og gjennomføringen av den statlige arbeidsgiverstrategien skal klargjøres og styrkes, 2) den sentrale arbeidsgiverfunksjonen skal være profesjonell og tydelig og 3) de lokale arbeidsgiverne skal være resultatorienterte, ha god gjennomføringsevne og legge til rette for aktivt medarbeiderskap.

Sentrale arbeidsgiverpolitiske tiltak og føringer må være godt forankret i arbeidsgiverstrategien og i virksomhetenes behov, samtidig som de må legge til rette for lokale tilpasninger. Det er derfor viktig å øke bevisstheten om arbeidsgiverrollen i virksomhetene, og sikre ansvarlighet, kompetanse og handlingsrom.

Den sentrale arbeidsgiverfunksjonen må ha en arbeidsform og struktur som er tilpasset målet om å legge større vekt på virksomhetenes utfordringer og behov i politikktutforming.

Arbeidet med modernisering av statens lønns- og forhandlingssystem bidrar til å styrke det lokale handlingsrommet. I lønnsoppjøret våren

2016 inngikk staten to hovedtariffavtaler, én med Akademikerne og én med LO Stat, Unio og YS Stat. Avtalefriheten i arbeidslivet gjør at arbeidsgiverorganisasjonene og staten har anledning til å inngå ulike hovedtariffavtaler. Lønnsoppgjørene i 2016 og 2017 ble gjennomført innen forsvarlige økonomiske rammer, og i samsvar med frontfaget. I hovedtariffavtalene inngått våren 2016, ble en vesentlig del av den økonomiske disponible rammen avsatt til lokal fordeling i den enkelte virksomhet. I mellomoppgjøret våren 2017 ble det tatt ytterligere skritt i retning av økt lokal handlefrihet. I avtalen med Akademikerne er hele den disponible økonomiske rammen avsatt til lokale forhandlinger, og i avtalen med LO Stat, Unio og YS Stat er 65 pst. av den disponible økonomiske rammen avsatt til lokale forhandlinger. De sentrale partene ble under oppgjøret enige om å fortsette arbeidet med å modernisere lønns- og forhandlingssystemet fram til hovedoppgjøret i 2018.

Sentrale særavtaler i statlig sektor regulerer arbeidsvilkår som ikke er omfattet av hovedtariffavtalene. Det er et mål at særavtalene skal ivareta virksomhetens behov og bidra til en forsvarlig økonomiforvaltning. Særavtalene reguleres og reforhandles ved utløp av avtalene.

Ny lov om statens ansatte med tilhørende forskrifter trådte i kraft 1. juli 2017. Loven innebærer forenkling og fornyelse, samtidig som statens særpreg ivaretas. Loven legger til rette for at virksomhetene i staten kan rekruttere, utvikle og beholde gode medarbeidere.

I tråd med ambisjonen om å styrke virksomhetenes rolle og innflytelse over utformingen av arbeidsgiverpolitikken, ble statens arbeidsgiverråd opprettet av departementet i mars 2017. Rådet skal gi de statlige virksomhetene økt innflytelse på utformingen og gjennomføringen av arbeidsgiverpolitikken i staten. Statens personaldirektør vil møte som observatør i rådet. Rådet består av 15 virksomhetsledere, og skal opptre som representanter for alle de statlige arbeidsgiverne. Alle departementsområdene er representert, og rådet speiler dermed mangfoldet blant statlige virksomheter når det gjelder oppgavetyper, størrelse og kompetanse. Det er ønskelig at rådet arbeider med sikte på å stå samlet bak anbefalinger, forslag og prioriteringer av sentrale satsinger, politikkutforming og forhandlinger. Rådet vil også være involvert i arbeidet med en styrket veiledningstjeneste for de statlige virksomhetene og utvikling av en digital statlig arbeidsgiverportal.

Et sentralt punkt i den statlige arbeidsgiverstrategien er å styrke støtten og rådgivningen overfor virksomhetene, særlig knyttet til omstil-

ling. Det arbeides med å videreutvikle samspillet mellom departementet og Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) om hvordan kompetansen i de to virksomhetene best kan benyttes i dette arbeidet. Den framtidige arbeidsgiverstøtten skal ha sitt tyngdepunkt i Difi. En ny digital arbeidsgiverportal planlegges etablert i begynnelsen av 2018. Denne vil inneholde informasjon, nyttig verktøy for virksomhetene, mulighet for erfaringslæring og gi svar på mange av arbeidsgiverutfordringene som statlige virksomheter møter. Den videre utviklingen av den sentrale arbeidsgiverstøtten skal skje i samråd med arbeidsgiverrådet.

Kompetente ledere og medarbeidere er en forutsetning for god oppgaveløsning i og utvikling av forvaltningen. Staten skal gi medarbeiderne gode utviklingsmuligheter gjennom et bedre tilbud om kompetanseutvikling. Både innenfor den strategiske satsingen på ledelse og i satsingen på felles digital opplæring i staten, *På nett med læring*, utvides kompetansetilbudet. I 2016 ble det lansert fem nye digitale opplæringsprogrammer, mens det våren 2017 ble lansert tre nye programmer. Totalt tilbyr nå Difi 25 opplæringsprogrammer på sin plattform. Program for toppledergrupper i regi av Difi er gjennomført for åtte ledergrupper i 2016 og ytterligere tolv ledergrupper i 2017. Det er gjennomført kurs i Strategisk IKT for toppledere i departementsområdene og for fylkesmennene.

OK stat er et opplæringskontor for virksomheter i staten. OK stat ble etablert som et permanent tilbud som et ledd i regjeringens satsing på flere lærlinger. Fra 2017 ble opplæringskontoret en permanent ordning under Difi med utvidet geografisk ansvarsområde. OK stat budsjetteres på kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT, post 01 Driftsutgifter og post 27 Opplæringskontoret OK stat, se programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk. Antallet lærebedrifter som er knyttet til OK stat har økt fra 6 i 2013 til 53 i 2017. Antallet lærlinger i regi av OK stat har økt fra 9 i 2013 til 98 løpende lærekontrakter i 2017. Departementet følger opp strategien for å øke antall lærlinger i staten. Det er et krav til alle statlige virksomheter at de skal opprette læreplass for minst én lærling, knytte seg til OK stat eller annet opplæringskontor og årlig vurdere nye lærefag. I hele det statlige tariffområdet økte antallet lærlinger fra 1 003 i 2013 til 1 180 i 2016.

Statlige arbeidsgivere skal arbeide for et godt og inkluderende arbeidsliv og styrke innsatsen i IA-arbeidet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet samarbeider med hovedsammenslutningene og forskere i IA-arbeidet. Departementet har også en viktig støtte-, veilednings- og pådriver-

rolle overfor virksomhetene. På oppdrag fra departementet, har Forskningsstiftelsen Fafo levert en rapport om hvordan det arbeides med seniorpolitikk og seniortiltak.

Høsten 2016 ble alle de statlige virksomhetene invitert til å delta i et nytt traineeprogram for personer med høyere utdanning og nedsatt funksjonsevne. Stillingene i det nye programmet ble utlyst våren 2017, og på forsommeren var 18 nye traineer ansatt. Traineeprogrammene er et viktig bidrag til å styrke erfaring og kompetanse i virksomhetene når det gjelder å rekruttere mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Medarbeiderundersøkelsen i staten (2016) viser at medarbeiderne i staten er fornøyde, stolte og engasjerte, og utviklingen er i hovedsak positiv sammenliknet med tidligere undersøkelser. Funnene i undersøkelsen utgjør viktig kunnskapsgrunnlag for å videreutvikle statens sentrale personalpolitikk. Funnene er også anvendt av departementet i arbeidet med Program for bedre styring og ledelse samt at Difi har lagt funnene til grunn for videreutvikling av sine tjenester. Departementet vil ta initiativ til at datainnsamling til en ny medarbeiderundersøkelse gjennomføres høsten 2018.

Lederlønnssystemet i staten er revidert med sikte på sterkere samsvar mellom resultater og lønn, samt innstramning når det gjelder bruk av retrettstillinger og etterlønn. Departementet ønsker å utnytte kompetansen til tidligere toppledere, også i sluttfasen av karrieren. Et forslag til hvordan dette kan tilrettelegges er under vurdering i departementet.

Departementene og hovedsammenslutningene i staten har invitert fire statlige virksomheter til å gjennomføre forsøk for å prøve ut om nye løsninger kan gi bedre arbeidsforhold og bedre tjenester til brukerne. Forsøkene omfatter et forsøk om kompetanse- og organisasjonsutvikling og tre om alternative arbeidstidsordninger. Forsøkene om arbeidstid følges opp, evalueres og dokumenteres av Fafo. En underveisevaluering er gjennomført, og foreløpige funn er i all hovedsak positive, særlig for Forsvarets vedkommende. En sluttevaluering skal gjennomføres senere. Målet med forsøkene er blant annet å prøve ut nye arbeidsformer som kan gi bedre tjenester og bedre arbeidsforhold for de ansatte.

Hovedmål 2 Departementene mottar effektive administrative fellestjenester

Gode og effektive administrative tjenester er en forutsetning for at departementene kan løse sine

samfunnsoppgaver og ivareta sin rolle som sekretariat for politisk ledelse. Felles løsninger, samlet kompetanse, standardisering og ny teknologi vil kunne gi stordriftsfordeler og tjenester med bedre kvalitet. Det er derfor viktig med en økende grad av standardisering og etablering av sterke administrative fagmiljøer.

Rapport, strategier og tiltak

Med utgangspunkt i *Strategi for bedre og mer effektive administrative tjenester i departementsfelleskapet (2016–2020)* er det utarbeidet forslag til tiltak. Noen av tiltakene kan gjennomføres raskt, mens andre først er aktuelle ved innflytting i et nytt, samlet regjeringskvartal.

Regjeringen har besluttet at alle departementer, Statsministerens kontor og DSS skal benytte felles IKT-løsning. Ny felles IKT-løsning innføres når den dekker samme behov som dagens løsning dekker.

Det er satt i gang arbeid med å standardisere og digitalisere viktige funksjoner innenfor HR, arkiv- og dokumentforvaltning, kontorstøtte og anskaffelser. Dette arbeidet bygger på flere utredningsrapporter som viser at det er store ulikheter mellom departementene i dag, og at potensialet for forbedring og effektivisering er stort. Regjeringen ønsker å etablere deler av disse tjenestene, innenfor HR og arkiv- og dokumentforvaltning, som nye fellestjenester i DSS.

Hovedmål 3 Departementenes lokaler er godt egnet og tilfredsstillende sikret

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal sørge for egnede lokaler for departementene. Det skal særlig legges vekt på at de ansatte får gode arbeidsplasser og at lokalene er tilfredsstillende sikret. Statsbygg samordner og bistår departementene i leieforvaltningen. På oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjennomfører Statsbygg sikringstiltak i og omkring bygningene.

Rapport, strategier og tiltak

Erstatningslokalene, som ble innleid etter 22. juli 2011, har blitt grunnsikret og tilpasset departementsdrift. Bygningene er nå under normal leieforvaltning og sikkerhetsstyring. Utskifting av kjøretøyhinder rundt byggene pågår. De ubehandlede betongelementene byttes ut med estetisk og praktisk bedre løsninger. Ved regjeringens representasjonsanlegg er det gjennomført en

omfattende utskifting og oppgradering av sikringsanlegget. Tiltaket bidrar til å opprettholde og forbedre sikkerheten.

I regjeringskvartalet er det ferdigstilt detaljprosjektering for gjennomføring av tiltak for forsterkning av grunnsikringen av R6. Langsiktige behov for forsterkning av grunnsikringen i R5 er under utredning og vurderes i lys av utredning om eventuell bruk av bygget som del av framtidig regjeringskvartal. Det foreslås for 2018 bevilget 12 mill. kroner til sikringstiltak i R5, jf. kap. 2445, post 45.

Kommunal- og moderniseringsdepartementets strategi for sikring av departementsbygg legges til grunn. Departementsbyggene etableres med en permanent grunnsikring og det planlegges for tiltak ved økt beredskap. Den permanente grunnsikringen består av fysiske og tekniske sikkerhetstiltak rundt og i byggene, samt vakt- og resepsjonstjenester med tilhørende vaktsentral. Statsbygg har gjennomføringsansvar for bygningsmessige sikkerhetstiltak. DSS har ansvar for drift av vaktsentral, og leverer vakt- og resepsjonstjenester.

Departementet har en tett dialog med Politidirektoratet og Oslo politidistrikt om responskapasiteter og beredskapstiltak, samt et nært samarbeid med Politiets sikkerhetstjeneste om det til enhver tid gjeldende trusselbildet og sikring av myndighetspersoner.

Hovedmål 4 Et nytt, effektivt regjeringskvartal

Gjenoppbygging av regjeringskvartalet er av nasjonal betydning og er samtidig et viktig byutviklingsprosjekt for Oslo by. Regjeringen ønsker en åpen prosess i planleggingen av det nye regjeringskvartalet. Regjeringskvartalet skal være velegnet for regjeringens arbeid, være åpent og inviterende, ha gode bymessige kvaliteter og ha et nødvendig sikkerhetsnivå.

Rapport, strategier og tiltak

Reguleringsplanen ble vedtatt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i februar 2017.

Rom- og funksjonsprogrammet for nytt regjeringskvartal ble besluttet i mars 2017. Programmet beskriver løsningene for arbeidsplassene, kravene til fellesområder, rom og arealer mv. Rom- og funksjonsprogrammet er basert på en omfattende prosess der blant annet departementene, ansatte og de ansattes representanter har deltatt.

Første halvår 2017 gjennomførte Statsbygg en plan- og designkonkurranse for det nye regje-

ringskvartalet. Hensikten med konkurransen er å finne den løsningen som best ivaretar behov og krav fra rom- og funksjonsprogrammet, og som er innenfor reguleringsplanens rammer. Statsbygg forhandler nå med de to vinnerne og inngår høsten 2017 prosjekteringskontrakt med den som har det beste tilbudet samlet sett. Vedkommendes løsningsforslag vil bli lagt til grunn i arbeidet med nytt regjeringskvartal.

I 2018 vil det bli utarbeidet et skisseprosjekt. Dette gir grunnlag for å avklare innretning og omfang av det videre arbeidet med forprosjektet. Siste del av planleggingen vil være å ta prosjektet til fullført forprosjekt. Da utformes det nødvendige styringsunderlaget inklusive kostnadsoverlag for byggeprosjektet. Dette skal deretter kvalitetssikres i samsvar med Finansdepartementets ordning for ekstern kvalitetssikring av store statlige investeringer.

Se også omtale under kap. 2445 Statsbygg, post 30 Prosjektering av bygg.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 872, 12. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen evaluere effekten av nye regler for midlertidige ansettelser i staten etter to års virketid. Resultatene skal drøftes med hovedsammenslutningene i staten og legges frem for Stortinget på egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 94 L (2016–2017) *Lov om statens ansatte mv. (statsansatteloven)* og Innst. 424 L (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har startet arbeidet med å evaluere effekten av de nye reglene for midlertidige ansettelser i statsansatteloven. Denne evalueringen skal gjennomføres i løpet av de neste to årene, og skal legges frem for Stortinget etter at de er drøftet med hovedsammenslutningene i staten. Departementet kommer tilbake til saken når evalueringen foreligger.

Anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2015–2016

Anmodningsvedtak nr. 590, 12. april 2016

«Stortinget ber regjeringen vurdere om tilsvarende regler som gjelder for registrering av regjeringsmedlemmers økonomiske interesser, bør gjøres gjeldende for departementsråder.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentant Torgeir Knag Fylkesnes om endring av Stortingets forretningsorden for å sikre åpenhet om representantenes økonomiske interesser, jf. Dokument 8:22 S (2015–2016) og Innst. 221 S (2015–2016).

For å sikre tilliten til statsforvaltningen har Kommunal- og moderniseringsdepartementet til vurdering sentrale retningslinjer som kan gi et rammeverk for opprettelse av eventuelle registre i

den enkelte statlige virksomhet. Det vurderes kriterier for hvilke ansatte som kan omfattes av registreringsordningen samt hvilke opplysninger som bør være omfattet av ordningen. Eventuell registrering må blant annet vurderes opp mot den stilling den enkelte innehar og eventuelle mulige interessekonflikter. Det tas sikte på at retningslinjene ferdigstilles og lanseres i løpet av 2017. Departementet anser med dette at vedtaket er fulgt opp.

Kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	358 686	396 327	396 012
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	98 783	88 443	88 715
22	Forskning, <i>kan overføres</i>	5 492		
23	Husleie for fellesarealer m.m.		23 619	24 136
25	Forprosjekt nytt regjeringskvartal, <i>kan overføres</i>			4 000
50	Forskningsprogrammer	66 084	75 155	65 910
	Sum kap. 0500	529 045	583 544	578 773

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 redusert med 2,2 mill. kroner til 394,127 mill. kroner, post 21 redusert med 2,38 mill. kroner til 86,063 mill. kroner og post 25 bevilget med 4 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementets administrasjon skal være et utviklingsorientert og effektivt faglig sekretariat for departementets politiske ledelse. Departementet skal bistå i utviklingen og gjennomføringen av regjeringens politikk på departementets ansvarsområder. Departementet skal være en tydelig og forutsigbar forvalter av gjeldende lover, regler og tilskuddsordninger.

Administrasjonen skal sikre en effektiv ressursforvaltning på departementets forvaltningsområde. Kunnskapsutvikling, faglig kompetente ansatte, gode rutiner for saksbehandling, samordning med andre departementer, resultatorientert styring av virksomheten i departementet og underliggende etater samt synliggjøring av politikk og regelverk er viktig for å oppnå dette.

Administrasjonen skal fortløpende vurdere forbedringer av styringssystemene, sikre en god internkontroll og ha en hensiktsmessig bruk av ny teknologi.

Departementet er opptatt av et godt arbeidsmiljø og å forebygge sykefravær. Departementet

legger stor vekt på å rekruttere, utvikle og beholde kompetente medarbeidere. Det er også et personalpolitisk mål å oppnå en balansert alders- og kjønnsammensetning og å rekruttere personer med innvandrerbakgrunn og personer med nedsatt funksjonsevne.

Informasjonsformidling og dialog med brukere og samarbeidspartnere er en sentral oppgave for å formidle kunnskap om departementets saksfelt samt de politiske målene og resultatene.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker i hovedsak lønn, husleie og andre faste driftsutgifter i Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

I 2017 ble departementenes driftsbudsjetter justert som følge av nye husleieavtaler fra og med 1. januar 2017. Ved en inkurie ble driftsbudsjettet til Barne- og likestillingsdepartementet kompensert for mye og driftsbudsjettet til Kommunal- og moderniseringsdepartementet for lite. Det fore-

slås derfor at bevilgningen på posten økes med 2,5 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 800 Barne- og likestillingsdepartementet, post 01 Driftsutgifter.

Fra og med 1. januar 2017 ble det innført en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK) for statlige virksomheter som tidligere ikke betalte pensjonspremie til SPK. Kompensasjonen baserte seg på lønnsgrunnlaget fra april 2016, justert for kjente relevante forhold, herunder omorganiseringer. Basert på oppdaterte anslag for lønnsgrunnlaget per januar 2017 fra SPK, er det behov for å justere kompensasjonen på enkelte poster. Det foreslås på denne bakgrunn å redusere bevilgningen på posten med 0,5 mill. kroner.

Det foreslås å redusere bevilgningen på posten med 1,1 mill. kroner mot en tilsvarende økning på Justis- og beredskapsdepartementets budsjett til dekning av driftsutgifter for ny sentral sivil klareringsmyndighet.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble ressurser tilsvarende to stillinger overført fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Difi til oppfølging av ny arbeidsgiverstrategi. Bevilgningen på posten foreslås på denne bakgrunn redusert med 1,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning på kap. 540, post 01, jf. omtale under kap. 540, post 01.

For å bidra til effektivisering og gi rom for andre prioriteringer på departementets område, foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 2,2 mill. kroner.

Inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering foreslås det en bevilgning på 396 mill. kroner i 2018. Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen på 0,5 pst. av driftsutgiftene gir insentiver til mer effektiv statlig drift og skaper handlingsrom for prioriteringer ved at det frigjøres midler fra administrasjon til politisk prioriterte satsingsområder. Se nærmere om reformen i del I Innledende del pkt. 5.4.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter på kap. 3500, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke departementets behov for statistikk, data, utredninger, forskning og formidling av kunnskap. Prosjektene som finansieres over posten skal bidra til å gi et godt grunnlag for utvikling og gjennomføring av regjeringens politikk på departementets ansvarsområder. Bevilg-

ningen skal også dekke utgifter knyttet til forvaltning av Merkur-programmet og investeringsstøtteordningene for utkantbutikker, samt enkelte digitaliseringstiltak initiert av departementet.

Rapport

Arbeidsgiverpolitikk

På arbeidsgiverpolitikken område er det brukt midler til en felles satsing på digital opplæring, tilbud til ledere, gjennomføring av traineeprogram for personer med nedsatt funksjonsevne samt IA-aktiviteter. Videre er midler anvendt til innhenting og bearbeiding av lønns- og personaldata, som særlig benyttes i forbindelse med gjennomføringen av lønnsoppjøret i staten.

Effektivisering, fornying og ledelse

I 2016 og 2017 er det tildelt midler til gjennomføring av departementets flerårige program for bedre styring og ledelse og til arbeidet med å redusere og fjerne tidstyver i statlige virksomheter. Tidstypprosjektet er sentralt i regjeringens arbeid for en enklere hverdag for folk flest. Det ble videre tildelt midler til blant annet arbeidet med klart språk i staten, hvor det i 2017 er tildelt 3 mill. kroner til Universitetet i Oslo til deres satsing på å integrere klarspråk i jusutdanningen. Det er også benyttet midler til Universitetsforlagets utgivelse av *Stat & Styring – tidsskrift for politikk og forvaltning* og til å dekke Norges årlige kontingent til deltakelse i European Institute of Public Administration (EIPA). Kommunal- og moderniseringsdepartementet har sammen med aktører i feltet utarbeidet et inspirasjonshefte med ideer og eksempler på samarbeid mellom sosiale entreprenører og kommuner og statlige virksomheter lokalt.

For å gjøre samfunns- og arealplanleggingen bedre og mer effektiv, og å bidra til større kommunalt handlingsrom, er det både i 2016 og 2017 satt av midler til blant annet å styrke plankompetansen, særlig i kommunene, gjennom utredninger, veiledning og formidling. Det ble også satt av midler til digitalisering av plan- og byggesaksbehandlingen, som blant annet skal bidra til bedre tilgang til og dataflyt for plan- og arealdata. Det er tildelt midler til forsøket som gir fylkesmannen ansvar for å samordne statlige innsigelser til kommunale planer etter plan- og bygningsloven. Det er satt av midler til oppfølging av samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. Det er igangsatt arbeid med statlig plan på flere prosjekter av nasjonal betydning, som blant annet skal bidra til effektivisering av store

samferdselsprosjekter. Det vises til nærmere omtale under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata.

Det har i 2016 pågått et arbeid i departementet for å effektivisere administrasjonen av departementene og redusere kostnadene. Dette arbeidet har vært i en utredningsfase for flere administrative funksjoner i 2016, og gjelder lønn- og regnskap, HR-funksjoner, IKT, arkiv- og dokumentforvaltning. Arbeidet pågår videre inn i 2017, der også anskaffelsesområdet og kontorstøttefunksjonen vil bli vurdert. Lønns- og regnskapstjenesten ble vurdert i 2016 og overført til DFØ fra 1. juli 2016.

Fylkesmannsembetene

Innen fylkesmannsområdet er flere løsninger digitalisert, blant annet løsning for trossamfunn og fritt rettsråd. Arbeidet med framtidig struktur og fusjoner av fylkesmannsembeter er prioritert. Det er gjennomført fusjon for embetene i Agderfylkene gjeldende fra 1. januar 2016, og det er arbeidet med fusjon av embetene i Nord- og Sør-Trøndelag.

Regional- og bypolitikk

Samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging er ivarettatt på ulike måter, herunder gjennom arbeidet med byutviklings- og byvekstavtaler. Det er satt av midler til arbeidet med områdesatsinger og til å styrke fylkesmennenes kapasitet og kompetanse i plansaker. Videre er midlene benyttet til utredninger og formidling av kunnskap innenfor bærekraftig byutvikling.

Det vært arbeidet med planlegging i sjøområdene, tiltak i områder avsatt til landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål (LNFR-områder), strandsonen langs sjø med videre. Både i 2016 og 2017 har det vært arbeidet med veiledning, oppdatering av retningslinjer, samt gjennomført evalueringer og formidling av gode eksempler og planpraksis, slik at kommunene bedre kan utnytte utviklingspotensialet på en bærekraftig måte.

Midlene har videre vært anvendt til analyser, utredninger, evalueringer og dialogarenaer i samband med politikktutvikling og virkemiddelbruk innenfor regional- og distriktpolitikken. Tjenester knyttet til informasjon om og formidling av regionalpolitisk innsats og regionale utviklings-spørsmål anskaffes også over denne posten. I tillegg finansieres drift av elektronisk rapporteringsopplegg og kontroll, forvaltning/drift av Merkurprogrammet, samt medlemskontingenter og inter-

nasjonalt samarbeid om regional forskning og utvikling. Av spesielt viktige tiltak i 2016 og 2017 kan nevnes de pågående evalueringene av den differensierte arbeidsgiveravgiften og Utviklingsprogrammet for byregioner, samt arbeid med å fylkesfordele nasjonalregnskapet og utvikling av en sentralitetsindeks, begge i regi av SSB.

Både i 2016 og 2017 var det også satt av midler til arbeidet med Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt*.

Bolig- og bygningspolitikk

I 2016 og 2017 er det brukt midler til blant annet en evaluering av de boligsosiale virkemidlene under departementets område, annen forskning og utvikling om de boligsosiale virkemidlene og koblingen til andre velferdsordninger, samt en utredning om Husbanken. Over posten finansieres også en rammeavtale med Statistisk sentralbyrå (SSB) om statistikk og analyse om bolig, boforhold, boligøkonomi og byggkvalitet. Videre er det brukt midler til utvikling og forenkling av regelverk og prosesser relatert til plan- og byggesaker, for å bidra til raskere og rimeligere utbygging.

Gjennom programmet Plansatsing mot store byer er det tildelt midler til fylkesmennene i de største byområdene til deres oppfølging av kommunenes boligutbygging.

Departementslokaler og nytt regjeringskvartal

Departementet har ansvaret for arbeidet med å sikre regjeringsbyggene, fellesområder og utendørsområdene, med unntak av Forsvarsdepartementet og de midlertidige lokalene til Statsministerens kontor. Dette innebærer å vurdere behovet for gjennomføring av sikringsrisikoanalyser med tanke på sikkerhetsstyring og gjennomføring av tiltak (under Statsbyggs budsjettkapitler). Forsvarsbygg har i 2016 gjennomført analyser og sikkerhetsvurderinger av de sikringstiltakene som er gjennomført.

Departementet følger opp prosjektet for nytt regjeringskvartal. Det leies inn ekspertise til prosjektstøtte og andre faglige behov etter hvert som prosessen går videre. Koordinering av interessene til et samlet departementsfelleskap er en vesentlig oppgave.

I 2016 ble planprogrammet for nytt regjeringskvartal fastsatt. Dette gjelder rammene for arbeidet med reguleringsplanen, og planprogrammet omtaler prosessen for medvirkning i det videre arbeidet. Forslaget til reguleringsplan ble lagt fram og sendt på høring i andre halvår 2016.

Samer og nasjonale minoriteter

Arbeidet med Nordisk samekonvensjon har pågått over flere år. Norge, Sverige og Finland har avsluttet forhandlingene om en nordisk samekonvensjon. Forhandlingslederne vedtok den framforhandlede konvensjonsteksten i januar 2017. Forslaget er nå til behandling hos sametingene i de tre landene.

Departementet har arbeidet med oppfølging av NOU 2007: 13 *Den nye sameretten*.

Utvalget som skulle kartlegge de faktiske forhold når det gjelder politikk og tiltak overfor romanifolket/taterne, la sommeren 2015 fram NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand*. Rapporten har vært på bred høring.

Utvalget som skulle utrede lovverk, tiltak og ordninger for de samiske språkene, la høsten 2016 fram NOU 2016: 18 *Hjertespråket*.

Departementet satte i 2015 i gang et arbeid med en handlingsplan mot antisemittisme. Handlingsplanen ble lagt fram i oktober 2016 og varer til utgangen av 2020.

Budsjettforslag

I 2018 er det foreslått bevilget 1,7 mill. kroner til oppfølging av handlingsplan mot antisemittisme på posten. Det foreslås at deler av denne bevilgningen tildeles Jødisk Museum i Trondheim. Midlene skal benyttes til sikkerhetstiltak rundt lokalene til Jødisk Museum i Trondheim og informasjonstiltak i regi av museet.

Det vil i 2018 bli tildelt støtte til Universitetet i Oslo på 3 mill. kroner til deres satsing på å integrere klarspråk i jusutdanningen.

Norges kontingent for deltakelse i European Institute of Public Administration (EIPA) dekkes av bevilgningen. Formålet med deltakelsen er blant annet bedre samarbeid og mer effektiv bruk av kompetanseutviklingstiltak for å øke EU/EØS-kompetansen i norsk forvaltning.

For å bidra til effektivisering og gi rom for andre prioriteringer på departementets område, foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 0,5 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 88,7 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 22 Forskning, kan overføres

Posten ble avvirket i 2017.

Post 23 Husleie for fellesarealer m.m.

Bevilgningen på posten skal dekke utgifter til husleie for ledig areal i R5 samt leie for ødelagte bygg i regjeringskvartalet. For bygg som ble skadet og ødelagt etter angrepet på regjeringskvartalet 22. juli 2011 påløper det fortsatt noen driftskostnader. Det foreslås en bevilgning på 24,1 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 25 Forprosjekt nytt regjeringskvartal, kan overføres

Posten ble opprettet i 2017 til dekning av utgifter til kjøp av utredninger og tjenester for forprosjekt nytt regjeringskvartal, jf. Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

Etableringen av nytt regjeringskvartal er et komplekst og omfattende prosjekt som har stor betydning for Oslo by og for departementsfelleskapet. Som prosjekteier må Kommunal- og moderniseringsdepartementet utarbeide tydelige kvalitative krav for forprosjektet og sikre god kostnadskontroll.

For å dekke innkjøp av tjenester, faglige utredninger mv. foreslås det en bevilgning på 4 mill. kroner.

Post 50 Forskningsprogrammer

Bevilgningen skal dekke departementets behov for langsiktig kunnskapsoppbygging i regi av Norges Forskningsråd. Bevilgningen skal underbygge og gi et godt grunnlag for faglige og politiske beslutninger, samt bidra til at det finnes kompetente forskningsmiljøer innenfor departementets sektoransvar. Bevilgningen blir også brukt til direkte støtte til forskning ved statlige forskningsinstitusjoner.

Forskningsprogrammer under Norges forskningsråd
Regjeringen har fastsatt mål for Forskningsrådets virksomhet. Målene er økt vitenskapelig kvalitet, økt verdiskaping i næringslivet, å møte store samfunnsutfordringer, et velfungerende forskningssystem og god rådgiving.

Kunnskapsdepartementet fortsetter arbeidet med å utvikle styringssystemet for Forskningsrådet i samarbeid med de andre departementene og Forskningsrådet. Styringssystemet er nær-

mere omtalt i Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon for 2018.

Rapport

Demokratisk og effektiv styring og forvaltning (DEMOS)

DEMOS er et tiårig forskningsprogram med oppstart i 2015. Programmet skal bidra til å utvikle kunnskapsgrunnlaget for en demokratisk og effektiv styring, planlegging og forvaltning. Et mål for DEMOS er å bygge kompetente forskermiljøer som kan hevde seg internasjonalt. Programmet har utlyst relativt store forskerprosjekter for å oppnå dette. Det er stor formidlingsaktivitet fra prosjektene støttet av DEMOS. Kommunikasjon med politikktutformere og andre brukere ivaretas på prosjektnivå gjennom referansegrupper, seminarer, poplærvitenskapelige publikasjoner, websider, kronikker og undervisning. DEMOS gjennomfører to nye utlysninger i 2017. Inntil 20 mill. kroner over ti år er utlyst til å videreutvikle regionaløkonomiske modeller og inntil 30 mill. kroner er utlyst til forskerprosjekter innenfor programplanens temaområder. DEMOS overtok også de pågående prosjektene fra det forrige forskningsprogrammet DEMOSREG. EVAPLAN2008 omtalt under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata var ett av disse. Tre oppsummeringsrapporter for DEMOSREG-prosjekter ble utarbeidet i 2016. Departementets bidrag til DEMOS var 33,6 mill. kroner i 2017.

Velferd, arbeidsliv og migrasjon (VAM)

VAM er det største samfunnsvitenskapelige forskningsprogrammet i Norge. Hovedmålet med programmet er å gi ny kunnskap om velferdssamfunnets grunnlag, virkemåter og prosesser. Programmet dekker et stort tematisk felt, og har inkludering og eksklusjon som sentrale perspektiver. Blant prioriterte forskningsoppgaver i VAM er temaene sosial ulikhet og fattigdom, helse og funksjonsevne, aldring, arbeidsmarked og yrkesliv og internasjonal migrasjon. Fra 2011 ble programmet utvidet til å omfatte boligspørsmål. Formålet er å synliggjøre at boligpolitikken er en viktig del av velferdspolitikken, og få mer kunnskap om boligens betydning i sammenheng med andre velferdstematisk felt.

Programmet har fra og med 2012 mottatt 5 mill. kroner per år fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. I 2015 fikk programmet i tillegg en bevilgning på 10 mill. kroner over fire år (2016–2019) til et prosjekt om vanskeliggjorte på

boligmarkedet. Departementets bidrag var totalt 7,5 mill. kroner i 2017.

MILJØFORSK

MILJØFORSK er et bredt, tverrfaglig forskningsprogram som startet opp i 2015 og som skal gi kunnskap om sentrale miljøspørsmål og sikre bred deltakelse i miljøforskningen. MILJØFORSK erstattet Miljø 2015, og tok over alle budsjetter og ansvarsområder fra Miljø 2015. I tråd med anbefalingene fra FOU-strategien Miljø21 legges det blant annet større vekt på forskning knyttet til byutvikling i den nye programplanen.

I 2013 ble det, som et ledd i byutviklingsprogrammet Plansatsing mot store byer, igangsatt en egen satsing på byforskning under Miljø 2015. Satsingen skulle belyse forutsetninger og muligheter for planlegging og strategier som bidrar til en bærekraftig utvikling i de største byregionene, jf. nærmere omtale under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata. Det er gjennomført flere prosjekter som har fått midler i henhold til dette. Satsingen er videreført under MILJØFORSK. Dette muliggjorde at dette programmet kunne bidra, sammen med flere andre programmer, i den store BYFORSK-utlysningen i september 2016 der det ble lyst ut 71 mill. kroner til prosjekter som fremmer byene som løsningsarena for omstilling til et bærekraftig samfunn. Departementets bidrag til MILJØFORSK var 6 mill. kroner i 2017.

Joint Programming Initiative Urban Europe (JPI Urbant Europa)

JPI Urbant Europa er et initiativ på regjeringnivå til forsknings- og innovasjonssamarbeid om urbane spørsmål. Samarbeidet startet opp i 2010 og omfatter per i dag 13 medlemsland. I tillegg deltar noen land og EU-kommisjonen som observatører. Urbant Europa er ett av flere fellesprogrammer som er etablert for å svare på de store samfunnsutfordringene som Europa står overfor. De utgjør komplementære aktiviteter til rammeprogrammet Horisont 2020.

Departementet har, i et nært samarbeid med Norges forskningsråd, hovedansvaret for den norske oppfølgingen av JPI Urbant Europa. Forsknings- og innovasjonsagendaen fra 2015 belyser byers potensiale for å bli mer bærekraftige og gode å leve i, og hva som bør være den langsiktige innretningen på forskning og innovasjon for å bidra til dette. Hovedtemaene er levende urbane økonomier, velferd og finans, miljømessig

bærekraft og tilpasning, tilgjengelighet og tilkobling (inkl. transport) og styring og deltakelse. Norske forskningsmiljøer er aktive i utlysningene som JPI Urbant Europa er involvert i, samt i forskernettverket som er etablert. Departementets bidrag var 2,9 mill. kroner i 2017.

IKTPLUS

IKTPLUS er Forskningsrådets store program for IKT-forskning og digital innovasjon. Programmets hovedmål er økt kvalitet, dristighet og relevans i norsk IKT-forskning. Dette skal gjøres ved å koble FoU-investeringene med behov for IKT-forskning og innovasjon innenfor områder som er særlig viktige for Norge, både innen næringsliv og offentlig sektor. Det er blant annet satt i gang store prosjekter innenfor helse, omsorg og velferd. I tillegg har det vært en vesentlig økning av prosjekter innen området fornyelse og innovasjon i offentlig sektor. Departementets bidrag var 10 mill. kroner i 2017. Programmet har en varighet fra 2015–2024.

Samisk forskning

Programmet Samisk forskning II (SAMISK) 2007–2017 hadde som mål å fremme langsiktig forskning av høy kvalitet om samiske forhold. Programmet skulle bidra til å rekruttere til samisk forskning på alle nivåer, rekruttere samer til forskning og utvikle samisk språk som vitenskapspråk. Programmet finansierte språkprosjekter, arkeologiprosjekter og prosjekter innenfor politikk og naturforvaltning. Departementets bidrag var 3,9 mill. kroner i 2017.

Forskning som gjelder nasjonale minoriteter

Forskning som gjelder nasjonale minoriteter, administreres gjennom Norges forskningsråds program Samfunnsutviklingens kulturelle forutsetninger (SAMKUL). På bakgrunn av et lengre samarbeid med Institutt for lingvistiske og nordiske studier ved Universitetet i Oslo ble det i 2013 igangsatt et doktorgradsprosjekt om romani- og taterspråk. Prosjektet ble ferdigstilt i 2017.

I 2017 ble det bevilget 1,6 mill. kroner til forskning som gjelder nasjonale minoriteter og 1,3 mill. kroner til forskning på forebygging av anti-semittisme og gruppebaserte fordommer i skolen. Prosjektene som har vært utlyst i 2017, har primært vært tiltak i regjeringens handlingsplan mot anti-semittisme 2016–2020. Det har også vært lyst ut et prosjekt om kvensk språk og kultur i Norge i dag.

Direkte støtte til statlige forskningsinstitusjoner

Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) er tildelt midler til en strategisk instituttsatsing (SIS) kalt Bærekraft og livskraft – utfordringer i byregioner og lokalsamfunn nasjonalt og internasjonalt. Den strategiske instituttsatsingen ble gjort gjeldende fra 2015 til 2018 som en del av basisbevilgningen til NIBR. Fra januar 2016 ble NIBR fusjonert med Høgskolen i Oslo og Akershus (HiOA). Midlene gis derfor som direkte støtte til NIBR/HiOA. Departementets bidrag var på 6,5 mill. kroner i 2017.

Universitetet i Oslo, ARENA Senter for europaforskning er tildelt 1 mill. kroner i 2017.

Senter for forskningsbasert innovasjon ved Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet (NTNU) er tildelt 1 mill. kroner i 2017.

Budsjettforslag

Regjeringen foreslår at alle bevilgninger til drift av Forskningsrådets virksomhet samles på én ramlestyrt post på Kunnskapsdepartementets budsjett fra 2018. Det foreslås derfor at bevilgningen reduseres med 4,9 mill. kroner mot en tilsvarende økning av Kunnskapsdepartementets kap. 285 Norges forskningsråd, post 55 Virksomhetskostnader. Midlene som overføres er virksomhetskostnader som Forskningsrådet ikke fordele videre til forskning, dvs. kostnader knyttet til drift, forvaltning av forskningsmidler, kommunikasjon og formidling, rådgivning, evalueringer og rapporter og annen særlig tjenesteyting. Nærmere omtale av virksomhetskostnadene framgår av Kunnskapsdepartementets budsjettproposisjon.

I 2013 ble bevilgningen på daværende kap. 1410, post 51 Forskningsprogram mv. økt med 5 mill. kroner til satsing på byforskning under Miljø 2015. Satsingen var et ledd i det 5-årige byutviklingsprogrammet Plansatsing mot store byer (2013–2017), jf. nærmere omtale under overskriften MILJØFORSK. Som følge av at 2017 var siste året for satsingen, foreslås det at bevilgningen reduseres med 5 mill. kroner.

Samlet foreslås det en bevilgning på 65,9 mill. kroner inkludert endringer som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Forslag til fordeling av bevilgningen på programmer framgår av tabell 6.2.

Tabell 6.2 Fordeling av bevilgningen på programmer

Program	(i 1 000 kroner)	
	Budsjett 2017	Forslag 2018
<i>Norges Forskningsråd:</i>		
DEMOS	33 553	32 790
IKTPLUSS	10 000	9 540
VAM	7 500	7 205
MILJØFORSK	6 000	0
JPI Urbant Europa	2 866	1 695
SAMISK	3 850	3 334
SAMKUL	2 850	2 810
<i>Direkte støtte:</i>		
SIS ved NIBR, HiOA	6 536	6 536
ARENA	1 000	1 000
NTNU	1 000	1 000
Sum	75 155	65 910

Midlene til SAMKUL skal finansiere forskning som gjelder nasjonale minoriteter og forskning om forebygging av antisemittisme og gruppebaserte fordommer i skolen. Flere av prosjektene inngår som tiltak i regjeringens handlingsplan mot antisemittisme 2016–2020.

Program for Samisk forskning III er fra 2017 et løpende program med en ikke definert tidsperiode. Programmet skal fremme forskning av høy kvalitet som er relevant for politikktvikling, forvaltning og andre aktører i samfunnet gjennom å

bidra med kunnskap om kulturuttrykk, samisk identitet og samfunnsbygging, oppvekst og utdanning, språk, klima og miljø, levekår og befolkningsutvikling.

Midlene til NIBR/HiOA skal gå til videreføringen av satsingen på Bærekraft og livskraft – utfordringer i byregioner og lokalsamfunn nasjonalt og internasjonalt. Satsingen gjelder fra 2015–2018, og ble tidligere tildelt via Norges forskningsråd som har ansvaret for basisfinansiering av forskningsinstitutter.

Kap. 502 Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 502, post 70</i>	1	1 000	
70	Tilskudd til kompetanseutvikling mv., <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 502, post 21</i>	11 211	16 500	
71	Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler)	180 984	181 000	185 400
	Sum kap. 0502	192 196	198 500	185 400

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 20. juni 2017 ble post 71 økt med 4,4 mill. kroner til 185,4 mill. kroner, jf. Prop 143 S og Innst. 482 S (2016–2017).

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under kap. 502, post 70

Bevilgningen er i hovedsak brukt til honorarer og andre driftsutgifter i forbindelse med de sentrale partenes felles satsing på utviklings- og opplæringstiltak i statens regel- og avtaleverk.

Av midlene som ble avsatt ved lønnsoppgjøret 2016 ble 1 mill. kroner bevilget på post 21 i 2016 og 1 mill. kroner i 2017. Det vises til omtale av lønnsoppgjøret 2016 under post 70. Det foreslås ikke ny bevilgning for 2018. Dersom partene foretar en ny avsetning av kompetansemidler ved lønnsoppgjøret per 1. mai 2018, vil forslag til bevilgning bli fremmet i en egen proposisjon.

Post 70 Tilskudd til kompetanseutvikling mv., kan overføres, kan nyttes under kap. 502, post 21

Posten dekker tilskudd til kompetanse-, medbestemmelses- og omstillingsarbeid som skal bidra til å utvikle og fornye statlige virksomheter. Videre skal midlene benyttes til regionale konferanser og utvikling av digitale læringsprogrammer i lov- og avtaleverk knyttet til lønns- og arbeidsvilkår i staten.

Staten og hovedsammenslutningene avsatte ved lønnsoppgjøret i 2016 totalt 35 mill. kroner. 17,5 mill. kroner ble bevilget i 2016 hvorav 16,5 mill. kroner på post 70, jf. Prop. 136 S (2015–2016) *Endringer i statsbudsjettet 2016 under Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Lønsregulering for arbeidstakarar i det statlege tariffområdet 2016 mv.)* og Innst. 417 S

(2015–2016). De resterende 17,5 mill. kroner, hvorav 16,5 mill. kroner på post 70, ble bevilget i 2017.

Midlene er etter utlysning fordelt til delfinansiering av prosjekter i ulike statlige virksomheter og til felles utviklings- og opplæringstiltak, herunder til forsøk i staten, og til omstillingsarbeid.

Det foreslås ikke ny bevilgning for 2018. Dersom partene foretar en ny avsetning av kompetansemidler ved lønnsoppgjøret per 1. mai 2018, vil forslag til bevilgning bli forelagt Stortinget i en egen proposisjon.

Post 71 Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler)

Posten dekker organisasjonenes utgifter i forbindelse med opplæring og utvikling av tillitsvalgte.

Staten ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet og hovedsammenslutningene har i *Hovedtariffavtalene i staten 2016–2018* videreført avtale om avsetning av midler til organisasjonenes opplærings- og utviklingstiltak (OU-midler). Midlene disponeres av hovedsammenslutningene i samsvar med avtalen om OU-midler. Avsetningen utgjør totalt 0,24 pst. av lønsmassen i staten (brutto regulativlønn) og utgjør 185,4 mill. kroner, jf. Prop. 143 S (2016–2017) *Endringer i statsbudsjettet 2017 under Finansdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet (Lønsregulering for arbeidstakarar i det statlege tariffområdet 2017 mv.)* og Innst. 482 S (2016–2017).

Avsetningen av midlene er beregnet og fastsatt sentralt. Arbeidstakernes bidrag til finansieringen er 400 kroner per arbeidstaker (forholdsmessig etter stillingsandel) per år og utgjør 58,5

mill. kroner. Statens andel av bevilgningen er beregnet til 126,9 mill. kroner.

Bevilgningen er brukt i samsvar med særavtale om opplærings- og utviklingsmidler.

Det foreslås en bevilgning på 185,4 mill. kroner i 2018.

Kap. 510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	691 084	703 333	662 192
22	Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor	125 937	136 894	127 938
23	22. juli-senteret	5 423	8 403	9 061
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	35 054	24 791	20 087
46	Sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene, <i>kan overføres</i>	8 677	8 200	8 364
	Sum kap. 0510	866 175	881 621	827 642

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 redusert med 39,82 mill. kroner til 663,513 mill. kroner og post 22 redusert med 10,449 mill. kroner til 126,445 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Innledning

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) skal levere administrative tjenester, brukerstyrte fellesløsninger, samt på oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet levere tjenester innen vakthold og sikring til departementene og Statsministerens kontor. DSS leverer tjenester innenfor områdene anskaffelser, bedriftshelsetjeneste, post- og varemottak, resepsjon, kantine, renhold, møteromstjenester, IKT-tjenester mv. I tillegg har DSS ansvaret for driften av 22. juli-senteret.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker i hovedsak lønn og faste driftsutgifter for DSS. I tillegg dekker deler av bevilgningen utgifter til fellestjenestene for departementsfellesskapet og Statsministerens kontor.

Rapport

DSS har i 2016 oppgradert operativsystemene, skiftet ut gamle servere, oppgradert operativsystem på brukernes pc-er og skiftet ut backup-løsning for totalt 22,1 mill. kroner. DSS har også etablert en beredskapsordning innen IKT med utvi-

det servicetilbud og åpningstid for prioriterte tjenester. I tillegg er det etablert en døgnkontinuerlig IKT-beredskapsvakt.

Løsning for digital postkasse for departementene ble satt i produksjon 1. kvartal 2017 og DSS har etablert en felles løsning for digitalt samarbeid for departementene.

Lønns- og regnskapstjenestene i DSS ble overført til Direktoratet for økonomistyring (DFØ) med virkning fra 1. juli 2016. Det ble overført 55 årsverk til DFØ.

Budsjettforslag

Konsekvensen av overføringen av lønns- og regnskapstjenestene fra DSS til DFØ er beregnet til totalt 50,3 mill. kroner for lønn og drift av enheten. Det foreslås derfor å overføre tilsvarende beløp til DFØ, kap. 1605, post 01. Ved overføringen ble også styringsinformasjonssystemet Icube (Styrapp) avvirket. Posten foreslås redusert med 0,9 mill. kroner, jf. tilsvarende reduksjon av inntektene over kap. 3510, post 03.

Bevilgningen foreslås økt med 0,8 mill. kroner til inntak av lærlinger i sikkerhetsfaget. Bevilgningen for 2018 skal dekke lønn for seks førsteårs-lærlinger og seks andreårs-lærlinger samt lærlingkoordinator.

Teknisk drift av Budmod-B er overført fra DSS sitt Depnett-B til Forsvarsdepartementets Nasjonalt BEGRENSET-nett (NBN). Konsekvensen av overføringen er beregnet til 0,3 mill. kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 0,3 mill. kroner som er beregnet gevinst ved innføring av digital post.

Fra 1. januar 2017 ble det etablert nye leiekontrakter for departementslokalene med utgangspunkt i departementenes reelle arealbruk per 31. desember 2016. Husleie til egne lokaler dekkes over post 01 og husleie til fellesarealer dekkes over post 22. Det ble beregnet feil fordeling av husleiemidler mellom post 01 og post 22. Det foreslås derfor å omdisponere 10,5 mill. kroner fra post 22 til post 01, jf. omtale under post 22 Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor.

Kompensasjonen for anslåtte utgifter til forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse er justert. Det foreslås derfor å redusere bevilgningen med 0,4 mill. kroner mot tilsvarende økning under Kommunal- og moderniseringsdepartementet kap. 500, post 01 Driftsutgifter. Kompensasjon for premiebetaling til Statens pensjonskasse ble i sin helhet innarbeidet på post 01 for 2018. Deler av premien skal kompenseres 22. juli-senteret. Det foreslås derfor å omdisponere 0,6 mill. kroner fra post 01 til post 23.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 0,9 mill. kroner til drift av den nye sivile klareringsmyndigheten som etableres i Moss, jf. omtale i Justis- og beredskapsdepartementets Prop. 1 S (2017–2018). Det foreslås å øke bevilgningen tilsvarende under Justis- og beredskapsdepartementets kap. 453 Sivil klareringsmyndighet, post 01 Driftsutgifter.

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og priskompensasjon utgjør totalt 1,5 mill. kroner. Beløpet inkluderer effektiviseringstiltak av de interne administrative funksjonene i DSS med 5 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen redusert med 41,1 mill. kroner til 662,2 mill. kroner. Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3510, postene 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 22 Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor

Bevilgningen dekker fellesutgifter for departementsfellesskapet. Dette gjelder blant annet hus-

leie for fellesareal, statsforvaltningens avtale med Kopinor og drifts- og utviklingskostnader for regjeringen.no.

Rapport

Om lag 95 mill. kroner av utgiftene på posten gikk i 2016 til dekning av husleie, energi og brukerkostnader for felles arealer i regjeringskvartalet. Til dekning av statens avtale med Kopinor, utenom forsvarssektoren, ble det utgiftsført om lag 9 mill. kroner. Resterende bevilgning er benyttet til drifts- og utviklingskostnader for regjeringen.no

Budsjettforslag

For å synliggjøre reelle husleiekostnader til DSS sine egne lokaler og til fellesareal, foreslås det å omdisponere 10,4 mill. kroner fra post 22 til post 01, jf. omtale under post 01.

Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering gir en netto økning på 1,5 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen redusert med om lag 9 mill. kroner til 127,9 mill. kroner i 2018.

Post 23 22. juli-senteret

Bevilgningen dekker drift av 22. juli-senteret. 22. juli-senterets oppgave er å formidle kunnskap om terrorangrepene i regjeringskvartalet og på Utøya 22. juli 2011. Senteret skal gjennom utstillingen og pedagogisk opplegg bidra til refleksjon og læring for nye generasjoner. Skoleklasser på ungdomstrinnet og i videregående opplæring er blant senterets primære målgruppe. Senteret er mye besøkt av turister og andre.

Det skal utarbeides et vitneprosjekt som er et undervisningstilbud hvor elever møter mennesker som på ulike måter opplevde 22. juli 2011. Prosjektet samarbeider med blant annet AUF og formidlings- og lærings-senteret på Utøya, Falstad-senteret, Wergelandssenteret og Senter for ekstemismeforskning ved Universitetet i Oslo.

Rapport

I juli 2016 ble 5-årsmarkeringen for hendelsene 22. juli 2011 gjennomført med faglige arrangementer. Høsten 2016 ble et nytt undervisningstilbud til skoleklasser lansert. I 2016 hadde senteret 36 546 besøkende, inkludert 238 skoleklasser.

Budsjettforslag

Bevilgningen til kompensasjon for premiebetaling til Statens pensjonskasse ble i sin helhet innarbeidet på post 01 for 2017. DSS utbetaler også lønn fra post 23 og deler av premien skal kompenseres 22. juli-senteret. Det foreslås derfor å omdisponere 0,6 mill. kroner fra post 01 til post 23 i 2018. Avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering gir en netto økning på 0,1 mill. kroner.

Samlet foreslås bevilgningen økt med 0,7 mill. kroner til 9,1 mill. kroner i 2018.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til investeringer, vedlikehold og utskifting av utstyr.

Bevilgningen i 2016 ble i hovedsak brukt til anskaffelse av servere og annen IKT-infrastruktur

og oppgradering av elektroniske løsninger for DSS og departementsfelleskapet.

I 2017 ble det bevilget 5 mill. kroner til IKT-sikkerhet. Posten reduseres med tilsvarende beløp i 2018.

Inkludert prisjustering foreslås en bevilgning på 20,1 mill. kroner.

Post 46 Sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til investeringer, vedlikehold og utskifting av elektroniske sikringsanlegg og vedlikehold av sperresystemer i regjeringsbyggene.

Bevilgningen er i all hovedsak benyttet til investeringer og vedlikehold av teknisk sikringsutstyr. DSS har også kartlagt tilstanden for de tekniske sikringsanleggene i departementsbygningene.

Inkludert prisjustering foreslås en bevilgning på 8,4 mill. kroner.

Kap. 3510 Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Ymse inntekter	36 400	21 501	21 692
03	Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene	141 834	122 649	124 383
	Sum kap. 3510	178 234	144 150	146 075

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 2 økt med 0,273 mill. kroner til 21,228 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 02 Ymse inntekter

På posten føres blant annet betaling for standard- og tilleggstjenester til Stortinget, Høyesterett og driftsinntekter for Statens servicesenter i Engerdal.

I 2016 ble lønns- og regnskapstjenestene overført fra DSS til DFØ. Ansvaret for oppgaver som DSS har utført for Regjeringsadvokaten er overført til DFØ. Det foreslås derfor at inntektene reduseres med 0,3 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 21,7 mill. kroner.

Post 03 Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene

På posten føres brukerbetalning for tilleggstjenester til departementene og Statsministerens kontor.

Ved overføring av lønns- og regnskapstjenestene fra DSS til DFØ i 2016 ble oppgaven med forvaltning av styringssystemet Icube (Styrapp) avvirket. Det foreslås derfor å redusere inntektene på posten med 0,9 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 124,4 mill. kroner.

Programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

Utgifter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
525	Fylkesmannsembetene	1 745 759	1 998 771	2 004 747	0,3
	Sum kategori 13.25	1 745 759	1 998 771	2 004 747	0,3

Inntekter under programkategori 13.25 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3525	Fylkesmannsembetene	187 530	160 702	164 215	2,2
	Sum kategori 13.25	187 530	160 702	164 215	2,2

Ansvarsområder

Fylkesmannen er Kongens og regjeringens representant i fylket og skal arbeide for at Stortingets og regjeringens vedtak, mål og retningslinjer blir fulgt opp. Fylkesmannens ansvar er fastsatt i *Instruks for Fylkesmenn*¹.

Utviklingstrekk og utfordringer

Regjeringen ønsker en offentlig sektor som fremmer demokrati og rettssikkerhet og står for faglig integritet og effektivitet.

Det er lagt til grunn et nytt styringssystem i styringen av fylkesmannsembetene fra og med 2016. Den samlede styringen vris i større grad i retning av mål- og resultatstyring. Som del av det nye styringssystemet rapporterer nå fylkesmennene på samordnede styringsdokumenter istedenfor gjennom sektorvise oppdrag. Uni Research Rokkansenteret har fulgt implementeringen av

det nye styringssystemet og legger fram sin følge-evalueringssrapport høsten 2017.

Ved kongelig resolusjon 10. mars 2017 ble det vedtatt en ny regionbasert struktur for fylkesmannsembetene. Ni fylkesmannsembeter ble slått sammen til fire. En ny kongelig resolusjon om sammenslåing av fylkesmannsembetene i Troms og Finnmark ble vedtatt 16. juni 2017. Fra 1. januar 2019 vil det være ti embeter som resultat av fem nye fusjonsprosesser som vil pågå gjennom 2017 og 2018. Det vil bli etablert et nytt embete som dekker Sogn og Fjordane og Hordaland, et nytt embete som dekker Oppland og Hedmark, et nytt embete som dekker Vestfold og Telemark, et nytt embete som dekker Buskerud, Oslo, Akershus og Østfold, og et nytt embete som dekker Troms og Finnmark. Embetene i Rogaland, Nordland og Møre og Romsdal videreføres som i dag.

I etableringen av ny struktur for fylkesmannsembetene har regjeringen vektlagt behovet for sammenfallende grenser mellom fylkeskommunene og andre deler av regional stat som embetene har mye samhandling med, særlig politi- og beredskapsetatene. Ny struktur skal styrke fylkesmannens rolle som tverrsektoriell samordner

¹ Gitt ved kgl.res. 7. august 1981, endret ved kgl.res. 10. november 1988 og 6. juli 1999.

av regional stat overfor kommuner. Strukturen skal fortsatt understøtte fylkesmannens rolle som det sentrale bindeleddet mellom stat og kommune, og sikre at rettssikkerhetsfunksjonen blir ivaretatt. Sammenslåingene vil gi styrket fagkompetanse som vil være viktig i oppgaveløsningen og rolleutøvelsen.

Det er behov for en mer helhetlig og strategisk styring av embetene innen det administrative området. Ved å samle kompetanse og kapasitet og i større grad standardisere de administrative tjenestene, vil en kunne oppnå økt kvalitet, mer effektiv ressursbruk og mindre sårbarhet. Med dette som bakgrunn tas det sikte på at det fra 1. januar 2019 skal opprettes et nytt forvaltningsorgan, Fylkesmennes fellesadministrasjon (FMFA). For å

avklare hvilke ansvarsområder og oppgaver FMFA skal ha, er det blant annet opprettet tre arbeidsgrupper som skal presentere sine anbefalinger i en rapport våren 2018.

Regjeringen ønsker en enklere hverdag for folk flest. For å bedre kvaliteten på tjenestene og redusere drifts- og investeringskostnader over tid, har fylkesmannsembetene etablert flere felles tjenester innen IKT-området. En ny og felles IKT-strategi for embetene fastholder dette prinsippet, og fokuserer også på å hente ut gevinster gjennom etablering av felles kompetanseplaner, saksflyrutiner, sikkerhetsløsninger mv. Det er forventet at strategien også vil gi ytterligere standardisering av digitale tjenester og skjemaer, både internt og eksternt.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.3 Mål for programkategori 13.25 Fylkesmannsembetene

Hovedmål

1. Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket
2. Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger
3. Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene
4. Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk

Hovedmål 1 Nasjonal politikk skal være kjent og iverksatt i fylket

Fylkesmannen utfører sektoroppgaver på sentrale samfunnsområder på vegne av flere departementer. Departementene har direkte instruksjonsmyndighet overfor fylkesmannen på sitt ansvarsområde. Som sektormyndighet skal fylkesmannen gjennom veiledning, dialog og tilsyn med kommunene og fylkeskommunene medvirke til å iverksette nasjonal politikk. Fylkesmannen skal også veilede og formidle kunnskap om lover og forskrifter på kommunalrettens område.

Rapport, strategier og tiltak

Levende lokaldemokrati

Fylkesmannen skal ivareta det tverrsektorielle samordningsansvaret i forholdet mellom regional statsforvaltning og kommunene. Gjennom kommunerettet samordning skal fylkesmannen skape en større grad av helhet i den statlige styringen av

kommunene, i tillegg til å synliggjøre det lokale handlingsrommet.

Med grunnlag i kommuneloven kapittel 10 A skal fylkesmannen samordne statlig tilsyn med kommunene. Det framgår av blant annet Difi-rapport 2016:05 *Statens tilsyn med kommunene* at fylkesmannsembetene etterlyser mer samordning mellom de nasjonale tilsynsmyndighetene. Regjeringen har i Prop. 128 S (2016–2017) *Kommuneproposisjonen 2018* varslet at det skal etableres en arena for samordning av de nasjonale tilsynsmyndighetene. Nasjonal samordning vil blant annet innebære at de nasjonale tilsynsmyndighetene gjensidig orienterer hverandre om aktuelle tilsynsystema og planer for nasjonale/landsomfattende tilsyn. Den nasjonale samordningen skal også legge til rette for erfaringsutveksling og videreutvikling av tilsyn på tvers av sektorene, og at departementer og tilsynsmyndigheter kan opp- tre mer enhetlig overfor regional stat og kommunesektoren. Ved å etablere en arena for nasjonal samordning av tilsyn, vil også kommunesektoren

kunne formidle sine erfaringer og innspill til det statlige tilsynet på tvers av sektorer.

Fornye, forenkle og forbedre offentlige tjenester

Embetene gjør hvert år et viktig arbeid gjennom blant annet samordning og veiledning av kommunene i økonomiforvaltning, forvaltningsrett og kommunalrett.

Regjeringen ønsker å bidra til at kommunene kan tenke nytt og at det utvikles innovative løsninger for de utfordringene samfunnet står overfor. Fylkesmannen har gitt om lag 171 mill. kroner i skjønnsmidler til omstillings- og fornyingsarbeidet i kommunene i 2016. Også i 2018 vil kommuner som ønsker å prøve ut nye løsninger på sine utfordringer, kunne søke fylkesmannen om skjønnsmidler til innovasjons- og fornyingsprosjekter.

Det er et overordnet nasjonalt mål at kommunene utvikler en bærekraftig og fornuftig økonomiforvaltning. Fylkesmannen skal veilede og formidle kunnskap om regelverk på økonomi, langsiktig planlegging og rapportering til kommunene. Antall kommuner i ROBEK har gått betydelig ned i 2017. Dette er delvis forårsaket av inntektsutviklingen i kommunene de senere årene, men skyldes også at kommuner og fylkesmannsembeter har jobbet godt med oppfølging av kommuneøkonomi i 2016. Det er fremdeles viktig at fylkesmannen prioriterer oppfølging av kommuner i ROBEK og andre kommuner i økonomisk ubalanse.

Fylkesmannen har en viktig rolle med å veilede kommunene i rapportering og bruken av styringsdata som KOSTRA. Det er viktig at fylkesmannen formidler til kommunene hvordan de kan bruke KOSTRA-data til styringen i egen kommune, samtidig som fylkesmannen aktivt bruker KOSTRA i dialogen med kommunene.

Et velferdsloft

Fylkesmannen skal bidra til mer likeverdige helse- og omsorgstjenester i kommunene, herunder økt tilgjengelighet, kapasitet og styrket kvalitet.

Fylkesmannen har nedlagt mye arbeid for å understøtte regjeringens mål om å skape en helse-tjeneste rettet mot pasientens behov, der alle skal ha tilgang til likeverdige helsetjenester av god kvalitet, jf. Prop. 1 S (2014–2015) for Helse- og omsorgsdepartementet. I 2016 har fylkesmannen særlig bidratt med å forsterke innsatsen overfor barn og unge, og bidratt til å utvikle omsorgstje-

nestene i kommunene i tråd med *Omsorg 2020*, herunder *Demensplan 2020*. Fylkesmannen har formidlet gjeldende politikk på folkehelseområdet til kommuner og fylkeskommuner som omfatter målet om at psykisk helse, helsevennlige valg og aktiv og sunn aldring skal få større plass i folkehelsearbeidet. Fylkesmannen har også bidratt til å øke kompetansen om alkoholloven, et mer miljørettet folkehelsearbeid, mat og måltid i skolen, etablere og videreutvikle frisklivsentraler og skolehelsetjenesten. Videre har fylkesmannen medvirket til bedre forebygging, behandling og oppfølging innen psykisk helse- og rusfeltet.

Fylkesmannen har i 2016 bidratt til å gjøre *Opptrappingsplanen for rusfeltet* kjent i sine fylker. Embetene har i samarbeid med kompetansesentre og bruker- og pårørendeorganisasjoner mv. gjennomført lokale samlinger, kurs og konferanser for kommunene og andre relevante aktører.

Fylkesmannen har en sentral rolle i arbeidet med *Kompetanseløft 2020*, og har gjort en stor innsats med å informere, gi råd og veilede kommunene om hvordan personellutfordringene kan møtes, samt bedre samordningen av tilskuddene til helse- og omsorgstjenesten i kommunene. Fylkesmannen har god dialog med kommunene og besitter kunnskap om lokale forhold og samordning som er avgjørende for effektiv iverksetting av nasjonal politikk innenfor helse- og omsorgssektoren.

Fylkesmannens arbeid setter fokus på en bærekraftig, trygg og fremtidsrettet samfunnsutvikling. Særlig kommunenes planarbeid følges opp på en helhetlig måte. Dette inkluderer integrering, folkehelse, helse- og omsorgstjenester, *Kompetanseløft 2020*, *Omsorg 2020*, *Nasjonal handlingsplan for bedre kosthold (2017–2020)*, opptrappingsplan for habilitering og rehabilitering og tiltak i Meld. St. 26 (2014–2015) *Fremtidens primærhelsetjeneste – nærhet og helhet*, inkludert nye kompetansekrav for legevakt. Fylkesmannen er en sentral pådriver overfor lokale og regionale aktører innenfor psykisk helse- og rusfeltet, og har en sentral rolle i gjennomføringen av Prop. 15 S (2015–2016) *Opptrappingsplanen for rusfeltet*. Fylkesmannens innsats på rusområdet må ses i sammenheng med områdene psykisk helse og voldsproblematikk. Det vises til nærmere omtaler i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Regjeringen har satt i gang arbeidet med en ny kvalitetsreform for eldre – *Leve hele livet*. Målet er å bidra til at eldre får mulighet til å mestre egen hverdag og får god hjelp når de trenger det. Det planlegges å fremme en stortingsmelding våren

2018 der det gis en oppsummering og statusoversikt over igangsatte tiltak, og hvor det fremmes forslag til nye tiltak og virkemidler i reformarbeidet. Fylkesmannen vil ha en sentral rolle i gjennomføringen av reformen.

Barnehager, grunnsopplæring og barnevern

Fylkesmannens virkemidler og tiltak skal samlet sett være med på å øke kvaliteten i barnehagene og grunnsopplæringen. Fylkesmannen har hatt en høy aktivitet og har arbeidet systematisk med å gjøre nasjonale tiltak og nasjonalt regelverk i barnehagen og grunnsopplæringen kjent i fylkene.

Kompetanseutvikling er fremdeles et viktig satsingsområde for barnehagen og grunnsopplæringen, og fylkesmannen har en sentral rolle i å støtte og stimulere kommunene i dette arbeidet. Fylkesmannen har fått en utvidet rolle i den desentraliserte kompetansemodellen for kompetanseutvikling og oppfølgingsordningen som er innført fra 2017. Fylkesmannen skal i 2018 legge til rette for samarbeid mellom kommunene og universiteter og høyskoler om innholdet i kompetanseutviklingstiltakene, samt bidra til at statlige midler bygger opp under kommunens ansvar for kompetanse- og kvalitetsutvikling i skolen. Fylkesmannen skal også legge til rette for langsiktig samarbeid mellom kommunene og lærerutdanningene. I tillegg får fylkesmannen en viktig rolle med å følge opp revidert kompetansestrategi for barnehagen. Se nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) til Kunnskapsdepartementet.

Utsatte barn og unge har vært et prioritert satsingsområde for fylkesmannen, og det er arbeidet strategisk gjennom både sektorovergrepene intern samhandling og relevant ekstern aktivitet på barnevernsområdet.

Det skal gjennomføres et kompetanseløft i kommunal barneverntjeneste, jf. Prop. 73 L (2016–2017) *Endringer i barnevernloven (barnevernsreform)*. Fylkesmannen skal bistå nasjonal myndighet med implementering av satsing for å øke kompetansen i barnevernstjenestene og kvaliteten i tjenestetilbudet til barn, ungdom og deres familier.

Landbruksbasert forvaltning og næringsutvikling

Fylkesmannen er statlig sektormyndighet for gjennomføring av den nasjonale landbruks- og reindriftspolitikken regionalt.

Fylkesmannen har ivaretatt ulike forvaltningsoppgaver og har tilrettelagt for utvikling av ulike produksjoner i og i tilknytning til landbruket. Fyl-

kesmannen har vært et bindeledd mellom staten og kommunene i gjennomføringen av den nasjonale landbruks- og matpolitikken, og vært et kompetansesenter for kommunene som landbruksmyndighet.

Infrastrukturtiltak i skogbruket har høy prioritet hos fylkesmannen. Investeringene i videreutvikling av både skogsveinet og tømmerkaier har økt, samt at foryngelse og foryngelsestiltak har vært en sentral satsing i mange fylker. Fylkesmannen skal arbeide videre for å styrke verdiskapingen i skognæringa og bidra til å videreutvikle effektive transportårer fra skog til marked, jf. Meld. St. 6 (2016–2017) *Verdier i vekst – Konkurransedyktig skog- og trenæring*.

Fylkesmannen har det regionale ansvaret for forvaltning av inntekts- og velferdspolitiske virkemidler rettet mot primærprodusenter, og skal sikre at etablerte systemer for kontroll og oppfølging på regionalt og kommunalt nivå blir fulgt.

Fylkesmannen skal bidra til at nasjonal areal- og planpolitikk blir iverksatt. KOSTRA-tallene fra kommunene viser at omdisponeringen av dyrket jord gikk ned i 2016. Det er et mål at den årlige omdisponeringen av jord ikke overstiger 4 000 dekar. Målet skal nås gradvis fram mot 2020. Fylkesmannen vil ha en sentral rolle overfor kommunene med å bidra til reduksjon i omdisponering av dyrket og dyrkbar jord.

Fylkesmannen skal bidra til å utvikle reindriftsnæringen som en markedsorientert næring som er bærekraftig i et langsiktig perspektiv, jf. Meld. St. 32 (2016–2017) *Reindrift – Lang tradisjon – unike muligheter*.

Som et ledd i oppfølgingen av regionreformen vil det bli gjennomført et toårig forsøk i Trøndelag fra 1. januar 2018, der nye Trøndelag fylkeskommune får overført ansvaret for regionalt næringsprogram i landbruket fra fylkesmannen.

Målrettet klima- og miljøarbeid

Fylkesmannens innsats på klima- og miljøområdet er en forutsetning for å iverksette nasjonal klima- og miljøpolitikk. Fylkesmannen ga i 2016 viktige bidrag til gjennomføring av politikken. Det er arbeidet godt med frivillig skogvern, nye vannforvaltningsplaner, tiltak mot fremmede organismer, og det er ryddet opp i forurenset grunn og sjøbunn i prioriterte områder.

Innsatsen mot marin forsøpling skal prioriteres i 2018. Fylkesmannen har ansvaret for å koordinere denne innsatsen regionalt. Fylkesmannens bidrag til å videreutvikle kunnskapsgrunnlaget for forvaltning av naturmangfold er viktig. Oppryd-

ding i forurenset grunn og sjøbunn, vern av skog og marine områder og vannforvaltning skal også være prioriterte områder.

Samfunnssikkerhet og beredskap – veiledning

Fylkesmannen er en viktig pådriver og veileder i kommunenes arbeid innen samfunnssikkerhet og beredskap. For å kunne styrke den lokale samordningen med samfunnssikkerhet og beredskap i kommunene, må det være kunnskap og bevissthet rundt egen risiko og sårbarhet. Dette gjelder både i oppfølging av kommunal beredskapsplikt og samfunnssikkerhet i planer etter plan- og bygningsloven. Kommuneundersøkelsen i 2017 og fylkesmannens tilsyn med kommunene om etterlevelse av kommunal beredskapsplikt, viser at flere kommuner jobber godt med samfunnssikkerhet, men det gjenstår fremdeles en del før alle kommuner oppfylder kravene i henhold til lov og forskrift. En fortsatt styrking av fylkesmannens samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid er avgjørende for at kommunene skal kunne etterleve den kommunale beredskapsplikten. Bevilgningsøkningen fra 2016 har ført til opprettelse av ni nye årsverk (per 15. mai 2017). Bevilgningen er viktig for å understøtte fylkesmannens arbeid med oppfølging av kommunal beredskapsplikt.

Fylkesmannen har videre en viktig oppgave i å følge opp kommunenes planlegging, og har innsigelsesmyndighet i plansaker på vegne av Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap (DSB). DSB har utgitt to nye veiledere som omhandler samfunnssikkerhet i planlegging etter plan- og bygningsloven og sikkerheten rundt storulykkesvirkomheter, og følger opp med informasjons- og kompetansebyggende tiltak hos fylkesmannen. Embetene skal implementere disse i sitt planarbeid og benytte dette i sin veiledning overfor kommunene. En målrettet innsats mot fylkesmenn hvor det ble gitt økte bevilgninger fra 2016, samt utvikling og formidling av nye veiledere, vil bidra til en bedring i kommunenes arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap.

Planlegging, byggesaker, byutvikling og geodata

Fylkesmannen har gjennom tidlig dialog og veiledning bidratt til å følge opp satsingsområdene i *Nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging*, forenkling i planprosessene og vedtatte lovendringer i 2016 og 2017. Forsøket med samordning av statlige innsigelser til kom-

munale planer etter plan- og bygningsloven, der fylkesmennene også har myndighet til å avskjære innsigelser, har bidratt til mer effektive planprosesser. Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging er fulgt opp på ulike måter, blant annet gjennom regionalt plansamarbeid. Fylkesmannen i de fire største byområdene har styrket sitt engasjement overfor kommunene innen byutvikling og boligbygging.

Fylkesmannen skal også i 2018 bidra med tiltak for mer effektive planprosesser og bedre plankvalitet, gjennom tidlig dialog, veiledning og samordning av statlige interesser. Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging skal legges til grunn.

Fylkesmannen i de fire største byområdene har i 2016 og 2017 deltatt i arbeidet med å forbedre byutviklingsavtaler og arealforpliktelsene i byvekstavtaler. Fylkesmannen har vært observatør i styringsgruppene for bymiljøavtaler og byvekstavtaler. I 2018 står fylkesmannens oppfølging av inngåtte arealforpliktelser i byutviklingsavtaler og byvekstavtaler sentralt. Fylkesmannen vil også få en klarere rolle i å ivareta nasjonale areal- og planhensyn i arbeidet med å reforhandle byvekstavtaler/bymiljøavtaler, og i arbeidet med å legge til rette for forhandlinger av byvekstavtaler også i Kristiansandsregionen, Buskerudbyen, Nedre Glomma-regionen, Grenland og Tromsø. For disse fem byområdene vil innføring av byvekstavtaler skje på bakgrunn av erfaringene fra inngåelse av avtalene med de fire største byområdene.

Fylkesmannen har arbeidet for å sikre god kvalitet i det bygde miljø, som ivaretar sikkerhet, miljø og universell utforming. Fylkesmannen skal også bidra til at boligbehov for ulike vanskeligstilte grupper integreres i kommunenes planlegging for tilstrekkelig og variert boligbygging.

Hovedmål 2 Statlig virksomhet på regionalt nivå skal være godt samordnet og legge til rette for gode helhetsløsninger

Fylkesmannsembetet er det eneste regionale organet med fullmakt til å ta samordningsinitiativ overfor andre statlige etater på samme nivå. Oppgaven er i hovedsak begrunnet ut fra ønsket om en effektiv statsforvaltning, og handler om statens evne til å realisere nasjonale mål på tvers av nivåer og sektorer, og samordning av statens styring av kommunene.

Rapport, strategier og tiltak

Likestilling

Fylkesmannen skal fremme likestilling knyttet til alle diskrimineringsgrunnlag og være en pådriver for at kommunene arbeider aktivt for å fremme likestilling.

Fylkesmannen har arbeidet aktivt for å fremme likestilling knyttet til ulike diskrimineringsgrunnlag, spesielt overfor kommunene. Enkelte embeter har gitt kommunene tilbud om veiledning om hva aktivitets- og redegjøringsplikten innebærer. Videre har fylkesmannen flere kompetansehevende tiltak knyttet til ulike diskrimineringsgrunnlag.

Samordning av tilsyn

Med grunnlag i kommuneloven kapittel 10 A skal fylkesmennene samordne det statlige tilsynet med kommunene. Fylkesmennene har arbeidet for å innrette eget tilsyn på en måte som bidrar til mer læring og forbedring av brukernes rettssikkerhet lokalt, og for at det i tilsynsarbeidet er tatt hensyn til den interne kontrollvirksomheten i kommunen.

Fylkesmennene vil i 2018 styrke samordningen av tilsynsvirksomheten overfor kommunene, og tilretteleggingen for læring og forbedring etter tilsyn. Fylkesmennene har etterlyst mer samordning av de nasjonale tilsynsmyndighetene for å kunne gjennomføre samordning på en bedre måte regionalt. Departementet tar sikte på å etablere en tverrsektoriell arena for samordning av tilsyn på nasjonalt nivå for å legge til rette for en bedre nasjonal samordning av statlig tilsyn med kommunene.

Bolig for velferd

Alle skal bo godt og trygt. Regjeringens nasjonale strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014–2020), er sektorovergripende, og understreker behovet for en samordning av regional stat i møte med kommunene. Husbanken koordinerer strategien på direktoratsnivå.

Fylkesmannen skal bidra til måloppnåelse i strategien *Bolig for velferd*, og være en pådriver for å sikre at ulike velferdsstatlige strategier ses i sammenheng. *Bolig for velferd* skal ses i sammenheng med øvrig innsats for å redusere barnefattigdom, fremme folkehelse, og framskaffe egne boliger og oppfølgingstjenester for personer i overgang fra asylmottak, fengsel eller andre institusjoner til en kommune.

Fylkesmannen skal også bidra til at boligbehov for ulike vanskeligstilte grupper integreres i kommunenes planlegging for tilstrekkelig og variert boligbygging.

Fylkesmannen skal integrere det boligsosiale arbeidet i etablerte fora og læringsarenaer og skal i samarbeid med Husbanken ta initiativ til å opprette slike fora der det ikke finnes. Fylkesmannen skal bidra til at muligheter i digital *Veiviser Bolig for velferd* blir kjent i kommunene. Fylkesmannen skal bidra til helhetlig og samordnet bruk av statlige virkemidler på det boligsosiale feltet.

Siden oppstarten av *Bolig for velferd* har det vært et tiltak å sørge for virksomme regionale fora for samarbeid om strategien. Det er etablert flere regionale læringsnettverk og felles møteplasser, deriblant Samordningsutvalget for *Bolig for velferd* i vest og Velferdsnettverket i Sør-Trøndelag. I 2017 har de statlige regionale velferdsaktørene i Østfold (Fylkesmannen, fylkeskommunen og de regionale aktørene fra Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDI), Bufetat, Utlendingsdirektoratet (UDI), NAV, KS og Husbanken) utvidet sitt samarbeid til å omhandle en langsiktig og forpliktende innsats om målsetningene i *Bolig for velferd*. Samarbeidet skal omfatte både strategisk arbeid, faglig utvikling, samordnet virkemiddelbruk og felles aktiviteter. I 2017 samarbeider direktoratene med fylkesmenn om å systematisere erfaringer med slike regionale fora og utvikle suksesskriterier for godt regionalt samarbeid.

Aktivitetsplikt

Aktivitetsplikt for personer under 30 år som mottar økonomisk stønad etter sosialtjenesteloven ble innført fra 1. januar 2017. Målet er å motvirke passivt mottak av stønad blant unge og styrke overgangen til arbeid eller utdanning. Fylkesmannen skal bidra med råd og veiledning overfor kommunene om aktivitetsplikten. Fylkesmannen skal også veilede kommunene om retten til kvalifiseringsprogram og om at deltakerne skal ha et individuelt tilpasset program.

Bosetting av flyktninger

Fylkesmannen skal bidra til raskere bosetting av flyktninger, i samarbeid med IMDI.

I 2016 bosatte kommunene nærmere 15 300 flyktninger. Dette er en økning på 35 pst. fra året før, og det høyeste bosettingstallet noensinne. Ved utgangen av juni 2017 hadde kommunene bosatt 6 015 flyktninger, som er på nivå med tilsvarende tall fra samme tid i fjor. Fylkesmannen i Horda-

land og Fylkesmannen i Østfold hadde i 2015 og 2016 et særskilt ansvar for kontakt med kommunene i sine fylker om antall bosettingsplasser. Formålet med prosjektet var økt og raskere bosetting. Prosjektet er evaluert, og resultater viser blant annet at prosjektet har bidratt til bedre samordning av regional stat overfor kommunene i de to fylkene. Justis- og beredskapsdepartementet vil følge opp resultatene i det videre bosettingsarbeidet.

Prognoser tilsier at kommunene må bosette om lag 4 400 flyktninger i 2018.

Helsetjenestetilbudet til asylsøkere og flyktninger

Fylkesmannen skal påse at rettssikkerheten er ivaretatt ved at asylsøkere og særlig utsatte grupper, som enslige mindreårige asylsøkere, får likeverdig tilgang til helsetjenester. I 2016 har fylkesmennene fulgt opp kompetansehevende tiltak og veiledning til kommuner med asylmottak knyttet til helsetjenestetilbudet til asylsøkere og flyktninger.

Folkehelse

Fylkesmannen skal påse at kommuner og fylkeskommuner ivaretar helsehensyn, herunder utjevning av sosiale helseforskjeller, i planer etter plan- og bygningsloven. Erfaringene fra tilsyn med folkehelseområdet ble i 2016 lagt til grunn for råd og veiledning til kommunene. Rapporteringen fra embedene i 2016 kan tyde på at helsehensyn i økende grad blir synlig i plandokumentene, men at det fortsatt er til dels store variasjoner. Embedene har meldt om behov for å øke egen kompetanse på hvordan helsehensyn kan konkretiseres i plandokumenter med tanke på veiledning/tilbakemeldinger til kommunenivået.

Regjeringens strategi for god psykisk helse (2017–2022) skal i 2018 legges til grunn for fylkesmannens formidling av statlig politikk og vurdering av planer etter folkehelseloven og plan- og bygningsloven. I strategien framgår det blant annet at regjeringen vil arbeide for at psykisk helse, livskvalitet og mestring er forankret i alle sektorer, og er gjennomgående i folkehelsepolitikken, i kommunesektoren og i staten.

Klimahensyn skal ivaretas i alle sektorer

I samarbeid med andre statlige aktører, skal fylkesmannen bidra til at kommunene og næringslivet reduserer samfunnets sårbarhet for klimendringer. Fylkesmannen skal påse at kommu-

nene legger statlige planretningslinjer om klima- og energiplaner til grunn for planlegging og enkeltvedtak, og gi veiledning. Fylkesmannen bidrar til ivaretagelse av klima- og miljøhensyn i plansaker. Rundskriv T-2/16 *Nasjonale og vesentlige regionale interesser på miljøområdet – klargjøring av miljøforvaltningens innsigelsespraksis* skal legges til grunn for arbeidet med plansaker og energisaker.

Fylkesmannen hadde i 2016 fokus på kommunenes arbeid med klimatilpasning, blant annet ved å gjennomføre kunnskapsfremmende og kompetansehevende tiltak. Statlige planretningslinjer om klima- og energiplanlegging ble fulgt opp i kommunale og regionale planprosesser, og embedene arbeidet aktivt for å ivareta miljøhensyn ved konseptvalgutredninger. Det har vært arbeidet godt med bymiljøavtaler i de embedene hvor dette har vært aktuelt. Embedene ga viktige innspill til prioritering av søknader om støtte til klimatiltak i kommunene (Klimasats-ordningen) i 2016. Fylkesmannen skal også i 2018 gi slike innspill.

Oppvekst, barnehager og opplæring

Fylkesmannen skal være pådriver for samarbeid og samordning mellom kommuner, fylkeskommuner, sektorer, tjenester og institusjoner, herunder innen helse- og barnevernsområdet, som arbeider for og med barn og unge og deres familier.

Fylkesmannen understøttet i 2016 nasjonale myndigheters og kommunenes arbeid med flyktningssituasjonen, blant annet gjennom målrettet arbeid for å bidra til god regelverksetterlevelse hos skoleeierne.

Fylkesmannen har også i 2016 arbeidet for et bedre samarbeid mellom sektorene som grunnlag for en mer helhetlig innsats for utsatte barn, unge og deres familier. Fylkesmannen har en viktig rolle i å sørge for at kommuner med stor risiko for svikt i tjenestene får den nødvendige oppfølging i form av råd og veiledning. Fylkesmannens koordinerende og samordnende rolle framstår som stadig mer viktig for barn, unge og familier med behov for oppfølging fra flere instanser.

0–24-programmet er en femårig satsning på tvers av flere departementer. Det overordnede målet er at færre utsatte barn og unge faller utenfor samfunnet ved at flere gjennomfører videregående opplæring og kommer i arbeid. Fylkesmannen skal i 2018 arbeide videre med 0–24 samarbeidet, for å bidra til at kommunene videreutvikler et godt tverrsektorielt samarbeid om utsatte barn og unge og deres familier.

Planlegging, byggesaker, byutvikling og geodata

Plan- og bygningsloven og geodataloven med tilhørende forskrifter er verktøy som bidrar til måloppnåelse innenfor flere sektorer. Fylkesmannen skal bidra til fremtidsrettet areal- og samfunnsplanlegging gjennom å gi et helhetlig bilde av statens forventninger og krav i planleggingen. Innsigelser skal begrenses til saker av nasjonal eller viktig regional karakter, og når dialog ikke har ført fram. Det lokale selvstyret skal vektlegges.

Fylkesmannen har bidratt til effektive planprosesser og bedre planer gjennom aktiv deltagelse i kommunale og regionale planprosesser. I forsøket med samordning av statlige innsigelser har fylkesmannen, gjennom dialog med statsetatene og aktuelle kommuner, bidratt til å løse interessekonflikter og innsigelser i tidlig planfase. Regjeringen vil høsten 2017 avklare om forsøket skal videreføres som permanent ordning. Fylkesmannen har i 2016 og 2017 samarbeidet med Kartverket for at flere kommuner skal få på plass digitale planregistre og effektiv elektronisk plandialog. Samarbeidet om å motivere gjenværende kommuner skal fortsette.

Samfunnssikkerhet og beredskap – samordning

Endringer i trussel- og sikkerhetsbildet den senere tid utfordrer både den sivile og militære beredskapen og krisehåndteringsevnen. Det gjør det nødvendig å tilpasse totalforsvaret og øke motstandsdyktigheten i samfunnsviktige funksjoner. Det er svært viktig at regionalt og lokalt nivå involverer seg i dette arbeidet. Forventningene til håndtering i regioner og kommuner ved en hendelse som medfører behov for totalforsvaret vil være komplekse og krevende. Derfor er fylkesmannens og kommunenes rolle som samordningsetater sentrale.

For å etablere oversikt over risiko og sårbarhet i fylket må fylkesmannen samarbeide med regionale aktører. Alle embetene har nå utarbeidet en risiko- og sårbarhetsanalyse for fylket (fylkesROS). Dette danner utgangspunkt for forebygging av uønskede hendelser, styrket samordning, beredskap og krisehåndtering både lokalt og regionalt. Fylkesmannen har gjennom 2016 ivaretatt sin samordningsrolle innenfor arbeidet med samfunnssikkerhet slik det er forventet gjennom fylkesmannens samfunnssikkerhetsinstruks. Gjennom styringsdialogen viser fylkesmannsembetene til at virkemidlene i instruksjonen har medført at de har blitt enda tydeligere i sin regionale samordningsrolle, og at arbeidet med

samfunnssikkerhet regionalt og kommunalt er styrket.

Ved uønskede hendelser har embetene rapportert i henhold til reviderte føringer i retningslinjer for rapportering på samordningskanal.

I oppfølging av *Totalforsvarsprogrammet* er det nødvendig at fylkesmannen i 2018 har oppmerksomhet rettet mot arbeidet med å videreutvikle totalforsvaret og øke robustheten i samfunnskritiske funksjoner regionalt, og i oppfølgingen av kommunene.

Fylkesmannen skal ta initiativ til, og følge opp, evalueringer etter regionale øvelser og uønskede hendelser for å sikre læring og utvikling.

Fylkesmannen skal gjennom etterlevelse av fylkesmannens samfunnssikkerhetsinstruks være pådriver for at det arbeides helhetlig og samordnet med samfunnssikkerhet i fylket. Det blir særlig viktig at dette arbeidet også videreføres og videreutvikles i forbindelse med endringer i kommune- og fylkesstrukturen.

Hovedmål 3 Rettssikkerhet skal være ivaretatt på en enhetlig måte i fylket og på tvers av embetene

Fylkesmannen er klagemyndighet for kommunale enkeltvedtak og tilsynsmyndighet etter særlovgivningen. Fylkesmannen er også klage- og tilsynsmyndighet for statlig og privat barnevern, helseforetak og private tjenesteytere innen helse- og omsorgstjenester. Dette utgjør hovedelementene i fylkesmannens rettssikkerhetsfunksjon. Det gjelder i forholdet mellom kommunene som offentlige utøvende myndighetsorgan, og innbyggerne og næringslivet som mottakere av kommunale tjenester og vedtak. Tilsyn skal sikre at innbyggerne får oppfylt sine rettigheter til nødvendige tjenester. Overordnede tilsynsmyndighet tilrettelegger for harmonisert og enhetlig praksis i embetene.

Rapport, strategier og tiltak

Vergemål

Ny vergemålslov trådte i kraft 1. juli 2013. Loven dannet grunnlag for en omfattende organisatorisk reform, ved at overformynderiene i kommunene ble avviklet og ansvar og oppgaver ble overført til fylkesmannsembetene. Fylkesmannen er lokal vergemålsmyndighet og behandler vergemålssaker i førsteinstans. Gjennomføring av vergemålsreformen har vært mer utfordrende enn forutsatt. Dette skyldes blant annet forsinkelser i utviklingen av nytt IKT-system for digital saksbehandling, betydelig økning i antall vergemål og kapital til forvaltning, samt økning i asyl-

søknader fra enslige, mindreårige asylsøkere høsten 2015.

Selv om vergemålsforvaltningen har hatt utfordringer etter ikrafttredelse av reformen, er den kraftige økningen i antall vergemål et tegn på at rettssikkerheten er bedre ivaretatt sammenlignet med tidligere ordning, ved at flere som har behov for verge får det.

Antall vergemål og finansielle midler til forvaltning økte i løpet av 2016. Tallene er ikke direkte sammenlignbare med foregående år på grunn av mangelfull datakvalitet. Ved utgangen av 2016 var det registrert om lag 64 000 vergemål, sammenlignet med om lag 50 000 ved reformstart i 2013. Ved årsskiftet 2016/2017 forvaltet embetene om lag 19,2 mrd. kroner på vegne av personer med verge, mot om lag 13 mrd. ved reformstart. Resultatene fra EYs rapport om vergeregnskapskontroll i 2016 viste en forbedring av kvaliteten sammenlignet med foregående år. Ved utgangen av 2016 var det registrert om lag 3 800 representantoppdrag for enslige mindreårige asylsøkere. Det har vært en betydelig nedgang i antall representantoppdrag som følge av at antall asylsøknader er redusert sammenlignet med 2015. Embetene har fått videreført 8,7 mill. kroner i 2017 av bevilgningsøkningen på 46,1 mill. kroner som ble gitt i 2016, for å ferdigstille arbeidet med godtgjøringer, utgiftsdekning og beredskap.

Saksbehandlingstiden vurderes i hovedsak som forsvarlig i de prioriterte sakstypene, herunder opprettelse av vergemål, utbetaling av godtgjøring til verger og representanter og opplæring av verger og representanter. På grunn av saksinngangen er enkelte oppgaver, som blant annet tilsyn med verger, tilgjengelighet overfor brukerne og individtilpassning av vergemål, nedprioritert.

Nytt saksbehandlingssystem for vergemålsforvaltningen (VERA) ble godkjent i 2016. Det gjenstår fortsatt feilretting og videreutvikling for at dette skal bli et fullgodt system for saksbehandling. I 2016 ble det gjort et betydelig arbeid i embetene for å bedre datakvaliteten i VERA, og embetene skal i 2017 løpende oppdatere VERA. Nytt styringsverktøy forventes å være på plass høsten 2017. Sammen med høyere datakvalitet gir dette bedre grunnlag for oppfølging og styring på vergemålsfeltet.

Embetene skal løpende gjennomgå vergemål opprettet etter tidligere vergemålslov i forbindelse med skifte av verge, med hensyn til individtilpassning av vergemålet og mandatutforming. Dette vil bidra til å øke tryggheten for at personer med verge har et riktig vergemål for sin situasjon.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til vergemålsforvaltningen med 43 mill. kroner i 2018. Målet er å sette vergemålsmyndighetene i stand til å nå målene med reformen.

Retts hjelp

Fylkesmannen behandler saker i første instans etter retts hjelploven. Saksinngangen er relativt uendret fra 2015 til 2016. Inngangen av saker relatert til utlendingssaker, herunder enslige mindreårige asylsøkere, er redusert. Det forventes en ytterligere reduksjon siden flertallet av asylklagesakene knyttet til ankomstene høsten 2015 nå er ferdigbehandlet. For andre sakstyper ventes en jevn saksinngang framover.

Velferd, helse og personlig tjenesteyting

Alle som trenger det skal få gode og forsvarlige helse- og omsorgstjenester og sosialtjenester. Staten har et ansvar for å sikre like rammevilkår gjennom regelverk og økonomiske rammer. Staten har også ansvar for å føre tilsyn og kontroll med helse- og omsorgstjenestene og de sosiale tjenestene. Dette arbeidet gjøres i all hovedsak av fylkesmannen. Fylkesmennene har i 2016 fulgt opp sine tilsyn med helse- og omsorgstjenester og sosiale tjenester og de aller fleste lovbrudd er brakt i orden innen de frister som er gitt.

I sitt tilsynsarbeid har fylkesmennene i 2016 prøvd ut metoder og arbeidsmåter for at brukere og pårørendes erfaringer og kunnskap skal bli brukt mer og bedre i alle tilsynsaktiviteter. Dette har gitt gode erfaringer, og satsingen med økt bruker- og pårørendeinvolvering i tilsyn skal fortsette i 2018 i samarbeid med brukerorganisasjoner.

Fylkesmennene gjennomførte i 2016 landsomfattende tilsyn med kommunale helse- og omsorgstjenester til personer med utviklingshemning og med somatiske akuttinntaks gjenkjennelse og behandling av pasienter med sepsis.

Fylkesmennene gjennomførte landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med kommunenes opplysning, råd og veiledning og økonomisk stønad til personer mellom 17 og 23 år.

Fylkesmennenes tilsynsaktiviteter i 2016 er nærmere beskrevet under kap. 748 Statens helse- tilsyn i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Fylkesmennene skal i 2018 videreføre det landsomfattende tilsynet som ble påbegynt i 2017 med kommunale tjenester til personer med samtidig rusmiddelproblem og psykisk lidelse (helse- og

omsorgstjenester og sosiale tjenester i arbeids- og velferdsforvaltningen) og spesialisthelsetjenester til pasienter med psykisk lidelse og mulig samtidig ruslidelse. I tillegg skal siste fase gjennomføres i det landsomfattende tilsynet med helseforetakenes somatiske akuttmottak og deres gjenkjennelse og behandling av sepsis som ble startet i 2016.

Det er fortsatt behov for veiledning til helsepersonell og andre om det nye regelverket for helsekrav til førerkort. Fylkesmennene må ha kapasitet til å behandle sakene og gi veiledning.

Barnehager og grunnsopplæring

Fylkesmannen fører tilsyn med kommunen som barnevernsmyndighet og med offentlige skoleeiere. Fylkesmannen behandler også klagesaker og veileder om regelverket på barnehage- og grunnsopplæringsområdet.

I 2016 var det samlet sett en nedgang i antall klagesaker. Flertallet av klagen etter barnehage-loven omhandlet tilskudd til private barnehager. På opplæringsområdet ble det behandlet rundt 2 800 klager, og hovedvekten av sakene gjaldt standpunkt karakterer, skoleskyss, skoleplassering og permisjon fra opplæringen.

På opplæringsområdet var omfanget på tilsynsområdet som året før, og over 60 pst. av tilsynsaktiviteten var knyttet til felles nasjonale tilsyn. Tilbakemeldinger og erfaringer viser at felles nasjonale tilsyn gir felles nasjonal innsats, bedre utnyttelse av tilsynsressurser og større regelletterlevelse i sektor. Felles nasjonalt tilsyn på opplæringsområdet blir derfor videreført for perioden 2018–2021. Tematikken videreføres også, men i tillegg blir det inkludert flere tema som embetene kan velge mellom for å imøtekomme lokale risikovurderinger.

I 2016 ble det gjennomført 102 tilsyn på barnehageområdet, og det var noe færre brudd på regelverket enn året før. I løpet av 2016 har både kommunen som barnehagemyndighet og fylkesmannen fått tilgang til samme veiledningsmaterieell og egenvurderingsverktøy. Dette kan være en av årsakene til at antall brudd på regelverket er redusert. Fra og med 1. august 2016 fikk fylkesmennene hjemmel til å føre tilsyn med barnehager i særlige tilfeller. I 2018 skal fylkesmannen være særlig oppmerksom på forhold som kan føre til tilsyn med enkeltbarnehager.

Ny forskrift om rammeplan for barnehagens innhold og oppgaver (rammeplanen) trådte i kraft 1. august 2017. Fylkesmannen må i 2018 informere og veilede barnehagemyndigheten om den nye forskriften.

Det er innført nytt regelverk om psykososialt skolemiljø fra 1. august 2017. Fylkesmannen må sørge for god implementering av ny håndhevingsordning, og informere og veilede skoleeier om aktivitetsplikten for skolens ansatte.

Introduksjonsloven

Enkeltvedtak truffet etter introduksjonsloven og tilhørende forskrifter kan påklages til fylkesmannen. I 2016 førte fylkesmannen også tilsyn med kommunenes oppfyllelse av plikter etter introduksjonsloven. Temaet var at introduksjonsprogrammet skulle være helårig og på fulltid. Fylkesmannens tilsyn med kommunenes oppfyllelse av plikter etter introduksjonsloven skal videreføres i 2018. Nytt tema for tilsynet er individuell plan.

Barnevern, krisesenter og familievern

Kommunene skal ha tjenester for å verne om utsatte barn, familier og andre personer i en sårbar situasjon. Fylkesmannen fører tilsyn med disse tjenestene for å sikre at de fungerer etter hensikten. Fylkesmennene skal bidra til samordning, gi råd og samarbeide med kommuner og fylkeskommuner, og særlig følge opp kommuner med store utfordringer på barnevernområdet med råd og veiledning. Fylkesmennene gjennomførte landsomfattende tilsyn i 2015 og 2016 med barneverntjenestens arbeid med meldinger. Tilsynsaktiviteter i 2016 er beskrevet under kap. 748 Statens helsetilsyn i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet. Fylkesmennene har i 2016 fulgt opp sine tilsyn med barnevern, og de aller fleste lovbrudd er brakt i orden innen de frister som er gitt.

Alle fylkesmennene skal i 2018 føre tilsyn med forsvarlig omsorg og behandling i barneverninstitusjoner.

Om lag en tredjedel av fylkesmennene har gjennomført tilsyn med kommunenes ansvar for krisesentertilbudet og tilsyn med virksomheten ved familievernkontorer i 2016.

Fylkesmennene har i noe varierende grad innhentet informasjon fra alle kommuner på om hvorvidt og hvordan de sørger for et krisesentertilbud eller tilsvarende tilbud til voldsutstatte med problemer knyttet til rus og/eller psykiatri, voldsutstatte med nedsatt funksjonsevne og til voldsutstatte menn.

Det er behov for at fylkesmannens tilsyn med kommunenes ansvar for krisesentertilbudet og tilsyn med virksomheten ved familievernkontor prioriteres i 2018.

Effektive tilsyn med industrien

I tilsyn med industrien har fylkesmannen en viktig rolle i å sikre likebehandling og enhetlig praksis slik at konkurransevilkårene for industrien blir tilnærmet like i hele landet. Gebyrforskriften er endret i 2017. Dette innebærer blant annet at faktisk ressursbruk blir førende, og at satsene økes gradvis. Fylkesmannen skal bruke veiledninger og maler på FM-nett i aksjoner i 2018 for å sikre enhetlig tilsyn.

Planlegging, byggesaker, byutvikling og geodata

Fylkesmannen skal behandle enkelte førsteinstansvedtak og klager over kommunens vedtak etter plan- og bygningsloven. Fylkesmannen behandlet 3 956 klagesaker på byggesaksområdet i 2016, en økning på ca. 2,5 pst. fra 2015, da det ble behandlet 3 857 klagesaker.

Gjennomsnittlig saksbehandlingstid for alle embeter samlet har økt fra 3,2 måneder i 2015 til 3,3 måneder i 2016 for byggesaker.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet satte 12. oktober 2015 formelt i gang et prosjekt om videreutvikling og forbedring av fylkesmennenes rapporteringssystem SYSAM på saksområdet plan- og byggesak. Prosjektet har vært et samarbeid mellom departementet og Fylkesmannen i Sogn og Fjordane. Den nye rapporteringsløsningen ble iverksatt fra 1. januar 2017.

Departementet mener at den nye løsningen kan bidra til en enklere saksbehandling hos fylkesmennene. Flere viktige grep er tatt i utviklingen av den nye løsningen, blant annet er rapporteringen av timeantall per sak fjernet. Det vil være veiledningstekster til de ulike rapporteringsresultatene, slik at rapporteringen skal bli så lik som mulig.

Når rapportering av saker nå skal skje på ett sted, vil både fylkesmennene og departementet spare tid og ressurser, ved blant annet å redusere antallet manuelle operasjoner. Den nye løsningen skal erstatte lokal loggføring, og vil danne grunnlag for uttrekk til årsrapport. Løsningen forventes også å gi bedre kvalitet i dataene og en mer enhetlig rapportering.

Fylkesmannen har gitt råd og veiledning til kommunene om hvordan universell utforming kan implementeres i planarbeid og tjenester. Denne rådgivningen og veiledningen videreføres i 2018.

Kommunalrett

Fylkesmannen har ansvar for lovlighetskontroller etter kommuneloven § 59. I 2016 er 99 lovlighetskontroller gjennomført etter klage, hvorav 12 vedtak er kjent ulovlig. 24 lovlighetskontroller er gjennomført etter fylkesmennenes eget initiativ, hvorav 9 vedtak er kjent ulovlig.

Hovedmål 4 Fylkesmannen skal ta de initiativ som finnes påkrevd og holde sentrale myndigheter orientert om tilstanden i fylket og effekten av statlig politikk

Fylkesmannen skal virke til gagn og beste for fylket ved å ta de initiativ som er påkrevd, og fremme forslag til løsning av oppgaver i den utstrekning fylkesmannen finner det nødvendig eller formålstjenlig. Fylkesmannen skal videre holde regjeringen og sentraladministrasjonen orientert om viktige spørsmål i fylket og rapportere til sentralt nivå om kommunenes oppfølging av statlige mål og prioriteringer. Fylkesmannen skal formidle informasjon til kommunale, fylkeskommunale og statlige organ om forhold som antas å berøre deres virksomhet.

Rapport, strategier og tiltak

Fylkesmannen arbeider tett opp mot ulike aktører på regionalt og kommunalt nivå, og kommer i sitt virke i kontakt med folk der de bor. Det er viktig at fylkesmannen formidler informasjon til sentrale myndigheter om virkningen av statlig politikk, og informerer om ulike initiativ som oppstår lokalt. Dette gjelder blant annet for barnehage- og grunnopplæringsområdet, landbruksområdet og på områder knyttet til helse- og omsorgstjenester.

I 2016 arbeidet fylkesmannen systematisk for at kommunene skal øke sin kvalitet og kompetanse innenfor barnehage- og grunnopplæring. Basert på funn fra tilsyn og gjennomførte veiledninger valgte fylkesmannen ut enkeltkommuner til å delta i ulike statlige satsinger. Det ble gjennomført faste møter og samlinger der fylkesmannen ga tydelige tilbakemeldinger på lokal virkning av statlige satsinger, noe som er essensielt for videreutvikling på barnehage- og grunnopplæringsområdet.

Fylkesmannen må arbeide videre med å evaluere egen innsats og kompetanse for å sikre god oversikt over tilstanden i fylket samt kunnskap om effekter og resultater av de ulike statlige virkemidlene.

Fra 1. januar 2018 får kommunene ansvar for å føre tilsyn med registrerte virksomheter som selger tobakkvarer og e-sigaretter, jf. tobakksskadeloven nytt kapittel 2. Helsedirektoratet har opprettet et sentralt tobakkssalgsregister som vil være

utgangspunkt for kommunenes tilsyn. Ved brudd på tobakksskadeloven kan kommunene ilegge pålegg om retting, tvangsmulkt og salgsforbud. Fylkesmannen er klageinstans for kommunenes vedtak.

Kap. 525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	1 573 303	1 838 069	1 840 532
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	172 456	160 702	164 215
	Sum kap. 0525	1 745 759	1 998 771	2 004 747

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 redusert med 18,08 mill. kroner til 1 819,989 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Fylkesmannsembetene utfører fagoppgaver for elleve departementer og ti direktorater/tilsyn. Finansiering av fagoppgavene skjer i hovedsak gjennom overføring av midler fra fagkapitler til kap. 525 i tråd med gjeldende finansieringsordning for fylkesmannen.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke ordinære lønns- og driftsutgifter for fylkesmannsembetene. Administrative tjenester finansieres også innenfor driftsrammen, og bevilgningen er avgjørende for ansvarlig oppgavegjennomføring i embetene på vegne av elleve departementer.

Rapport

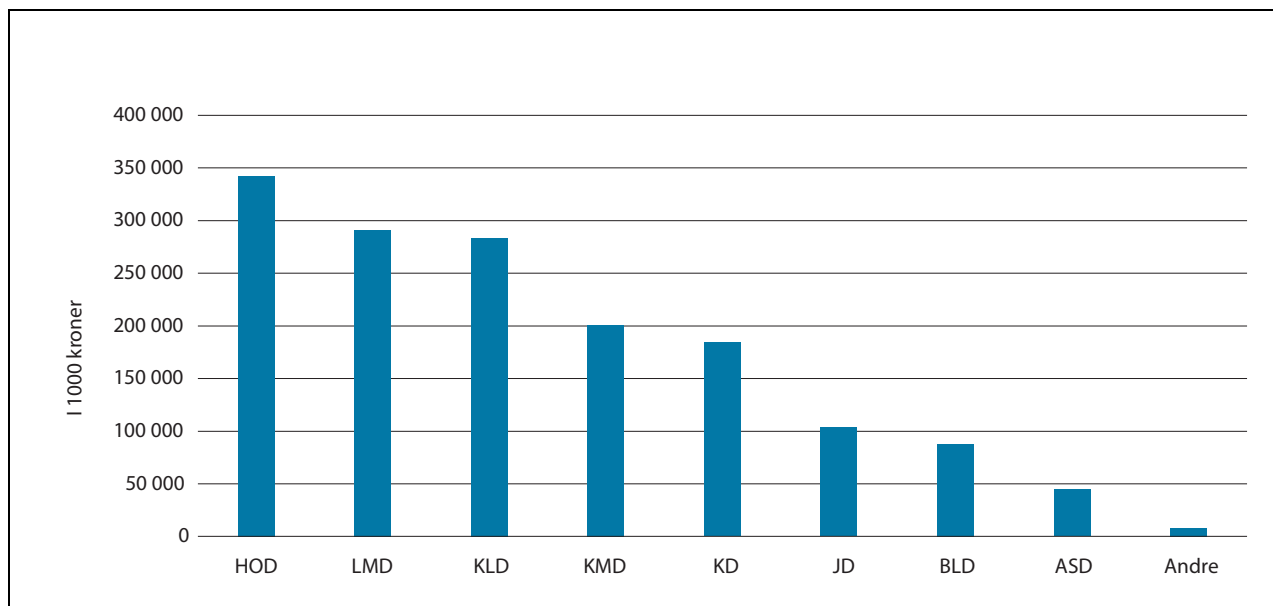
I 2014 ble det igangsatt et tverrdepartementalt arbeid for å bedre styringen av fylkesmannen, hvor hensikten er færre og tydelige mål, mindre detaljert styring og færre rapporteringskrav. For 2016 og 2017 er oppdragene til fylkesmannsembetene samlet og samordnet i embetsspesifikke til-

delingsbrev. Fra 2017 er det i tillegg etablert en samordningsprosess med to årlige felles supplerende tildelingsbrev til fylkesmannsembetene. Dette bidrar blant annet til bedre forutsigbarhet og samordning på tvers av ulike sektorer.

Ordningen fra 2016 med et felles etatsstyringsmøte i etterkant av at embetenes årsrapport er framlagt, er videreført i 2017. I tillegg vil det høsten 2017 bli avholdt et andre felles årlig etatsstyringsmøte hvor påfølgende års styringsdokumenter er tema.

Fylkesmannsembetene har hatt sterkt fokus på digitalisering av sine tjenester og administrative rutiner de siste årene. Det er også innført en sentralisering av embetenes interne saks-/arkivløsning, som bidrar vesentlig til å forenkle driften av de mange integrasjonene dette systemet har mot andre etaters systemer og tjenester. Samlet sett bidrar dette til at det blir enklere for embetene både å ta imot rapportering, bearbeide og rapportere videre der dette er påkrevd.

Figur 6.1 viser utgifter på kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 01 i 2016 fordelt på departementsområder.

Figur 6.1 Ressursfordeling per departementsområde i 2016

Budsjettforslag

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 5 mill. kroner til å dekke engangskostnader ved overgang til vedtatte endringer i fylkesmannsstrukturen.

I forbindelse med at det utnevnes områdeforvaltere for seks verneområder, foreslås det å øke bevilgningen med 6 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av Klima- og miljødepartementets kap. 1420 Miljødirektoratet, post 21 Spesielle driftsutgifter.

Videre foreslås bevilgningen økt med 2 mill. kroner til helårsvirkning for utgifter knyttet til økt inngang av klagesaker ved etablering av fritt rettsråd for pasienter i psykisk helsevern. Det foreslås en tilsvarende reduksjon på Helse- og omsorgsdepartementets kap. 746 Statens legemiddelverk, post 01 Driftsutgifter.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 965 000 kroner til drift av den nye sivile klareingsmyndigheten som etableres i Moss mot en tilsvarende økning av Justis- og beredskapsdepartementets kap. 453 Sivil klareringsmyndighet, post 01 Driftsutgifter.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 18,1 mill. kroner knyttet til forenklet pensjonsmodell på vergemålsområdet mot en tilsvarende økning på Justis- og beredskapsdepartementets kap. 469 Vergemålsordningen, post 01 Driftsutgifter.

Det er videre behov for å justere kompensasjonen for anslåtte utgifter i forbindelse med forenklet pensjonsmodell, se nærmere omtale under

kap. 500, post 01. Bevilgningen på posten foreslås derfor redusert med 380 000 kroner.

Bevilgningen foreslås redusert med 3,7 mill. kroner som følge av gevinster ved overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv, jf. omtale i del I Innledende del pkt. 5.5.

Det foreslås en netto økning av bevilgningen med 12,6 mill. kroner som følge av avbyråkratisering- og effektiviseringsreformen, prisjustering og lønnskompensasjon.

Samlet foreslås posten økt med 2,5 mill. kroner til 1 840,5 mill. kroner.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal dekke lønns- og driftsutgifter for tidsbegrensede oppgaver for fylkesmannen som er finansiert av departement/direktorat/tilsyn og andre virksomheter. Dette gjelder blant annet handlingsplaner og prosjekter av ulik karakter. Midlene blir inntektsført på kap. 3525, post 01, og når midlene brukes, blir de utgiftsført på post 21 i tråd med Bestemmelser om økonomistyring i staten punkt 3.4.2 c).

For rapportering av disse midlene som finansieres av departement/direktorater/tilsyn, vises det til de respektive fagdepartementenes fagproposisjoner.

Det foreslås en bevilgning på 164,2 mill. kroner. Økningen på 3,5 mill. kroner skyldes netto endring som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3525, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det foreslås at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan nettoføre som utgiftsre-

duksjon under kap. 525, post 21, refusjoner av utgifter til fellestjenester der fylkesmannen samordner utgiftene, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3525 Fylkesmannsembetene

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Inntekter ved oppdrag	177 239	160 702	164 215
02	Ymse inntekter	10 291		
	Sum kap. 3525	187 530	160 702	164 215

Post 01 Inntekter ved oppdrag

På posten føres inntekter fra andre som gir oppdrag eller prosjekter til fylkesmannen. Midlene gis fra departement/direktorat/tilsyn eller andre virksomheter, for eksempel fylkeskommunene.

Posten foreslås økt med 3,5 mill. kroner grunnet nettoendring av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og prisjustering.

Post 02 Ymse inntekter

Posten brukes til refusjoner av ordinære driftsutgifter på kap. 525, post 01 som kan gjelde andre embeter, andre statlige virksomheter eller andre virksomheter/organisasjoner. Inntektene varierer fra år til år.

Programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Utgifter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
530	Byggeprosjekter utenfor husleieordningen	1 803 246	2 644 337	2 280 098	-13,8
531	Eiendommer til kongelige formål	52 576	58 276	79 323	36,1
532	Utvikling av Fornebuområdet	12 417	10 298	6 097	-40,8
533	Eiendommer utenfor husleieordningen	62 384	46 764	47 240	1,0
534	Erstatningslokaler for departementene	470 965			
2445	Statsbygg	3 137 656	3 300 374	3 944 560	19,5
	Sum kategori 13.30	5 539 244	6 060 049	6 357 318	4,9

Inntekter under programkategori 13.30 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3531	Eiendommer til kongelige formål		40		-100,0
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen	4 396	3 121	3 189	2,2
5445	Statsbygg	1 185 900	1 029 976	1 129 976	9,7
5446	Salg av eiendom, Fornebu		200	200	0,0
	Sum kategori 13.30	1 190 296	1 033 337	1 133 365	9,7

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for statens bygge- og eiendomspolitikk i sivil sektor. Dette inkluderer utforming og oppfølging av retningslinjer for håndtering av statens bygge- og eiendomssaker. Departementet koordinerer arbeidet med statlige byggeprosjekter der

Statsbygg er byggherre, og har ansvar for en samlet budsjettmessig oppfølging av prosjektene. Departementet skal legge til rette for at Statsbygg kan forvalte eiendommene på en god måte.

Departementet leder også arbeidet med nytt regjeringskvartal.

Programkategorien gjelder bevilgninger til forvaltningsbedriften Statsbygg.

Utviklingstrekk og utfordringer

Staten er inne i en periode med et historisk høyt investeringsvolum i byggeprosjekter. Eksempler på store prosjekter er oppstart av nybygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo, Nytt nasjonalmuseum og Campus Ås som er i byggefase, samtidig som det planlegges nytt regjeringskvartal. Det høye volumet setter strenge krav til planlegging og oppfølging. De senere årene er statlige byggeprosjekter fullført godt innenfor Stortingets fastsatte kostnadsrammer. De totale sluttkostnadene for Statsbyggs byggeprosjekter de siste fem årene har også ligget innenfor delmålet om ikke å overstige samlet styringsramme. Se boks 6.1 for forklaring på begrepene kostnads- og styringsramme.

Måloppnåelsen i gjennomføringsfasen er god. Imidlertid har det vært få overordnede krav for tidligfasen, fram til kostnadsrammene godkjennes og byggingen starter. Regjeringen har derfor inn-

ført en ny modell for styring i tidligfasen, jf. omtale nedenfor.

Mål om reduserte klimagassutslipp krever betydelig energieffektivisering, både i byggeprosessen og i eiendomsforvaltningen. Klimaendringer påvirker bygningers tilstand og funksjon. Mer intens nedbør gir større risiko for flom, oversvømmelser, erosjon og skred. Dette stiller nye krav til drift og vedlikehold av bygningsmassen.

Lokalisering av statlige bygninger og virksomheter har vesentlig innvirkning på lokal by- og områdeutvikling og klimautslipp.

Bygg- og anleggsbransjen har utfordringer med useriøse aktører og sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA). Statsbygg jobber med disse utfordringene, jf. omtale under.

Økt bruk av digitale løsninger i næringen vil korte ned byggetiden, redusere byggekostnader og effektivisere arbeidet med forvaltning, drift og vedlikehold.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.4 Mål for programkategori 13.30 Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning

Hovedmål	Delmål
1. Gode statlige lokalanskaffelser	1.1. Profesjonell rådgivning tilpasset statlige brukeres behov 1.2. Totale sluttkostnader for byggeprosjektene overstiger ikke samlet styringsramme 1.3. Byggeprosjektene ferdigstilles til avtalt tid 1.4. Bærekraftige og energieffektive statlige lokaler
2. En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning	2.1. Eiendomsforvaltningen er kostnads-, areal- og energieffektiv 2.2. Et verdibevarende vedlikehold av statlige eiendommer

Hovedmål 1 Gode statlige lokalanskaffelser

Hovedmålet gjelder både statlige byggeprosjekter og statlige virksomheters leie av lokaler i markedet.

Rapport, strategier og tiltak

Statsbygg har de siste fem årene ferdigstilt byggeprosjekter til en kostnad tilsvarende 97 pst. av styringsrammene for porteføljen som helhet. Av 18 prosjekter som ble slutført i 2016, var det forsinkelse i to prosjekter. Dette gjaldt gymsal ved Høgskolen Stord/Haugesund på Rommetveit og kai i Skålevik ved Høgskolen i Bergen.

Flere store byggeprosjekter var i 2016 under planlegging eller bygging, blant annet livsvitenskapsbygget og Vikingtidsmuseet ved Universitetet i Oslo, Campus Ås ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU), nytt nasjonalmuseum på Vestbanen og nytt regjeringskvartal.

Kostnadseffektive prosjekter krever god styring i alle faser. Tidlige beslutninger om overordnede mål og ambisjonsnivå i prosjektet, basert på god behovsforståelse og riktig konseptvalg, er viktig for en god kostnadsstyring. For å styrke kostnadsstyringen i prosjektenes tidligfase, fram til de endelige rammene fastsettes, har regjeringen innført en ny modell. Modellen innebærer, for pro-

sjekter med antatt investeringskostnad over 300 mill. kroner, at prosjektet etter konseptvalget skal defineres nærmere i en ny avklaringsfase. I denne fasen skal man avklare ambisjons- og kostnadsnivå samt øvrige kritiske faktorer. Etter avklaringsfasen skal oppdragsdepartementet med bakgrunn i gjennomført kostnads- og usikkerhetsanalyse beregne et kostnadsestimat, med angitt usikkerhet, som del av beslutningsgrunnlaget før det nye beslutningspunktet oppstart forprosjekt (OFP), der det skal tas stilling til om man skal gå videre med prosjektet eller ikke. Ved behandlingen av OFP defineres basisprosjektet.

Regjeringen behandler OFP i prosjekter med antatt investeringskostnad over 750 mill. kroner. Basisprosjektet danner grunnlag for kostnadsstyrt prosjektutvikling i det videre arbeidet med forprosjektet. Alle endringer av betydning loggføres, slik at man har bedre kontroll med de endringer som eventuelt gjøres fram til fullført forprosjekt. Eventuelle senere forslag til større endringer i prosjektet skal legges fram for regjeringen. Prosjekter mellom 300 og 750 mill. kroner forelegges Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Den nye modellen skal gi sterkere kostnadsstyring i forprosjektfasen, samtidig som fagdepartementenes ansvar som oppdragsgivere for prosjektene er tydeliggjort.

Alle nybyggprosjekter som ble igangsatt i 2016 oppfyller energikravene i TEK10 og fordeler seg i all hovedsak på passivhusnivå og nesten nullenerginivå. Samlet ble klimagassutslipp redusert med åtte pst. i ferdigstilte prosjekter sammenlignet med referanseprosjekt. Klimabelastningen fra nybygg er redusert blant annet gjennom krav til materialvalg, som krav til bruk av lavkarbonbetong i nytt nasjonalmuseum og nytt teknologibygg ved NTNU og bruk av massivtre i det nye administrasjonsbygget på Evenstad.

I henhold til statlige planretningslinjer skal staten, sammen med kommuner og private utbyggere, bidra til gode bærekraftige løsninger. I tråd med Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* skal lokalisering av statlige publikumsrettede virksomheter og større statlige arbeidsplasser medvirke til reduksjon av biltransport, økt kollektivtransport og et styrket bymiljø. Statsbygg gir departementer og statlige virksomheter råd om egnet lokalisering ved nybygg og leie i markedet. I 2016 og 2017 har Statsbygg gjennomført lokaliseringsanalyser for nye fengsler i Agder og for Tromsø museum. Statsbyggs FoU-prosjekt Statlige lokaliseringer siste ti år legges fram høsten 2017 og vil bringe fram fakta og kunnskap til nytte for framtidig arbeid med lokaliseringer.

Statsbyggs prosjekter benytter tjenester og produkter anskaffet i markedet. Et grundig og godt beslutningsgrunnlag bidrar til god kvalitet i anskaffelsene. Gjennom å utnytte markedets innovative kraft og konkurranse skal anskaffelsene bidra til å utvikle prosjektene i ønsket retning og gi staten gode og kostnadseffektive lokaler. Ved å stille krav i sine anskaffelser skal Statsbygg bidra til at byggenæringen skjerper arbeidet med sikkerhet, helse og arbeidsmiljø (SHA) og til å motvirke økonomisk kriminalitet og useriøse aktører. Antall skader i Statsbyggs prosjekter er redusert, og skadefrekvensen er halvert fra 2015 til 2016, samtidig som det ble arbeidet om lag 700 000 timer mer i 2016. Statsbyggs SHA-rådgivere gjennomførte 46 SHA-inspeksjoner i 2016, tilsvarende to inspeksjoner per byggeplass per år. De skjerpede kontraktsbestemmelsene som ble innført i 2015, om blant annet bruk av lærlinger og fagarbeidere, er nå implementert.

Statsbygg benytter bygningsinformasjonsmodeller (BIM) i alle prosjekter der det er hensiktsmessig og på et nivå som er tilpasset det enkelte prosjekt. Ved NTNU Gjøvik N-bygget har Statsbygg i samarbeid med entreprenøren gjennomført et pilotprosjekt med bruk av robotteknologi i utførelse av boring i himlingsoppheng, ventilasjonskanaler og andre tekniske føringer. Roboten ble styrt i sin helhet av informasjon fra BIM-modellen. Dette har gitt positive effekter på SHA, rent og tørt bygg (RTB) (formålet med RTB er å oppnå et godt innneklima gjennom blant annet å hindre spredning av støv og fibre fra byggeprosessen til bygningen) og fremdrift. Den nye teknologien bidrar til bedre kvalitet i utførelsen.

Statsbygg skal som eiendomsforvalter og byggherre for store nasjonale byggeprosjekter jobbe for økt digitalisering i bygg- og eiendomsnæringen. Nye digitale løsninger legger til rette for effektive produksjonsformer og byggeprosesser, rasjonell drift, god arealutnyttelse og energisparing. Digitaliseringen gir også muligheter for bedre informasjon til brukere og andre berørte, samtidig som det gir mer effektive interne arbeidsprosesser. Digibygg er en satsing i Statsbygg som vil teste ut digitale verktøy og teknologiske løsninger i byggeprosjekter og i drift av eiendommene. Statsbygg samarbeider med byggebransjen om satsingen, for å oppnå best mulig resultater og bidra til at erfaringene utvikler bygg- og eiendomsnæringen.

Staten er en stor leietaker i eiendomsmarkedet. For statlige virksomheter er leie av lokaler et betydelig kostnadselement, og lokalenes egnethet er avgjørende for virksomhetens produktivitet. Statsbygg tilbyr rådgivning for å sikre gode avtaler med seriøse utleiere. Rådgivning gis både på

porteføljenivå og for de enkelte virksomheter, i alle ledd av et leieforhold. I 2016 ga Statsbygg råd til statlige virksomheter om leiekontrakter i markedet med en samlet kontraktsverdi på 4 mrd. kroner i et tiårsperspektiv. For statlige virksomheter som leier i markedet har Statsbygg i 2016 ferdigstilt 32 og startet opp 55 rådgivningsprosjekter. Erfaring fra arbeidet med statens leieforhold tilsier at det er et vesentlig effektiviseringspotensial. En database som vil inneholde oversikt over statens leieforhold i markedet og bidra til å hente ut gevinster, er under etablering. Se omtale under hovedmål 2. Forslag til en standard leiekontrakt for statlige etater er utviklet i 2017.

Statsbygg leverte i 2016 fire konseptvalgutredninger (KVU). Det gjaldt Tullinløkka-området i Oslo, marine FoU-virksomheter i Bergen, tinghus i Stavanger og tinghus i Bergen. I tillegg har Statsbygg blant annet hatt en delleveranse til KVU for politihus i Bergen, utført en kostnadsvurdering for Campus NTNU og gjort en arealbehovsvurdering for Tromsø museum.

Boks 6.1 Kostnads- og styringsrammer i statlige byggeprosjekter

Kostnads- og styringsrammer i statlige byggeprosjekter fastsettes etter at forprosjektet er ferdigstilt.

Kostnadsrammen (P85) i et prosjekt er kostnaden som prosjektet med 85 prosent sannsynlighet vil holde seg innenfor. Stortinget godkjenner kostnadsrammen, sammen med en fullmakt til å pådra forpliktelser innenfor denne rammen.

Styringsrammen (P50) er uttrykk for forventet sluttkostnad for prosjektet, og som det er 50 prosent sannsynlighet for at kostnaden vil holde seg innenfor.

Differansen mellom kostnadsrammen og styringsrammen utgjør usikkerhetsavsetningen i prosjektet. Usikkerhetsavsetningen disponeres av departementet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan delegere disponeringen av deler av avsetningen i det enkelte prosjekt til Statsbygg. Utløsning av midler fra usikkerhetsavsetningen skal skje etter tilrådning fra oppdragsdepartementet eller virksomheten.

Den faktiske sluttkostnaden i et prosjekt vil normalt avvike fra styringsrammen. Statistisk sett skal avvikene over og under styringsrammen i et større antall prosjekter utlikne hverandre over tid. Stortinget får årlig rapport om samlet kostnad i alle Statsbyggs slutførte byggeprosjekter siste fem år, målt mot prosjektenes samlede styringsramme.

Hovedmål 2 En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning

Rapport, strategier og tiltak

Departementets krav til forvaltningsareal per driftsansatt ble innfridd i 2016, både for fengselsporteføljen og de øvrige eiendommene. Også driftskostnader per kvm i begge porteføljer var innenfor departementets krav.

Eiendommene som over tid har inngått i statens husleieordning, er i all hovedsak godt vedlikeholdt. Med unntak av fengslene, har porteføljen en gjennomsnittlig tilstandsgrad tilnærmet 1. Fengelseiendommene, som ble overført til Statsbygg i 2009, har imidlertid et stort vedlikeholdsetterslep. I perioden 2009–2016 har Statsbygg gjennomført vedlikeholdstiltak for ca. 1 310 mill. kroner i fengslene. Det økte vedlikeholdet har redusert risikoen for uønsket stenging av soningsplasser, men det er fortsatt et vesentlig vedlikeholdsetterslep.

Tilstandsgraden og kapasiteten i fengselsporteføljen vil bedres som følge av at det bygges nye fengsler. I 2017 ble det ferdigstilt 85 plasser i nye standardiserte bygg ved Indre Østfold fengsel avdeling Eidsberg og 96 plasser ved Ullersmo fengsel. Nye standardiserte bygg ved Agder fengsel, i henholdsvis Mandal og Froland, tilsvarende til sammen 300 plasser, er under arbeid, jf. Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* og Innst. 401 S (2016–2017).

I 2016 ble det bevilget en tiltakspakke for sysselsetting på 170 mill. kroner til vedlikehold og rehabilitering av eiendomsmassen, noe som har bidratt til å styrke sysselsettingen, særlig på Sør- og Vestlandet. Spesielt prioritert var Bergen og Åna fengsel der det ble gjennomført omfattende rehabilitering, men også ved Ila, Oslo, Trondheim og Ullersmo fengsel ble det gjennomført vedlikeholdstiltak. Ved tinghuset i Kristiansand ble det gjennomført prosjektering av fasade- og betongrehabilitering, mens det ved Høgskulen i Volda ble gjennomført oppgradering av undervisningslokaler.

Det er også et vedlikeholdsetterslep for flere av eiendommene som ikke inngår i den statlige husleieordningen, men som Statsbygg har forvaltningsansvar for, jf. kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen. I 2016 ble det derfor prioritert ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, hovedsakelig på Bygdø kongsgård og Håkonshallen i Bergen. I tillegg har det gjennom regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting pågått vedlikehold av Munkholmen i

Trondheim og rehabilitering av Rosenkrantzårnet på Bergenhus festning.

Effektiv bruk av arealer gir reduserte byggekostnader, mindre forbruk av materialer og energi, lavere utslipp og en reduksjon i utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold.

Energiforbruket for eiendommene var i 2016 på 203 kWh/kvm for ordinær portefølje og 270 kWh/kvm for fengselsporteføljen. Dette betyr at ambisjonen på 200 kWh/kvm for ordinær portefølje ikke ble nådd. Ambisjonen på 290 kWh/kvm ble nådd for fengselsporteføljen.

Statsbygg har i 2016 igangsatt flere tiltak for å holde energibruken i statens lokaler på et lavt nivå. Gjennom å ta i bruk et nyutviklet forvaltnings-, drifts- og vedlikeholdssystem (FDV-system) har Statsbygg fått bedre styringsinformasjon om energibruk, ytre miljøbelastning og verdibevarende vedlikehold. Det er også startet opp et arbeid med å gå fra manuell til automatisk måleravlesning, slik at man i større grad kan optimalisere driften per eiendom. Statsbygg har i 2016 inngått 25 grønne avtaler med leietakere om energi-effektiviseringstiltak. I tillegg har Statsbygg gjennomført en rekke andre energieffektiviseringstiltak som for eksempel å erstatte gamle lysarmaturer med energibesparende LED-belysning og montering av solfangeranlegg og solcellepaneler. Statsbygg har i 2016 prioritert utfasing av kuldemedium R22 og systematisk kartlegging av radonforekomster på eiendommene. Fossilt brensel som grunnlast er faset ut i bygg forvaltet av Statsbygg i Fastlands-Norge. Dette er to år før målet i klimaforliket, jf. Innst. 390 S (2011–2012). Totalt er fossil olje faset ut ved 25 anlegg, noe som innebærer at Statsbygg siden 2014 har halvert sine utslipp av CO₂ fra fossile energibærere i eiendomsdriften.

Staten må sørge for mest mulig klimarobuste bygninger, både i løsninger for eksisterende bygg og i planleggingen av nye prosjekter. Økt digitalisering skal gjøre eiendomsdriften bedre for den enkelte bruker og mer effektiv for staten samlet sett. Bruk av digitale verktøy og løsninger i den daglige driften og forvaltningen av byggene skal legge til rette for økonomiske besparelser og reduserte klimagassutslipp.

Statsbygg har gjennomgått og utbedret eksisterende bygningsmasse i henhold til plan for universell utforming (UU) innen 2025. Det er i 2016 brukt om lag 60 mill. kroner av vedlikeholdsmidlene til universell utforming i 56 bygg, tilsvarende om lag 200 000 kvm. Dette er ett bygg mer enn opprinnelig planlagt. Det gjenstår å gjennomføre

UU-tiltak på i overkant av 400 bygninger med et areal på totalt 780 000 kvm.

Øversikt over statens eiendommer har siden 2006 vært presentert som trykt vedlegg til statsbudsjettet hvert fjerde år. Departementet utvikler en database over statens eide og leide lokaler i statlig sivil sektor. Fra august 2017 inneholder databasen en oversikt over statens eide eiendommer, se statenslokaler.no. Informasjonen i databasen erstatter det trykte vedlegget. Innen utgangen av 2018 vil databasen også inneholde informasjon om statens leide lokaler.

Erfaringer fra Storbritannia viser at slike oversikter øker bevisstheten om leieutgifter. Over en femårsperiode ble kostnader til lokaler i Storbritannia redusert med 15 pst., mens arealene ble redusert med om lag 28 pst. Dersom arealet staten leier kan reduseres med én prosent, kan statens utgifter til lokaler årlig reduseres med om lag 175 mill. kroner.

Statens eiendom på Brøset i Trondheim kommune

Trondheim kommune ønsker å etablere en ny bydel på Brøset. St. Olavs Hospital HF driver blant annet Regional sikkerhetsavdeling på en sentral del av eiendommen. I reguleringsplanen stilles det krav om flytting av sykehusvirksomheten før det gis igangsettingstillatelse for boligbygging. Av et område på ca. 350 dekar eier Helse Midt-Norge 105 dekar, mens staten er eier av resten. Sør-Trøndelag fylkeskommune har også eierinteresser i området. Resten av arealene er i stor grad ubebygde. Det er allerede avsatt tomt til nytt sykehusbygg annet sted i kommunen. For å finansiere flytting av sykehuset har Statsbygg fremforhandlet en samarbeidsavtale med Sør-Trøndelag fylkeskommune og St. Olavs Hospital HF, som innebærer at fylkeskommunen kjøper ut sykehuset. Avtalen legger til grunn gjennomført planprosess innen juni 2019. Det vil si at realisering av arealene tidligst kan skje i 2019/2020.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortingsssesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 1108, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen raskt vurdere overføring av eiendommen som i dag er i bruk av Stiftelsen Nidaros Pilegrimsgård fra Statsbygg til andre aktører.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* og Innst. 401 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil innlede forhandlinger med Trondheim kom-

mune om mulig overdragelse av bygningen Stiftelsen Nidaros Pilegrimsgård leier fra staten til Trondheim kommune. Regjeringen kommer tilbake til Stortinget når forhandlingene med Trondheim kommune er ferdig.

Kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	137 041	89 037	57 598
31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	44 617		80 000
33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 557 896	2 455 000	1 955 000
34	Etterbruk og salg av statens eiendom på Adamstuen, <i>kan overføres</i>		4 300	7 500
36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	15 515	19 000	19 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	48 177	77 000	161 000
Sum kap. 0530		1 803 246	2 644 337	2 280 098

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 33 redusert med 300 mill. kroner til 2 155 mill. kroner, post 36 redusert med 10 mill. kroner til 9 mill. kroner og post 45 økt med 4 mill. kroner til 81 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Bevilgningene på kapitlet gjelder byggeprosjekter utenfor den statlige husleieordningen. Statsbygg er byggherre for disse prosjektene, men det er oppdragsgiverne som har ansvaret for forvaltning, drift og vedlikehold etter at bygningene er ferdigstilt.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

I 2016 ble bevilgningen i hovedsak benyttet til prosjektering av nytt bygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo, hvor forprosjektet ble ferdigstilt i 2016. I tillegg ble bevilgningen benyttet til prosjektering av Vikingtidsmuseet på Bygdøy ved Kulturhistorisk museum og Veksthuset, begge ved Universitetet i Oslo.

I 2018 videreføres prosjekteringen av Tromsø Museum ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet med en foreslått bevilgning på 19 mill. kroner. Det foreslås også 10 mill. kroner til videreføring av skisseprosjekt for Odontologisk fakultet ved Universitetet i Oslo. Videre foreslås 15,5 mill. kroner til ferdigstilling av forprosjekt for Vikingtidsmuseet på Bygdøy ved Universitetet i

Oslo, samt 10 mill. kroner til prosjektering av rehabilitering av Nationaltheatret. I tillegg er det avsatt overførte midler fra tidligere år til ferdigstilling av forprosjekt for rehabilitering av Norges Handelshøyskole, samt midler til å bistå statlige virksomheter i utredninger om lokalbehov i tidlig fase før konkretisering av et eventuelt prosjekt.

Samlet foreslås det en bevilgning på 57,6 mill. kroner i 2018.

Post 31 Igangsetting av byggeprosjekter, kan overføres

Fase to i rehabilitering av Universitetsmuseet i Bergen ble igangsatt i 2016.

I 2018 foreslås det 45 mill. kroner til å igangsette bygging av nytt livsvitenskapsbygg ved Universitetet i Oslo (UiO). Prosjektet antas ferdigstilt andre halvår 2024. Kostnadsrammen foreslås satt til 5 677 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2018). Styrringsrammen er på 4 965 mill. kroner. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

Dagens vaksentral for regjeringskvartalet ble etablert som en nødløsning etter terrorangrepet i 2011. Denne må fraflyttes blant annet som følge av rivingsarbeider i prosjekt nytt regjeringskvartal. Vaksentralens funksjon er avgjørende for grunn sikringen av departementene, og må være i kontinuerlig drift. Det er derfor behov for å etablere en ny midlertidig løsning fram til nytt regjeringskvartal er etablert.

Det foreslås en kostnadsramme for ny midlertidig vaksentral på 92 mill. kroner (prisenivå per 1. juli 2018). Styringsrammen er på 82,7 mill. kroner. For 2018 foreslås det en bevilgning på 35 mill. kroner. Planlagt ferdigstillelse er første halvår 2020.

Samlet foreslås en bevilgning på 80 mill. kroner i 2018.

Post 33 Videreføring av byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder midler til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å

starte opp. Bevilgningen skal sikre optimal fremdrift i prosjekter under oppføring.

I 2016 ble det brukt 1 557,9 mill. kroner på posten. Rehabilitering av Urbygningen ved NMBU ble ferdigstilt 1. halvår 2016, et halvt år etter avtalt ferdigstillelse. Forsinkelsen skyldes at den tekniske standarden på de eldre bygningene var langt dårligere enn forutsatt, noe som medførte behov for omprosjektering og mer omfattende arbeider. Prosjektet ble ferdigstilt til en forventet sluttkostnad på 434 mill. kroner. Dette er innenfor kostnadsrammen som ble økt fra 383,3 mill. kroner til 470 mill. kroner, jf. Prop. 119 S (2014–2015) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2015*.

Budsjettforslag

Tabell 6.5 viser prosjekter under bygging i 2018

Tabell 6.5 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen – under oppføring

	Oppstart	Avtalt ferdig	Kostnadsramme per 1.7.2018	Forslag 2018 (i mill. kr)
<i>Prosjekter under Kunnskapsdepartementet:</i>				
UiT, medisin- og helsefagbygg	2014	2018	1 368,3	100,0
UiB, Universitetsmuseet fase 2	2016	2019	410,3	106,0
NMBU og Veterinærinstituttet	2013	2020	6 998,0	1 698,0
Prosjekter i reklamasjonsfase				51,0
Samlet forslag post 33				1 955,0

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2018.

Nytt fakultetsbygg for medisin og helsefag ved Universitetet i Tromsø – Norges arktiske universitet omfatter nybygg og ombygging. Prosjektet ved Universitetet i Bergen gjelder fase 2 av rehabiliteringen ved Universitetsmuseet. Prosjektet på Ås vil samle det nye NMBU og Veterinærinstituttet og omfatter også nytt bygg for Senter for husdyrforsk, som ble ferdigstilt i 2015.

Bevilgningen foreslås redusert med 500 mill. kroner til 1 955 mill. kroner i 2018.

Post 34 Etterbruk og salg av statens eiendom på Adamstuen, kan overføres

Som en følge av samlokalisering av virksomheter i nye bygg ved NMBU på Ås skal lokalene som NMBU, Veterinærinstituttet og Mattilsynet i dag benytter på Adamstuen i Oslo fraflyttes. Dette skjer etter planen andre halvår 2020. Statsbygg er gitt i oppdrag å planlegge for framtidig bruk av eiendommen, inkludert forberedelser til et eventuelt salg.

I 2018 vil det pågå arbeid med en mulighetsstudie og reguleringsplan med konsekvensutredning. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på

posten med 3,2 mill. kroner til 7,5 mill. kroner i 2018.

Post 36 Kunstnerisk utsmykking, kan overføres

Posten inneholder midler til kunstnerisk utsmykking i statlige bygg. Bevilgningen gjelder også byggeprosjekter på kap. 2445 Statsbygg. Kostnader til kunstnerisk utsmykking tas ikke inn i grunnlaget for husleieberegningen.

Bevilgningen for 2016 ble stilt til disposisjon for KORO, statens fagorgan for kunst i offentlige rom, som gjennomfører prosjektene.

Bevilgningen foreslås videreført på samme nivå med 19 mill. kroner til kunstprosjekter i bygg under oppføring.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen på posten gjelder de tilfeller der Statsbygg gis i oppdrag å prosjektere og anskaffe brukerutstyr til byggeprosjektene. Det inkluderer også brukerutstyr i byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg.

I 2016 ble det benyttet 48,2 mill. kroner til brukerutstyr til nybygget for Nasjonalmuseet på Vest-

banen i Oslo og NMBU på Ås, samt til prosjektering av brukerutstyr til nybygg for livsvitenskap ved Universitetet i Oslo.

Budsjettforslag

I 2018 foreslås bevilgningene til brukerutstyr for Nasjonalmuseet på Vestbanen i Oslo og NMBU på Ås videreført. Anslått behov er 55 mill. kroner til Nasjonalmuseet og 95 mill. kroner til NMBU. Kostnadsrammen for brukerutstyr til Nasjonalmuseet er 591,4 mill. kroner (per 1. juli 2018) og for NMBU 1 147,1 mill. kroner (per 1. juli 2018). Forventet ferdigstillelse for prosjektene er henholdsvis første halvår 2019 og andre halvår 2020.

Videre foreslås det å bevilge 5 mill. kroner til brukerutstyr til nytt livsvitenskapsbygg ved UiO. Det foreslås en kostnadsramme for brukerutstyrsprosjektet på 1 141 mill. kroner (prisenivå per 1. juli 2018). Styringsrammen er tilsvarende kostnadsrammen. Det vises til nærmere omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

I tillegg foreslås 6 mill. kroner til prosjektering av brukerutstyr for Veksthuset på Tøyen ved UiO.

Det foreslås en bevilgning på 161 mill. kroner i 2018.

Kap. 531 Eiendommer til kongelige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	25 477	26 025	26 327
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	27 099	32 251	52 996
	Sum kap. 0531	52 576	58 276	79 323

H.M. Kongen har disposisjonsrett til Det kongelige slott, hovedhuset på Bygdø kongsgård med sidebygning og park, Oscarshall slott, Stiftsgården i Trondheim og Gamlehaugen i Bergen. Ved Stiftsgården og Gamlehaugen har staten ved Statsbygg ansvaret for bygninger, interiør og utendørsanlegg. Ved eiendommene i Oslo har Statsbygg ansvaret for ytre vedlikehold, tekniske installasjoner og større vedlikeholdsarbeider, mens Det kongelige hoff har ansvaret for innvendig vedlikehold og parkanlegg. Eiendommene representerer store kulturhistoriske verdier. Det

kongelige hoff og Statsbygg har et nært samarbeid med Riksantikvaren om forvaltning av eiendommene.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke statens kostnader til forvaltning, drift og vedlikehold av statlige eiendommer som H.M. Kongen har disposisjonsrett til. Vedlikeholdsarbeidene skjer i nært samarbeid med Det kongelige hoff.

I 2016 ble det brukt 25,5 mill. kroner på posten til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene.

Det foreslås en bevilgning på 26,3 mill. kroner i 2018.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke bygningsmessige arbeider av investeringsmessig karakter.

Bevilgningen i 2016 ble blant annet benyttet til rehabilitering av fasader ved Gamlehaugen i Bergen og av Stallbygningen ved Det kongelige slott. Stallbygningen har et stort behov for rehabilitering. Midtstallen er ferdig rehabilitert og åpnet som Dronning Sonja KunstStall. Blant annet i den anledning ble det i 2016 og 2017 foretatt utbedringer for til sammen 30 mill. kroner.

Budsjettforslag

For 2018 foreslås det å videreføre en bevilgning på 32,9 mill. kroner til diverse tiltak av investerings-

messig karakter på statens kongelige eiendommer. Det vil bli arbeidet videre med rehabilitering av fasader på Gamlehaugen og rehabilitering av Stallbygningen. Arbeidene ved Gamlehaugen ble startet opp som del av tiltakspakken i 2016. Med bakgrunn i at den pågående rehabiliteringen av Stallbygningen ble justert på grunn av bruksendringen av Midtstallen i 2017, gjenstår en del rehabilitering på Stallbygningen generelt.

I tillegg foreslås det å starte bygging av et nytt logistikkbygg ved Det kongelige slott. Formålet er å etablere et post- og varemottak, i tråd med Politidirektoratets anbefalte sikkerhetstiltak. For prosjektet foreslås det en kostnadsramme på 120,2 mill. kroner (prisnivå per 1. juli 2018). Styringsrammen er på 103,2 mill. kroner. Bygget er planlagt ferdigstilt i 2020. Bevilgningsbehovet i 2018 til dette prosjektet er på 20,1 mill. kroner.

Samlet foreslås det en bevilgning på posten på 53 mill. kroner i 2018.

Kap. 3531 Eiendommer til kongelige formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Ymse inntekter		40	
	Sum kap. 3531		40	

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 redusert med 0,04 mill. kroner til 0 kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 01 Ymse inntekter

Posten gjelder publikumsinntekter fra omvisninger på Gamlehaugen. Omvisningene arrangeres

nå av eksterne. Statsbygg har derfor ikke lenger inntekter fra omvisningene.

Kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	182	98	97
30	Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>	12 235	10 200	6 000
	Sum kap. 0532	12 417	10 298	6 097

Staten har som stor eiendomsbesitter på den tidligere hovedflyplassen på Fornebu i Bærum kommune deltatt i utviklingen av området til boligformål, næringsvirksomhet, offentlige formål og rekreasjon. Statens oppgaver er i all hovedsak gjennomført. Utbyggingen av infrastruktur og opparbeidelse av grøntområder på Fornebu skjer i samarbeid mellom staten og Oslo kommune som tidligere grunneiere. Kostnadene fordeles i tråd med en inngått avtale mellom partene. I perioden 2018–2021 vil det pågå kompletterende arbeider og opparbeidelse av grøntarealer.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke Statsbyggs driftsutgifter i etterbruksprosjektet på Fornebu.

I 2016 ble det brukt vel 182 000 kroner til å dekke Statsbyggs administrative utgifter til arbeidet med utviklingen av Fornebuområdet.

Det foreslås en bevilgning på 97 000 kroner på posten i 2018.

Post 30 Investeringer, Fornebu, kan overføres

Bevilgningen skal dekke statens del av investeringer i infrastruktur og grøntområder på Fornebu og kostnader ved fradeling av tomter etter regulering.

Hovedaktivitetene i 2016 har blant annet vært opparbeidelse av grøntområde i Rolfsbukta og etablering av kunst i to rundkjøringer i Snarøyveien.

Det foreslås en bevilgning på 6 mill. kroner på posten i 2018.

Kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	22 276	20 164	20 240
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	40 108	26 600	27 000
	Sum kap. 0533	62 384	46 764	47 240

Budsjettkapitlet omfatter Statsbyggs forvaltning av kulturhistoriske eiendommer utenfor den statlige husleieordningen. Samlet bygningsareal er om lag 31 000 kvm og inkluderer Håkonshallen og Rosenkrantzårnet på Bergenhus festning, Munkholmen, Austråttborgen, Grotten, Bjørgan prestegård, Blaker Skanse, Villa Stenersen, Stavern fort på Citadelløya, Sjømennenes minnehall, fjell- og ødestuer og bygningene på Bygdø kongsgård, med unntak av hovedhuset og Oscarshall som sorterer under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål.

Statsbygg skal utøve et faglig godt vedlikehold av eiendommene i nært samarbeid med antikvariske myndigheter. Det er gjennomført en grundig analyse av rehabiliterings- og vedlikeholdsbehovet på eiendommene i et tiårsperspektiv fra 2012 til 2022. Det er konstatert betydelig vedlikeholdsetterslep på flere av bygningene. Ikke minst gjelder dette bygningsmassen på Bygdø kongsgård. For å redusere vedlikeholdsetterslepet er det fra og med 2015 avsatt midler til ekstraordi-

nært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, hovedsakelig på Bygdø kongsgård, jf. Prop. 1 S (2014–2015) og Innst. 16 S (2014–2015).

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av bygningsmassen.

I 2016 ble det utført vedlikeholdstiltak på blant annet Gårdsbruket på Bygdøy, Bergenhus, Bjørgan prestegård, fjellstuene (Jotkajavre, Mollisjok og Ravnastua), Grotten, Villa Stenersen og Blaker Skanse.

Det foreslås en bevilgning på 20,2 mill. kroner på posten i 2018.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3533, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke ekstraordinært vedlikehold på eiendommene.

Rehabilitering av kjøkkenet ved Håkonshallen i Bergen ble ferdigstilt i 2015, mens sluttoppgjør pågikk i 2016. Arbeidene med UU-tiltak (heis) for Håkonshallen har vist seg å koste langt mer enn forventet og er derfor så langt ikke gjennomført.

I 2016 ble det gjennom regjeringens tiltakspakke for økt sysselsetting bevilget 15 mill. kroner til rehabilitering av Rosenkrantzårnet på Bergenhus og 5 mill. kroner til vedlikehold av Munkholmen i Trondheim. Noe av arbeidene ble forskjøvet til 2017.

På grunn av pågående rettsprosess med flere av naboene til Sørbråten ble prosjektet for etablering av nasjonalt minneste etter 22. juli på Sørbråten i Hole kommune stilt i bero. Det er nå besluttet at det nasjonale minneste i Hole etableres på Utøyakaia.

Budsjettforslag

For det nasjonale minneste i Hole kommune er det fram til 2017 blitt bevilget 20,6 mill. kroner. Arbeidet med det nasjonale minneste i 2018 finansieres med overførte midler fra 2017.

I 2018 foreslås det 20 mill. kroner til å videreføre ekstraordinært vedlikehold og oppgradering av bygningsmassen, hovedsakelig på Bygdø kongsgård.

I rettsforlik mellom staten og grunneier av øya Killingen er staten forpliktet til å etablere en broforbindelse fra Bygdøy sjøbad til Killingen. Kostnaden er beregnet til 17 mill. kroner, jf. Prop. 1 S (2016–2017). Det er foreløpig ikke besluttet hva slags bro som skal bygges eller nøyaktig hvor den skal plasseres. Dette betyr at det tidligst ved slutten av 2017 vil foreligge en kostnadsramme. Det foreslås bevilget 7 mill. kroner til broforbindelsen i 2018.

Samlet foreslås det en bevilgning på posten på 27 mill. kroner i 2018.

Kap. 3533 Eiendommer utenfor husleieordningen

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Ymse inntekter	4 396	3 121	3 189
	Sum kap. 3533	4 396	3 121	3 189

Post 02 Ymse inntekter

Bevilgningen gjelder i hovedsak inntekter fra parkering ved Bygdø kongsgård. Det foreslås en bevilgning på 3,2 mill. kroner på posten i 2018.

Kap. 534 Erstatningslokaler for departementene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	393 913		
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		77 052	
	Sum kap. 0534	470 965		

Etter angrepet på regjeringskvartalet 22. juli 2011 har staten ved Statsbygg leid inn erstatningslokaler i det private markedet til Justis- og beredskapsdepartementet, Nærings- og fiskeri-departementet, Kunnskapsdepartementet, Klima- og miljødepartementet og Arbeids- og sosial-departementet. Det er også leid inn lokaler til Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS).

Post 01 Driftsutgifter

Fra 2017 er husleiemidlene overført til departementene og DSS, som er brukere av lokalene.

Kap. 2445 Statsbygg

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
24	Driftsresultat	-306 255	-213 200	-436 141
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	156 912	138 001	206 401
31	Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	369 663	115 000	
32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	412 656	145 200	250 000
33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 549 477	2 256 254	2 874 486
34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>	580 653	599 498	500 000
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	307 444	183 828	301 505
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>	67 106	75 793	248 309
	Sum kap. 2445	3 137 656	3 300 374	3 944 560

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 24 endret til -140,7 mill. kroner, post 30 økt med 68 mill. kroner til 206,001 mill. kroner, post 31 økt med 10 mill. kroner til 125 mill. kroner, post 33 redusert med 580 mill. kroner til 1 676,254 mill. kroner og post 45 økt med 100 mill. kroner til 283,828 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Statsbygg er organisert som forvaltningsbedrift og forvalter 2,8 mill. kvm bygningsmasse, fordelt på 2 271 eiendommer. Virksomheten har 901 årsverk, fordelt på hovedkontoret i Oslo, fem regionskontorer og driftspersonale på eiendommene.

Kap. 2445 Statsbygg inneholder både drifts- og investeringsbudsjett. Post 24 Driftsresultat er driftsinntekter fratrukket driftskostnader, kapital-kostnader og avsetninger til investeringsformål og reguleringsfond. Investeringsbudsjettet, pos-

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten dekker sikringstiltak i erstatningslokalene for departementene og DSS. I 2016 ble bevilgnin-gen benyttet til fasadesikringstiltak for erstatningslokalene i Kongens gate 20, Akersgata 64–68, Kongens gate 8 / Kirkegata 9 og Kirkegata 18 samt til reetablering av SiO i nye lokaler. Arbeidene ferdigstilles i 2017 med overførte midler fra 2016.

tene 30 til 49, inneholder bevilgninger til prosjektering og bygging, samt kjøp av eiendom.

Byggeprosjektene blir finansiert etter to ulike modeller, ordinære byggeprosjekter og kurantprosjekter. Ordinære byggeprosjekter fremmes enkeltvis for Stortinget, med forslag til kostnadsramme for hvert enkelt prosjekt og mulighet for hel eller delvis husleiekompensasjon for leietakeren. Kostnadsrammene for prosjektene blir beregnet med basis i gjennomført forprosjekt, og fast-

satt på et nivå som innebærer at man med 85 pst. sannsynlighet skal klare å holde dem.

Kurantprosjektene er prosjekter der husleien må dekkes innenfor leietakerens eksisterende økonomiske ramme. Disse prosjektene blir behandlet etter forenklete prosedyrer i tråd med

egen fullmakt fra Stortinget, jf. forslag til romertallsvedtak

Statsbygg har ansvaret for forvaltning, drift og vedlikehold av alle byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg etter at de er ferdigstilt.

Post 24 Driftsresultat

(i 1 000 kr)				
Underpost	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
24.1	Driftsinntekter	-4 347 714	-4 726 960	-4 860 000
24.2	Driftsutgifter	1 426 271	2 173 770	2 115 069
24.3	Avskrivninger	1 144 083	1 224 014	1 092 814
24.4	Renter av statens kapital	71 417	86 000	86 000
24.5	Til investeringsformål	1 185 900	1 029 976	1 129 976
24.6	Til reguleringsfondet	213 788		
	Sum post 24	-306 255	-213 200	-436 141

Statsbygg skal over driftsbudsjettet dekke alle utgifter til forvaltning, drift og vedlikehold av eiendommene, avskrivninger og renter, og i tillegg avsette midler til nye investeringer. I 2018 vil Statsbygg over eget driftsbudsjett dekke 1,13 mrd. kroner av de samlede investeringene på kap. 2445 på om lag 4 mrd. kroner, jf. post 24.5 Til investeringsformål.

Underpost 24.1 Driftsinntekter

Inntektene består i det alt vesentlige av husleie fra leietakerne. Husleiene dekker forvaltning, drift, verdibevarende vedlikehold av eiendommene, avskrivninger og avkastning på investert kapital. I tillegg inneholder posten netto inntekter fra salg av eiendom, fakturerte rådgivningstjenester og inntekter fra andre oppdrag.

Underpost 24.2 Driftsutgifter

Driftsutgiftene består i hovedsak av forvaltning, drift og vedlikehold av eiendomsmassen samt administrasjon og lønn.

Underpost 24.3 Avskrivninger

Alle eiendeler blir avskrevet lineært. Normal avskrivningstid for nybygg er 60 år. Tekniske

anlegg og andre særskilte bygningskomponenter har kortere avskrivningstid. Avskrivningene føres som en driftsutgift i Statsbygg og motsvares av en tilsvarende inntekt på Finansdepartementets kap. 5491 Avskrivninger på statens kapital i statens forretningsdrift, post 30 Avskrivninger.

Underpost 24.4 Renter av statens kapital

Forslaget til bevilgning er i samsvar med retningslinjer for utregning av renter i statlige forvaltningsbedrifter. Rentene føres som en driftsutgift i Statsbygg og motsvares av en tilsvarende inntekt på Finansdepartementets kap. 5603 Renter av statens kapital i statens forretningsdrift, post 80 Renter av statens faste kapital.

Underpost 24.5 Til investeringsformål

Posten gjelder avsetning til investeringsformål. Avsetningen føres til inntekt under statsbudsjettets kap. 5445 Statsbygg, post 39 Avsetning til investeringsformål og delfinansierer byggeprosjektene på kap. 2445 Statsbygg. Gevinst ved salg av eiendom som reinvesteres blir også ført på denne posten. Investeringene blir senere avskrevet, jf. omtale under underpost 24.3.

Underpost 24.6 Til reguleringsfondet

Reguleringsfondet brukes til å kompensere eventuelle avvik i driftsinntekter og driftsutgifter. Fondet skal også dekke utgifter ved skadetilfeller på eiendommene (2 271 eiendommer i inn- og utland). For at fondet skal virke etter hensikten, er det viktig å holde det på et tilstrekkelig nivå, anslått til minimum 300 mill. kroner. Med hjemmel i fullmakt, jf. forslag til romertallsvedtak som gir departementet anledning til å overskride årlige bevilgninger, kan departementet bruke midler fra fondet til å kjøpe eiendommer og til å gjennomføre prosjekter på kap. 2445 Statsbygg, samt sikre tilførsel av likviditet for å holde optimal framdrift i byggeprosjekter under arbeid. Reguleringsfondet var ved utgangen av 2016 på 378 mill. kroner.

Rapport

Den statlige husleieordningen skal sikre et verdi-bevarende vedlikehold av eiendommene som Statsbygg forvalter. Statsbygg utarbeidet i 2015 en ny vedlikeholdsstrategi som skal ivareta de betydelige nasjonale verdiene som statens bygninger representerer. Målinger viser at Statsbyggs portefølje, med unntak av fengselsporteføljen, har en tilstandsgrad som ligger nær tilstandsgrad 1 (T1). Det betyr at eiendomsmassen er godt vedlikeholdt og bare har normal slitasje som utbedres ved ordinært vedlikehold. Det vises til rapport under hovedmål 2 En verdibevarende, bærekraftig og effektiv eiendomsforvaltning.

Budsjettforslag

Avsatte midler til ekstraordinært vedlikehold av fengsler i 2017 videreføres ikke, noe som isolert sett medfører at kravet til driftsresultat økes med 50 mill. kroner.

Det foreslås å overføre 10 mill. kroner fra kap. 710 Folkehelseinstituttet, post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold til kap. 2445 Statsbygg, post 24.2 Driftsutgifter til økt vedlikehold ved Folkehelseinstituttet. Dette medfører at kravet til driftsresultatet reduseres tilsvarende.

For å dekke bevilgningsbehovet i arbeidet med etterbruk av statens eiendommer på Adamstuen foreslås det å omdisponere 3,2 mill. kroner fra kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat til kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, post 34 Etterbruk og salg av statens eiendom på Adamstuen. Dette medfører at kravet til driftsresultatet økes tilsvarende.

Det foreslås en generell økning av Statsbyggs driftsresultat med 93 mill. kroner, hvorav 40 mill. kroner kommer fra Statsbyggs effektiviseringsprogram. Dette medfører at kravet til driftsresultatet økes tilsvarende.

I 2017 ble driftsresultatet økt med 75 mill. kroner på grunn av eiendomssalg. Dette var et engangstilfelle og driftsresultatet reduseres tilsvarende i 2018.

I 2017 ble driftsresultatet redusert med 161,2 mill. kroner som følge av nedskrivning av utgifter til prosjektering av nybygg og rehabilitering av Folkehelseinstituttet ved Lindern i Oslo. Dette var et engangstilfelle og driftsresultatet økes tilsvarende i 2018.

Det foreslås å redusere bevilgningen under kap. 2445, post 24 med 0,541 mill. kroner til drift av den nye sivile klareringsmyndigheten, som etableres i Moss, jf. omtale i Prop. 1 S (2017–2018) for Justis- og beredskapsdepartementet. Det foreslås å øke bevilgningen tilsvarende under Justis- og beredskapsdepartementets kap. 453 Sivil klareringsmyndighet, post 01 Driftsutgifter. Dette medfører at kravet til driftsresultat økes tilsvarende.

Samlet foreslås kravet til driftsresultat økt med 222,9 mill. kroner til 436,1 mill. kroner i 2018.

Post 30 Prosjektering av bygg, kan overføres

Bevilgningen dekker utgifter til prosjektering av ordinære byggeprosjekter fram til fullført forprosjekt.

I 2016 ble midlene brukt til planfase og forprosjekt for nytt regjeringskvartal, sikkerhetstiltak i regjeringskvartalet og regjeringens representasjonsanlegg (RRA), prosjektering av nytt fakultet for helse- og sosialvitenskap ved NTNU, forprosjekt for nye Agder fengsel i Mandal og Froland og nytt og nedskalert forprosjekt for Saemien Sijte. Videre ble det i 2017 igangsatt grunnundersøkelser av aktuelle tomter og prosjektering av boliger på Svalbard etter rasene i 2015 og 2017.

Budsjettforslag

Arbeidet med forprosjekt for nytt regjeringskvartal er startet opp, og Statsbygg kontraherer arkitekter og rådgivere til å gjennomføre prosjekteringen. Det er gjennomført en ekstern kvalitetssikring (KS2) av styringsunderlag og kostnadsoverslag for forprosjektet. Det legges nå opp til at det først utarbeides et skisseprosjekt, hvor blant annet prosjektets utbyggingstakt vurderes. Til prosjekteringsarbeidet i første halvår 2018 fore-

slås en bevilgning på 176 mill. kroner på posten. Regjeringen kommer tilbake til forslag til bevilgning for andre halvår 2018 i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2018 når omfanget av forprosjektet er nærmere avklart. Regjeringen tar sikte på å legge fram forslag til kostnadsramme for forprosjektet i statsbudsjettet for 2019.

Det planlegges en ny energiløsning for regjeringskvartalet, basert på bruk av sjøvann. Løsningen vil forsyne kvartalet med både oppvarming og kjøling. Teknikken er klimavennlig og velprøvd, og den gir stabil drift. Det foreslås en bevilgning på 10 mill. kroner til det videre arbeidet med å planlegge energiløsningen.

På posten er det en grunnbevilgning på 20,4 mill. kroner som ikke er bundet opp i øremerkede prosjekter. Disse midlene foreslås benyttet til andre prosjekteringsoppdrag, blant annet byggetrinn 6B ved Nord universitet og Griegakademiet ved Universitetet i Bergen, anslått til om lag 20,4 mill. kroner i 2018.

Samlet foreslås det en bevilgning på 206,4 mill. kroner i 2018.

Post 31 Igangsetting av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten inneholder midler til oppstart av nye byggeprosjekter innenfor husleieordningen.

I 2016 ble det bevilget midler til oppstart av Ullersmo fengsel og Indre Østfold fengsel, avdeling Eidsberg. I tillegg ble det foretatt nødvendige enkelttiltak for sikring av regjeringens

representasjonsanlegg (RRA) og regjeringsbygg 6 (R6).

Det foreslås ikke oppstart av nye byggeprosjekter på dette budsjettkapitlet i 2018.

Post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen omfatter midler til prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter på oppdrag fra departementene. Departementet har i eget rundskriv utarbeidet retningslinjer for gjennomføring av kurantprosjekter.

I 2016 ble det benyttet 412,7 mill. kroner til prosjektering av 42 kurantprosjekter og igangsetting av 26 kurantprosjekter.

Det foreslås en bevilgning på 250 mill. kroner på posten i 2018.

Post 33 Videreføring av ordinære byggeprosjekter, kan overføres

Posten omfatter midler til videreføring av byggeprosjekter som Stortinget tidligere har vedtatt å starte opp. Midlene skal sikre optimal framdrift i de prosjektene som pågår.

I 2016 ble det brukt 1,6 mrd. kroner til videreføring av byggeprosjekter.

Budsjettforslag

Tabell 6.6 viser prosjekter på kap. 2445 som er under bygging i 2017.

Tabell 6.6 Ordinære byggeprosjekter – videreføring

	Oppstart	Avtale ferdig- stilling	Kostnads- ramme per 1.7.18	Forslag 2018 (i mill. kr)
<i>Bygg under Kulturdepartementet:</i>				
Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design, nybygg	2013	2019	5 902,9	1 500,0
Nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket og arkivmagasin i fjellet i Rana	2017	2021	798,5	115,0
Nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset	2017	2019	205,9	100,0
<i>Bygg under Justis- og beredskapsdepartementet</i>				
Agder fengsel, Froland	2017	2020	1 273,3	344
Agder fengsel, Mandal	2017	2020	804	212
<i>Prosjekt under Kommunal- og moderniseringsdepartementet</i>				
Byggearbeider/sikring R6	2017	2020	482,5	70,0
Sikringstiltak i regjeringens representasjonsanlegg (RRA)	2016	2019	175,8	55,0
Sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet	2014	2018	2 600,5	395,0
Prosjekter i reklamasjonsfasen				83,5
Samlet forslag post 33				2 874,5

Kostnadsrammene er eksklusive midler til kunstnerisk utsmykking, jf. kap. 530, post 36.

Statsbygg kan fordele midlene på posten mellom de ulike prosjektene, avhengig av framdrift og likviditetsbehov for det enkelte prosjekt i 2018.

Sikker teknisk infrastruktur i regjeringskvartalet (STI-prosjektet) skal ivareta behov for beredskap og nasjonal krisehåndtering og vil blant annet inneholde et sivilt situasjonscenter, funksjoner for forsyningsstabilitet og tekniske installasjoner. Råbygget er planlagt ferdigstilt i slutten av 2018. For 2018 er det planlagt å bruke 395 mill. kroner til videreføring av prosjektet.

Nybygg for Nasjonalmuseet for kunst, arkitektur og design på Vestbanen i Oslo skal gi et vitalt, nasjonalt forsknings- og formidlingssenter for de visuelle kunststartene. Det vises til Prop. 108 S (2012–2013) *Nybygg for Nasjonalmuseet på Vestbanen* og Innst. 337 S (2012–2013). For 2018 er det planlagt å bruke 1 500 mill. kroner til videreføring av prosjektet.

Ved Stortingets behandling av Prop. 1 S (2016–2017) ble det vedtatt en samlet startbevilgning på 50 mill. kroner til nye bygg for Arkivverket. Prosjektet omfatter både magasin for papirba-

serte arkiv for Arkivverket tilknyttet Nasjonalbibliotekets anlegg i fjellet i Rana og nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset. I tillegg ble det vedtatt en startbevilgning på 5 mill. kroner til bygging av nytt sikringsmagasin for Nasjonalbiblioteket i fjellet i Rana. Dette prosjektet gjennomføres samtidig med prosjektet for Arkivverkets anlegg i fjellet i Rana for å effektivisere prosjektgjennomføringen og redusere kostnadene. For 2018 er det til sammen planlagt å bruke 115 mill. kroner til videreføring av disse to prosjektene. I tillegg er det planlagt å bruke 100 mill. kroner til videreføring av nybygg for Norsk helsearkiv på Tynset.

Ved Stortingets behandling av Prop. 129 S (2016–2017) ble det vedtatt kostnadsrammer for nytt fengsel i Agder, avdeling Froland og avdeling Mandal. For 2018 foreslås det en bevilgning på 344 mill. kroner til avdeling Froland og 212 mill. kroner til avdeling Mandal.

Ved Stortingets behandling av Prop. 122 S (2015–2016) ble det vedtatt en oppstartsbevilgning på 28 mill. kroner til sikringstiltak i regjeringens representasjonsanlegg (RRA). I statsbudsjet-

tet for 2017 ble det bevilget ytterligere 40 mill. kroner til sikringstiltakene på kap. 2445, post 31. For 2018 foreslås det en bevilgning på 55 mill. kroner til videreføring av tiltakene i RRA.

I statsbudsjettet for 2017 ble det bevilget 20 mill. kroner til sikringstiltak i regjeringsbyggene R5 og R6. Ved Stortingets behandling av Prop. 129 S (2016–2017) ble det vedtatt en kostnadsramme og en oppstartsbevilgning på 10 mill. kroner for R6. For 2018 foreslås det en bevilgning på 70 mill. kroner til videreføring av tiltakene i R6.

Samlet foreslås det en bevilgningsøkning på 618,2 mill. kroner til 2 874,5 mill. kroner i 2018.

Post 34 Videreføring av kurantprosjekter, kan overføres

Bevilgningen skal dekke behovet for midler til videreføring av kurante byggeprosjekter.

I 2016 ble det brukt 580,7 mill. kroner til videreføring av kurantprosjekter. 45 kurantprosjekter var i byggefase. Av disse ble 14 prosjekter ferdigstilt i 2016. Fem av disse prosjektene ble ferdigstilt med en forventet sluttkostnad over styringsrammen. I kurantprosjektene er det Statsbygg som må dekke eventuelle avvik fra avtalt styringsramme i prosjektene.

Budsjettforslag

De største prosjektene i 2018 er Framsenteret, nybygg NTNU på Gjøvik, gymnasbygget til Høgskolen på Vestlandet (HVL) avdeling Sogndal, ombygging av Høgskolen i Sør-Norge (HSN) avdeling Ringerike og ambassadeanlegget i Brasilia.

Det foreslås en bevilgning på 500 mill. kroner i 2018.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Bevilgningen skal dekke utstyr på eiendommene Statsbygg forvalter, inkludert påkostninger, utskiftninger og installering av tekniske anlegg.

Bevilgningen for 2016 ble brukt til innkjøp som skal aktiveres og avskrives. Dette gjelder

investeringer i IKT og større utstyr til Statsbyggs administrasjon og til drift av eiendommene. I tillegg ble det brukt midler til bygningsmessige utskiftninger og påkostninger. Videre ble midlene brukt til sikringstiltak i regjeringsbygningene og regjeringens representasjonsanlegg (RRA).

Budsjettforslag

I 2018 foreslås det å avsette 89,5 mill. kroner til innkjøp av utstyr og installering av tekniske anlegg på eiendommer som Statsbygg forvalter. I tillegg foreslås det 200 mill. kroner til bygningsmessige utskiftninger og påkostninger.

Sikringsnivået i regjeringsbygg 5 (R5) vurderes i sammenheng med prosjekt nytt regjeringskvartal, og sikringsnivået for nytt regjeringskvartal er ikke fastsatt. Uavhengig av fremtidig bruk av R5 i nytt regjeringskvartal bør det gjennomføres enkelte sikringstiltak. Det foreslås derfor å sette av 12 mill. kroner til sikringstiltak i R5 i 2018.

Samlet foreslås det en bevilgning på 301,5 mill. kroner i 2018.

Post 49 Kjøp av eiendommer, kan overføres

Bevilgningen skal dekke kjøp av eiendommer og tomter til bruk i aktuelle byggeprosjekter.

I 2016 ble det bevilget 73,9 mill. kroner og kjøpt eiendom for 67,1 mill. kroner. Det største kjøpet i 2016 var 50 pst. av kjøpesummen for ambassadeanlegg i Abuja. Videre ble det gjennomført makeskifte ved Universitetet i Stavanger og kjøp av tomt til NTNU på Gjøvik. I tillegg ble det gjennomført kjøp av Nordnesgaten 33 til Havforskningsinstituttet i Bergen.

Budsjettforslag

Statsbygg har fremforhandlet opsjonsavtaler for tomter til nye fengsel i Agder, i Blakstadheia i Froland kommune og Jåbekk i Mandal kommune. Det foreslås en bevilgning på 171 mill. kroner til disse tomtekjøpene i 2018 samt en bevilgning på 77,3 mill. kroner til øvrige kjøp.

Det foreslås totalt en bevilgning på 248,3 mill. kroner i 2018.

Tabell 6.7 Statsbyggs balanse

	(i 1 000 kroner)			
	Regnskap 2015	Regnskap 2016	Overslag 2017	Overslag 2018
Eiendeler:				
Omløpsmidler	15 485	23 747	19 616	21 682
<i>Sum omløpsmidler</i>	<i>15 485</i>	<i>23 747</i>	<i>19 616</i>	<i>21 682</i>
<i>Inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	3 611 970	5 859 171	6 777 530	7 615 585
Ferdigstilte bygg/eiendommer	34 504 364	34 731 698	35 828 397	38 177 643
<i>Sum inntektsgivende eiendommer</i>	<i>38 116 334</i>	<i>40 590 869</i>	<i>42 605 927</i>	<i>45 793 228</i>
<i>Ikke-inntektsgivende eiendommer:</i>				
Bygg under arbeid	0	0	0	0
Ferdigstilte bygg/eiendommer	0	0	0	0
Obligasjoner/leieboerinnskudd	17 329	17 329	17 329	17 329
<i>Sum ikke-inntektsgivende eiendommer</i>	<i>17 329</i>	<i>17 329</i>	<i>17 329</i>	<i>17 329</i>
Inventar og utstyr	276 221	228 987	241 540	268 770
<i>Sum anleggsmidler</i>	<i>38 409 883</i>	<i>40 837 184</i>	<i>42 864 795</i>	<i>46 079 326</i>
<i>Sum eiendeler</i>	<i>38 425 368</i>	<i>40 860 931</i>	<i>42 884 411</i>	<i>46 101 008</i>
Gjeld og egenkapital:				
Kortsiktig gjeld	- 148 760	- 354 286	- 251 523	- 302 905
Rentebærende gjeld staten	3 151 276	4 275 359	5 361 455	7 684 010
Ikke rentebærende gjeld staten	17 222	17 222	17 222	17 222
<i>Sum langsiktig gjeld</i>	<i>3 168 498</i>	<i>4 292 581</i>	<i>5 378 677</i>	<i>7 701 232</i>
Reguleringsfond	164 245	378 033	475 033	475 033
Egenkapital ellers	35 241 385	36 544 603	37 282 224	38 227 647
<i>Sum egenkapital</i>	<i>35 405 630</i>	<i>36 922 637</i>	<i>37 757 257</i>	<i>38 702 680</i>
<i>Sum gjeld og egenkapital</i>	<i>38 425 368</i>	<i>40 860 931</i>	<i>42 884 411</i>	<i>46 101 008</i>

Kap. 5445 Statsbygg

		(i 1 000 kr)		
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
39	Avsetning til investeringsformål	1 185 900	1 029 976	1 129 976
	Sum kap. 5445	1 185 900	1 029 976	1 129 976

Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 39 økt med 100 mill. kroner til 1 129,976 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 39 Avsetning til investeringsformål

På posten føres midler fra driftsregnskapet som avsettes til investeringsformål. Midlene blir ført til

inntekt i statsregnskapet, jf. omtale under kap. 2445 Statsbygg, post 24 Driftsresultat, underpost 24.5 Til investeringsformål.

Kap. 5446 Salg av eiendom, Fornebu

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Saldert	Forslag
		2016	budsjett 2017		
40	Salgsinntekter, Fornebu			200	200
	Sum kap. 5446			200	200

Post 40 Salgsinntekter, Fornebu

På posten føres inntekter fra salg av gjenstående statlige arealer på Fornebu, se omtale under kap.

532 Utvikling av Fornebuområdet. Det foreslås budsjettert med uendrede salgsinntekter i 2018.

Programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Utgifter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
540	Direktoratet for forvaltning og IKT	409 178	514 342	597 459	16,2
541	IKT-politikk	17 208	13 445	13 571	0,9
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram	43 254	37 044	40 569	9,5
Sum kategori 13.40		469 640	564 831	651 599	15,4

Inntekter under programkategori 13.40 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT	27 696	42 282	66 185	56,5
Sum kategori 13.40		27 696	42 282	66 185	56,5

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har koordineringsansvaret for forvaltningspolitikken og regjeringens IKT-politikk.

Forvaltningspolitikken handler om overordnede og sektorovergrepene spørsmål som styring, organisering, medarbeiderutvikling og ledelse. Forvaltningspolitikken fastsetter felles rammer for hvordan forvaltningen bør arbeide og være organisert, og bygger på viktige verdier som effektivitet, rettssikkerhet (herunder likebehandling), faglig integritet og demokrati (herunder åpenhet). Hver enkelt sektor, departement og underliggende virksomhet har et selvstendig ansvar for å organisere seg og arbeide slik at de politiske målene blir nådd.

Målet med IKT-politikken er å påvirke utviklingen innen IKT for å oppnå forenkling og effektiv-

sering i offentlig sektor, fremme innovasjon og verdiskaping i næringslivet og en bærekraftig og inkluderende samfunnsutvikling. IKT-politikken griper på tvers av samfunnssektorene, og Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for å samordne politikken. Ansvarer innebærer å identifisere sektorovergrepene utfordringer, og å initiere, koordinere og følge opp tverrgående tiltak, herunder utvikling av strategier og handlingsplaner. Departementet har også et særskilt ansvar for å arbeide for en styrket og mer helhetlig tilnærming til informasjonssikkerheten i statsforvaltningen.

Arbeidet med digitalisering av offentlig sektor er både en del av forvaltningspolitikken og en del av den generelle IKT-politikken. Dette er nærmere omtalt i Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet* (Digital agenda for Norge).

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi)

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) er det sentrale fagorganet for modernisering og omstilling av offentlig sektor. Difis fagområder er organisering, ledelse, anskaffelser og digitalisering i offentlig sektor. Helheten av virkemidler og kompetanse innenfor disse områdene skal ligge til grunn for direktoratets arbeid. Difi har også fått en sentral rolle i oppfølgingen av ny arbeidsgiverstrategi for staten.

Difi skal være pådriver og premissgiver i arbeidet med å realisere fastsatte mål og utvikle kunnskapsgrunnlaget for ny politikk på sine fagområder. Det er virksomhetene selv som er ansvarlig for egen omstilling, men Difi skal legge til rette og støtte dem på ulike måter, blant annet ved å fjerne felles hindringer og tilby relevante virkemidler.

Nærings- og fiskeridepartementet har det overordnede faglige ansvaret for anskaffelsesområdet. Difi skal legge til rette for at offentlige virksomheter har god kompetanse og organiserer sine anskaffelser på en formålstjenlig og effektiv måte.

Statens innkjøpssenter skal inngå og forvalte felles avtaler på vegne av statlige virksomheter. Formålet er økt behøvsdekning, økt konkurranse og bedre utnyttelse av fellesskapets ressurser.

Direktoratet er fagorgan for forebyggende informasjonssikkerhet i statsforvaltningen. Direktoratet har også ansvar for tilsyn med offentlige og private virksomheter etter forskrift om universell utforming av IKT-løsninger.

Difi forvalter de nasjonale felleskomponentene Digital postkasse til innbyggerne, ID-porten og Kontakt- og reservasjonsregisteret samt flere andre fellesløsninger. Difi har også ansvaret for viktige samordningsfunksjoner, som ledelse av Styring og koordinering av tjenester i e-forvaltning (Skate), Standardiseringsrådet og Nettverk for informasjonssikkerhet (NIFS). Difi er sekretariat for Digitaliseringsrådet og Arbeidsgiverrådet i staten.

Utviklingstrekk og utfordringer

Norge har en velfungerende offentlig forvaltning, noe som blant annet framkommer i internasjonale sammenligninger.² Sammen med Danmark, Finland, New Zealand, Sveits og Sverige kommer

Norge best ut på indeksen «offentlig administrasjon» totalt sett. Norsk offentlig forvaltning skårer høyt i internasjonale sammenligninger av tillit.

Sysselsatte i staten som andel av total sysselsetting i Norge, har ifølge Difi ligget jevnt på 6 pst. fra 2000 til 2016. Det meste av veksten i antall ansatte i staten i perioden 2013 til 2016 har kommet på prioriterte områder for regjeringen, blant annet i universitets- og høyskolesektoren, politiet og innen samferdsel. En kartlegging av sentralforvaltningen gjort av Difi, viser at antall ansatte i departementene har gått ned og veksten i direktoratene har bremsset opp fra 2013 til 2016 når det sammenlignes med forrige stortingsperiode. Fra 2013 til 2016 har omorganiseringer ført til at ansatte har vært flyttet ut av sentral statsforvaltning til ytre etater.

Innbyggerundersøkelsen som Difi jevnlig har gjennomført siden 2010, og siden 2013 hvert annet år, omfatter en innbyggerdel og en brukerdel. Innbyggerdelen gir et overordnet bilde av innbyggernes syn på offentlig forvaltning, mens brukerdelen besvares av dem som har brukt en eller flere tjenester i løpet av de siste tolv månedene. Innbyggernes inntrykk av å bo og leve i Norge, og av offentlig forvaltning, er på om lag samme nivå i 2017 som i 2015. Imidlertid får forhold som mulighetene til å finne arbeid, og innbyggernes trygghet for at de får den hjelpen de har behov for ved arbeidsledighet, svakere skår i 2017.

Brukerne er i 2017 mer fornøyde med 10 av 22 tjenester, sammenlignet med tallene fra 2015. Resultatene viser likevel et mer blandet bilde enn tidligere.

Myndighetsorganene kan i 2017 vise til den beste utviklingen. Selv om nivået på brukernes tilfredshet ikke er høyest blant disse tjenestene, er det innen denne kategorien at det er flest tjenester som oppnår samme eller høyere skår enn i 2015. Lånekassen og Skatteetaten gjør det godt blant disse tjenestene.

Myndighetsorganene kommer også godt ut sammenlignet med andre virksomhetstyper når det gjelder å digitalisere kontakten med brukerne. Lånekassen og Skatteetaten utpeker seg med å ha svært fornøyde brukere med eksempelvis mulighetene for å gjøre oppgaver over nett. Statens vegvesen, Tollvesenet og politiet har alle hatt en positiv utvikling siden 2010. Det er tjenester innen helse og omsorg som har lengst vei å gå. På disse områdene er de digitale kontaktflatene mellom brukerne og tjenestene i mindre bruk enn når det gjelder tjenestene innen utdanning og kultur og myndighetsorganer. Dette reflekteres også i skåren brukerne gir til de forskjellige tjenestene.

² «Public sector achievement in 36 countries. A comprehensive assessment of inputs, outputs and outcomes.» The Netherlands Institute for Social Research, SCP, The Hague, December 2015.

I motsetning til helsetjenesten og fastlegeordningen får omsorgstjenestene, samlet sett, de laveste skårene på flere av forholdene som måles i undersøkelsen. På flere områder får disse tjenestene også lavere skår enn i 2015.

Offentlig forvaltning må bruke ressursene mer effektivt og oppnå bedre resultater, noe som understøttes av Produktivitetskomisjonens rapporter. Innbyggerundersøkelsen viser også at mange innbyggere mener det offentlige kan bruke ressursene mer effektivt, behandle saker og søknader raskere og at det er mye plunder og heft i møte med det offentlige.

Teknologiutviklingen åpner for forenkling, forbedring og effektivisering gjennom nye måter å organisere forvaltningen på, forbedrede eksisterende tjenestetilbud og helt nye typer offentlige tjenester. Dette forutsetter omstillingsevne og nært samarbeid med privat næringsliv. Det er fortsatt mye å gå på når det gjelder å utvikle digitale tjenester som møter brukerbehovene, eksempelvis på tvers av offentlige virksomheter.

Digitalisering av offentlige anskaffelser kjennetegnes i dag ved at flere delprosesser enkeltvis kan gjennomføres digitalt. For å få effektive og gode anskaffelser, er det også en utfordring å få til økt lederforankring for å fremme mer strategisk bruk av anskaffelser. Det er også behov for å øke kompetansen hos innkjøpere og fagpersoner slik at offentlige oppdragsgivere utnytter regelverkets handlingsrom og gjennomfører gode anskaffelser.

*The Digital Economy and Society Index*³ (DESI) måler EU-landene samt Norge, Island og Tyrkia på digital infrastruktur, i hvilken grad næringslivet tar i bruk digital teknologi, bruken av offentlige digitale tjenester, teknologikompetanse og bruk av teknologi og tjenester i samfunnet. Indeksen for 2017 viser at Norge kommer nest best ut blant disse landene etter Danmark. Norge går fram på de fleste indikatorene og scorer høyere på digitalisering av offentlig sektor sammenliknet med indeksen for 2016. Nordmenn er blant de flinkeste i Europa til å bruke digitale offentlige tjenester, og over 86 pst. av innbyggerne har brukt offentlig digitale tjenester de siste 12 månedene. Etablerte fellesløsninger som ID-porten og Altinn brukes i stort omfang, både når det gjelder antall transaksjoner, antall tjenesteeiere og antall tjenester som tilbys gjennom disse løsningene.

I 2016–2017 har OECD gjennomført en gjennomgang av digitaliseringen av offentlig sektor i Norge (peer review), og har kommet med anbefalinger for videre politikktutvikling. For å beholde

en ledende posisjon i Europa og OECD, må Norge jobbe kontinuerlig med politikktutvikling samt forbedring av strukturene og tjenestene.

Brukerne skal ha høy tillit til forvaltningens digitale tjenester. Et stadig skiftende trusselbilde gjør det også nødvendig å følge nøye med på IKT-sikkerheten i offentlig sektor.

Hvis Norge skal hevde seg i konkurranse med lavkostland, må produktiviteten både i offentlig og privat sektor øke, samtidig som vi ivaretar bærekraften gjennom mer effektiv ressursbruk, og redusert klimapåvirkning. Digitalisering er en av de viktigste drivkreftene for å oppnå økt produktivitet.

Pågående digital transformasjon av samfunnet er fundamentalt forskjellig fra tidligere bruk av digitale teknologier som verktøy for å effektivisere eksisterende forretningsmodeller og -prosesser. Digitale teknologier gjør det i dag mulig gjennom digital transformasjon å drive forretning og yte offentlige tjenester på helt nye og mer effektive måter.

I det store bildet ligger Norge komparativt bra an. Store deler av vare- og tjenesteproduksjonen i den offentlige og private sektor baserer seg i dag på IKT. Samtidig viser undersøkelser at de fleste næringene har en utnyttelsesgrad på under 50 pst. av de ulike IKT-verktøyene.⁴ Dette tilsier at det fortsatt ligger et stort potensial i økt bruk av IKT i norske virksomheter.

Videre viser en rapport fra Norsk Industri og Siemens⁵ at syv av ti norske industribedrifter tror digitalisering er avgjørende for å kunne være konkurransedyktige om fem år. Samtidig mener syv av ti virksomheter at de ikke har en god nok strategi for digitalisering.

I et digitalisert samfunn som vårt vil stadig flere produkter bli koblet til internett. Dette vil generere store mengder data. Deling og effektiv bruk av disse dataene vil kunne bidra til å øke innovasjonsevnen i våre bedrifter og i offentlige etater, og åpne for nye forretningsmuligheter, under forutsetning av at personvernet blir ivaretatt på en tilfredsstillende måte.

Digitaliseringen av samfunnet innebærer at alle offentlige og private virksomheter vil ha økt behov for personer som kan designe nye (digitale) produkter og tjenester, drive produksjonsprosessene, programmere, overvåke og styre tje-

³ <https://ec.europa.eu/digital-single-market/en/desi>

⁴ Menon Business Economics. Publikasjon nr. 36/2015

⁵ «Er norske bedrifter klare for den digitale fremtiden? En studie om norske bedrifters syn på digitalisering». https://w3.siemens.no/home/no/no/omsiemens/digitalisering/Documents/Siemens_Digitaliseringsstudie.pdf

nesteproduksjon eller maskiner. Samtidig vil det bli mindre behov for manuell arbeidskraft, og rekrutteringen til rutinemessige yrker vil avta som følge av at mange av disse arbeidsoppgavene kan automatiseres og robotiseres. Denne utviklingen vil også berøre flere spesialiserte yrker som i dag utføres av mennesker, men der utviklingen innen blant annet stordata-teknologier og kunstig intelligens raskt vil kunne føre til mindre etterspørsel etter slike yrker. Den økte digitaliseringen av samfunnet vil likevel på noe lengre sikt skape nye arbeidsplasser. Dette vil kreve at arbeidstakerne har den nødvendige digitale kompetansen for å kunne utføre de nye arbeidsoppgavene og skape de nye digitale arbeidsplassene.

Økt digitalisering av samfunnet vil også generere flere sikkerhetsutfordringer. Det er viktig at vi håndterer disse sikkerhetsutfordringene på en slik måte at næringslivet, offentlig forvaltning, og

ikke minst innbyggerne har tillit til at digital teknologi fungerer for deres beste.

Digital kompetanse og deltakelse i hele befolkningen gjennom livsløpet er en sentral forutsetning for å hente ut gevinstene av digitalisering i offentlig og privat sektor. Norge har gode forutsetninger for å lykkes med dette. Tilgang på IKT-kompetanse i arbeidslivet og det å forebygge digitale skiller, særlig i det eldre segmentet av befolkningen og i innvandremiljøer, vil være viktige tiltaksområder.

Digitalisering er et globalt fenomen, tett knyttet til framveksten av internett, som nå knytter sammen over tre milliarder av klodens befolkning. Digital politikk må derfor formes i et internasjonalt perspektiv, og Norge bør være til stede på de arenaer hvor denne politikken formes – som i OECD, EU, FN og G20-samarbeidet.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.8 Mål for programkategori 13.40 Forvaltningsutvikling og IKT-politikk

Hovedmål	Delmål
1. Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen	1.1. Bidra til en mer brukerrettet, innovativ og effektiv forvaltning 1.2. Styrket samordning av IKT og utviklingen av digitale tjenester i offentlig sektor 1.3. Robust drift og hensiktsmessig videreutvikling av felles IKT-løsninger 1.4. Være pådriver for at statlige digitaliseringsprosjekter gjennomføres i henhold til beste praksis og at gevinster blir realisert 1.5. Styrket arbeid med informasjonssikkerheten i statsforvaltningen 1.6. Legge til rette for gode, effektive og innovasjonsfremmende offentlige anskaffelser
2. En IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle	2.1. Styrket digital deltakelse og kompetanse for grupper med størst behov 2.2. Legge til rette for trygg bruk av skytjenester i forvaltningen og samfunnet 2.3. Økt tilgjengeliggjøring og viderebruk av offentlige data i sentrale sektorer 2.4. Arbeide for internasjonal forankring av norsk IKT-politikk

Hovedmål 1 Forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen

Forvaltningen skal ha høy tillit i befolkningen og tilby gode og effektive offentlige tjenester. Enklere regler, mindre byråkrati og brukervennlige digitale tjenester vil skape større frihet i hverdagen, og et bedre møte mellom offentlig sektor og innbyggerne. Arbeidet skal forankres i sentrale forvaltningsverdier. Arbeidet med å fornye, forenkle og forbedre offentlig sektor, herunder jakten på tidstyver i staten, og digitalisering og IKT for produktivitet og bedre tjenester, er også omtalt i del I under pkt. 2.4 Fornye, forenkle og forbedre.

Rapport, strategier og tiltak

Regjeringens program for bedre styring og ledelse i staten (2014 til 2017) har iverksatt tiltak innenfor fem områder: ledelse, styring, samordning, IKT og beslutningsgrunnlag. Tiltakene skal bidra til bedre resultatorientering og gjennomføringskraft i statsforvaltningen. Hovedmålgruppen er toppledere i departementene og underliggende statlige virksomheter, se også omtale under programkategori 13.00 Administrasjon og fellestjenester mv.

Det er iverksatt flere tiltak for å bedre styringen av statlige virksomheter, med tydelige mål og prioriteringer og frihet i oppgaveløsningen. Forskning viser at antall styringskrav er redusert med 24 pst. fra 2012 til 2015. Samtidig stilles det høyere krav til ledere om resultater, både gjennom statens lederplakat og revidert lederlønnssystem i staten hvor det er laget en tydeligere kobling mellom resultater og lønn. For at lederne skal kunne møte disse kravene, er satsing på kompetansetiltak også økt. Difi er godt i gang med å utvikle et helhetlig kompetansetilbud til alle ledere i staten. Så langt er toppledere prioritert målgruppe.

Flere av tiltakene i programmet vil videreføres i 2018 for å få mest mulig effekt av programmet også etter programperioden.

Difi er en sentral leverandør av forvaltningsanalyser til departementene. Difi utarbeidet i 2016 rapporter om direktoratsoppgaver i veg- og jernbaneforvaltningen, drøfting av ulike tilknytningsformer i spesialisthelsetjenesten og om statens tilsyn med kommunene. Difi har også ansvaret for følgeevaluering og effektevaluering av politireformen.

Arbeidet med å fjerne tidstyver i offentlig forvaltning er en prioritert oppgave, som har pågått siden 2014. Prosjektet er evaluert av Rambøll og

Red Tape Crossing. Evalueringen konkluderer med at prosjektet har vært vellykket og bidratt til økt samarbeid på tvers av offentlig sektor, forenklet regelverk og økt kvalitet i oppgaveløsningen. De ansatte opplever økt legitimitet til å jobbe med forenkling og sterkere fokus på kontinuerlig forbedring i virksomhetene. Tidstyvarbeidet har blitt koblet tydeligere til andre forvaltningspolitiske initiativer, som for eksempel Program for bedre styring og ledelse i staten, klarspråk mv. I samråd med KS har Difi utarbeidet og lansert en nettbasert verktøykasse i kommunal tidstyvjakt. Dessuten har Kommunal- og moderniseringsdepartementet, KS og Difi siden januar 2017 samarbeidet om hvordan man kan fjerne tidstyver som er forårsaket av staten, og som kommunene ikke selv kan gjøre noe med.

Tjenestedesign kan med utgangspunkt i brukernes behov bidra til at offentlige virksomheter leverer helhetlige tjenester mer effektivt. Et eksempel er Oslo Universitetssykehus som reduserte ventetiden for utredning av brystkreft med 90 pst. ved hjelp av tjenestedesign. Difi gjennomfører, i partnerskap med DOGA, en toårig prøveordning med en årlig ramme på 5 mill. kroner for å stimulere til bruk av tjenestedesign i statlige virksomheter. Formålet er å utvikle helhetlige tjenester og forvaltningsendringer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer ved å ta utgangspunkt i brukernes behov og offentlige forpliktelser. Åtte prosjekter har mottatt støtte. Ordningen, som skal bidra til økt kompetanse og erfaring med designmetodikk, foreslås videreført og utvidet til 10 mill. kroner i 2018. Samtidig utvides målgruppen for ordningen til å gjelde offentlig sektor, ikke kun statlige virksomheter.

Departementet har lansert et inspirasjonshefte for kommuner og statlige virksomheter om hvordan offentlig sektor kan samarbeide mer med sosiale entreprenører. Erfaring viser at slike samarbeid øker innovasjonskraften også i det offentlige, og samarbeidet har potensial i seg til å forbedre tjenestene, ikke minst på tvers av sektorene.

Norges tredje handlingsplan i Open Government Partnership (OGP) ble fastsatt i 2016 og varer fram til sommeren 2018. OGP er et internasjonalt samarbeid for nasjonalt moderniseringsarbeid. Gjennom samarbeidet skal landene gjøre offentlig sektor mer åpen, ansvarlig og lydhøre overfor innbyggerne. Regjeringen tar sikte på å utarbeide en ny handlingsplan i 2018 i samarbeid med det sivile samfunn.

Regjeringen har nedsatt et utvalg som innen 1. februar 2019 skal gjennomgå forvaltningsloven,

og blant annet vurdere innretning av uavhengige statlige forvaltningsorganer. En oppdatert forvaltningslov vil kunne legge bedre til rette for en god og effektiv saksbehandling tilpasset en digitalisert forvaltning.

For å gjøre det enklere å få innsyn i offentlige dokumenter, utvikler Difi en ny versjon av Offentlig elektronisk postjournal (OEP), som skal erstatte den nåværende OEP-løsningen i januar 2018. Den nye løsningen skal bidra til større åpenhet i forvaltningen.

Et høyt prioritert område er digitalt førstevalg. Dette innebærer at forvaltningen så langt som mulig er tilgjengelig på nett, og at nettbaserte tjenester er hovedregel for forvaltningens kommunikasjon med brukerne. I 2017 blir det kartlagt og lagt planer for hvordan digitalt førstevalg best kan fullføres innenfor hver sektor og på tvers av sektorer. I løpet av 2018 skal det også kartlegges på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

I *Digital agenda for Norge* framgår det at staten skal ta ansvar for mer samordnet digitalisering og IKT-utvikling på tvers av statlig og kommunal sektor. Regjeringen vil arbeide med å operasjonalisere en slik samordning. Statlige virksomheter skal ta et større ansvar for at det utvikles digitale løsninger som også kommunesektoren kan benytte. Difi har i 2016 utarbeidet en oversikt over pågående og planlagte digitaliseringsinitiativ som har relevans for kommunesektoren i elleve statlige virksomheter. På bakgrunn av oversikten har Difi i samråd med KS utarbeidet anbefalinger for bedre involvering av kommunal sektor i statlige digitaliseringsprosjekter. Difi skal i løpet av 2017 levere et forslag til opplegg for kartlegging av digitaliseringsinitiativ i staten. Departementet har satt av 25 mill. kroner innenfor kommunenes skjønnsramme til tilskudd til utviklings- og fornyingsprosjekter (prosjektskjønnet) i 2017 til en KS-administrert ordning for finansiering av kommunale IKT-prosjekter som er initiert og styrt av kommunene selv. For 2018 foreslår departementet å sette av 100 mill. kroner til formålet. Ordningen skal bidra til raskere digitalisering i kommunesektoren og styrke samhandlingen mellom stat og kommune.

Departementet har videre utredet modeller for kommunal medfinansiering av prosjekter der utvikling i staten gir gevinster i kommunene og ulike måter medfinansiering fra kommunesektoren kan sikres gjennom trekk i kommunesektorens inntektsramme. Dette kan gjøres enten gjennom korreksjon i inntektsrammen for kommunene eller gjennom trekk fra kommunenes inntektsvekst. Gjennom utredningen har det framkommet

problemstillinger knyttet til disse modeller som tilsier videre analyse. Det er også behov for å kartlegge hvor mange prosjekter kan være aktuelle for en slik løsning. Departementet ser derfor at det er behov for videre utredning. Det vises til nærmere omtale av finansiering av kommunale IKT-prosjekter under programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Mange offentlige digitaliseringsprosjekter er krevende og komplekse. Digitaliseringsrådet skal bidra til bedre styring og gjennomføring av IKT-prosjekter ved å etablere et rammeverk for systematisk læring og dokumentasjon på tvers i staten. Det er frivillig for statlige virksomheter å bruke rådet. Digitaliseringsrådet har per august 2017 behandlet 24 saker. Rådet har gitt anbefalinger på en rekke ulike faglige temaer, som for eksempel om organisering av prosjektene, usikkerhetsstyring og gevinstrealisering.

Medfinansieringsordningen for lønnsomme IKT-prosjekter er også et tiltak for å bidra til gjennomføring av flere IKT-prosjekter i offentlig sektor. Ordningen forvaltes av Difi og har en tilsagnsramme på 111,8 mill. kroner i 2017. Det vises til nærmere omtale under kap. 540, post 25.

Felles IKT-løsninger for å dekke like behov er et viktig effektiviseringstiltak. Stat, kommune og ulike sektorer bør benytte fellesløsninger for å lage brukervennlige og sammenhengende digitale tjenester i hele offentlig sektor. De mest sentrale fellesløsningene omtales som nasjonale felleskomponenter. Det er utarbeidet strategiske prinsipper som gir retning i bruk og forvaltning av felleskomponentene. Prinsippene må følges av den enkelte virksomhet som forvalter en eller flere felleskomponenter. Departementet vil samarbeide med øvrige eierdepartementer for å sikre samordnet styring og utvikling av felleskomponentene.

Overgangen til digital post fra det offentlige til innbyggerne og næringslivet vil gi store besparelser, blant annet reduserte portokostnader. Regjeringen foreslår i 2018 å realisere deler av disse gevinstene gjennom reduserte budsjetter på 49,8 mill. kroner for statlige virksomheter. Dette gir rom for andre, prioriterte satsinger. Det vises til nærmere omtale under Del 1, pkt. 5.5.

Antall innbyggere med digital postkasse økte til 1,17 mill. i 2016, som er en økning på 161 pst. Per september 2017 har 1 676 428 innbyggere valgt en digital postkasse. Per september 2017 har 122 statlige virksomheter og 310 kommuner koblet seg på løsningen. Difi jobber med å videreutvikle løsningen for digital postkasse, blant annet ved å utrede behovet offentlige virksomheter har

for toveiskommunikasjon i digital postkasse til innbyggere.

Elektronisk ID (eID) er en grunnleggende forutsetning for bruk av avanserte digitale tjenester. Departementet samarbeider med Nærings- og fiskeridepartementet om implementering av EU-forordningen om eID og tillitstjenester (eIDAS-forordningen). Lovproposisjon skal fremmes for Stortinget i løpet av høsten 2017. Loven vil erstatte dagens e-signaturlov og i tillegg regulere eID. Loven innfører på visse vilkår, blant annet en gjensidig anerkjennelsesplikt innenfor EØS av eIDer som ligger på samme sikkerhetsnivå. Dagens strategi for bruk av eID i offentlig sektor er under revisjon og vil bli oppdatert som en følge av nytt lovverk. Hovedføringen er fortsatt at eID-løsninger i markedet skal brukes der markedet kan tilby gode og hensiktsmessige løsninger. Nasjonalt ID-kort med eID skal etter planen utstedes av politiet fra høsten 2018.

ID-porten hadde over 90 mill. transaksjoner i 2016. Dette er en økning på over 35 pst. fra 2015. ID-porten hadde per september 2017 over 79 mill. transaksjoner. Ved utgangen av 2016 var 1 165 tjenester tilgjengelig via ID-porten, en økning på 338 fra 2015. Per september 2017 var antall tjenester tilgjengelige økt til 1 389.

Det vil arbeides videre med en helhetlig politikk for informasjonsforvaltning som del av et langsiktig mål om at informasjon til forvaltningen kun skal leveres én gang. Effektiv utveksling og gjenbruk av informasjon på tvers i forvaltningen skal prioriteres. Difis rammeverk for informasjonsforvaltning og Brønnøysundregistrenes datakatalog legges til grunn for det videre arbeidet. Difi etablerer et integrasjonspunkt for meldingsutveksling som skal forenkle forsendelsen av digitale brev og dokumenter mellom forvaltningsorganer.

For å styrke informasjonssikkerheten i statsforvaltningen lanserte departementet i september 2015 *Handlingsplan for informasjonssikkerhet i statsforvaltningen 2015–2017*. Difi har ansvar for å legge til rette for at planens tiltak blir gjennomført og å bidra med kompetanseheving i virksomhetene. Direktoratet har blant annet utarbeidet en praktisk veileder i hvordan virksomheter kan etablere og vedlikeholde systematisk internkontroll på informasjonssikkerhetsområdet. Departementet vil evaluere forvaltningens arbeid med informasjonssikkerhet.

I samråd med Justis- og beredskapsdepartementet vil Kommunal- og moderniseringsdepartementet vurdere hvordan arbeidet med informasjonssikkerhet i statsforvaltningen skal videre-

føres i forbindelse med utvikling av ny Nasjonal strategi for informasjonssikkerhet.

Med få unntak kan alle offentlige virksomheter og mer enn 80 000 virksomheter i privat sektor motta faktura i elektronisk handelsformat (EHF). Totalt har antall mottakere av EHF-faktura økt med 58 pst. fra 2015 til 2016, og med 66 pst. i første halvår 2017 i forhold til samme periode i 2016. Bruken av digitale verktøy i anskaffelsesprosessen har også økt vesentlig. Det har vært en økning på mer enn 50 pst. i kunngjøringer på Doffin, den nasjonale kunngjøringsdatabasen for offentlige anskaffelser, det siste året. Det ble sendt over en million ordrer over Ehandelsplattformen i 2016, en økning på 16 pst. siden 2015. Første halvår 2017 er økningen 14 pst. i forhold til samme periode i 2016.

Gode offentlige anskaffelser er et viktig virkemiddel for forvaltningsutvikling og effektivisering av offentlig sektor samt for å fremme innovasjon i næringslivet. Difis veiledning og maler er et viktig virkemiddel for å styrke forvaltningens faglige kompetanse om anskaffelser. Difis hovedkanal ut mot innkjøperne er anskaffelser.no. Portalen hadde i 2016 om lag 215 000 besøkende, en økning på 29 pst. i forhold til 2015.

1. januar 2017 trådte nytt anskaffelsesregelverk i kraft. I 2016 ble det utarbeidet veiledning til det nye regelverket. I 2017 fortsetter arbeidet med videreutvikling av veiledning, verktøy og maler, noe som er et kontinuerlig arbeid.

Gode og innovative anskaffelser, som kan bidra til økt konkurranse og ny næringsutvikling, forutsetter både en profesjonell bestiller- og leverandørside. Nasjonalt program for leverandørutvikling skal styrke næringslivets muligheter for verdiskaping gjennom å øke antall innovative offentlige anskaffelser som fører til utvikling av nye produkter og løsninger. Difi har bidratt til leverandørutviklingsprogrammet med metodeutvikling og spredningstiltak. Det foreslås en videreføring av bevilgningen til programmet i 2018, jf. omtale under kap. 541, post 70 og i Prop. 1 S (2017–2018) for Nærings- og fiskeridepartementet.

I nytt anskaffelsesregelverk er det innført nye krav om at oppdragsgivere skal ta miljø- og klimahensyn. I 2017 er det bevilget 15 mill. kroner til en styrket miljøsatsing i Difi. Difi skal styrke sin kompetanse på klima- og miljöhensyn i offentlige anskaffelser for å bidra til at oppdragsgiver kan redusere miljøpåvirkning og fremme klimavennlige løsninger i sine anskaffelser.

Difi skal bidra aktivt i Nærings- og fiskeridepartementets pågående arbeid med å utvikle en

helhetlig anskaffelsespolitikk, og identifisere tiltak for å forbedre offentlig innkjøpspolitikk. Dette arbeidet fortsetter i 2018, og det planlegges framlagt en stortingsmelding våren 2018.

Difi arbeider kontinuerlig med digitalisering på anskaffelsesområdet. Heldigitalisering av offentlige anskaffelser vil blant annet medføre mer effektive kjøp, enklere prosesser og at tidsbruk og kostnader for gjennomføring av innkjøp er lavest mulig.

Statens innkjøpscenter ble etablert 1. januar 2016 og skal effektivisere og forenkle offentlige anskaffelser gjennom å inngå samordnede innkjøpsavtaler for hele statsforvaltningen. Senteret planlegger alle konkurransene i tett samarbeid med innkjøpsgrupper som representerer brukerne. De første avtalene er kunngjort i 2017. Felles innkjøpsavtaler for statlige virksomheter forventes å gi vesentlige innsparinger for staten. Gjennom den første avtalen om forbruksmateriell er det anslått at staten samlet sett kan spare ca. 20 pst. årlig i rene innkjøpskostnader. Det tilsvarer en besparelse på ca. 88 mill. kroner i året. I tillegg kommer sparte transaksjonskostnader hos virksomhetene.

Hovedmål 2 En IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle

Regjeringen vil legge til rette for at Norge utnytter mulighetene bruk av IKT gir for økt verdiskaping, innovasjon og bærekraftig utvikling. En viktig del av dette er å sikre digital deltakelse og øke den digitale kompetansen i befolkningen slik at alle kan nyttiggjøre seg mulighetene den økende digitaliseringen av samfunnet skaper for innbyggere og næringsliv.

Rapport, strategier og tiltak

I april 2016 la regjeringen fram Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*. Meldingen beskriver hvordan IKT kan benyttes for å forenkle, fornye og forbedre offentlig sektor og understøtte økt verdiskaping. Hovedbudskapet er at Norge må utnytte potensialet for effektivisering og bedre tjenester ved digitalisering og bruk av IKT, noe som igjen skal kunne gi produktivetsgevinster.

Som regjeringen legger vekt på i meldingen, blir samfunnets evne til omstilling og innovasjon gjennom aktiv bruk av ny teknologi en helt sentral rammebetingelse. Departementet har styrket kunnskapsgrunnlaget om delingsøkonomi, og forberedt et bedre grunnlag for at både forvaltning

og næringsliv kan utnytte datadrevet innovasjon. I dette ligger økt viderebruk av offentlige data, bruk av stordata i offentlig sektor samt tilrettelegging for utviklingen av smarte byer.

Departementet har også i dialog med Kunnskapsdepartementet og andre berørte departementer fulgt opp målsettingene knyttet til IKT-faglig kompetanse, gjennom systematisk arbeid for en økning i studieplasser innen IKT, i tråd med omtalen i *Digital agenda for Norge*. Departementet har bidratt til at Justis- og beredskapsdepartementet og Kunnskapsdepartementet har igangsatt en prosess med å utarbeide en nasjonal strategi for IKT-sikkerhetskompetanse.

Departementets oppfølging av *Digital agenda for Norge* involverer blant annet saksforberedelser for regjeringens digitaliseringsutvalg, opprettet i april 2017, og oppfølging av pågående initiativ under andre sektordepartement. Videre har departementet, gjennom det nordiske formannskapet, satt digitalisering på dagsorden. I forbindelse med en nordisk-baltisk ministerkonferanse om digitalisering har departementet også ledet arbeidet med å forhandle en felles nordisk-baltisk ministererklæring om digitalisering, som dekker viktige områder og ambisjoner i regjeringens digitale agenda.

Som et ledd i arbeidet med å styrke digital deltakelse og kompetanse for grupper med størst behov har departementet gjennomført et toårig program for økt digital deltagelse og kompetanse (Digidel 2017). Programmet bidro til å styrke samarbeidet med frivillig og privat sektor, og øke innsatsen som gjøres av ulike offentlige virksomheter. Digidel 2017 har utviklet opplæringsmateriell og arenaer for erfaringsutveksling og kunnskapsheving for instruktører og kursledere som driver med undervisning innen digital kompetanse. Kursmateriellet er lagt ut på nettstedet Digidel.no. Det er også gjennomført mobiliseringskampanjer for å ta i bruk IKT blant eldre i regi av programmet.

Ansvar for videreutvikling av opplæringsressursene utviklet under Digidel overføres til Kompetanse Norge fra 1. januar 2018. Departementet mener at alle kommuner bør ha et veiledningstilbud til innbyggere som har behov for hjelp til å bruke digitale verktøy og tjenester. Et konsept for dette er nå under utvikling i et samarbeidsprosjekt mellom KS og flere statlige virksomheter med mange innbyggerrettede tjenester. Nasjonalbiblioteket, fylkesbibliotekene og flere kommuner deltar i prosjektet som har fått navnet Digihjelpen. Kommunene vil selv bestemme hvordan dette tilbudet best kan organiseres lokalt.

Difi fører tilsyn med universell utforming av IKT. Tilsynet prioriterer områder og tjenester med stort bruksvolum og som er av stor betydning for samfunnsdeltakelse. De prioriterte områdene er offentlige tjenester, bank- og finanstjenester, transport og reiser og media. I tilsynsarbeidet er det avdekket flere regelbrudd, særlig når det gjelder krav til bredde for tilkomst til automater.

I samarbeid med Difi vil departementet overvåke teknologisk og internasjonal utvikling innen universell utforming av IKT. Difi har utviklet et e-læringskurs om universell utforming av nettsider, hovedsakelig rettet mot nettedaktører/nettan-svarlig og skribenter.

Ny lov om likestilling og forbud mot diskriminering (likestillings- og diskrimineringsloven) utvider plikten til universell utforming til å gjelde for nettsider, læringsplattformer og digitale læremidler i utdanningssektoren, jf. Innst. 389 L (2016–2017). Departementet vil revidere forskrift om universell utforming av IKT-løsninger i tråd med loven.

Departementet følger opp EUs direktiv 2016/2102 om tilgjengelighet av nettsider og mobilapplikasjoner. Dette innebærer forberedelse til innlemmelse i EØS-avtalen og nasjonal implementering. Departementet vil utrede om direktivets krav til offentlig sektor også skal gjelde for privat sektor, ettersom forskrift om universell utforming av IKT-løsninger gjelder for både offentlig og privat sektor. Det vil bli gjennomført en høring av direktivet med alternativer til nasjonal gjennomføring.

Departementet følger opp *Nasjonal strategi for bruk av skytjenester* lagt fram i april 2016. Målet med strategien er å utvide handlingsrommet for både offentlige og private virksomheter når de skal velge IKT-løsninger. Regjeringen mener økt bruk av skytjenester kan bidra til mer kostnadseffektiv IKT, mer fleksibilitet og bedre sikkerhet som følge av profesjonalisert drift og standardiserte løsninger. Offentlige virksomheter bør velge skytjenester der dette gir de mest hensiktsmessige og kostnadseffektive løsningene.

Viktige oppfølgingstiltak er videreutvikling av veiledningsmiljø og -ressurser for offentlige virksomheter som ønsker å ta i bruk skytjenester, og videre arbeid med å utvikle en markeds plass for anskaffelse av skytjenester i offentlig sektor. Departementet vil også følge opp lov- og regelverksprosesser der det er nødvendig for å avklare handlingsrommet for bruk av skytjenester.

Arbeidet med viderebruk av offentlige data har blant annet omfattet implementering i norsk rett av revidert EU-direktiv om viderebruk av offentlig informasjon. Departementet har lagt

fram forslag til endringer i offentleglova og offentligforskrifta for å gi enklere tilgang til offentlige data, jf. Prop. 111 L (2015–2016) *Endringar i offentleglova (gjennomføring av endringsdirektivet til vidarebruksdirektivet)* og Innst. 86 L (2016–2017). Lov- og forskriftsendringene styrker mulighetene for innovasjon i næringslivet, og bidrar til et åpnere samfunn.

Departementet har også revidert *Retningslinjer ved tilgjengeliggjøring av offentlige data*. De reviderte retningslinjene slår blant annet fast at data som gjøres tilgjengelig skal være uten restriktive vilkår og i maskinlesbare formater. Endringene trådte i kraft 28. april 2017.

Difi skal være en pådriver for tilgjengeliggjøring av offentlige data for viderebruk, og mer deling av data internt i forvaltningen, blant annet gjennom forvaltningen av registeret over åpne, offentlige data (data.norge.no).

Departementet vil fortsette arbeidet med tilgjengeliggjøring og bruk av prioriterte datasett innenfor utvalgte sektorer i 2018. Departementet vil være en pådriver for, og bidragsyter til, at strategier og handlingsplaner for økt tilgjengeliggjøring av data innenfor kultur og statlige utgifter slutføres. For området geodata ble det i juni 2017 lagt fram et forslag til strategi. Samferdselsdepartementets strategi for tilgjengeliggjøring av data innenfor transportsektoren og Kunnskapsdepartementets strategi for økt tilgjengeliggjøring av forskningsdata skal utarbeides innen utgangen av 2017.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 721, 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen redusere rapporteringsbyrden for innbyggere og næringsliv og sikre etterlevelse av «bare én gang»-prinsippet gjennom å legge frem en strategi for felles informasjonsforvaltning og økt maskin-til-maskin kommunikasjon i offentlig sektor»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 19 (2016–2017) *Opplev Norge – unikt og eventyrlig* og Innst. 324 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i brev av 9. august 2017 fått overført ansvaret for koordineringen av oppfølgingen av anmodningsvedtaket fra Nærings- og fiskeridepartementet. Nærings- og fiskeridepartementet vil fortsatt ha ansvar for den næringsrettede delen av tiltaket.

«Kun én gang»-prinsippet er forankret og utførlig omtalt i Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*, under kapittel 7 Informasjon til forvaltningen skal leveres kun én gang. Det er allerede igangsatt flere nasjonale tiltak for å operasjonalisere «kun én gang», blant annet utvikling av et felles rammeverk for informasjonsforvaltning og felles oversikt over data i offentlig sektor.

Det er også planlagt flere tiltak for å øke maskin-til-maskin-kommunikasjon i offentlig sektor. En videre strategisk tilnærming til informasjonsforvaltning vil innebære å stille krav til gjenbruk av data på nærmere definerte saksområder. Departementet vil vurdere virkemidler for å kunne stille slike krav, herunder digitaliseringsrundskrivet og revisjon av Oppgaveregisterloven.

Anmodningsvedtaket anses med dette som fulgt opp.

Anmodningsvedtak nr. 1004, 20. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjøre en gjennomgang av prinsipper og retningslinjer for samarbeid mellom staten og private aktører, med siktemål å redusere offentlige aktiviteter i velfungerende private/kommersielle markeder. Gjennomgangen bør være klar i løpet av 2018.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Trine Skei Grande, Pål Farstad og Sveinung Rotevatn om en gjennomgang av statens organisering og utbredelse med formål å redusere offentlig aktivitet i velfungerende kommersielle markeder, jf. Dokument 8:80 S (2016–2017) og Innst. 481 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vurderer oppfølging og tar sikte på å komme tilbake til saken i løpet av 2018.

Kap. 540 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	211 247	266 711	274 200
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	36 245	27 310	37 107
22	Betaling for bruk av Difis nasjonale felleskomponenter	22 926	36 000	63 815
23	Utvikling, forvaltning og drift av Difis nasjonale felleskomponenter, <i>kan overføres</i>	105 187	95 255	104 538
25	Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter, <i>kan overføres</i>	32 801	86 272	113 487
27	Opplæringskontoret OK stat		2 000	3 497
71	Tilskudd til IKT-standardisering	772	794	815
	Sum kap. 0540	409 178	514 342	597 459

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 økt med 1,7 mill. kroner til 268,411 mill. kroner og post 21 redusert med 1 mill. kroner til 26,31 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) skal bidra til å nå målene om at forvaltningen er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen på posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for direktoratet. Difi er lokalisert i Oslo og Leikanger.

Budsjettforslag

Som følge av at virkeområdet til forskrift om universell utforming av IKT-løsninger utvides til å omfatte opplærings- og utdanningssektoren, skal Difi også føre tilsyn med disse sektorene. Det foreslås derfor at bevilgningen økes med 2,6 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon under Kunnskapsdepartementet.

Det foreslås videre en økning på 8 mill. kroner til en styrket innsats for innovasjon og tjenestedesign i Difi, hvorav 1 mill. kroner på post 01 og 7 mill. kroner på post 21, jf. nærmere omtale under post 21. Formålet er å utvikle helhetlige tjenester og forvaltningsendringer på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer ved å ta utgangspunkt i brukernes behov og offentlige forpliktelser.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble ressurser tilsvarende to stillinger overført fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet til Difi til oppfølging av ny arbeidsgiverstrategi. Bevilgningen på posten foreslås på denne bakgrunn økt med 1,7 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 500 Kommunal- og moderniseringsdepartementet, post 01 Driftsutgifter.

Posten foreslås økt med 0,7 mill. kroner som følge av økt aktivitet ved Opplæringskontoret OK stat, jf. omtale under kap. 540, post 27 og kap. 3540, post 02.

Årlige driftskostnader knyttet til ny versjon av Offentlig elektronisk postjournal (OEP) er anslått å utgjøre 2,6 mill. kroner. 1,3 mill. kroner ble bevilget i 2017. Det foreslås en derfor en økning på 1,3 mill. kroner.

I 2015 ble det bevilget til sammen 11 mill. kroner til en satsing på felles infrastruktur for e-handel og tilpasninger til nytt anskaffelsesregelverk, hvorav 7 mill. kroner på post 01. Som følge av at tilpasningene til nytt anskaffelsesregelverk er ferdigstilt, foreslås posten redusert med 1 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen på posten reduseres med 250 000 kroner som følge av gevinster ved overgangen til digital post til innbyggere og næringsliv, jf. omtale i del I Innledende del pkt. 5.5.

Samlet foreslås det en bevilgning på 274,2 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, postene 02, 03 og 04, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker utgifter til Difis utviklingsoppgaver og IKT-prosjekter.

Budsjettforslag

Det er bevilget 19,5 mill. kroner til utvikling av ny versjon av Offentlig elektronisk postjournal (OEP). Utviklingskostnadene ble fordelt med 2/3 i 2016 og 1/3 i 2017. Det foreslås derfor at bevilgningen på posten reduseres med 6,5 mill. kroner i 2018.

Bevilgningen foreslås redusert med 1 mill. kroner i forbindelse med at deltakelse i europeisk standardiseringsarbeid for elektronisk faktura ferdigstilles i 2017 og at direkte kostnader til internasjonal forankring av norsk arbeid på digitalisering av anskaffelsesområdet er redusert.

Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 13 mill. kroner for å effektivisere og forbedre offentlige anskaffelser ved å heldigitalisere anskaffelsesprosessen, gjennom å etablere «Program for digitale anskaffelser» i Difi. Programmet vil vare fram til 2024 og de direkte gjennomføringskostnadene forventes å være 91 mill. kroner. En heldigital anskaffelsesprosess vil effektivisere en viktig og ressurskrevende prosess og legge til rette for at det blir enklere, tar kortere tid og blir mer attraktivt for næringslivet, spesielt små og mellomstore bedrifter, å delta i konkurranser om offentlige anskaffelser. For offentlige oppdragsgivere innebærer heldigitalisering av anskaffelsesprosessen ressursbesparelser og økt kvalitet samt større gjennomsiktighet. Difi estimerer de potensielle kvantitative gevinstene direkte relatert til digitalisering til å være ca. 3,6 mrd. kroner i satsingsperioden.

I 2016 og 2017 er det satt av 5 mill. kroner årlig innenfor rammen på post 21 til en stimuleringsordning for innovasjon og tjenstedesign. Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 7 mill. kroner til å videreføre og utvide stimuleringsordningen til 10 mill. kroner i 2018. De resterende 3 mill. kroner vil dekkes innenfor eksisterende ramme på post 21.

I 2017 ble det bevilget 3 mill. kroner på posten til utvikling av en digital arbeidsgiverportal for de statlige arbeidsgiverfunksjonene. 1 mill. kroner foreslås videreført i 2018 til videre utvikling av arbeidsgiverportalen. Bevilgningen foreslås derfor redusert med 2 mill. kroner.

Bevilgningen til deltagelse i det europeiske prosjektet Electronic Simple European Networ-

ked Services (e-SENS), som har vært finansiert over kap. 540, post 21, avsluttes i 2017. Det foreslås derfor at bevilgningen på post 21 reduseres med 1,3 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 3540, post 03.

Samlet foreslås det en bevilgning på 37,1 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 22 Betaling for bruk av Difis nasjonale felleskomponenter

Bevilgningen på posten dekker utgifter for bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører. På vegne av offentlige virksomheter har Difi inngått avtale med BankID, Buypass og Commfides. Hver gang en innbygger bruker en elektronisk ID utstedt av disse til en offentlig tjeneste, vil det utløse et betalingskrav. Bevilgningsforslaget er basert på forventet volum for den enkelte virksomhet. Kostnadene vil den enkelte virksomhet bli fakturert for, jf. omtale under kap. 3540, post 05.

Posten dekker også utgifter for bruk av Digital postkasse til innbyggere, hvor det er inngått avtale med Digipost og e-Boks, samt kostnader for innlogging til postkassene via ID-porten og bruk av Signeringstjenesten. Disse kostnadene vil den enkelte virksomhet bli fakturert for, jf. kap. 3540, post 05. Det er usikkerhet knyttet til bevilgningsanslaget.

Budsjettforslag

Sterk vekst i antall innlogginger i ID-porten og bruk av Digital postkasse medfører at utgiftsbehovet på posten øker.

Difi har siden oppstart av ID-porten finansiert brukskostnaden i form av SMS-kostnader knyttet til innlogging med MinID. Det legges nå opp til at disse kostnadene i stedet skal dekkes av tjenesteeierne fra 2018. En slik omlegging vil sikre en langsiktig og forutsigbar finansieringsmodell for Difis fellesløsninger, i tråd med prinsippene i Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge*, om at variable brukskostnader skal brukerfinansieres. For tjenesteeierne vil virkningen være at de får en noe høyere kostnad for innlogging til sine tjenester. Ifølge anslag fra Difi vil kostnadene utgjøre om lag 8,9 mill. kroner i 2018.

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av løsningene posten dekker, foreslås det en bevilgning på 63,8 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 05, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 23 Utvikling, forvaltning og drift av Difis nasjonale felleskomponenter, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker utvikling, forvaltning og drift av Difis nasjonale felleskomponenter: ID-porten, Digital postkasse til innbyggere og Kontakt- og reservasjonsregisteret. I tillegg dekker posten utvikling, forvaltning og drift av Signeringstjenesten og nødvendige tilpasninger som følger av CEF Digital og nordisk-baltisk samarbeid. Videre dekker posten deler av arbeidet med å styrke samordningen av de nasjonale felleskomponentene, slik at de forvaltes og videreutvikles på en helhetlig måte.

Som en del av oppgavene med å drifte, forvalte og utvikle løsningene utfører Difi enkelte oppdrag knyttet til utvikling av særskilt funksjonalitet og tilleggstjenester som er etterspurt av en offentlig virksomhet. Denne typen utgifter vil den virksomheten det gjelder bli fakturert for, jf. omtale under kap. 3540, post 06.

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen på posten økes med 7,2 mill. kroner til å etablere et felles integrasjonspunkt for meldingsutveksling mellom offentlige virksomheter. Dette vil blant annet gjøre det mulig å sende dokumenter mellom sak-/arkivsystemer i statlige og kommunale virksomheter, som kan bidra til betydelig forenkling for utveksling av digital korrespondanse i forvaltningen.

Samlet foreslås en bevilgning på 104,5 mill. kroner på posten.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 06, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 25 Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter, kan overføres

Formålet med bevilgningen er å bidra til økt gjennomføring av samfunnsøkonomisk lønnsomme digitaliseringsprosjekter og realisering av gevinster. Bevilgningen skal delfinansiere små til mellomstore digitaliseringsprosjekter som er samfunnsøkonomisk lønnsomme. Statlige virksomheter kan søke om midler til å dekke deler av de totale investeringskostnadene. Difi forvalter ordningen. Virksomheter med virksomhetsinterne

gevinster må tilbakebetale 50 pst. av netto interne gevinster i tråd med på forhånd vedtatt gevinstrealiseringsplan.

I vurderingen av søknadene vil Difi vektlegge samfunnsøkonomisk lønnsomhet og virksomhetsplan for realisering av gevinster.

Rapport

I 2016 har tolv prosjekter fått støtte fra medfinansieringsordningen. Prosjektene har samlet samfunnsøkonomisk nytte på 4,9 mrd. kroner.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til boks 6.2 under programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg.

Det foreslås en tilsagnsramme på 120,9 mill. kroner i 2018. Tilsagnsrammen er summen av nye tilsagn som kan gis i budsjettåret, og er den relevante størrelsen for å vurdere aktiviteten på ordningen. Bevilgningen dekker den delen av tilsagn gitt i budsjettåret som antas å bli utbetalt samme år samt tidligere års tilsagn som man antar kommer til utbetaling dette budsjettåret. Tilsagnsfullmakten viser statens utestående forpliktelser ved utgangen av året, dvs. den delen av gitte tilsagn som ennå ikke er utbetalt.

Det foreslås en bevilgning på 113,5 mill. kroner på posten. I tillegg foreslås det en tilsagnsfullmakt på 103 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 27 Opplæringskontoret OK stat

Som et ledd i regjeringens strategi for å øke antall lærlinger i staten er Opplæringskontoret OK stat fra 1. januar 2017 etablert som en fast ordning tilknyttet Difi. Bevilgningen dekker utbetaling av lærlingtilskudd til statlige virksomheter som har lærlinger og er tilknyttet OK stat. Opplæringskontoret opplever økt aktivitet fordi flere virksomheter har gått inn som medlemmer i ordningen. Antallet lærebedrifter som er knyttet til OK stat er økt fra 6 i 2013 til 53 i 2017. OK stat har også blitt godkjent i flere fag. Det fører til at det inngås flere avtaler og flere ungdommer kan få lærlingplass. Antallet lærlinger i regi av OK stat er økt fra 9 i

2013 til 98 løpende lærekontrakter i 2017. I tillegg er Opplæringskontoret OK stat nå godkjent i 10 fylker slik at fra høsten 2018 vil antall lærlinger øke ytterligere.

Budsjettforslag

Som følge av økt aktivitet ved Opplæringskontoret OK stat foreslås det at bevilgningen på posten økes med 1,5 mill. kroner, jf. omtale under kap. 540, post 01 og kap. 3540, post 02.

Samlet foreslås det en bevilgning på 3,5 mill. kroner til utbetaling av lærlingtilskudd.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3540, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 71 Tilskudd til IKT-standardisering

Formålet med bevilgningen er å støtte Standard Norges arbeid med IKT-standardisering generelt og oppfølgingsarbeid innenfor IT-sikkerhetsstandardisering samt å bidra til kompetanseoverføring på området mellom Standard Norge og forvaltningen. Standard Norge har ansvar for standardiseringsoppgaver på alle områder unntatt elektro-, post- og telestandardisering. Standard Norge har enerett på å fastsette og utgi Norsk Standard.

Tilskuddet skal blant annet bidra til fastsettelse og utbredelse av bruk av standarder samt styrke Norges deltagelse i det internasjonale standardiseringsarbeidet innen IKT.

Difi stiller gjennom tilskuddsbrev krav og vilkår for bruken av midler og rapportering. Standard Norge rapporterer årlig på bruk av tildelte midler.

I 2016 har Standard Norge arbeidet bredt med standarder innen IKT-området. Standard Norge har spesielt arbeidet innen områdene IKT-sikkerhet, ID-forvaltning, IKT-anskaffelser, digitale faktura- og anskaffelsesprosesser og smarte byer. Standard Norge har deltatt i Difis standardiseringsråd, hvor de særlig har hatt et internasjonalt perspektiv.

Standard Norge vil framover arbeide med de samme områdene. I tillegg vil innsatsen mot standardisering i EU øke.

Det foreslås en bevilgning på 815 000 kroner på posten.

Kap. 3540 Direktoratet for forvaltning og IKT

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Opplæringskontoret OK stat		3 000	5 281
03	Diverse inntekter	5 018	1 750	441
04	Internasjonale oppdrag	1 077	686	701
05	Betaling for bruk av Difis nasjonale felleskomponenter	21 128	36 000	58 900
06	Betaling for tilleggstenester knyttet til Difis nasjonale felleskomponenter	473	746	762
86	Tvangsmulkt		100	100
	Sum kap. 3540	27 696	42 282	66 185

Post 02 Opplæringskontoret OK stat

På posten budsjetteres inntekter knyttet til fylkeskommunenes innbetaling av lærlingtilskudd. Som følge av økt aktivitet ved Opplæringskontoret OK stat foreslås det at bevilgningen på posten økes med 2,2 mill. kroner, jf. omtale under kap. 540, post 01 og kap. 540, post 27. Samlet foreslås det en bevilgning på 5,3 mill. kroner på posten.

Post 03 Diverse inntekter

På posten har det i tillegg til diverse inntekter vært budsjettert med inntekter knyttet til delvis refusjon fra EU for deltakelse i det internasjonale prosjektet Electronic Simple European Networked Services (e-SENS). Prosjektet ble avsluttet i første halvår 2017. Posten foreslås derfor redusert med 1,3 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon på kap. 540, post 21, jf. omtale under kap. 540, post 21.

Det foreslås en bevilgning på 0,4 mill. kroner på posten.

Post 04 Internasjonale oppdrag

På posten budsjetteres inntekter til dekning av utgifter Difi har ved å bistå departementer og direktorater i forvaltningsutvikling og institusjonsbygging i andre land. Samlede utgifter på kap. 540, post 01 til dette arbeidet skal ikke overstige inntektene under denne posten.

Det foreslås en bevilgning på 0,7 mill. kroner på posten.

Post 05 Betaling for bruk av Difis nasjonale felleskomponenter

På posten budsjetteres inntekter knyttet til betaling fra offentlige virksomheter for bruk av Digital postkasse til innbyggere, innlogging til postkassene via ID-porten og bruk av elektronisk ID på høyt sikkerhetsnivå utstedt av private leverandører og Signeringstjenesten, jf. omtale under kap. 540, post 22.

Difi etterfakturerer avregningen for utgiftene. Så lenge det er volumøkning på de ulike tjenestene, vil ikke a konto-fakturering for neste avregningsår og etterfakturering på inntektssiden følge utgiftssiden parallelt innenfor et kalenderår. Dette medfører at inntektene på post 05 vil bli noe mindre enn utgiftene på kap. 540, post 22 innenfor et budsjettår.

På bakgrunn av forventede kostnader for bruk av løsningene, foreslås det en bevilgning på 58,9 mill. kroner på posten.

Post 06 Betaling for tilleggstenester knyttet til Difis nasjonale felleskomponenter

På posten budsjetteres inntekter knyttet til utviklingsoppdrag og tilleggstenester Difi gjør på vegne av virksomhetene som benytter ID-porten, Digital postkasse til innbyggere og Signeringstjenesten, jf. omtale under kap. 540, post 23.

Det foreslås en bevilgning på 0,8 mill. kroner på posten.

Post 86 Tvangsmulkt

Difi forvalter og fører tilsyn etter forskrift om universell utforming av informasjons- og kommunikasjonsteknologiske (IKT)-løsninger. Difi kan pålegge virksomheter å iverksette nødvendige til-

tak for å sikre oppfyllelse av forskriften og treffe vedtak om tvangsmulkt etter lov 21. juni 2013 nr. 61 om forbud mot diskriminering på grunn av nedsatt funksjonsevne § 29.

Det foreslås en bevilgning på 100 000 kroner på posten.

Kap. 541 IKT-politikk

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
22	Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 541, post 70</i>	7 809	7 117	7 172
70	Tilskudd til forvaltningsutvikling og samordning av IKT-politikken, <i>kan nyttes under kap. 541, post 22</i>	9 399	6 328	6 399
	Sum kap. 0541	17 208	13 445	13 571

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 70 økt med 0,18 mill. kroner til 6,508 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 22 Samordning av IKT- politikken, kan overføres, kan nyttes under kap. 541, post 70

Bevilgningen skal benyttes til gjennomføring og videreutvikling av IKT-politikken. Midlene skal benyttes til tiltak som skal bekjempe digitale skil-ler i befolkningen, styrking av befolkningens digi-tale kompetanse og koordinering av Norges interesser i arbeidet med det digitale indre marke-det i EU. Midlene skal også benyttes til oppfølging av mål og tiltak i stortingsmeldingen *Digital Agenda for Norge*, herunder styrket samordning av digitaliseringen av offentlig sektor.

Rapport

Bevilgningen på posten er i 2016 blant annet benyttet til gjennomføring av Digidel 2017-pro-grammet. Videre er bevilgningen benyttet til opp-følgning av tverrgående digitaliseringstiltak og til finansiering av utredninger og rapporter for å styrke kunnskapsgrunnlaget og politikktutformin-gen på feltet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 7,2 mill. kroner på posten.

Post 70 Tilskudd til forvaltningsutvikling og samordning av IKT-politikken, kan nyttes under kap. 541, post 22

Bevilgningen skal bidra til å nå hovedmålene om at forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for ver-diskaping og deltakelse for alle.

Tilskudd til økt digital deltagelse og kompetanse i befolkningen

Det foreslås et tilskudd på 2 mill. kroner som skal underbygge målsettinger i *Digital agenda for Norge* om å sikre et tilbud om veiledning i grunn-leggende digital kompetanse i alle landets kom-muner. Denne veiledningen skal inkludere bruk av grunnleggende digitale tjenester, herunder tje-nester fra offentlig sektor.

Tilskuddet er også i tråd med den intensjons-avtalen som er inngått mellom Kommunal- og moderniseringsdepartementet og KS 30. juni 2016.

Tilskuddet skal medvirke til en tydelig reduk-sjon i antallet svake og ikke-brukere av digitale verktøy blant dem over 65 år og andre grupper som har lav digital kompetanse i samfunnet. Videre skal tilskuddet bidra til at det utvikles et permanent kommunalt veiledningstilbud i grunn-leggende digital kompetanse.

Alle kommunale bibliotek (eventuelt kommunal innbyggjerservice) skal kunne søke om tilskudd til

etablering av en slik veiledningstjeneste, eventuelt videreutvikling av et eksisterende tilbud. Kommuner med et særskilt behov vil bli prioritert.

Nærmere kriterier for tildeling er utviklet i et samarbeid mellom KS og Kommunal- og moderniseringsdepartementet våren 2017. KS vil bli involvert i vurderingen av innsendte søknader.

Kravene til bruk av tilskuddet framkommer i tilskuddsbrevene. Tilskuddsmottakerne leverer rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Tilskudd til Nasjonalt program for leverandørutvikling (NHO)

Det foreslås et tilskudd på 500 000 kroner til NHO for å støtte opp om leverandørutviklingsprogrammets formål, som er å gi praktisk bistand til å gjennomføre samfunnsøkonomisk lønnsomme anskaffelser med bedre tjenester, effektivisering av offentlig sektor og lønnsom næringsutvikling som resultat. Det er et mål at innovative offentlige anskaffelsesprosesser, med økt samspill mellom det offentlige og leverandører, blir innarbeidet som varig praksis i både kommuner, regioner, statlige virksomheter og i næringslivet. Satsingsområdet for 2018 er helse/velferd, energi/klima og infrastruktur/digitalisering.

Innen 2018 skal innovative offentlige anskaffelser ha befestet seg som et strategisk og operativt virkemiddel i moderniserings- og innovasjonsarbeidet i ytterligere 15 virksomheter i Norge. Innen 2018 skal det ha vært igangsatt 120 innovative anskaffelser med bistand fra programmet, hvorav 60 skal være gjennomført. Programmet skal bidra til økt fokus på anskaffelser som regional innovasjonsmotor. Innen 2018 skal det være igangsatt fem større nasjonale innovasjonsløft hvor anskaffelser (behov) brukes for akselerere utviklingstempoet innen digitaliseringsområdet.

Departementet har stilt krav og vilkår for bruken av midler og rapportering, og følger opp rapporteringen fra Nasjonalt program for leverandørutvikling i forhold til dette.

Tilskudd til Seniornett

Det foreslås et driftstilskudd på 3,55 mill. kroner til Seniornett Norge. Seniornett Norge er en uav-

hengig, ideell organisasjon som arbeider for å styrke den digitale kompetansen blant eldre gjennom opplærings- og informasjonstiltak. Arbeidet med å få flere over 55 år på nett gjøres både lokalt og nasjonalt, og i samarbeid med andre aktører. Målet med driftstilskuddet til Seniornett Norge er å styrke aktiviteter rettet mot målgruppen svake eller ikke-brukere av internett over 65 år over hele landet.

Seniornett Norge bidrar inn i Kommunal- og moderniseringsdepartementets og KS' ettårige prosjekt, igangsatt i januar 2017, for utvikling av et konsept for etablering og drift av et veiledningstilbud innen digital kompetanse i alle landets kommuner (Prosjekt Digihjelpen). Antallet klubber, geografisk plassering av disse, og tilbudet av kurs og veiledning i klubbene vil være viktige kriterier for måloppnåelse.

Departementet har stilt krav og vilkår for bruken av midler og rapportering, og følger opp rapporteringen fra Seniornett Norge opp mot disse.

I 2016 ble 3,45 mill. kroner av bevilgningen tildelt Seniornett Norge for å styrke eldres kompetanse og deltakelse på nett. Seniornett rapporterer på bruk av midlene gjennom årsrapport og revisorgodkjent regnskap. Foreningen har nå ca. 9 000 medlemmer, og 200 lokallag. Seniornett har gjennomført opplæringstiltak for ca. 23 000 seniorer i 2016.

Tilskudd til OGP-rådet

Det foreslås et driftstilskudd på 350 000 kroner til rådet som er oppnevnt av regjeringen i arbeidet med åpenhet i forvaltningen gjennom Open Government Partnership (OGP). Rådet, som har tre medlemmer, spiller en viktig rolle i å implementere tiltakene i Norges handlingsplan for OGP for perioden 2017–2018. IKT-Norge vil stå som mottaker av tilskuddet.

Budsjettforslag

Samlet foreslås det en bevilgning på 6,4 mill. kroner på posten.

Kap. 542 Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	4 557	5 744	5 769
70	Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>	38 697	31 300	34 800
	Sum kap. 0542	43 254	37 044	40 569

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 70 redusert med 2 mill. kroner til 29,3 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Bevilgningene skal bidra til å nå hovedmålene om at forvaltningen i Norge er effektiv, åpen og har høy tillit i befolkningen og en IKT-politikk for verdiskaping og deltakelse for alle. Det er et mål at norsk næringsliv og norske fagmiljøer drar nytte av den norske deltakelsen i EU-programmer. Dette krever at Norge deltar aktivt, koordinert og målrettet.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker utgifter til lønn og drift for fire nasjonale eksperter til EU-kommisjonen som del av deltakelse i EU-programmene. De norske nasjonale ekspertene innenfor IKT-politikken er knyttet til arbeidet med digitalisering av offentlig forvaltning og arbeidet med utforming og samordning av IKT-politikken i EU.

Det foreslås en bevilgning på 5,8 mill. kroner på posten.

Post 70 Tilskudd til internasjonale program, kan overføres

Forslaget til bevilgning gjelder EU-programmer som Norge tar del i etter EØS-avtalen og som er knyttet til utviklingen av informasjonssamfunnet og elektronisk forvaltning. Bevilgningsforslaget dekker programkontingenter og andre utgifter til EU-programmer samt etterslep fra avsluttede EU-programmer. Årlig medlemskontingent for norsk deltakelse i EU-programmer fastsettes i euro av EU-kommisjonen på grunnlag av ventet framdrift under det enkelte program. Kontingent betales samlet av Utenriksdepartementet, mot senere refusjon fra de departementene som er ansvarlige for de enkelte programmene.

Programmet Connecting Europe Facility (CEF) løper fra 2014–2020 og har tre deler. Norges deltakelse er begrenset til områdene bredbånd og digi-

tale tjenester, samlet i programdelen CEF Digital. Programmet gir finansiell støtte til prosjekter som bidrar til utviklingen av grenseoverskridende digital infrastruktur for utveksling av data, informasjon og tjenester. CEF Digital gir støtte til utvikling og drift av felleskomponenter på europeisk nivå og til nasjonale oppkoblinger mot slik infrastruktur. EU har vedtatt å etablere støtteordningen WiFi4EU for etablering av gratis Wi-Fi-soner i medlemsland. Ordningen antas å bli operativ mot slutten av 2017 og skal vare ut 2019. Ordningen skal i hovedsak finansieres av CEF, og Norge kan delta i ordningen på linje med medlemsland.

EU-programmet ISA2 (Samvirkelsesløsninger og felles rammer for europeiske offentlige forvaltninger, foretak og borgere som et middel til å modernisere den offentlige sektor) løper fra 2016–2020. Formålet med programmet er å legge til rette for elektronisk samhandling på tvers av landegrenser og sektorer. Programmet er en videreføring av ISA-programmet 2010–2015 som Norge deltok i.

50 pst. av utgiftene til ISA2 dekkes over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, mens ni andre berørte departementer dekker med like deler den resterende halvparten av utgiftene til programmet. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for å koordinere norsk deltakelse i programmet.

Rapport

Norge har deltatt i programmet CEF Digital siden juni 2014. Programmet implementerer og sørger for drift av en rekke grensekryssende digitale tjenester. Tjenestene forenkler og effektiviserer trygg utveksling av data mellom myndigheter, næringsliv og privatpersoner i Europa. Programmet har også en mindre komponent som bidrar til bredbåndsutbygging. Difi er nasjonalt kontaktpunkt for programmet og driver profilerings- og

mobiliseringsarbeid samt koordinerer og fremmer norske interesser i programmet. ISA2-programmet har i 2016 understøttet fellesløsninger for samarbeid mellom europeiske land, herunder et nettverk (sTesta) for sikker utveksling av informasjon mellom administrasjoner i EØS-området.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 30,3 mill. kroner til å dekke det norske bidraget til CEF Digital og 2,2

mill. kroner til ISA 2 i 2018. Det foreslås videre en bevilgning på 2,3 mill. kroner til etterslep etter de avsluttede programmene ISA og CIP IKT. Bevilgningsforslaget er basert på foreløpig budsjettanslag fra EU-kommisjonen, og det er knyttet stor usikkerhet til beløpene. De endelige kontingentkravene fra EU-kommisjonen kan avvike fra den fordelingen som er angitt.

Samlet foreslås en bevilgning på 34,8 mill. kroner på posten.

Programkategori 13.45 Personvern

Utgifter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
545	Datatilsynet	46 349	50 639	54 543	7,7
546	Personvernemnda	1 503	1 914	1 927	0,7
	Sum kategori 13.45	47 852	52 553	56 470	7,5

Inntekter under programkategori 13.45 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3545	Datatilsynet	2 627			
	Sum kategori 13.45	2 627			

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for personvernpolitikken og ansvaret for personopplysningsforskriften. Departementet har administrativt ansvar for Datatilsynet og Personvernemnda. Ansvaret for personopplysningsloven ligger i Justis- og beredskapsdepartementet. Det enkelte departement har ansvaret for at personvernregelverket følges i deres sektor.

Datatilsynet er et faglig uavhengig forvaltningsorgan opprettet i medhold av personopplysningsloven § 42. Datatilsynet er både tilsyn og ombud. I samsvar med personopplysningsloven § 42 tredje ledd er tilsynets hovedoppgaver å kontrollere at lover og forskrifter på området følges, gi tillatelser til behandling av personopplysninger der dette er påkrevd, holde seg orientert om utviklingen på personvernområdet både nasjonalt og internasjonalt, og gi råd og veiledning i personvernspørsmål.

Personvernemnda er klageorgan for vedtak fattet av Datatilsynet etter personvernregelverket. Nemndas oppgaver og organisering følger av personopplysningsloven § 43 med forskrifter.

Departementet legger årlig fram en melding til Stortinget om Datatilsynets og Personvernemndas virksomhet.

Programkategorien omfatter bevilgninger til Datatilsynet og Personvernemnda.

Utviklingstrekk og utfordringer

Innbyggernes aktiviteter genererer enorme datamengder. Stadig flere teknologiske hjelpemidler er koblet til internett. Bruk av utstyret genererer informasjon – ofte uten brukerens kunnskap. *Stor-data* er blitt et kjent begrep. Enkel og rimelig tilgang til enorme mengder data kan utfordre personvernet og innbyggernes tillit til at personvernet ivaretas. Derfor må personvernspørsmål drøftes tidlig i utrednings- og planprosesser. Samtidig åpner teknologi muligheter for å ivareta personvernet på nye måter. Innebygd personvern betyr

at løsninger designes slik at personvern hensyn ivaretas. Teknologien kan brukes for å håndtere de utfordringene registrering og behandling av personopplysninger kan by på.

Digitale tjenester er effektivt både for innbyggerne og forvaltningen. Forvaltningens kommunikasjon med innbyggerne foregår i økende grad elektronisk, og stadig flere avgjørelser fattes elektronisk. Bruk av digitale systemer og digitaliserte tjenester forutsetter at innbyggerne har tillit til systemene og teknologien. Stabile, pålitelige og personvernvennlige systemer er derfor grunnleggende for innbyggernes vilje til elektronisk samhandling med både forvaltningen og næringslivet.

Internasjonal informasjonsutveksling øker kraftig. Grenseoverskridende personvernutfordringer må løses i samarbeid mellom landene. Internasjonalt personvernregelverk er i endring, og regjeringen deltar aktivt i regelmoderniseringen. Våren 2016 vedtok EU forordning 2016/679 om behandling av personopplysninger. Forordningen erstatter det gjeldende personverndirektivet, og vil fra mai 2018 gjelde som nasjonal lovgivning i EUs medlemsstater. Forordningen skal bidra til et mer harmonisert personvernregelverk i EU/EØS-området, og vil få stor betydning for utviklingen av personvernet internasjonalt. I Norge har de nye europeiske reglene ført til markant økning i oppmerksomheten om personvern. Regjeringen legger betydelig arbeid i å tilpasse norsk regelverk til europeisk regelverk slik at de samme krav og rettigheter gjelder for virksomheter og innbyggere i Norge som i andre europeiske land.

Den raske teknologiske utviklingen byr på utfordringer når regelverket skal anvendes. Datatilsynets tilsynsvirksomhet avdekker betydelige avvik fra reglene. Avvikene skyldes trolig dels manglende kjennskap til og dels manglende kunnskap om reglene og hvordan de kan etterleves. Ved gjennomføring av nytt personvernregelverk er derfor informasjon om reglene og veiledning i hvordan de kan etterleves en sentral oppgave for Datatilsynet.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.9 Mål for programkategori 13.45
Personvern

Hovedmål
1. Et godt personvern for alle

Hovedmål 1 Et godt personvern for alle

Retten til personvern er en menneskerett som følger av både den europeiske menneskerettskonvensjonen artikkel 8 og av Grunnloven § 102. Personvern hensyn gjør seg gjeldende på alle områder der personopplysninger samles inn og behandles. Regler i både Grunnloven, personopplysningsloven med forskrifter og i særlovgivning skal beskytte den enkelte mot at personvernet blir krenket ved behandling av personopplysninger og ivareta enkeltindividets personlige integritet. Kjennskap til og forståelse for reglene er svært viktig. Departementets arbeid skal støtte opp om Datatilsynets aktiviteter og tiltak i samsvar med de oppgaver tilsynet er gitt i personopplysningsloven.

Personopplysningsvern, som personopplysningsloven ivaretar, og vern av den personlige integritet, privatliv og familieliv, er grunnleggende og nødvendige verdier i et demokratisk samfunn. Noen prinsipper står sentralt i oppbyggingen og etterlevelsen av personvernlovgivningen:

- Personopplysninger kan bare samles inn og brukes til klart definerte formål som er saklig begrunnet i den behandlingsansvarliges virksomhet.
- Registrering av personopplysninger skal i størst mulig grad være basert på frivillig og informert samtykke. Pliktig registrering av personopplysninger i offentlige registre skal ha hjemmel i lov.
- Alle har rett til å få opplyst om det er frivillig eller obligatorisk å gi fra seg personopplysninger, hvilket formål opplysningene skal brukes til og om de vil bli utlevert til andre.
- Den som behandler personopplysninger, skal informere og bistå de registrerte i å få innsyn i opplysningene som er lagret, hva de brukes til og hvor de er hentet fra.
- Registrerte personopplysninger skal være korrekte. Uriktige opplysninger skal rettes, slettes eller sperres. Overskuddsinformasjon og opplysninger som ikke lenger er nødvendige for formålet med registreringen, skal slettes.
- Informasjonssikkerhet skal ivaretas. Systemer og rutiner for ivaretagelse av personvernregelverket skal dokumenteres (internkontroll).
- Når nye teknologiske løsninger utvikles og tas i bruk, skal det legges vekt på personvernvennlige alternativer og innebygd personvern.

Rapport, strategier og tiltak

Det finnes i dag knapt noen teknologiske grenser for innsamling og bruk av personopplysninger. De rettslige rammene blir derfor desto viktigere.

Et oppdatert regelverk, Datatilsynets virksomhet og Personvernemnda som uavhengig overprøvingsinstans, skal bidra til å sikre et forsvarlig personvern. Både offentlige og private virksomheter har ansvar for å sette seg inn i og handle i samsvar med gjeldende personvernlovgivning. Hensynet til effektivitet og informasjonsutveksling må balanseres med hensynet til personvern. Borgere og næringsliv er opptatt av personvern og det er stor interesse for å sette seg inn i det kommende regelverket. Oppmerksomhet om personvernsspørsmål bidrar til å sette spørsmålene på dagsorden, og gir grunnlag for refleksjon og debatt. Jo tidligere personvernhensyn identifiseres og veies

mot andre hensyn, jo enklere er det å finne gode løsninger. Det er de behandlingsansvarliges ansvar at det gjennomføres gode personvern vurderinger og iverksettes tiltak for å ivareta de registrertes personvern. I lys av det nye europeiske personvernregelverket er det viktig å videreføre arbeidet for at personvern skal tidlig inn i utredningsprosesser, og for at offentlige virksomheter skal ivareta prinsippet om innebygd personvern.

Både departementet og Datatilsynet deltar i nasjonalt og internasjonalt arbeid for å legge til rette for et oppdatert regelverk som på en god måte ivaretar den enkeltes personvern. Effektiv innføring av nytt regelverket forutsetter en kompetent sektormyndighet med tilstrekkelige ressurser. Også i 2018 vil betydelige ressurser derfor gå til tilrettelegging og innføring av nytt norsk personvernregelverk.

Kap. 545 Datatilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	46 349	50 639	54 543
	Sum kap. 0545	46 349	50 639	54 543

Datatilsynet fører tilsyn etter personopplysningsloven, pasientjournalloven, helseregisterloven, helseforskningsloven, politiregisterloven og lov om Schengen informasjonssystem. Datatilsynet bruker tilsyn, saksbehandling og andre virkemidler i sitt arbeid med å kontrollere at regelverket blir fulgt og at mangler rettes. Datatilsynet er både forvaltnings- og tilsynsorgan, samtidig som det har en ombudsrolle. Ombudsrollen krever at det tas tydelig stilling i personvernsspørsmål.

Rapport, strategier og tiltak

Datatilsynet bidrar til å skape oppmerksomhet om personvernsspørsmål og øke kjennskapen til rettigheter og plikter. I 2016 registrerte Datatilsynet 1 745 nye saker, noe som er 300 flere enn i 2015. Det ble fattet forvaltningsvedtak i 564 saker. Flere saker gjaldt internasjonale aktører. Datatilsynet besvarte drøyt 9 500 henvendelser om personvern, publiserte flere debatt- og blogginnlegg, og besvarte 618 medie henvendelser i rapporteringsperioden.

Tilsynsvirksomhet er et strategisk virkemiddel for å avklare praksis og etterlevelse av regelverk. Datatilsynet gjennomførte 85 tilsyn i 2016. Temaer var blant annet internkontroll i kommuner, sentrale helseregistre og avtaleregulering mellom virksomheter som har etablert felles pasientjournal. Politiets utlendingsregister ble kontrollert etter politiregisterloven, og det ble gjennomført tilsyn med Kripos etter lov om Schengen informasjonssystem. Det ble også ført tilsyn med kryptering av kommunikasjon ved flere store datasentre. Som ledd i Datatilsynets utredningsvirksomhet ble det ført tilsyn med løsninger for sporing av enkeltpersoner i det fysiske rom og kommersiell bruk av personopplysninger. Kontroll med regeletterlevelse inngår også i den ordinære saksbehandlingen.

Ulike former for informasjonsvirksomhet og veiledning har alltid vært viktig i Datatilsynets arbeid. I forbindelse med gjennomføring av EUs personvernforordning legges det særlig vekt på informasjon om nye rettigheter og plikter.

Det er et mål at Datatilsynet skal delta aktivt i internasjonalt personvernarbeid. I rapporteringsperioden har virksomheten særlig markert seg i saker som gjelder big data, profilering og kommersiell utnyttelse av personopplysninger. Datatilsynet er en pådriver for bedre samarbeid mellom personvern-, konkurranse- og forbrukermyndigheter internasjonalt.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker drift av Datatilsynets løpende oppgaver. Bevilgningen dekker også kostnader til arbeidet med å forberede og gjennomføre nytt personvernregelverk, som skal tre i kraft i 2018.

Budsjettforslag

Det foreslås å videreføre økningen fra 2017 på 7,5 mill. kroner, samt å øke posten med ytterligere 3,5 mill. kroner for å dekke Datatilsynets økte kostnader ved gjennomføring av nytt personvernregelverk. Midlene skal blant annet dekke intern kompetanseutvikling, ekstraordinære informasjonstiltak, utvikling av saksbehandlingsrutiner tilpasset nytt regelverk, utvikling av digitale kommunikasjonsløsninger og økt deltakelse i internasjonalt personvernarbeid.

Inkludert korrigerende av premiebetaling til SPK, avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering, foreslås det en samlet bevilgning på 54,5 mill. kroner på posten.

Kap. 3545 Datatilsynet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Inntekter ved oppdrag	2 627		
	Sum kap. 3545	2 627		

Post 01 Inntekter ved oppdrag

Inntektene er innbetalte overtredelsesgebyrer og tvangsmulkt i forbindelse med overtredelser og unnlattelse av å etterleve personvernregelverket.

Kap. 546 Personvernemnda

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	1 503	1 914	1 927
	Sum kap. 0546	1 503	1 914	1 927

Nemnda har sju medlemmer som er oppnevnt for fire år. Leder og nestleder oppnevnes av Stortinget, mens de øvrige medlemmer oppnevnes av Kongen. I rapporteringsperioden besto Personvernemnda av medlemmer oppnevnt for perioden 2013–2016. Nemnda er sammensatt med varierende kompetanse og er godt rustet til å foreta krevende avveininger mellom personvern og andre viktige samfunnshensyn.

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen dekker lønns- og driftsutgifter til nemndas sekretariat og godtgjørelse til medlemmene.

Personvernemnda hadde 11 møter i meldingsåret. Nemnda ferdigbehandlet 14 av 18 klagesaker som kom inn i 2016, i tillegg til 13 saker fra 2015. Dette er en noe større saksmengde enn

tidligere år. Av de totalt 27 sakene nemnda avgjorde, var fem klager fra privatpersoner, tretten klager fra bedrifter, tre klager fra helseforetak og seks klager fra andre kommunale eller statlige organer. Datatilsynets vedtak ble helt eller delvis omgjort i elleve saker. Antall klager og nemndas omgjøring av Datatilsynets vedtak utgjør likevel en svært liten del av den samlede saksmengden i Datatilsynet. Gjennomsnittlig saksbehandlingstid var fire-fem måneder. Personvernemnda hadde fire uferdige saker ved utgangen av 2016. Nemndas vedtak publiseres på Lovdata og nemndas nettsider.

Sakene som ble behandla i 2016 gjaldt blant annet overvåking i arbeidsforhold, innsyn i opplysninger, internkontroll og bruk av loggdata. Ileggelse av gebyr for brudd på personopplysningsloven var særlig aktuelt i 2016, og i flere av disse sakene endret nemnda overtredelsesgebyret som var ilagt av Datatilsynet.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 1,9 mill. kroner på posten inkludert netto endring som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen og lønns- og prisjustering.

Programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Utgifter under programkategori 13.50 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
550	Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene		1 032 500	776 103	-24,8
551	Regional utvikling og nyskaping	1 402 295	50 000		-100,0
552	Nasjonalt samarbeid for regional utvikling	500 895			
553	Omstillingsdyktige regioner		610 000	585 144	-4,1
554	Kompetansesenter for distrikts-utvikling	28 019	27 649	27 782	0,5
	Sum kategori 13.50	1 931 209	1 720 149	1 389 029	-19,2

Målet med regional- og distriktpolitikken er regional balanse gjennom vekstkraft, likeverdige levekår og bærekraftige regioner i hele landet. En bærekraftig region har en balansert befolkningssammensetning og forvalter menneskelige ressurser og naturressurser for utvikling og verdiskaping nå og i fremtiden. Dette vil legge til rette for å opprettholde hovedtrekkene i bosetningsmønsteret. En vellykket regional- og distriktpolitikk forutsetter innsats på en rekke politikkområder. Blant annet er satsing på samferdsel, skatte- og avgiftslettelser, gode helsetjenester, utdanning, forskning og innovasjon viktig for å få til en god regional utvikling og regional balanse. I tillegg har differensiert arbeidsgiveravgift og inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner stor betydning. Vedlegg 1.1 gir en oversikt over virkemidler under andre politikkområder som enten er begrunnet i distriktpolitiske mål, eller som er særlig viktige for distriktsområder. Samlet foreslår regjeringen å bevilge om lag 41 mrd. kroner til dette, en vekst på om lag 0,2 pst. fra 2017.

Regjeringen foreslår at det bevilges om lag 1,4 mrd. kroner under programkategorien, en reduksjon på vel 300 mill. kroner fra 2017. Regjeringen viser til forslagene om økte bevilgninger til sam-

ferdsel og andre næringsrettede tiltak som vil styrke vekstkraften i hele landet.

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet følger opp helheten i prioriteringer og tiltak som har betydning for regional- og distriktpolitiske mål. Departementet koordinerer regjeringens arbeid med lokalisering av statlige arbeidsplasser og bidrar med dette til å styrke kompetansemiljøer over hele landet. Departementet arbeider også aktivt for at EØS-regelverket for regionalpolitisk offentlig støtte gir handlingsrom for distrikts- og regionalpolitisk innsats.

Fylkeskommunene har, som regionalt folkevalgt nivå, ansvar for å fremme verdiskaping og regional utvikling i sine fylker, og spiller en sentral rolle som regional samfunnsutvikler. Hoveddelen av midlene over programkategori 13.50 overføres til fylkeskommunene. Fylkeskommunene fremmer omstillingsdyktige regioner og omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene. Dette skjer i forpliktende partnerskap med næringslivet og regionale og lokale aktører. Innenfor nasjonale rammer skal fylkeskommunene prioritere innsats ut fra regionale mål og

strategier, inkludert internasjonalt samarbeid mellom regioner. Kommunene har ansvar for å sikre gode levekår og et likeverdig tjenestetilbud lokalt, og skal samtidig være en pådriver for lokal samfunns- og næringsutvikling.

Kompetansesenter for distriktsutvikling (Distriktssenteret) er en støttespiller og rådgiver for helhetlig og bærekraftig utviklingsarbeid i distriktsområder. Senteret skal bidra til å nå regional- og distriktpolitiske mål gjennom å hente inn, systematisere og formidle erfarings- og forskningsbasert kunnskap om lokal samfunnsutvikling.

De nasjonale virkemiddelaktørene Innovasjon Norge, Selskapet for industrivekst SF (Siva) og Norges Forskningsråd (Forskningsrådet) forvalter økonomiske virkemidler i regional- og distriktpolitikken. Innovasjon Norge skal utløse samfunnsøkonomisk lønnsom næringsutvikling basert på regionenes næringsmessige muligheter. Siva skal, gjennom fysisk og organisatorisk infrastruktur, utvikle oppstarts- og innovasjonsmiljøer og bedriftsfellesskap. Forskningsrådet skal arbeide for at næringslivet etterspør mer forskning, forsker mer og at forskningsresultater i større grad blir tatt i bruk. Virkemiddelaktørene samarbeider tett med fylkeskommunene om å fremme omstillingsdyktige regioner og næringsliv.

Departementet har også ansvaret for Merkur, som er et viktig virkemiddel for å sikre tilgang til grunnleggende private tjenester i områder med få innbyggere.

Utviklingstrekk og utfordringer

Strukturelle utfordringer og utviklingstrekk i distriktene

Små arbeidsmarkedsregioner har strukturelle utfordringer på grunn av mindre bredde i næringsstrukturen, små næringsmiljøer, store avstander og mindre markeder. Slike strukturelle ulemper gjør det mer krevende å utnytte ressursene for vekst og verdiskaping, samt å omstille seg når det skjer større endringer i marked, teknologi eller råvaretilgang. Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn er sentralt for å oppnå regional balanse og bærekraftige regioner i alle deler av landet.

Over tid har det vært effektivisering i primærnæringer og industri. Dette har gitt økt produktivitet i disse næringene, men også redusert sysselsetting og lav eller negativ befolkningsvekst i områder dominert av næringene. Samtidig har veksten i arbeidsplasser i tjenesteytende næringer i stor grad kommet i større byregioner. Det siste

tiåret har likevel vekst i råvarebaserte næringer, som petroleum (fram til 2014) og havbruk, og generell velstandsutvikling gitt gode vilkår for næringslivet langs kysten, også utenfor de større byområdene. Regjeringen har bedret rammevilkårene for næringer og bedrifter. Det har bidratt til en positiv utvikling. Lavere kronekurs de siste par årene har også styrket konkurranseforholdene for eksport og reiseliv.

Gode vilkår for mange distriktsnæringer har gitt økt etterspørsel etter arbeidskraft i distriktene, som i stor grad har blitt dekket ved innvandring. Resultatet er befolkningsvekst i mange distriktskommuner. De to siste årene har innvandringen til Norge og befolkningsveksten i sentrale strøk avtatt, men i distriktskommuner har innvandringen holdt seg stabil. I 2013 hadde 149 distriktskommuner vekst i folketallet, i 2016 var det økt til 154 distriktskommuner. Befolkningsframskrivninger antyder at befolkningsveksten i distriktskommuner vil fortsette, men med en økende andel eldre. Fødselstallene har falt. Selv med forventet innvandring vil det bli færre personer i arbeidsfør alder i 2030, jf. Meld. St. 18 (2016-17) *Berekraftige byar og sterke distrikt*. Konkurransen om arbeidskraften vil bli større.

Mange lokalsamfunn opplever utfordringer med å skaffe riktig kompetanse og arbeidskraft til bedrifter og offentlige tjenester. Flere kommuner i mindre arbeidsmarkeder har i tillegg små administrasjoner og begrensede ressurser til offensive satsinger (Østlandsforskning 2016). Dette kan gi liten kapasitet til å fremme inkluderende livs- og bomiljøer som tiltrekker seg, beholder og utvikler kompetanse.

Bedrifter i distriktsområder har ofte mindre tilgang på privat risikokapital enn bedrifter i mer sentrale strøk. Det skyldes blant annet lange avstander, og dermed dårligere tilgang på informasjon for investorer og banker (Menon 2015). I tillegg kan risikoen oppleves som høy fordi annenhåndsverdien på pant er lav, for eksempel for eiendom, bygg og maskiner (Menon 2013).

I områder med få innbyggere, kan et svakt kundegrnlag også gjøre det utfordrende å få til lønnsom drift av dagligvarebutikken og andre grunnleggende tjenester som er viktig for bosetting.

Distriktsutfordringene er mer framtrødende i Nord-Norge sammenlignet med resten av landet, for eksempel tilgang på risikokapital. Det er nå en positiv utvikling innen flere næringsgrener i Nord-Norge.

Utfordringer for regional konkurransekraft

Evne til å respondere på endringer i markedet og kapasitet til omstilling er vesentlig for å lykkes i konkurransen på lang sikt. Dette er avgjørende for at den enkelte region får en bærekraftig utvikling og at vi får regional balanse i landet som helhet.

Regionalpolitikken skal legge til rette for vekst og utvikling i hele Norge ved at hver region realiserer sitt potensial. Politikken skal ta utgangspunkt i regionale muligheter, basert på lokalt kjennskap og initiativ.

Over halvparten av foretakene i næringslivet utfører innovasjonsaktiviteter. Det er like mye som næringslivet i de andre nordiske landene. Alle norske regioner skårer godt på innovasjon og graden av innovasjonsaktivitet er relativt jevnt fordelt mellom regionene.⁶ Dette er en styrke for landet og en indikasjon på omstillingsdyktige regioner. Samtidig er næringslivets investeringer i forskning og utvikling som andel av BNP lavere i Norge enn både EU og de øvrige nordiske landene.⁷

⁶ Regional Innovation Scoreboard 2017

⁷ Det norske forsknings- og innovasjonssystemet 2016 (indikatorrapporten)

Bedrifter og næringsmiljøer i ulike regioner har ulike rammer for vekst- og omstilling, som variasjoner i tilgang på relevante samarbeidspartnere, kunnskap og kompetent arbeidskraft. Utfordringene og potensialene varierer derfor både mellom landsdeler, byer og fylker. For eksempel er tilgang på nok og kompetent arbeidskraft en utfordring for bedrifter i flere deler av landet, og spesielt i Nord-Norge. Innsats for å møte utfordringene og utnytte mulighetene skal, sammen med nasjonalt og internasjonalt samarbeid, fremme innovasjon og omstillingsevne og legge til rette for økt variasjonen i næringsstrukturen i regionene.

Næringsmiljøer og verdikjeder i Norge består av bedrifter og aktører med ulik kapasitet eller kultur for å samarbeide om markedsforståelse, innovasjon, kompetansetilbud, infrastruktur og forskning. I mange regioner kan økt samhandling mellom by og omland og over landegrensene bidra til å utnytte potensialet for økonomisk vekst i hele regionen.

Enkelte steder opplever nedleggelse, store nedbemanninger eller vedvarende høy ledighet. Det gir negative ringvirkninger for enkeltmennesker og lokalsamfunnet over tid. Særlig små arbeidsmarkeder med sårbare næringsmiljøer og få pendlingsmuligheter kan oppleve behov for omstillingsprogram.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.10 Mål for programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk

Hovedmål	Delmål
1. Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene	1.1. Et verdiskapende næringsliv i områder med spredt bosetting og store avstander 1.2. Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn i områder med særlige distriktsutfordringer 1.3. Tilgang til grunnleggende private tjenester i områder med få innbyggere
2. Omstillingsdyktige regioner	2.1. Velfungerende næringsmiljøer og tilgang til relevant kompetanse 2.2. Økonomisk vekst og samarbeid i byregioner og over landegrensene 2.3. Nye arbeidsplasser i områder rammet av vesentlig reduksjon i sysselsetting

Målene ble endret i Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. For å gi en mer sammenhengende og helhetlig beskrivelse av regjeringens politikk og resultater, har departementet valgt å legge de nye målene til

grunn for videre omtale av rapportering for 2016. Departementet anser at rapporteringen gir et dekkende bilde av oppnådde resultater i henhold til tidligere målstruktur.

Hovedmål 1 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene

Regjeringen vil bidra til langsiktig omstillingsevne i distriktene gjennom innsats for et verdiskapende næringsliv, inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn og tilgang til grunnleggende private tjenester.

Rapport, strategier og tiltak

I 2016 ble det gitt tilsagn om 1 244 mill. kroner til tiltak som sorterer under nytt hovedmål 1. I 2017 er det bevilget 1 110 mill. kroner til poster under hovedmål 1. I 2018 foreslås det til sammen 804 mill. kroner til poster under dette målet, tilsvarende 58 pst. av bevilgningen under programkategori 13.50. Samlet innebærer budsjettforslaget en prioritering av bedrifts- og næringsrettede tiltak.

Et verdiskapende næringsliv i områder med spredt bosetting og store avstander

God infrastruktur er avgjørende for å binde markeder og lokalmiljøer sammen. Regjeringens sterke satsing på bygging av vei, jernbane og andre transporttiltak styrker vekstkraften i hele landet. I områder med spredt bosetting og store avstander vil en kombinasjon av generelle vekstfremmende skattelettelser og målrettede låne- og tilskuddsordninger utløse gode innovasjons- og investeringsprosjekter. Utvikling av nye forretningsområder er risikofylt. Tilgang på lån, garantier og tilskudd kan redusere risiko når bedriftene investerer i nye produksjonslinjer, utvikler nye markeder, oppdaterer nødvendig kunnskap mv. Innovasjon Norges distriktsrettede låne-, garanti- og tilskuddsordninger har gitt gode resultater, blant annet i form av verdiskaping og sysselsetting hos de bedriftene som mottar støtte. Se rapportering under kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene.

Næringshagene tilbyr bedrifter et miljø og tjenester som legger til rette for vekst og fornying og dermed bedre utviklingsmuligheter. Næringshageprogrammet har gode resultater på omsetning, sysselsetting og verdiskaping. Se rapportering under kap. 550, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene.

Gründervirksomhet tilfører arbeidsplasser i små arbeidsmarkeder og kan samtidig øke tilgangen på tilbud og tjenester i lokalsamfunnet. Mentortjenesten bidrar til at gründere får økt kunnskap om bedriftsutviklingsprosessen. Se rapporte-

ring under kap. 550, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene.

Mange næringsmiljøer i distriktene er basert på fornybare ressurser. Det ressursbaserte næringslivet byr på både vekst og innovasjon, og gir vesentlige bidrag til den nasjonale verdiskapingen. Bioraffineringsprogrammet har resultert i flere prosjekter innen biobasert foredling. Nesten halvparten av alle prosjektene og tilsagnsbeløpene har vært innenfor det distriktpolitiske virkeområdet. Fokus på utnyttelse av lokale råvarer gjør at programmet direkte og indirekte har en særlig relevans for næringsutvikling i distriktene. Se rapportering under kap. 550, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene.

Innovasjon Norge og Siva skal vurdere søknader etter kvalitet. Innenfor disse rammene, er det for kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene og post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene et mål at minst 40 pst. av virkemidlene skal nå fram til bedrifter med kvinnelig leder eller eier. I 2016 var 29 pst. av tilsagnsbeløpene og 37 pst. av Innovasjon Norges tilsagn fra departementet kvinnerettede. Andelen målbedrifter med kvinner i ledende stillinger i Sivas næringshageprogram var 35,4 pst. i perioden 2013 til 2016. Det er en økning på 6,3 pst. fra 2013 til 2016.

Regjeringen foreslår til sammen 583,4 mill. kroner til de bedriftsrettede låne- og tilskuddsordningene i distriktene, Næringshageprogrammet, Mentortjenesten for gründere og Bioraffineringsprogrammet.

Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn i områder med særlige distriktsutfordringer

For å stimulere utviklingen av lokalsamfunn, kreves det bidrag fra mange aktører. Innbyggere, lag, foreninger, organisasjoner og lokalt næringsliv er de viktigste aktørene. Videre er kommunene og inntektssystemet for kommunene viktig for å tilby innbyggere og næringslivet gode tjenester. I tillegg er det satt av midler over kap. 550, post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn til utviklingsaktiviteter som skal bidra til inkludering av tilflyttere, mindre sårbare næringsmiljøer og å styrke kommunens evne til å planlegge og gjennomføre utviklingstiltak.

Prioriterte innsatsområder i 2016, fra fylkeskommunene og kommunale næringsfond, var blant annet profileringstiltak for turisme og besøkende, transportinfrastrukturtiltak, planlegging eller fysisk oppgradering av sentrumsområder, parker og grøntareal. Se rapportering under kap.

550, post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn.

I 2018 foreslås det 154,4 mill. kroner til å videreføre fylkeskommunenes arbeid for å fremme inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn.

Det foreslås 27,8 mill. kroner til Kompetansesenter for distriktsutvikling.

Tilgang til grunnleggende tjenester i områder med få innbyggere

Merkur-programmet skal bidra til å opprettholde og videreutvikle tilbudet av dagligvarebutikker i områder med små markeder. I programmet vektlegges det også å utvikle tilleggstjenester som øker dagligvarebutikkens lønnsomhet og styrker det samlede tjenestetilbudet for befolkningen. Merkurbutikkene har gode resultater på omsetningsutvikling for dagligvarebutikker i områder med små markeder. Bevilgningen til Merkur-programmet på om lag 38 mill. kroner foreslås videreført i 2018. Se kap. 550, post 73 Merkur-programmet.

Hovedmål 2 Omstillingsdyktige regioner

Regjeringen vil legge til rette for omstillingsdyktige regioner. Innsatsen skal i hovedsak rettes mot utvikling av velfungerende næringsmiljøer og økt tilgang til relevant kompetanse i næringslivet. Videre er innsatsen rettet mot styrket vekst og samarbeid i byregioner og over landegrensene, og etablering av nye arbeidsplasser i områder rammet av vesentlig reduksjon i sysselsettingen.

Rapport, strategier og tiltak

I 2016 ble det gitt tilsagn om 680 mill. kroner til tiltak som sorterer under nytt hovedmål 2. I 2017 er det bevilget 610 mill. kroner til poster under hovedmål 2. Regjeringen foreslår for 2018 tilsammen 585 mill. kroner til poster under dette målet, som er 42 pst. av bevilgningen under programkategori 13.50. Den største delen av innsatsen under hovedmål 2 (67 pst.) foreslås innrettet mot næringsmiljø og kompetansetilgang.

Velfungerende næringsmiljøer og tilgang til relevant kompetanse

Velfungerende regionale næringsmiljøer er en viktig forutsetning for at omstillingsdyktige regioner skal realisere sitt verdiskapingspotensial for en størst mulig samlet nasjonal verdiskaping. Velfungerende næringsmiljøer er innovative og interna-

sjonalt orienterte miljøer med bedrifter som er samarbeidsorienterte og omstillingsdyktige.

Klyngeprogrammet, Bedriftsnettverk og Inkubatorprogrammet viser gode resultater over tid. De bidrar til innovasjon, verdiskaping og økt nasjonalt og internasjonalt samarbeid mellom bedrifter og mellom bedrifter og forskningsmiljøer. Se rapportering under kap. 553, post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer.

Fylkeskommunene skal mobilisere og legge til rette for utvikling av regionens næringsmiljøer og tilbud av næringsrelevant kompetanse. Innsats for kompetanseutvikling skal bidra til å avklare kompetansebehov, tilrettelegge for etter- og videreutdanning og til utvikling av spesifikke utdannings-tilbud. Se omtale under kap. 553, post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse.

Regjeringen foreslår 392 mill. kroner i 2018 på poster som sorterer under dette delmålet, en økning på 16 mill. kroner fra saldert budsjett for 2017. Økningen skal gå til gjennomføring av tre tiltak i Nordområdestrategien, til Klyngeprogrammet og til Bedriftsnettverk i regi av Innovasjon Norge, se kap. 553, post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse og post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer. De tre tiltakene i Nordområdestrategien er leverandørutvikling for økt verdiskaping i nordnorske bedrifter, mobilisering av bedrifter til økt bruk av FoU og kompetanseutvikling av ansatte i næringslivet gjennom etter- og videreutdanning. Målet er at disse tre tiltakene samlet sett skal bidra til flere konkurransedyktige leverandørmiljøer. Programmet Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION) i regi av Forskningsrådet er nytt fra 2017 og foreslås videreført i 2018.

Økonomisk vekst og samarbeid i byregioner og over landegrensene

Samarbeid i regioner og over landegrensene gir viktig tilgang til kompetanse og ressurser for å nå målet om omstillingsdyktige regioner.

Utviklingsprogrammet for byregioner ble startet i 2014. Se rapportering under kap. 553, post 76 Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid. 2017 var siste bevilgningsår og programmet avsluttes våren 2018.

Interreg bidrar til samarbeid om forskning og innovasjon, økt konkurransekraft i små og mellomstore bedrifter, transport, miljø og klima. Deltagelsen fremmer en aktiv norsk europapolitikk og ivaretar norske interesser i EUs regionalpoli-

tikk. Evalueringer, blant annet fra Nordlig Periferiprogrammet 2007–2013, viser resultater som økt tilgang til tjenester, redusert energiforbruk, økt konkurransekraft for næringslivet, forretningsutvikling og jobbskaping. Evalueringer i EU-regi viser at deltakelse bidrar til å trygge jobber, etablere bedrifter og at bedrifter i deltakerregionene tar i bruk ny teknologi. For nærmere rapportering, se kap. 553, post 63 Grenseregionale Interreg-program og post 76 Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid. Samtidig viser evaluering av EU-programmer at resultatene fra kommuner er varierende, og at en del kommuner mener deltakelse er for tids- og kapasitetskrevende (NIBR 2015:19).

Norge har inngått avtaler om deltakelse i Interreg på om lag 700 mill. kroner for perioden 2014–2020, med forbehold om Stortingets godkjenning. Den statlige norske finansieringen av Interreg-programmene Sverige-Norge, Øresund-Kattegat-Skagerrak, Botnia-Atlantica, Østersjøen, Nordsjøen og Interreg Europa ble redusert ift. opprinnelige avtaler i 2017. URBACT mottar ikke lenger statlig norsk finansiering. Bevilgningen ble i 2017 redusert med 28,6 mill. kroner til 80 mill. kroner. Regjeringen foreslår å videreføre Interreg-programmene på 2017-nivået, med til sammen 81,3 mill. kroner.

Nye arbeidsplasser i områder rammet av vesentlig reduksjon i sysselsetting

Målet med omstillingsarbeidet er å bidra til etablering av nye arbeidsplasser ved å styrke næringsgrunnlaget i kommuner og regioner som opplever stor nedgang i sysselsettingen. Innovasjon Norge rapporterer at omstillingsprosjektene, hvor de har vært engasjert av fylkeskommunene, sikret og skapte nesten 660 arbeidsplasser i 2016, se rapportering under kap. 553, post 65 Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet.

Regjeringen foreslår 112 mill. kroner til omstillingsprogrammer i 2018.

I sammenheng med den planlagte nedleggelsen av flybasen på Andøya har Andøy kommune fått til sammen 35 mill. kroner til omstillingsarbeid i 2017. I 2018 foreslår regjeringen 10 mill. kroner i ekstraordinære omstillingsmidler til Andøy kommune. Regjeringen vil bidra med ytterligere 50 mill. kroner, utover forslaget i budsjettet for 2018, til omstilling i Andøy kommune. Det vises også til at bevilgningen til Nasjonalt senter for romrelatert opplæring (NAROM) ble økt med 6,6 mill. kroner til totalt 15 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017.

Regjeringen legger til grunn at også Nordland fylkeskommune bidrar med ressurser til omstillingsarbeidet.

Lokalisering av statlige arbeidsplasser

Plan for lokalisering av statlige arbeidsplasser ble lagt fram 17. februar 2017 som vedlegg til Meld. St. 18 (2016–2017) *Bærekraftige byar og sterke distrikt*. Der ble det redegjort for videre arbeid med lokalisering. Det overordnede målet for planen er å skape en mer balansert lokalisering av statlige arbeidsplasser i hele landet, samtidig som det sikres god kvalitet i de statlige tjenestene, effektiv bruk av fellesskapets ressurser og en forsvarlig omstilling for de som berøres.

Stortinget skal varsles om resultatene av arbeidet med planen for lokalisering av statlige arbeidsplasser. Så langt er det besluttet at:

- Det nye investeringsselskapet Fornybar AS skal lokaliseres til Stavangerområdet.
- Sekretariatet for den nye Diskrimineringsnemnda skal lokaliseres til Bergen.
- Det skal etableres ti nye årsverk i Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) i Leikanger.
- Fylkesmennenes fellesadministrasjon (FMFA) skal etableres i Arendal.
- Om lag 20 stillinger skal flyttes fra Norges vassdrags- og energidirektorat sentralt til etatens ulike regionkontorer.
- Fredskorpset skal flyttes til Førde.
- Sekretariatene for foreldreutvalgene for grunnskolen og barnehagene skal flyttes fra Oslo til Bø i Telemark.
- Kompetanse Norge skal flytte ti årsverk fra Oslo til Tromsø.
- En rekke eksisterende oppgaver og enheter i høyere utdannings- og fagskolesektorene samles i tre nye forvaltningsorganer. Disse skal flytte til sammen om lag 20 årsverk ut av Oslo.
- Utdanningsdirektoratet, direktoratet for barnehage, grunnopplæring og IKT skal flytte inntil 20 årsverk ut av Oslo.

Det gjenstår arbeid knyttet til Landbruksdirektoratet, Husbanken, Bioteknologinemnda og det skal foretas en utredning vedrørende en eventuell omlokalisering av Polithøgskolen, i tråd med retningslinjene for lokalisering av statlige arbeidsplasser.

Totalt har regjeringen fattet vedtak om nyetablering av statlige virksomheter utenfor Oslo, og flytting av statlige arbeidsplasser fra Oslo, som summerer seg til over 700 arbeidsplasser. I perioden 2009–2013 ble det flyttet ut og nyeta-

blert om lag 240 statlige arbeidsplasser utenfor Oslo.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortingssesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 1103, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen redegjøre for konsekvensene av endringene i kompensasjonsordningen etter bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift for næringslivet i distriktene.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* og Innst. 401 S (2016–2017).

Fra 2004 ble ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift lagt om, etter endringer i EU/EØS-regelverket for regionalstøtte. Endringene medførte at en del kommuner fikk økt arbeidsgiveravgift. Regjeringen innførte fra samme tidspunkt kompenserende tiltak slik at omleggingen skulle være om lag provenynøytral for de kommunene som fikk økt arbeidsgiveravgift. En del av dette var ordningen med næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift over daværende Kommunal- og regionaldepartementets budsjett. Tilskuddet ble forvaltet av fylkeskommunene, til utvikling av nærings-

liv og arbeidsplasser i de berørte områdene. Kompensasjonsordningen ble avvirket i 2017.

De siste tre årene har i størrelsesorden 35-40 pst. av midlene gått til infrastrukturtiltak, herunder bredbånd/IKT, vannforsyning og tilrettelegging av kommunale næringsareal. Videre har i underkant av 20 pst. av midlene gått til prosjekter via ordninger i Innovasjon Norge. Det har også blitt gitt tilsagn til kompetanseutviklingstiltak og tiltak som skal stimulere til bolyst og stedsutvikling. Kompensasjonsordningen har kommet et fåtall kommuner til gode. Bodø og Tromsø har fått den største andelen av midlene.

Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift var en indirekte kompensasjonsordning, som i hovedsak har gått til offentlige investeringer. Det gjør det krevende å redegjøre for konsekvensene av endringene i kompensasjonsordningen etter bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift for næringslivet i distriktene. De fysiske investeringene er nå gjennomført og vil ha positive effekter også framover.

Næringslivet vil med en avvikling etter 2017 være indirekte kompensert gjennom en periode på 14 år. Dette er lang tid for en kompensasjonsordning. Næringslivet har hatt god tid til å tilpasse seg avgiftsnivået.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet anser at vedtaket er fulgt opp.

Kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
62	Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, <i>kan nyttes under kap. 550, post 64</i>		519 200	487 714
64	Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, <i>kan nyttes under kap. 550, post 62</i>		373 000	154 420
66	Forenkling av utmarksforvaltning – forsøksordning, <i>kan overføres</i>		8 000	
70	Bedriftsrettede programmer i distriktene		95 000	95 662
73	Merkur-programmet, <i>kan overføres</i>		37 300	38 307
	Sum kap. 0550		1 032 500	776 103

I 2017 ble budsjettstrukturen lagt om, ved at nye kapitler følger nye hovedmål. Kap. 550 følger hovedmål 1 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene og kap. 553 følger hovedmål 2 Omstillingsdyktige regioner. Se målene i tabell 6.10.

Fylkeskommunene har adgang til å omdisponere mellom post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene og post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn under kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene. Fylkeskommunene har også adgang til å omdisponere mellom post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, post 63 Grenseregionale Interreg-program og post 65 Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet under kap. 553 Omstillingsdyktige regioner. Adgangen til omdisponering gir fylkeskommunene fleksibilitet til å prioritere innenfor henholdsvis hovedmål 1 og hovedmål 2.

Post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, kan nyttes under kap. 550, post 64

Posten omfatter investeringstilskudd, bedriftsutviklingstilskudd, distriktsrettede risikolån og garantier og distriktsrettet etablerertilskudd. Midlene delegeres til fylkeskommunene, som legger strategier og føringer for bruken av midlene i samarbeid med de regionale partnerskapene. Midlene forvaltes av Innovasjon Norge. Ordningene kommer i tillegg til, og må ses i sammenheng med, landsdekkende etablerertilskudd, innovasjonslån og garantier over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett.

Mål for ordningene

Målet for alle ordningene er å bidra til et verdiskapende næringsliv i områder med spredt bosetting og store avstander. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter og entreprenører innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.⁸ Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 1 og delmål 1.1 for programkategori 13.50.

⁸ Virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte er fastsatt av departementet og godkjent av ESA i henhold til EUs retningslinjer for regionalstøtte.

Kriterier for måloppnåelse

De viktigste kriteriene for måloppnåelse for alle ordningene er verdiskaping⁹, sysselsetting, nyskaping og omstilling. Det legges vekt på at innsatsen skal gi positive ringvirkninger for det lokale samfunnet og næringsmiljøet.

Tildelingskriterier

Distriktsindeksen¹⁰ brukes til fordeling av midlene mellom fylkeskommunene innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. Kommunene i Nord-Norge, kommunene i Tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms, samt de kommunene som ligger lavt på distriktsindeksen, vektet ekstra i fordelingen. Bevilgningen kan bare brukes innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.

Innovasjon Norges bidrag skal avlaste risiko og være utløsende for at bedriftsprosjekter blir gjennomført.

Distriktsrettede risikolån kan gis til toppfinansiering av antatt lønnsomme investerings- og utviklingsprosjekter som er vanskelig å finansiere i det private kredittmarkedet. Lånene kan innvilges både til nyetableringer og etablerte bedrifter.

Distriktsrettede garantier for driftskreditt og unntaksvis risikolån gis også til bedrifter som mangler pantesikkerhet for lånefinansiering i bank.

Investeringstilskudd kan gis til fysiske investeringer som for eksempel produksjonslokaler eller produksjonsutstyr.

Bedriftsutviklingstilskudd kan gis til rådgivningstjenester, kompetansetiltak og tilskudd til forprosjekter. Fylkeskommunene kan velge om de vil gi en profil på tilskuddet i form av satsing på eksempelvis kvinner, gründere, kompetanse eller mobilisering til vekst og internasjonalisering.

Distriktsrettet etablerertilskudd kan gis til etablerere i oppstartsfasen. Tilskudd kan også gis til fellestiltak for grupper av etablerere, for eksempel etablererveiledning.

⁹ Verdiskaping (bruttoprodukt) beskriver verdiøkningen eller tilleggsverdien som en bedrift gir et produkt eller tjeneste. For å måle verdiskaping har Innovasjon Norge benyttet selskapets resultat før renter, skatter, avskrivninger korrigerert for opp-/nedskrivninger (EBITDA) pluss lønn.

¹⁰ Distriktsindeksen er sammensatt av et sett indikatorer som gjenspeiler forutsetninger for utvikling og den faktiske utviklingen i kommunene. Indeksen er særlig knyttet til geografi, demografi, arbeidsmarked og levekår. De strukturelle forholdene er vektet høyere enn den faktiske utviklingen.

Rapport

I 2016 ga Innovasjon Norge 1 051 tilsagn for 416,6 mill. kroner i form av investeringstilskudd, bedriftsutviklingstilskudd og distriktsrettet etablerertilskudd over kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling. I tillegg ble det gitt tilsagn om 40,9 mill. kroner over kap. 551, post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift til disse ordningene. Det ble gitt 136 distriktsrettede risikolån og garantier for til sammen 291,5 mill. kroner. Tapsfondsavsetninger for lån og garantier var på 73,3 mill. kroner. Administrasjons- og gjennomføringskostnader for ordningene var i 2016 på 46 mill. kroner.

Analysen fra Statistisk sentralbyrå (SSB) viser at de bedriftsrettede låne- og tilskuddsordningene i distriktene utløste om lag det firdobbelte i annen kapital til prosjektene i 2016.

Bedriftene som har fått et tilskudd eller lån finansiert av de bedriftsrettede låne- og tilskuddsordningene i distriktene, har gjennomsnittlig 5,7 prosentpoeng høyere vekst i verdiskaping sammenliknet med tilsvarende bedrifter som ikke har mottatt støtte. Dette er på nivå med effektene av Innovasjon Norges andre oppdrag. Det viser at prosjektene er gode selv om bedriftene er lokalisert i områder med store avstander og tynne næringsmiljøer.

Bedrifter som har mottatt tilskudd eller lån fra de bedriftsrettede låne- og tilskuddsordningene i distriktene har gjennomsnittlig 5,8 pst. høyere vekst i antall ansatte enn sammenlignbare bedrifter. Nivået varierer mellom ordningene, fra 1,8 prosentpoeng for distriktsrettet bedriftsutviklingstilskudd til 6,7 prosentpoeng for distriktsrettet etablerertilskudd.

Nyskaping måler Innovasjon Norge ved å vurdere graden av innovasjon i prosjektet. Over 50 pst. av de finansierte prosjektene skaper noe som er nytt nasjonalt eller internasjonalt og altså ikke bare regionalt eller lokalt. Nivået varierer mellom ordningene, fra 53 pst. for distriktsrettede risikolån til 73 pst. for distriktsrettet etablerertilskudd.

97 pst. av tilsagnsbeløp for risikolån og garantier ble gitt til prosjekter der risiko ble vurdert som normal eller høy. Andelen prosjekter med høy risiko ble redusert fra 35 pst. i 2015 til 25 pst. i 2016. Den utløsende effekten av tilsagnene har økt siden 2010. I 2015 og 2016 var det hhv. 74 pst. og 73 pst. av mottakerne som oppga at støtten i høy grad var utløsende for at prosjektet ble gjennomført.

Alle distriktsrettede risikolån og garantier og investeringstilskudd ble gitt innenfor virkeområdet for investeringsstøtte i 2016. 77 pst. av tilskuddene ble gitt innenfor dette området. Fra 2017 skal alle midlene gis i virkeområdet for investeringsstøtte.

Budsjettforslag

Det foreslås en reduksjon på 31,5 mill. kroner til 487,7 mill. kroner. Den foreslåtte bevilgningen inkluderer administrasjons- og gjennomføringskostnader for Innovasjon Norges forvaltning av ordningene.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, kan nyttes under kap. 550, post 62

Midlene forvaltes av fylkeskommunene, som selv velger hvordan de organiserer arbeidet. De kan delegere forvaltningen til andre aktører, som kommuner og regionråd. Fylkeskommunene kan utarbeide egne tilskuddsordninger, finansiere prosjekt/program i egen regi, medfinansiere nasjonale program og unntaksvis tildele enkelttilskudd.

Mål for ordningene

Målet for ordningen er inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn i områder med særlige distriktsutfordringer. Innsatsen skal særlig bidra til: 1) inkludering av tilflyttere i kommunene, 2) mindre sårbare næringsmiljøer og 3) å styrke kommunens evne til å planlegge, mobilisere, samarbeide om og gjennomføre utviklingstiltak. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 1 og delmål 1.2 under programkategori 13.50.

En del av midlene kan settes av til kommunale og regionale næringsfond. Målet for kommunale og regionale næringsfond er å utvikle og legge til rette for lokalt næringsliv.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse er økt sysselsetting, at lokalsamfunn beholder tilflyttere, flere relevante søkere til ledige stillinger, samt økt samarbeid mellom lokale aktører og sektorer, herunder eventuell privat kapital, frivillig innsats og andre offentlige midler.

Tildelingskriterier

Distriktsindeksen brukes til fordeling av midlene mellom fylkeskommunene, og tar utgangspunkt i de 220 svakeste kommunene på indeksen. Fordeelingen gjøres med en vektning der fylkeskommunene får et større beløp pr. innbygger i kommuner med størst distriktsutfordringer.

Bevilgningen skal benyttes til prosjekter i områder med særlige distriktsutfordringer. Fylkeskommunene vurderer, ut fra lokale forhold, hvilke områder som har særlige distriktsutfordringer. Vurderingen gjøres med utgangspunkt i geografiske kjennetegn, befolkningssammensetning, arbeidsmarkedsutvikling og levekår. Virkemiddelinnsetningen skal bidra til resultater i områder med særlige distriktsutfordringer og til å styrke den regionale balansen innen fylket. I vurderingen av prosjekter skal følgende egenskaper ved tiltakene vektlegges:

- Klare mål og forventede resultater, samt potensiale i prosjektet.
- God lokal forankring, det vil si at prosjektene er en del av oppfølgingen av strategier og planer.
- Tverrsektorielt samarbeid, der en samler ressurser for størst mulig samfunns-effekt.
- Tiltakene skal bidra til kunnskapsbygging og informasjonsdeling lokalt, regionalt og nasjonalt.

Fylkeskommunene skal ikke selv gi støtte til investerings- og utviklingsprosjekt i enkeltbedrifter eller til etablerere dersom Innovasjon Norge tilbyr slike tjenester regionalt.

Oppfølging og kontroll

Fylkeskommunene skal følge opp at tilskudd er brukt iht. tilskuddsbrev. Prosjektene følges opp og vurderes regionalt. Rapportering og dokumentasjon av resultatene må tilpasses innretning og størrelsen på prosjektene. I mindre prosjekter vil rapporteringen være knyttet til aktiviteter. I prosjekter med finansiering fra flere aktører, der det kommer mer enn 500 000 kroner fra post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, vil departementet be fylkeskommunene om å rapportere på forventede virkninger av tiltaket på sikt.

For alle prosjekter skal fylkeskommunene rapportere hvor mye midler som blir utløst fra andre finansieringskilder med bidrag fra posten. Distriktssenteret skal bidra til kunnskapsbygging og erfaringsformidling mellom aktører lokalt og regionalt.

Rapport

Posten er ny i 2017. I 2016 var om lag 578 mill. kroner (37 pst.) av bevilgningen over tidligere kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift rettet mot ulike tiltak som bidrar til inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn.

Det ble gitt 436 mill. kroner i tilsagn fra fylkeskommuner, kommuner og regionråd, utenom kommunale og regionale næringsfond. De høyest prioriterte områdene var: verdiskapingstiltak (15 pst.), transportinfrastrukturtiltak (14 pst.), profileringstiltak for turisme og besøkende (14 pst.), utvikling av lokale og regionale kultur- og idrettstilbud/arrangementer (12 pst.), samt planlegging og/eller gjennomføring av fysisk oppgradering av sentrumsområder, parker og grøntareal (11 pst.).

Det ble gitt 142 mill. kroner i tilsagn fra kommunale og regionale næringsfond. Midlene har i hovedsak gått til direkte bedriftsstøtte (51 pst.), profileringstiltak for turisme, bedrifts- og næringsmiljøer mv. (12 pst.) og kunnskapsutvikling for bedrifts- og næringsmiljøer (6 pst.).

En evaluering av kommunale næringsfond (KNF) i Hedmark viser at støtten i stor grad er avgjørende for realiseringen av både bedriftsrettede- og tilretteleggende prosjekter og bidrar til å komplementere virkemiddelapparatet (Oxford Research 2016). Mange av bedriftene som har mottatt tilsagn fra KNF er levebrødsbedrifter der ambisjonen ikke er å vokse, men snarere å sikre bedriftens overlevelse.

Det 5-årige programmet Verdiskaping og næringsutvikling i fjellområdene (Fjellprogrammet) har årlig blitt tildelt 10 mill. kroner i 2013–2017. Oppland fylkeskommune har hatt forvaltningsansvaret for programmet. Hovedmålet var å styrke grunnlaget for næringsutvikling og verdiskaping i fjellområdene, gjennom kompetanse- og nettverksbygging, entreprenørskap og innovasjon i næringslivet. I 2016 ble ti prosjekter innvilget til sammen 9,6 mill. kroner, under temaet ungdom og entreprenørskap. Midlene ble fordelt på kompetanseutvikling (19 pst.), nettverk (42 pst.) og entreprenørskap (39 pst.) Programmet vil bli evaluert.

Budsjettforslag

Det foreslås en reduksjon på 218,6 mill. kroner til 154,4 mill. kroner. Alle forvaltere kan bruke inntil

5 pst. av midlene de selv forvalter til å dekke egne administrasjons- og gjennomføringskostnader.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Innenfor rammen økes tildelingen til Buskerud fylkeskommune med 1 mill. kroner. Midlene skal gå til Hallingdal regionråd, for å støtte deres arbeid med utvikling av et kompetansemiljø for reiseliv. Regjeringen tar sikte på å videreføre bevilgningen som en treårig satsing.

Post 66 Forenkling av utmarksforvaltning – forsøksordning, kan overføres

Departementet satte i 2016 i gang en femårig forsøksordning for kommuner som ønsker å forenkle utmarksforvaltningen, med mål om å styrke kommunenes førstelinjetjeneste og utøvelse av myndighet i utmarksforvaltningen. Prosjektene skal gi økt verdiskaping basert på utmarkas ressursgrunnlag, og bidra til erfaringer som gir grunnlag for varige forenklingstiltak i utmarksforvaltningen. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 1 og delmål 1.2 under programkategori 13.50.

Det har vært få søkere til ordningen. I 2016 ble det tildelt 450 000 kroner til forenkling av utmarksforvaltningen i Åfjord kommune. Departementet utvidet ordningen i 2017, fra å gjelde alle kommuner som hadde søkt om kommuneslåing, til at alle kommuner kunne søke.

På grunn av liten interesse og fortsatt få søkere, foreslår departementet å avslutte forsøksordningen fra og med 2018. Det foreslås derfor ikke bevilgning på posten i 2018.

Post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene

Posten dekker Næringshageprogrammet, Bioraffineringsprogrammet og Mentortjenesten for gründere. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 1 og delmål 1.1.

Næringshageprogrammet

Departementet har delegert forvaltningen til Siva, som er nasjonal operatør for Næringshageprogrammet. En næringshage tilbyr utviklingsorienterte bedrifter tilgang til felles lokaler, kompetanse, nettverk og et faglig og sosialt fellesskap.

Mål for ordningen

Målet for Næringshageprogrammet er å bidra til økt verdiskaping, hovedsakelig i virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. Næringshagene skal gi positive ringvirkninger til lokalt samfunn og næringsmiljø. Målgruppen er i hovedsak kunnskapsbedrifter.

Kriterier for måloppnåelse

De viktigste kriteriene for måloppnåelse i Næringshageprogrammet er vekst i omsetning og sysselsetting i bedriftene som inngår i programmet.

Tildelingskriterier

Siva tildeler midler til næringshageselskapene som benyttes til utviklingsaktiviteter for bedriftene som inngår i næringshagene. Utviklingsaktiviteter dreier seg i hovedsak om å 1) tilby rådgivning til bedriftsutvikling, som for eksempel utvikling av forretningsideer, markedsplanlegging, nettverksbygging og internasjonalisering, 2) tilrettelegge for kompetanse, nettverk og infrastruktur og 3) koble bedrifter til relevante forskningsmiljø, investeringsmiljø og offentlig virkemiddelapparat. På sikt er det et mål om at alle næringshagene skal ligge innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. Næringshageselskapene har det operative ansvaret for aktivitetene. Siva har fra 2017 innført en finansieringsmodell som belønner de miljøene med størst potensial og god måloppnåelse.

Oppfølging og kontroll

Næringshageprogrammet er evaluert i 2017 (SNF 2017), se omtale nedenfor, og det legges opp til en sluttevaluering i 2020.

Rapport

Det ble bevilget 85,5 mill. kroner til Næringshageprogrammet og Inkubatorprogrammet i 2016. Siva kunne i 2016 selv disponere mellom programmene. For omtale av Inkubatorprogrammet, se kap. 553, post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø. I 2016 ble det gitt tilsagn om 49,8 mill. kroner under Sivas næringshageprogram. I 2016 deltok 47 næringshager i programmetets rådgivnings- og utviklingsaktiviteter rettet mot nærmere 2 100 bedrifter. Det ble tatt opp 558 nye bedrifter i 2016, mens 302 bedrifter gikk ut.

Det var 30 693 ansatte i bedriftene som deltar i programmet ved utgangen av året, mot 24 975 ansatte ett år tidligere. 36 av 46 næringshager ligger innenfor det distriktspolitiske virkeområdet og 85 pst. av midlene ble gitt innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.

Totalt for perioden 2012–2015 hadde bedriftene i Næringshageprogrammet en akkumulert omsetning på 115,8 mrd. kroner. Fra 2014 til 2015 hadde 60 pst. av disse bedriftene vekst i omsetning, 8,6 pst. vokste mer enn 100 pst. Næringshageselskapene har inngått avtaler med utvalgte bedrifter som kan motta oppfølging og tilskudd. Rundt halvparten av disse bedriftene har inntil fem millioner kroner i omsetning, og om lag én av ti bedrifter har en omsetning på mer enn 50 mill. kroner.

Midtveisevalueringen av Næringshageprogrammet (SNF 2017) viser at verdiskapingen i bedrifter tilknyttet næringshager er høyere enn for sammenlignbare bedrifter etter tre år. Kritiske faktorer for vellykket drift av næringshagene synes å være næringshagenes evne til å bygge nettverk og å styrke bedriftenes kompetanse, samt sikre tilstrekkelig finansiering.

Bioraffineringsprogrammet

Bioraffineringsprogrammet er en oppfølging av regjeringens bioøkonomistrategi og Innovasjon Norges Bioøkonomiordning. Departementet har delegert forvaltningen til Innovasjon Norge.

Mål for ordningen

Målet med Bioraffineringsprogrammet er å stimulere til bærekraftig omstilling gjennom økte investeringer i nye foredlingsprosesser for fornybare råstoffer i viktige distriktsnæringer. Målgruppen er små og mellomstore bedrifter eller grupper av slike bedrifter, og store bedrifter dersom tilskuddet stimulerer bedriften til å skifte til fornybare råvarer eller tar i bruk en mer miljøvennlig produksjonsteknologi.

Kriterier for måloppnåelse

De viktigste kriteriene for måloppnåelse i Bioraffineringsprogrammet er høyt internasjonalt innovasjonsnivå, bevisstgjøring om nye markedsmessige og teknologiske muligheter, utløsning av privat kapital, nye produksjonsprosesser med utgangspunkt i fornybare bioråvarer og økt verdiskaping.

Tildelingskriterier

Ordningen skal bare benyttes i virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte, og være i samsvar med regionale utviklingsstrategier. Gjennom Bioraffineringsprogrammet kan det gis tilskudd til bedrifter til utvikling av teknologi, prosesser og forretningsmodeller som fremmer effektiv produksjon, utnyttelse og lønnsom foredling i Norge. Prosjektene skal være forbi forskningsfasen, som normalt støttes av Forskningsrådet.

Rapport

Det ble i 2016 gitt tilsagn for 20,1 mill. kroner gjennom Bioraffineringsprogrammet. Av dette kom 13,2 mill. kroner fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet over kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, og til sammen 6,9 mill. kroner fra Nærings- og fiskeridepartementet og Landbruks- og matdepartementet. Det ble gitt tilsagn til 20 prosjekter i 2016. Prosjektene er primært innrettet mot fasen eksperimentell utvikling, herunder verifisering av egenutviklet eller innkjøpt teknologi i laboratorieskala. I 2016 har det vært flere søknader med mer modne prosjekter knyttet til oppskalering av nye produksjonsprosesser. Dette indikerer, ifølge Innovasjon Norge, at programmet er i ferd med å lykkes i å stimulere næringslivet til omstilling.

I 2016 har nesten halvparten av prosjektene og 44 pst. av tilskuddsbeløpet blitt gitt innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. Selv om søkerbedriften er sentralt lokalisert, har flertallet av de øvrige prosjektene en ambisjon om å utvikle nye muligheter for lokalt råstoff, slik som poteter, løk, tare eller flis fra sagbruk. Fra 2017 skal alle tilskudd være innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte.

85 pst. av prosjektene har et høyt internasjonalt innovasjonsnivå. Innovasjon Norge rapporterer at programmets mobiliseringsarbeid har bidratt til å øke næringslivets interesse for forretningsområdet og har stimulert til omstilling.

Bioraffineringsprogrammet har så langt ikke vært med i kundefeffektundersøkelsen til Innovasjon Norge. Foreløpig mangler derfor bedriftenes egen vurdering av forventet framtidseffekt.

Mentortjenesten for gründere

Mentortjenesten for gründere er en rådgivningstjeneste for gründerbedrifter i distriktene som er i tidlig oppstartsfase. Departementet har delegert forvaltningen til Innovasjon Norge. Mentortje-

nesten er hovedsakelig en tilleggsteneste som ses i sammenheng med annen oppstartsfinansiering fra Innovasjon Norge.

Mål for ordningen

Målet med mentortjenesten er å gi økt kunnskap til gründere om det å drive egen virksomhet, forretningsutvikling og vurdering av markedsmuligheter. Målgruppen er daglig ledere i gründerbedrifter.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse for Mentortjenesten er verdiskaping, sysselsetting og nyskaping.

Tildelingskriterier

Mentortjenesten er et tilbud til gründere i virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. Gründerbedriften må være i bedriftsutviklings- eller markedsintroduksjonsfasen, og må ha ambisjoner om vekst utover det lokale markedet.

Rapport

I 2016 ble det gitt 4,8 mill. kroner i tilsagn til Mentortjenesten over kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling. Dette ga rom for at 108 gründere kunne være med i mentorordningen. Ytterligere 56 gründere deltok i tjenesten finansiert over Nærings- og fiskeridepartementets budsjett. I 2016 ble 77,1 pst. av midlene gitt innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. Fra 2017 skal midlene kun benyttes innenfor virkeområdet for distriktsrettet investeringsstøtte. 60 pst. av prosjektene i Mentortjenesten har innovasjonsgrad på nasjonalt og internasjonalt nivå.

Tjenesten ble evaluert av Oxford Research i 2014. Evalueringen tyder på at Mentortjenesten bidrar til å skape flere gode gründere. Den utløsende effekten er høy, og utbytte av rådgivingen oppgis å være høy.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 95,7 mill. kroner i 2018, hvorav 70,5 mill. kroner til Næringshageprogrammet og 25,2 mill. kroner til Mentortjenesten for gründere og Bioraffineringsprogrammet. Innovasjon Norge fordeler midlene mellom Mentortjenesten for gründere og Bioraffineringsprogrammet. Bevilgningen inkluderer administrasjons- og

gjennomføringskostnader for Siva og Innovasjon Norges forvaltning av disse ordningene. Bioraffineringsprogrammet og mentortjenesten mottar også midler fra Nærings- og fiskeridepartementet.

Departementet tildeler midlene til Siva og Innovasjon Norge som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at Siva og Innovasjon Norge kan disponere midler uavhengig av bevilgningsår.

Post 73 Merkur-programmet, kan overføres

Merkur-programmet er et kompetanseutviklingsprogram for de minste dagligvarebutikkene i distriktene. Investerings- og utviklingsstøtte til utkantbutikker er en økonomisk støtte direkte til butikkene, som går til rene investeringer eller markedsaktiviteter, mobiliseringstiltak, kompetansetiltak med mer. Investeringsstøtte til drivstoffanlegg er en økonomisk støtte for å etablere, ruste opp eller opprettholde drivstoffanlegg i tilknytning til dagligvarebutikker. Ordningene er søknadsbaserte tilskuddsordninger som forvaltes av Mentor AS. Departementet oppnevner et eget styre for forvaltningen av Merkur-programmet, som gir strategiske føringer for arbeidet med å utvikle de minste dagligvarebutikkene.

Målet for ordningene

Målet for Merkur-programmet er å sikre innbyggerne i distriktene tilgang til en nærliggende dagligvarebutikk med god kvalitet. Programmet skal også bidra til at butikkene kan få tilleggstenester i tilknytning til butikken som øker omsetningen og gir innbyggerne i lokalsamfunnet bedre tjenester. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 1 og delmål 1.3.

Kriterier for måloppnåelse

Kriteriene for måloppnåelse er omsetningsutvikling og andel inntekter fra andre kilder enn dagligvarehandelen.

Tildelingskriterier

Alle dagligvarebutikker i distriktene kan delta i Merkur-programmet hvis de oppfyller kravene til kundegrunnlag og avstand til alternative innkjøpssteder. De minste butikkene i de mest perifere områdene skal prioriteres. For butikker med årlig dagligvareomsetning under 3 mill. kroner, er det fra 2017 etablert en ny støtteordning. Butikkene må oppfylle mer spesifikke kriterier knyttet til

avstand, kundegrnlag og omsetning for å kunne motta investerings- og utviklingsstøtte.

Oppfølging og kontroll

Det blir med jevne mellomrom gjennomført evalueringer, for å få vurdert hvilke tiltak som er best egnet til å nå målet for Merkur-programmet.

Rapport

Det ble i 2016 gitt tilsagn om 11 mill. kroner fra Merkur-programmet og 34,3 mill. kroner i tilsagn til investerings- og utviklingsstøtte til utkantbutikker og investeringsstøtte til drivstoffanlegg. 181 dagligvarebutikker fikk tilsagn om støtte til viktige investeringer gjennom Merkur-programmets ulike investeringsstøtteordninger i 2016.

Regjeringens føring om å prioritere de minste butikkene i de mest perifere områdene er fulgt opp gjennom en ny støtteordning som går til butikker med årlig dagligvareomsetning under 3 mill. kroner. Ordningen er iverksatt våren 2017.

Andelen tilleggstjenester er økende og betyr stadig mer for Merkur-butikkene. Analyser fra

Institutt for bransjeanalyser (2015) viser at Merkur-butikker har en høyere gjennomsnittlig prosentvis omsetningsvekst enn andre distriktsbutikker fra 2008–2014. Omsetningen i Merkur-butikkene økte med 1,7 pst. i 2015 sammenlignet med 2014, som er like mye som de vesentlig større øvrige distriktsbutikkene. Landets dagligvarebutikker økte til sammenligning omsetningen i 2015 med 3 pst.

I 2016 ble 14 butikker tilknyttet Merkur-programmet nedlagt. Samtidig ble det åpnet/gjenåpnet ni butikker som er tilknyttet programmet. Det er 579 Merkur-butikker per mai 2017. Av disse deltar 58 butikker i hovedprogrammet, som er kompetanseutviklingsprogram skreddersydd for Merkur-butikkene.

Programmet ble evaluert av Møreforskning i 2014, jf. omtale i Prop. 1 S (2015–2016).

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 38,3 mill. kroner i 2018.

Kap. 551 Regional utvikling og nyskaping

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
60	Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling	1 176 993		
61	Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, <i>kan overføres</i>	225 302	50 000	
	Sum kap. 0551	1 402 295	50 000	

Post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling

Posten er avviklet fra 2017 og erstattet med kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn og post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene og kap. 553 Omstillingsdyktige regioner, post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, post 63 Grenseregionale Interreg-programmer, post 65 Omstillingspro-

grammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet og post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer.

I 2016 ble det bevilget 1 177 mill. kroner på posten, inkludert 20 mill. kroner til ekstraordinært omstillingsarbeid i Sør-Varanger kommune som ble gitt i forbindelse med Revidert nasjonalbudsjett 2016. Totalt ble det i 2016 gitt tilsagn om 1 273 mill. kroner. Tilsagnsbeløpet er høyere enn bevilgningen, fordi forvalterne kan disponere midlene over flere år. Det ble gitt tilsagn til:

- Investeringsstøtte, bedriftsutviklingstilskudd, distriktsrettet etablerertilskudd og distriktsret-

tede risikolån og garantier, se rapportering under kap. 550, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene.

- Kommunale og regionale næringsfond, se rapportering under kap. 550, post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn.
- Næringshager, se rapportering under kap. 550, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene.
- Prosjekter for å styrke næringsmiljøer og tilgangen til relevant kompetanse i arbeidsmarkedene.
- Deltakelse i grenseregionale Interreg-program, se rapportering under kap. 553, post 63 Grenseregionale Interreg-program.
- Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet, se rapportering under kap. 553, post 65 Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet.
- Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI) via Forskningsrådet, se rapportering under kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling.

Andelen til nærings- og bedriftsrettede tiltak var på samme nivå som året før, 81 pst. i 2015 og 80 pst. i 2016. Det tyder på at både fylkeskommunene og kommunene har fulgt Stortingets føring om å prioritere nærings- og bedriftsrettede tiltak.

Post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift, kan overføres

Midlene ble benyttet til utvikling av næringsliv og arbeidsplasser i områder som ikke fikk gjeninnført differensiert arbeidsgiveravgift i 2007, eller som fikk gjeninnført ordningen med en høyere sats enn i 2003 og tidligere.

I 2016 ble det bevilget 205,3 mill. kroner på posten, inklusive 88 mill. kroner for å dekke tilsagn som ble gitt i 2015. I tillegg ga Stortinget en fullmakt til å gi tilsagn om 50 mill. kroner som utbetales i 2017. Det ble gitt tilsagn om 292 mill. kroner i 2016. Det totale tilsagnsbeløpet avviker fra bevilgningen i 2016 på posten, fordi forvalterne kan disponere midlene over flere år. I 2016 ble 77 mill. kroner gitt til infrastrukturtiltak, herunder bredbånd/IKT, transportinfrastruktur og tilrettelegging av kommunale næringsareal. Det er også gitt tilsagn til ulike prosjekter via Innovasjon Norge (41 mill. kroner), kommunale- og regionale næringsfond (6 mill. kroner) og Interreg (5 mill. kroner). Midler via Innovasjon Norge ble i hovedsak benyttet til bedriftsutviklings- og investeringstilskudd. Hoveddelen av midlene er gitt til tiltak for økt verdiskaping, sysselsetting og internasjonalt konkurransedyktig næringsliv og tiltak for å forbedre lokale og regionale rammebetingelser for næringsliv og befolkning.

Kompensasjonsordningen ble avvirket i 2017. Bevilgningen på 50 mill. kroner for 2017 skal i sin helhet dekke tilsagn som ble gitt i 2016. Det foreslås derfor ikke bevilgning på posten i 2018.

Kap. 552 Nasjonalt samarbeid for regional utvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2016	budsjett 2017	2018
62	Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling, <i>kan overføres</i>	15 019		
72	Nasjonale tiltak for regional utvikling, <i>kan overføres</i>	485 876		
	Sum kap. 0552	500 895		

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 62 bevilget med 4,5 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 62 Nasjonale tiltak for lokal samfunnsutvikling, kan overføres

Lokal samfunnsutvikling i kommunene (LUK) ble gjennomført i perioden 2010–2014. LUK ble opp-

rettet for å styrke det langsiktige arbeidet i kommunene med å planlegge, mobilisere og samarbeide om lokal samfunnsutvikling. Resultatene for LUK er rapportert i Prop. 1 S (2015–2016). Det gjenstår mindre utbetalinger på ordningen. Det er

derfor bevilget 4,5 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 for å dekke forpliktelsene på posten.

Post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, kan overføres

Posten er avviklet fra og med 2017, og erstattet med kap. 550, postene 66 Forenkling av utmarksforvaltningen – forsøksordning, 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene og 73 Merkur-programmet og kap. 553, postene 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer og 76 Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid.

Totalt ble det gitt tilsagn om 440,4 mill. kroner på posten i 2016, herunder:

- Næringshageprogrammet i SIVA, se rapportering under kap. 550, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene.
- Bioraffineringsprogrammet og Mentortjenesten for gründere i Innovasjon Norge, se rapportering under kap. 550, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene.
- Merkur-programmet, se rapportering under kap. 550, post 73 Merkur-programmet.
- Inkubatorprogrammet i Siva, se rapportering under kap. 553, post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer.
- Utviklingsprogrammet for byregioner, se rapportering under kap. 553, post 76 Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid.
- Internasjonalt samarbeid, inkl. Interreg, se rapportering under kap. 553, post 76 Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid.
- Innovasjon Norge (utenom Bioraffineringsprogrammet og Mentortjenesten, jf. ovenfor). De høyest prioriterte programmene var Norwegian Innovation Clusters og Bedriftsnettverk, se rapportering under kap. 553, post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer.

Noen ordninger mottok i 2016 finansiering fra flere kilder nasjonalt og regionalt. Fra 2017 ble den nasjonale finansieringen fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet fjernet. Dette gjelder:

- Kontordager og kurs for næringsrådgivere i kommunene
- Kvinner i næringslivet
- FRAM

- Globale kompetanseprogrammer

Avsluttede programmer:

Virkemidler for regional FoU og innovasjon (VRI) 2007–2016

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i programperioden bidratt med 375 mill. kroner til programmet fra posten. Rapportering og evaluering i VRI viser at programmet har styrket forskningsinteressen i næringslivet og bedriftenes relasjoner til FoU-institusjoner. VRI har bidratt til utvikling av og i klyngeprosjekter og nettverk og gitt konkrete resultater som nye bedrifter, forretningsområder og produkter. VRI har styrket norske forskningsmiljøer for innovasjon, og det er publisert over 300 vitenskapelige artikler. VRI har også økt oppmerksomheten og kunnskapen om å involvere begge kjønn i innovasjonsarbeid. Det har vært minst 40 pst. kvinner i sentrale posisjoner i programmet. Det ble gitt 51,5 mill. kroner i tilsagn til prosjekter under VRI-programmet i 2016, herunder 37 mill. kroner fra kap. 552, post 72. De regionale VRI-satsingene mottok i tillegg midler fra kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og post 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. VRI mottok i tillegg 15,7 mill. kroner fra andre departement. Det nye programmet FORREGION etterfølger VRI og Forskningsløft i Nord fra 2017.

Forskningsløft i Nord 2009–2016

Forskningsløft i Nord besto av 6 prosjekter innen områder som er relevant for næringslivet i nord. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har bidratt med 296 mill. kroner i programperioden fra posten. Programmet har bidratt til å bygge forskningsmiljøer på områder som er relevante for framtidig næringsliv i nord. Det er finansiert over 30 ph.d.-stipend og like mange postdoktorstipendiat. Erfaringene fra Forskningsløft i Nord danner sammen med VRI grunnlaget for aktiviteten kapasitetsløft i programmet FORREGION. Det ble gitt 37,2 mill. kroner i tilsagn under Forskningsløft i Nord i 2016 fra kap. 552, post 72.

Verdiskapingsprogrammet for kulturnæringene 2013–2016

Verdiskapingsprogrammet for kulturnæringene i Innovasjon Norge ble avsluttet i 2016. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har bidratt med

14 mill. kroner i programperioden fra posten. Det ble i 2016 gitt 6 mill. kroner i tilsagn. Totalt ble det gitt 10,1 mill. kroner fra departementene som finansierer tiltaket. Innovasjon Norge har fortsatt satsing på kreative næringer innenfor andre næringsnøytrale virkemidler, i tillegg til noen særskilte program på oppdrag av Kulturdepartementet.

Programmet Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø 2013–2016

Kompetanseutvikling i regionale næringsmiljø i Innovasjon Norge har vært et treårig program som ble avsluttet i 2016. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har så langt bidratt med 46

mill. kroner. Det ble gitt 8,2 mill. kroner i tilsagn fra posten i 2016. En evaluering fra Oxford Research (2017) viser at deltakerne har fått bedre tilgang til relevant kompetanse. De nye utdannings-tilbudene som er utviklet, oppleves som relevante av næringslivet. Prosjekter som ikke er avsluttet vil følges opp av Innovasjon Norge fram til avslutning. Erfaringer og metodikk fra programmet vil bli tatt med inn i annet arbeid med næringsrelevante kompetanseutvikling i klynger og næringsmiljø, over kap. 553, post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljøer og post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse.

Kap. 553 Omstillingsdyktige regioner

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
60	Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, <i>kan nyttes under kap. 553, post 63 og 65</i>		133 000	142 000
63	Grenseregionale Interreg-program, <i>kan nyttes under kap. 553, post 60 og 65</i>		50 000	51 300
65	Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet, <i>kan nyttes under kap. 553, post 60 og 63</i>		130 000	112 000
74	Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø		243 000	249 844
76	Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid, <i>kan overføres</i>		54 000	30 000
	Sum kap. 0553		610 000	585 144

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 65 økt med 30 mill. kroner til 160 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, kan nyttes under kap. 553, post 63 og 65

Midlene forvaltes av fylkeskommunene, som selv velger hvordan de organiserer arbeidet. De kan delegere forvaltningen til andre aktører, som Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet.

Mål for ordningen

Målet er å mobilisere til samarbeid mellom bedrifter i næringsmiljø og bedre koblinger mellom bedrifter og relevante utdanningsmiljøer for å møte næringslivets behov for kunnskap og relevant

arbeidskraft. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 2 og delmål 2.1 for programkategori 13.50

Kriterier for måloppnåelse

Kriteriene for måloppnåelse er styrket innovasjonsevne og bedre tilgang til relevant kompetanse i bedriftene.

Fylkeskommunene skal rapportere på 1) mobiliseringstiltak for kompetanseheving og for samarbeid i næringsmiljø, 2) tall på næringsmiljø med nytt eller styrket samarbeid samt 3) tall på utviklingsprosjekt for kompetanseheving og tall for samarbeid i næringsmiljø.

Tildelingskriterier

Innsatsen skal være forankret i regionalt partnerskap og fylkeskommunenes helhetlige regionale nærings- og kompetansepoltiske strategier. Tilretteleggende innsats for næringsmiljøer og kompetanseheving skal gi samarbeid i verdikjeder, mellom bedrifter og mellom bedrifter og utdannings- og kompetansetiljøer. Innsatsen skal ikke rettes mot enkeltbedrifter, men nå flere bedrifter samtidig.

Midlene fordeles likt mellom fylkeskommunene. I perioden 2018–2020 tildeles hver fylkeskommune i Nord-Norge 3 mill. kroner ekstra i tråd med regjeringens Nordområdestrategi. Nord- og Sør-Trøndelag slår seg sammen, men blir i fylkesfordelingen betraktet som to fylker.

Oppfølging og kontroll

Departementet legger opp til at resultatene og effektene blir målt gjennom periodiske vurderinger, og vil gå i dialog med fylkeskommunene om hvilke metoder som er egnet.

Rapport

Posten er ny i 2017. Fylkeskommunene vil rapportere på målene og kriteriene for posten fra og med rapporteringsåret 2017.

Budsjettforslag

Det foreslås en økning på 9 mill. kroner til 142 mill. kroner i 2018. Økningen er knyttet til en ekstrainsats i de tre nordligste fylkene som en del av regjeringens Nordområdestrategi. Alle fylkeskommunene utenom fylkene i Nord-Norge får 7 mill. kroner hver. Nord- og Sør-Trøndelag slår seg sammen fra 1. januar 2018, men får fortsatt totalt 14 mill. kroner. De tre nordligste fylkeskommunene mottar 10 mill. kroner hver. Nord-Norge er den landsdelen i Norge med størst ubalanse mellom tilbud av og etterspørsel etter arbeidskraft. De ekstra midlene til de tre nordlige fylkene skal derfor benyttes til å forsterke arbeidet med å mobilisere bedrifter til kompetanseutvikling av ansatte gjennom etter- og videreutdanning.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Alle forvaltere kan bruke inntil 5 pst. av midlene de selv forvalter til å dekke egne administrasjons- og gjennomføringskostnader.

Post 63 Grenseregionale Interreg-program, kan nyttes under kap. 553, post 60 og 65

Norge har deltatt i Interreg-program siden 1996. Programperiodene er 7-årige, nåværende program går fra 2014–2020. Som et ledd i samarbeidet med EU, har Norge deltatt med nasjonal medfinansiering i fire grenseregionale Interreg-program: Øresund-Kattegat-Skagerrak (ØKS) (Sverige-Danmark-Norge), Sverige-Norge, Botnia-Atlantica (Sverige-Finland-Norge) og Nord (Sverige-Finland-Norge). I tillegg deltar Norge i European Neighbourhood Instrument (ENI) Kolarctic (Russland-Sverige-Finland-Norge). Midlene forvaltes av de deltakende fylkeskommunene og overføres til de fylkeskommuner som er sekretariat for et Interreg-program.

Mål for ordningen

Målet med Interreg er smart, bærekraftig og inkluderende vekst og sosial integrasjon gjennom samarbeid over landegrensene. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 2 og delmål 2.2.

Innsatsen er målrettet innenfor elleve forhåndsdefinerte satsingsområder. Den norske innsatsen er spesielt konsentrert om følgende områder:

- Styrke forskning, teknisk utvikling og innovasjon.
- Øke konkurransekraften hos små og mellomstore bedrifter.
- Beskytte miljøet og fremme en bærekraftig bruk av ressurser.
- Fremme bærekraftige transport og ta bort flaskehals i viktig nettinfrastruktur.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse for hvert enkelt Interreg-program finnes i de enkelte programdokumentene slik det er godkjent av norske myndigheter, samarbeidslandene og EU-kommisjonen, se www.interreg.no.

Hvert program formulerer arbeidsmål og styringsparametere og vurderer måloppnåelse for disse. Aktivitetsindikatorer innrapporteres årlig, mens effektindikatorer rapporteres ved programmets avslutning. Alle programmene har utarbeidet egne evalueringsplaner.

Tildelingskriterier

Bevilgningen på posten utgjør den statlige norske finansieringsandelen i de grenseregionale programmene og er godkjent gjennom programdokumentene av deltakerlandene og EU-kommisjonen. I tillegg kommer minst 50 pst. annen offentlig eller privat medfinansiering.

Tildelingskriteriene for prosjekter er definert for hvert enkelt program innenfor rammen av EUs regelverk. Se www.interreg.no og EUs forordning for europeisk territorielt samarbeid, Regulation (EU) No 1299/2013. Programspesifikke tildelingskriterier og prosjekttildelinger besluttes av programmenes overvåknings- og styringskomiteer. Prosjektet må dokumentere at det vil få varig betydning, også etter avslutning, og at aktivitetene er klart koblet til programmets mål og resultatindikatorer. Videre må prosjektene dokumentere at de er nyskapende innenfor sine samarbeidsområder, og at det internasjonale samarbeidet er nødvendig for å skape ønsket resultat.

Oppfølging og kontroll

Departementet kontrollerer at midlene er brukt i henhold til forutsetningene gjennom programmenes overvåkningskomiteer. Rapportering og evaluering brukes til å utvikle eller justere innsatsen.

Rapport

I 2016 var det statlige bidraget på 71,3 mill. kroner fra kap. 551, post 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling. Det ble gitt tilsagn om 84 mill. kroner fra kap. 551, postene 60 Tilskudd til fylkeskommuner for regional utvikling og 61 Næringsrettede midler til regional utvikling, kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift. I perioden 2014–2016 er det igangsatt 80 prosjekter med norske partnere.

En felles utfordring for alle programmene er å øke næringslivets investeringer i FoU og innovasjon. Innsatsen har et langsiktig mål om å styrke det regionale innovasjonssystemet i grenseregionene gjennom samarbeid over landegrensene. Innenfor programmene er det lagt opp til å bruke i gjennomsnitt 30 pst. av midlene på å styrke FoU og innovasjon i programperioden. Særlig innenfor Botnia-Atlantica er satsingen på dette området høy med 40 pst. av midlene.

Sverige-Norge

Målet er å utvikle en sterk økonomisk og attraktiv grenseregion. Programmet omfatter 108 norske kommuner langs grensen fra Østfold til Nord-Trøndelag og 61 svenske kommuner. Med utgangspunkt i felles utfordringer har regionene valgt å rette programinnsatsen mot å utnytte og forsterke grenseregionens samlede ressurser, utløse bærekraftig nærings- og samfunnsutvikling, redusere grensebarrierer og utvikle samarbeid mellom små og mellomstore byer over grensen. Opprettelsen av solenergiklyngen i Innovasjon Norges Arenaprogram er et eksempel på resultat av Interreg-samarbeidet mellom solenergiaktører i Sverige og Norge.

En evaluering av deler av den norske innsatsen 2007–2013 viser at Hedmark fylke har hatt særlig god effekt av innsatsen tilknyttet kompetanseutvikling i det regionale næringslivet, sysselsetting og bærekraftig utvikling, men mindre effekt innenfor kultur og befolkningsvekst. Evalueringen viser også at programmet har en stor grad av utløsende effekt og skaper merverdi blant annet i form av økonomisk vekst på begge sider av grensen. Rammen til Sverige-Norge er 26,7 mill. kroner i 2017.

Nord

Målet er å styrke programområdets konkurransekraft og attraktivitet. Programområdet omfatter Nord-Norge, Nord-Finland, Nord-Sverige samt Sápmi (det samiske området fra Hedmark til Finnmark). Det ble tildelt støtte til 18 prosjekter i 2016 fordelt på følgende prioriterte innsatsområder: forskning og innovasjon, entreprenørskap, kultur og miljø og felles arbeidsmarked. Et eksempel er prosjektet Indigenous Entrepreneurship der Barentssekretariatet har jobbet med å støtte urfolksungdom til økonomisk uavhengighet gjennom entreprenørskap. Rammen til Nord er 10,1 mill. kroner i 2017.

Botnia-Atlantica

I Botnia-Atlantica samarbeider regioner i nord i Sverige, Finland og Norge (Nordland) for å løse felles utfordringer i utviklingen av nærings- og samfunns- liv. Samarbeidprosjektene handler i særlig grad om å øke innovasjonsevnen, etablering og utvikling i næringslivet, finne gode løsninger for natur og kulturarv, og legge til rette for grønnere transportløsninger som bedrer samhandlingen i regionen. Rammen til Botnia-Atlantica er 2 mill. kroner i 2017.

Kolarctic

Målet med programmet er 1) utvikling av et lønnsomt og bærekraftig næringsliv, 2) å ivareta miljøet og 3) bidra til at natur og naturressurser blir utnyttet til å trygge og fremme bosetting. Programmet prioriterer bedriftsutvikling, miljø og forbedret tilgjengelighet internt i regionen og mellom regionen og resten av Europa. I tillegg er grenseregionalt folk til folk samarbeid, utdanning, FoU og innovasjon gjennomgående temaer.

Kjerneområdet er Nordland, Troms, Finnmark, Norrbotten, Lappland, Murmansk, Arkhangelsk og Nenets. Programmet følger opp erklæringen om Barentssamarbeidet fra 2013, og har gjort det mulig å opprettholde samarbeidet med Russland i nordområdene til tross for sanksjonene som følge av konflikten mellom Russland og Ukraina. Rammen til Kolarctic er 8 mill. kroner i 2017.

Øresund-Kattegat-Skagerrak (ØKS)

Programmet omfatter 15 regioner i Norge (kystfylkene fra Østfold til Vest-Agder), Sverige og Danmark. Med utgangspunkt i felles utfordringer har regionene valgt å konsentrere innsatsen på fire innsatsområder: innovasjon, grønn økonomi, transport og sysselsetting. Et eksempel er Arendal og Larvik kommuner som sammen med NAV jobber i prosjektet Kompetansebasert Regional Analyse med å gjøre bedrifter i stand til å identifisere kompetansebehov og legge til rette for kompetanseløft før behovene melder seg i arbeidsmarkedet. Følgeevaluering (Kontigo 2017) av ØKS viser at de prosjektene som så langt i programperioden er støttet, genererer aktiviteter som bidrar til at målene for det enkelte innsatsområde nås. Rammen til ØKS er 3 mill. kroner i 2017.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 51,3 mill. kroner på posten i 2018, som skal dekke programmene ØKS, Sverige-Norge, Botnia-Atlantica, Nord og Kolarctic. Den nasjonale bevilgningen utløser minst 50 pst. medfinansiering. Fylkeskommunene har anledning til å bevilge egne midler til programmene utover dette, dersom de ønsker å prioritere det.

Forslaget innebærer at den norske statlige finansieringsandelen av Interreg-programmene Nord, Kolarctic og Botnia-Atlantica videreføres på samme nivå som i 2017. Sverige-Norge programmet får en reduksjon i nasjonal finansiering på 3,3

mill. kroner i 2018 sammenlignet med 2017, mens ØKS får en økning i nasjonal finansiering på 4,6 mill. kroner. Se omtale av perioden på s. 127.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

Post 65 Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet, kan nyttes under kap. 553, post 60 og 63

Midlene forvaltes av fylkeskommunene og Innovasjon Norge.

Mål for ordningen

Bevilgningen skal styrke næringsgrunnlaget og bidra til etablering av nye arbeidsplasser i kommuner/regioner som opplever vesentlig reduksjon i sysselsettingen. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 2 og delmål 2.3 for programkategori 13.50.

Kriterier for måloppnåelse

Det viktigste kriteriet for måloppnåelse er antall arbeidsplasser som er etablert eller sikret som følge av omstillingsarbeidet. Et annet kriterium er i hvilken grad omstillingsarbeidet har bidratt til å styrke næringsgrunnlaget, slik at kommunen/regionen framstår som mer robust og har en mer variert næringsstruktur. Et tredje kriterium er om midlene har bidratt til å styrke utviklingsevnen i området i løpet av omstillingsperioden.

Tildelingskriterier

Det er fylkeskommunene som har ansvar for omstillingsarbeid i eget fylke. Departementet ber årlig fylkeskommunene sende skriftlige innspill om kommuner og regioner som opplever stor reduksjon i antall sysselsatte i hjørnesteinsbedrifter/-næringer. Disse innspillene legges til grunn for fylkesfordelingen av rammen. Fylkeskommunene prioriterer innenfor rammen hvilke områder som skal få midler til omstillingsarbeid.

Fra tid til annen oppstår det situasjoner med større endringer, som kan føre til at virkemiddelapparatet, Innovasjon Norge, fylkeskommunen og kommunene ikke har ressurser til å bistå i tilstrekkelig grad. I slike situasjoner kan det være nødvendig med en ekstraordinær statlig innsats. Det viktigste kriteriet for statlig ekstrainsats er

omfanget av reduksjonen i sysselsettingen i kommunen/regionen. Dette gjelder både reduksjonen i absolutte tall og den prosentvise nedgangen av den totale sysselsettingen. Videre vil det legges vekt på reduksjonen i den indirekte sysselsettingen, mulighetene for pendling innenfor den aktuelle bo- og arbeidsmarkedsregionen og den generelle arbeidsledigheten i kommunen/regionen.

Rapport

I 2016 ble det bevilget 62,5 mill. kroner til fylkeskommunene til omstillingsarbeid. I tillegg ble det bevilget 20 mill. kroner til omstilling av petroleumsnæringen på Sør- og Vestlandet. Det ble videre bevilget 15 mill. kroner i ekstraordinære statlige omstillingsmidler til Lierne kommune. Bevilgningen ble økt med 20 mill. kroner til ekstraordinært omstillingsarbeid i Sør-Varanger kommune i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2016, jf. Prop. 122 S og Innst. 400 S (2015–2016). Det ble gitt tilsagn om 84,2 mill. kroner i 2016, via fylkeskommuner, kommuner og regionråd. Kommuner og regionråd rettet i 2016 hovedvekten av innsatsen i sitt lokale omstillingsarbeid på direkte støtte til etablerte bedrifter, kunnskapsutvikling for bedrifts- og næringsmiljøer og bedriftsnettverk for økt konkurransekraft. Midlene er videre delegert fra fylkeskommunene.

I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 130 mill. kroner til omstillingsarbeid, hvorav 20 mill. kroner i ekstraordinære statlige omstillingsmidler til Sør-Varanger.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det bevilget ytterligere 30 mill. kroner til ekstraordinært omstillingsarbeid i Andøy kommune. Dette kom i tillegg til 5 mill. kroner som ble fordelt til Nordland fylkeskommune i saldert budsjett for 2017. Andøy kommune har dermed fått til sammen 35 mill. kroner i omstillingsmidler i 2017.

For 2016 er det hentet inn informasjon fra 21 omstillingsområder. Hovedresultatene er 379 nye arbeidsplasser, 281 sikrede arbeidsplasser og 234 nye bedrifter. Innovasjon Norge har registrert resultater fra prosjekter hvor omstillingsorganisasjonen har bidratt finansielt eller på annen måte. I tillegg til målbare resultater i form av verdiskaping og arbeidsplasser, trekker omstillingsorganisasjonene fram følgende resultater som sentrale: nettverksbygging mellom bedrifter og mellom bedrifter og det offentlige og kompetanseheving i næringslivet.

Omstillingsprogrammene evalueres etter endt omstillingsperiode. Trøndelag Forskning og Utvikling (TFU) har i 2016 gjennomført en evaluering av det avsluttende omstillingsprogrammet i Vikna, Leka og Nærøy kommuner. TFU vurderer at omstillingsarbeidet har bidratt til arbeidsplass-effekter på om lag 150 nye arbeidsplasser og om lag 135 sikrede arbeidsplasser. Omstillingsarbeidet har også bidratt til en mer robust næringsstruktur, vekst i befolkningen (4 pst. befolkningsvekst) og økt næringsutviklingsevne.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 112 mill. kroner i 2018.

De ekstraordinære omstillingsmidlene til Sør-Varanger kommune på 20 mill. kroner i 2017 skal ikke videreføres. Bevilgningen er derfor redusert med 20 mill. kroner i 2018.

Det foreslås 10 mill. kroner i ekstraordinære omstillingsmidler til Andøy kommune i 2018. Regjeringen vil bidra med ytterligere 50 mill. kroner utover forslaget i budsjettet for 2018 til omstilling i Andøy kommune.

Departementet tildeler midlene til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at fylkeskommunene kan disponere midlene uavhengig av bevilgningsår.

I omstillingsarbeidet er det viktig med et aktivt samarbeid mellom fylkeskommunene, Innovasjon Norge og omstillingskommunene. Innovasjon Norge er nasjonalt kompetanseorgan for lokalt og regionalt omstillingsarbeid etter oppdrag fra departementet. Innovasjon Norge kan på oppdrag fra fylkeskommunene hjelpe omstillingsprosjekt i hele landet med råd, virkemidler, veiledning og kvalitetssikring. En andel av bevilgningen går derfor til Innovasjon Norge til gjennomføring av evalueringer, metodeutvikling, prosjektstøtte og lignende, samt administrasjons- og gjennomføringskostnader.

Post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø

Posten omfatter det nasjonale klyngeprogrammet Norwegian Innovation Clusters og Bedriftsnettverk i Innovasjon Norge, Inkubatorprogrammet i Siva og Forskningsbasert innovasjon i regionene (FORREGION) i Forskningsrådet. Bevilgningen skal bidra til å realisere hovedmål 2 og delmål 2.1.

Norwegian Innovation Clusters og Bedriftsnettverk

Klyngeprogrammet er et samarbeid mellom Norges Forskningsråd, Siva og Innovasjon Norge, og driftes av Innovasjon Norge. Programmet består av tre typer klynger: Arena, Norwegian Centres of Expertise (NCE) og Global Centres of Expertise (GCE). Bedriftsnettverk forvaltes av Innovasjon Norge.

Mål for ordningene

Målet for det nasjonale klyngeprogrammet er verdiskaping gjennom bærekraftig innovasjon.

Målet med Bedriftsnettverk er å styrke bedriftenes ressursgrunnlag, innovasjonsevne og konkurransekraft og å øke verdiskapingen. Målgruppen er etablerte og vekstkraftige små og mellomstore bedrifter i alle bransjer, sektorer og landsdeler.

Kriterier for måloppnåelse

De mest sentrale kriteriene for måloppnåelse i klyngeprogrammet og Bedriftsnettverk er verdiskaping i deltakerbedriftene. I tillegg måles begge programmene på innovasjonsevne, utvikling av samarbeid og ringvirkninger regionalt.

Tildelingskriterier

Norwegian Innovation Clusters vurderer alle prosjekter i en nasjonal konkurranse etter seks faste kriterier: 1) klyngens ressurser, 2) relasjoner til eksterne partnere, 3) klyngens posisjon og potensial, 4) eierskap og lederskap, 5) strategier og effektpotensial og 6) gjennomføringsevne.

Bedriftsnettverk vurderer alle prosjektene etter kriteriene: 1) klart mål om styrket innovasjonsevne og vekstkraft gjennom strategisk samarbeid med andre bedrifter, 2) gjennomføringsevne, 3) synlig behov og potensial for samarbeid, 4) minimum tre deltakere og maksimalt 30, hvor halvparten må være små og mellomstore bedrifter, 5) klart definert innovasjonsinnhold og internasjonalt nivå og 6) forankring i ledelse og styrer.

I oppfølging av Nordområdestrategien er det i 2017, innenfor rammen til Bedriftsnettverk, lyst ut midler til prosjekter for utvikling av leverandørmiljøer i Nord-Norge. Det innebærer at aktuelle søknader vil bli vurdert etter de faste tildelingskriteriene, samt geografi og leverandørutvikling.

Rapport

Det ble gitt 14,9 mill. kroner i tilsagn til Bedriftsnettverk fra kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, av totalt 48,5 mill. kroner i tilsagn fra Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Bedriftsnettverk har også i 2016 hatt økt etterspørsel, og Innovasjon Norge har i 2016 støttet 34 nye bedriftsnettverk med 300 bedrifter. Det er en økning fra 2015 da 32 nye bedriftsnettverk med 260 bedrifter fikk støtte. Totalt er det 71 bedriftsnettverk i programmet i 2016.

Til Norwegian Innovation Clusters ble det gitt tilsagn om 59,9 mill. kroner fra kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling, av totalt 132,2 mill. kroner i tilsagn fra Nærings- og fiskeridepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Fordeling mellom modulene i klyngeprogrammet var: Arena 19,6 mill. kroner, NCE 25,8 mill. kroner og GCE 14,5 mill. kroner.

Innovasjon Norges årsrapport viser at klyngeprogrammet har bidratt til vekst i verdiskaping i deltakerbedriftene og utvikling i regionen. Effektanalyser fra SSB viser at bedrifter i klyngeprosjektene har 7,3 prosentpoeng høyere omsetningsvekst og 7,3 prosentpoeng høyere verdiskaping de tre første årene, sammenlignet med kontrollgruppen.

Bærekraft måles per i dag ikke, men rapporteres i en kort kvalitativ rapport fra hver klynge. IN jobber med bærekraftsindikatorer som skal implementeres i løpet av 2017/2018.

Deltakerne i Bedriftsnettverk rapporterer at tjenesten bidrar vesentlig til innovasjon innen nye produkter og tjenester, nye produksjonsprosesser, nye forretningsmodeller og nye markeder. Deltakelse i klyngeprogrammet og bedriftsnettverk har god effekt på utviklingen av samarbeid mellom bedrifter og kunnskapsmiljøer, ved at bedriftene i begge program får nye samarbeidspartnere for samarbeid om innovasjon, kunnskapsutvikling og framstøt i internasjonale markeder, men med en liten nedgang fra 2015. Det kan forklares med at den krevende markedssituasjonen gjør at mange av klyngene i enda større grad konsentrerer innsatsen til kjernevirksomheten.

En pilotstudie i 2015 av ringvirkninger i klyngeprogrammet viser at 4 av 5 regioner har hatt en positiv utvikling i den totale regionale konkurranseevnen etter etablering av klyngen, sammenlignet med referanseperioden. Det indikerer at klyngene har betydning for utviklingen av næringslivet i et større regionalt omland. Programmene evalueres i 2017.

Inkubatorprogrammet

Mål for ordningen

Målet med Inkubatorprogrammet er å gi økt nasjonal verdiskaping gjennom inkubasjon, dvs. å identifisere, videreutvikle og kommersialisere gode idéer til nye vekstbedrifter, og gi ny vekst i etablerte virksomheter. Målgruppen er sterke regionale innovasjonsmiljøer og næringsaktører som har inkubasjon som en vesentlig aktivitet. Dette omfatter innovasjonsselskaper som forskningsparker, kunnskapsparker og inkubatorer, og større industribedrifter og andre næringsaktører.

Kriterier for måloppnåelse

Det mest sentrale målekriteriet for Inkubatorprogrammet er omsetningsvekst i bedriftene som er knyttet til inkubatorene.

Tildelingskriterier

Støtte til inkubatorer gjennom Inkubatorprogrammet vurderes etter kriteriene: 1) eierskap, 2) kritisk masse (bedrifter og idéer), 3) kompetanse og finansiering, 4) strategisk viktige samarbeidsaktører, 5) hvilken rolle har inkubatoren i det regionale og nasjonale økosystemet for bedrifter og gründere og 6) oppnådde resultater (for etablerte).

Rapport

Det ble bevilget 85,5 mill. kroner til Næringshageprogrammet og Inkubatorprogrammet i 2016 fra kap. 552, post 72. Siva kunne i 2016 selv disponere mellom programmene, og ga tilsagn om 56,7 mill. kroner til inkubasjon. I tillegg ble det gitt 46 mill. kroner i tilsagn til inkubasjon fra Nærings- og fiskeridepartementets og Landbruks- og matdepartementet.

Det har vært en økning i antallet som benytter seg av Inkubatorprogrammet, fra 827 bedrifter i 2013 til 1596 i 2016. Samlet sett har inkubatorene 17 pst. flere bedrifter i inkubasjon sammenlignet med målsettingene for programmet.

Sivas årsrapport viser at om lag halvparten av bedriftene i Inkubatorprogrammet har hatt en økning i både omsetning og verdiskaping. Av bedriftene med avtalestart før og i 2013 hadde 58,5 pst. en økning i omsetningen fra 2012 til 2014. Samlet for perioden 2012–2015 har inkubatorbedriftene oppnådd en verdiskaping på 2,6 mrd. kroner og omsetning på 12,9 mrd. kroner. Kundeeffektundersøkelsen viser at Inkubator-

programmet har en positiv effekt på målbedriftenes utvikling.

I midtveisevalueringen av programmet (SNF 2017) er det for første gang gjort forsøk på å sammenligne den økonomiske utviklingen til bedriftene i programmet med sammenlignbare bedrifter som ikke har vært en del av Sivas programmer. Resultatene fra analysene viser at verdiskapingen i bedrifter knyttet til inkubatorer er høyere enn for sammenlignbare bedrifter etter tre år. Programmet bidrar, gjennom de lokale operatørene, til å bygge lokal kapasitet for tilrettelegging av entreprenørskap og bedriftsutvikling.

FORREGION

Mål for ordningen

Målet er å styrke regionenes næringsmiljøer og omstillingsevne. Programmet skal videre fremme kunnskapsutvikling og erfaringsutveksling for regional næringsutvikling, omstilling og innovasjon.

Kriterier for måloppnåelse

De mest sentrale kriteriene for måloppnåelse for FORREGION er økt antall bedrifter som samarbeider med forskningsmiljøer, styrket regional forskningskapasitet for næringslivets behov og at regional og nasjonal innsats for forskningsbasert innovasjon forsterker og utfyller hverandre.

Tildelingskriterier

Hovedmålgruppen for *mobiliseringsprosjekter* er bedrifter som innoverer basert på erfaring og som kan oppgradere sitt innovasjonsarbeid gjennom bruk av forskning. Forskningsrådet tildeler midler til mobiliseringsprosjekter etter dialog med, og anbefaling fra, fylkeskommunene, basert på kriteriene: 1) strategisk innretning, 2) forventede effekter, 3) kvalitet og effektivitet i gjennomføring og 4) kjønn, internasjonalisering, kommunikasjon og bærekraft.

Hovedmålgruppen for *kapasitetsløftprosjekter* er FoU-institusjoner. Forskningsrådet tildeler midler i nasjonal konkurranse etter kriteriene 1) strategisk forankring, 2) næringsmessig relevans, 3) nasjonal kompetansebygging, 4) gjennomføringssevne, 5) utløsende effekt for gjennomføring og finansiering fra andre kilder, 6) internasjonalt samarbeid og koblinger og 7) samlet vurdering fra panelet. I tillegg vurderes sjekkpunktene etikk, rekruttering av kvinner og kjønnsbalanse i prosjektene.

Innenfor rammen av FORREGION vil det bli prioritert midler til å mobilisere bedrifter til økt bruk av FoU i Nord-Norge, som oppfølging av Nordområdestrategien.

Rapport

Det ble bevilget midler til FORREGION for første gang i 2017. Rapportering vil ikke være tilgjengelig før i 2018 og blir rapportert i budsjettet for 2019.

Budsjettforslag

Det foreslås en økning på 6,8 mill. kroner til 249,8 mill. kroner i 2018.

Midlene fordeles med 116,7 mill. kroner til Norwegian Innovation Clusters og Bedriftsnettverk i Innovasjon Norge. Dette er en økning på 4,9 mill. kroner fra saldert budsjett for 2017. Innovasjon Norge fordeler midlene mellom programmene. Det settes av 77,9 mill. kroner til FORREGION i Forskningsrådet. Det settes av 55,2 mill. kroner til Inkubatorprogrammet i Siva. Norwegian Innovation Clusters og Bedriftsnettverk finansieres også av Nærings- og fiskeridepartementet. Inkubatorprogrammet finansieres også over Nærings- og fiskeridepartementets og Landbruks- og matdepartementets budsjetter. FORREGION finansieres også over Landbruks- og matdepartementets og Kunnskapsdepartementets budsjetter. I tillegg er disse prosjektene i de fleste tilfellene medfinansiert av fylkeskommunene.

Regjeringen foreslår at alle bevilgninger til drift av Forskningsrådets virksomhet samles på én rammestyrte post på Kunnskapsdepartementets budsjett fra 2018. Det foreslås derfor at bevilgningen reduseres med 6,1 mill. kroner mot en tilsvarende økning av Kunnskapsdepartementets kap. 285 Norges forskningsråd, post 55 Virksomhetskostnader. Midlene som overføres er virksomhetskostnader knyttet til FORREGION. Nærmere omtale framgår av Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet.

Som en oppfølging av Nordområdestrategien, settes det av 8 mill. kroner i 2018. Av dette skal 4 mill. kroner settes av til en økning i Bedriftsnettverk. Midlene skal bidra til å øke markedsorienteringen og forskningsbruken i nordnorske bedrifter, samt styrking av etter- og videreutdanningstilbudet. Målet er flere konkurransedyktige leverandørmiljøer. Tiltaket skal videreføres t.o.m. 2019. Videre skal det prioriteres 4 mill. kroner til mobilisering av bedrifter til økt bruk av FoU innenfor FORREGION i 2018–2020. Midlene skal brukes i Nord-Norge.

Departementet tildeler midlene til Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet som tilskudd uten krav om tilbakebetaling, jf. forslag til romertallsvedtak. Det innebærer at de kan disponere midler uavhengig av bevilgningsår.

Post 76 Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid, kan overføres

Posten finansierer Utviklingsprogrammet for byregioner (Byregionprogrammet) og norsk deltakelse i Interreg-programmer i større europeiske regioner.

Departementet gjennomfører tilskuddsforvaltning med rapportering og kontroll før utbetaling for Byregionprogrammet. Forvaltningen av Interreg er lagt til ulike myndighetsorganer i landene innenfor programområdene. Midlene til Interreg disponeres av nasjonale og regionale representanter fra programlandene. Norge deltar i følgende Interreg-programmer i større europeiske regioner (transnasjonale programmer); Østersjøen, Nordsjøen og Nordlig Periferi og Arktis, de all-europeiske programmene Interreg Europe, European Observation Network for Territorial Development and Cohesion (ESPON), og INTERACT og annet internasjonalt samarbeid. Bevilgningen skal bidra til økonomisk vekst og samarbeid i byregioner og over landegrenser, jf. hovedmål 2 og delmål 2.3.

Utviklingsprogrammet for byregioner

Målet for Byregionprogrammet er at det skal bidra til å styrke vekstkraften i byregionene som er med i programmet og til økt kunnskap om betydningen av samspillet mellom by og omland. Programmet ble opprettet i 2013 for å legge til rette for en positiv utvikling i byregioner. Ved å knytte sentra og omland bedre sammen, skal større deler av regionen kunne ta del i dynamikken i næringslivet.

Det ble gitt 27,4 mill. kroner i tilsagn fra kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling i 2016 til Byregionprogrammet. 37 byregioner med til sammen 216 kommuner deltar. I programperioden blir det avholdt to samlinger årlig. Hensikten med samlingene er å tilby kommunene kunnskap om regionaløkonomiske sammenhenger og bidra til kunnskapsdeling og læring mellom byregionene. Til sammen er det bevilget om lag 109 mill. kroner til programmet. Programmet avsluttes i 2017.

Vurdering av måloppnåelsen for programmet som helhet gjøres gjennom en evaluering som fer-

digstilles i september 2018. Dette er en prosess- og resultatevaluering, som skal fange opp hvordan både organisering og bruk av kunnskap har påvirket resultatet, og vurdere sannsynligheten for at de tiltakene som blir gjennomført vil påvirke regional vekst på lengre sikt.

Interreg

Målet med Interreg er smart, bærekraftig og inkluderende vekst og sosial integrasjon gjennom samarbeid over landegrensene. Kriteriene for måloppnåelse innenfor Interreg er unike for hvert program.

For Interreg utgjør posten den statlige norske finansieringsandelen i de transnasjonale og all-europeiske programmene og er godkjent gjennom programdokumentene av deltakerlandene og Europakommisjonen. I tillegg kommer minst 50 pst. annen offentlig eller privat medfinansiering. Tildelingskriteriene for Interreg-programmene er definert for hvert enkelt program innenfor rammen av EUs regelverk.

Oppfølging og kontroll av Interreg-midlene er nedfelt i programdokumentene og skjer i tråd med EUs regelverk. Rapportering og evaluering brukes til å utvikle eller justere innsatsen. Se nærmere omtale av Interreg under post 63 Grense-regionale Interreg-program.

Rapport

Internasjonalt samarbeid

Bidraget i 2016 fra kap. 552, post 72 Nasjonale tiltak for regional utvikling var 29,3 mill. kroner til de transnasjonale programmene og 7,6 mill. kroner til de all-europeiske programmene. Det ble gitt tilsagn for 1,6 mill. kroner til OECDs program Local Economic and Employment Development (LEED), Arktisk nettverk og Nordisk Atlantsamarbejde (NORA), en organisasjon under Nordisk Ministerråds regionalpolitiske samarbeid. De transnasjonale Interreg-programmene jobber med utfordringer hvor flere land må samarbeide for felles løsninger, som miljø- og klimautfordringer, bærekraftig transport- og kommunikasjon og internasjonale verktøy for innovasjon, forskning og utvikling. De all-europeiske programmene har vekt på politikktutvikling, analyse og erfaringsoverføring.

Innenfor Interreg-programmene er det lagt opp til å bruke i gjennomsnitt 28 pst. av midlene på å styrke FoU og innovasjon i programperioden. Blant utfordringene som programmene beskriver

er manglende kunnskapsutveksling mellom næringsliv, forskningsinstitusjoner og offentlig sektor, spesielt for små og mellomstore bedrifter. Innsatsen skal blant annet styrke den regionale infrastrukturen for forskning og innovasjon, utvikle nye eller forbedrede kunnskapspartnerskap på tvers av aktører, sektorer og landegrensener og fremme investeringer i forskning og innovasjon.

Nordlig Periferi og Arktis

Målet er levende, konkurransedyktige og bærekraftige lokalsamfunn. Programmet omfatter Arktiske og kystnære regioner i de nordiske landene, Irland, Skottland og Nord-Irland. Regioner i Russland og Canada kan delta i prosjekter. Fire innsatsområder skal fremme nødvendig samarbeid knyttet til blant annet lav befolkningstetthet, lange avstander, begrenset økonomisk mangfold og store naturressurser: Innovasjon (28 pst.), entreprenørskap (28 pst.), fornybar energi (19 pst.) og natur- og kulturarv (19 pst.). Et eksempel er prosjektet Implementing Transnational Telemedicine Solutions der Nasjonalt senter for telemedisin i Tromsø har jobbet med bedret tilgjengelighet av telemedisinske løsninger gjennom å tilby tjenester i lokalsamfunnet eller i pasientens hjem.

En foranalyse (EPRC og Kontigo 2014) viser at programmet er innrettet mot muligheter og utfordringer der transnasjonalt samarbeid kan gi mer verdi og resultater i form av produkter og tjenester.

Interreg Østersjøen

Målet er å fremme en integrert territoriell utvikling, styrke samarbeidet og bidra til en mer innovativ, tilgjengelig og bærekraftig Østersjøregion. Programmet omfatter åtte EU-medlemsland og Norge, Nordvest-Russland og Hviterussland. Programmet vektlegger for eksempel utfordringer knyttet til å rydde opp i miljøforurensninger i havet, og utvikle og ta i bruk potensialet i nye grønne maritime teknologier.

Programmet har tre hovedprioriteringer for innsatsen i perioden 2014–2020: 1) styrket FoU og innovasjon, 2) bevare og beskytte miljøet og effektiv utnytting av ressursene, 3) fremme en bærekraftig transport og bedre tilgjengelighet nord-sør og øst-vest. Et eksempel er prosjektet Midnordic Green Transport Corridor der Nord-Trøndelag fylkeskommune har jobbet med elektrifisering av Meråkerbanen og utbedring av E14 mellom Stjørdal og Storlien for å styrke grunnlaget for

næringsutvikling innenfor blant annet treindustrien og reiseliv.

Interreg Nordsjøen

Målet er sterkere og bærekraftig økonomisk vekst gjennom samarbeid mellom landene i Nordsjøen. Programområdet omfatter hele Norge og Danmark og deler av Storbritannia, Belgia, Nederland, Tyskland samt Sverige. Programmet prioriterer innsatsen på fire innsatsområder. Disse er innovasjon (28 pst.), klimatilpasning (11 pst.), bærekraftig ressursbruk og miljøvern (38 pst.) og bærekraftig transport (17 pst.). Et eksempel er prosjektet FoodPort der Kristiansund og Nordmøre havn IKS har jobbet med å utvikle et transportopplegg for eksport av fersk sjømat fra Midt-Norge til det europeiske kontinentet. En foranalyse viser at programmet er godt innrettet for å oppnå resultater og vil støtte oppunder EUs strategi for smart, bærekraftig og inkluderende vekst.

Interreg Europe

Målet er å bidra til smart, bærekraftig og inkluderende vekst i Europa. Programmet skal gi en bedre gjennomføring av regionalpolitikken gjennom erfaringsutveksling og politikktutvikling mellom regionale aktører. Programmet har i større grad enn andre Interreg-program offentlige myndigheter som primær målgruppe, men også universitets- og høyskolesektoren, FoU-institusjoner og interesse- og bransjeorganisasjoner kan delta. Området dekker alle EUs medlemsland, Norge og Sveits. I 2016 er ti prosjekter med totalt elleve norske partnere godkjent, 24 pst. av midlene er brukt til FoU og innovasjon, 42 pst. til små

og mellomstore bedrifters konkurransekraft, 11 pst. til lavkarbonøkonomi og 23 pst. til miljø.

Budsjettforslag

Det foreslås en reduksjon på 24 mill. kroner til 30 mill. kroner i 2018, som følge av at 2017 er siste bevilgningsår for Byregionprogrammet. Byregionene skal avslutte sine prosjekt innen september 2018.

Bevilgningen på 30 mill. kroner skal dekke deltakelse i Interreg-programmene Nordlig Periferi og Arktis, Østersjøen, Nordsjøen, ESPON, Interreg Europe og INTERACT. Dette er en videreføring av nivået i 2017. I den foreslåtte tildelingen inngår 500 000 danske kroner til driftstilskudd til Nordisk Atlantsamarbejde (NORA), en organisasjon under Nordisk Ministerråds regionalpolitiske samarbeidsprogram, og 30 400 euro til en nasjonal kontingent for deltakelse i OECD LEED. Det var ingen bevilgning til URBACT III i 2017, og det er heller ikke avsatt midler i 2018. Norske aktører kan delta i programmet med egen finansiering.

Det foreslås også å tildele 700 000 kroner til en gjennomgang av norsk deltakelse i Arktis-rettete EU-programmer, med sikte på å legge bedre til rette for norsk deltakelse og samtidig få økt effekt av ressursinnsatsen. Tiltaket er en oppfølging av regjeringens nordområdestrategi. Tidligere avsatte midler på om lag 2 mill. kroner til et arktisk nettverk som skulle styrke utviklingen av en arktisk regionalpolitikk skal også benyttes til dette prosjektet. Midlene gis til de tre nordligste fylkeskommunene, som får ansvar for oppgaven. Arbeidet forankres i Regionalt nordområdeforum.

Kap. 554 Kompetansesenter for distriktsutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	28 019	27 649	27 782
	Sum kap. 0554	28 019	27 649	27 782

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen skal dekke lønn og øvrige driftsutgifter, utvikling av ny kunnskap, herunder innkjøp av forskning og utredninger, kompetanseoppbygging og informasjonstiltak i Kompetansesenter for distriktutvikling (Distriktssenteret). Distriktssenteret skal bistå aktører lokalt og regionalt i deres arbeid med lokal samfunnsutvikling, for å oppnå inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn i områder med særlige distriktutfordringer. Arbeidet er i hovedsak knyttet til delmål 1.2.

Rapport

Distriktssenteret har i 2016 og 2017 fortsatt arbeidet med å styrke kvaliteten og kapasiteten i det analytiske arbeidet. Som et ledd i kunnskapsutviklingen har Distriktssenteret blant annet utgitt et læringshefte om stedstilørighet som gir konkrete tips om hvordan kommuner, gjennom sin samfunnsutviklerrolle, kan påvirke at nye innbyggere blir værende. Distriktssenteret har vektlagt å utvikle kunnskap som kommunene og øvrige brukere kan anvende i sitt arbeid med lokal samfunnsutvikling. En fullstendig oversikt over

bestilte og gjennomførte utredninger finnes på www.distriktssenteret.no.

Distriktssenteret har hatt en sentral rolle i arbeidet med Utviklingsprogrammet for byregioner, gjennom drift av et nasjonalt læringsnettverk mellom deltakerne i programmet.

I 2016 har Distriktssenteret arbeidet med kommunereformen. De innhentet eksempler fra kommunene sitt arbeid med utredninger, innbyggermedvirkning og intensjonsavtaler. Videre har Distriktssenteret formidlet kunnskap som vil være relevant for kommuner som har vedtatt sammenslåing og skal starte planleggingen av sin nye kommune. I 2017 bistår Distriktssenteret i gjennomføringen av det nye tilbudet «Fornyelse og utvikling av lokaldemokratier i kommuner med vedtak om sammenslåing».

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 27,8 mill. kroner på posten i 2018.

Departementet foreslår at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekt under kap. 3554, post 01 Driftsutgifter, jf. forslag til romertallsvedtak.

Programkategori 13.60 Samiske formål

Utgifter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
560	Sametinget	286 224	307 037	316 721	3,2
561	Tilskudd til samiske formål	14 276	14 033	12 188	-13,1
562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	5 849			
563	Internasjonalt reindriftssenter	10 408	8 530	8 925	4,6
	Sum kategori 13.60	316 757	329 600	337 834	2,5

Inntekter under programkategori 13.60 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3562	Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter	2 285			
3563	Internasjonalt reindriftssenter	4 441	2 958	2 923	-1,2
	Sum kategori 13.60	6 726	2 958	2 923	-1,2

Ansvarsområder

Samene er anerkjent som urfolk i Norge. I tråd med Grunnloven § 108 har regjeringen som mål å legge til rette for at samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv. Norge har også folkerettslige forpliktelser som legger føringer for samepolitikken, blant annet ILO-konvensjon nr. 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater og FNs konvensjon om sivile og politiske rettigheter artikkel 27.

Sametinget er samenes folkevalgte organ og regjeringens viktigste premissleverandør og dialogpartner i samepolitiske spørsmål. Regjeringen bygger videre på de institusjonelle og rettslige rammene som allerede er lagt for samepolitikken.

Regjeringen er ikke ansvarlig for Sametingets politiske virksomhet eller vedtakene som Sametinget gjør som politisk organ. Hver enkelt statsråd har imidlertid et konstitusjonelt ansvar for bevilgninger gitt over sitt departements budsjett.

Hvert departement har ansvar for å følge opp statlig politikk overfor samene innenfor sin sektor. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for å samordne statlig politikk som berører samene i Norge, og skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer.

Det er statens ansvar å sikre at hensynet til samene blir ivaretatt. Staten legger til grunn at kommuner og fylkeskommuner også følger opp aktuelle forpliktelser.

Utviklingstrekk og utfordringer

Samisk kultur er i stadig utvikling. Flere unge engasjerer seg i samiske spørsmål, og det er en økning i antall personer som skriver seg inn i Sametingets valgmannstall. Det samiske mangfoldet er også mer synlig.

De senere årene har det vært befolkningsnedgang i en rekke tradisjonelle samiske områder, og stadig flere samer bor i større byer og tettsteder. Endringene har ført til at flere kommuner er gitt et større ansvar for å imøtekomme den samiske befolkningens behov.

Mange tapte sitt samiske språk som følge av fornorskningspolitikken. Flere ønsker nå å lære seg språket og føre det videre til neste generasjon. Mange ser på de samiske språkene som den viktigste kulturbæreren for det samiske folket. Samtidig er de samiske språkene små og sårbare. Dette gjelder særlig sørsamisk og lulesamisk, som begge er klassifisert som alvorlig truede språk.

I de samiske områdene er det i dag et stort engasjement omkring samenes rettigheter, og det pågår flere viktige rettighetsdiskusjoner. Ett viktig tema er samenes rett til å delta i beslutningsprosesser i saker som direkte berører samiske interesser. Regjeringen ønsker å sikre dette gjennom klare lovregler om konsultasjoner. Regjeringen og Sametinget hadde våren 2017 politiske konsultasjoner om saken. Kommunal- og moderniseringsministeren og sametingspresidenten måtte konstatere at det ikke ble oppnådd enighet, og det ble derfor ikke lagt fram noen proposisjon om lovregler om konsultasjoner. Regjeringen vil arbeide videre med saken, i konsultasjon med Sametinget, med sikte på å oppnå enighet om et lovforslag som kan legges fram for Stortinget.

Videre gjenstår det spørsmål om kartlegging av eksisterende rettigheter til grunn og naturressurser – både for samer og andre. Det gjenstår også spørsmål knyttet til hvordan grunn og naturressurser på statsgrunn i Nordland og Troms bør forvaltes.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.11 Mål for programkategori 13.60 Samiske formål

Hovedmål	Delmål
1. Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv	1.1. Et samfunn der samiske språk er levende i bruk 1.2. Bidra til gode og likeverdige tjenester for samiske brukere 1.3. Bidra til å bevare og utvikle samisk næringsliv
2. Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser	2.1. Konsultasjonsordningen gjennomføres på en effektiv måte og i tråd med ordningens formål 2.2. Økt kunnskap i forvaltningen og i samfunnet om samiske rettigheter, samisk kultur og samisk samfunnsliv

Hovedmål 1 Samene kan sikre og utvikle sitt språk, sin kultur og sitt samfunnsliv

Å styrke samiske språk og samiske institusjoner er viktig for å sikre og utvikle samisk kultur og samfunnsliv. Økt kunnskap om samer og samiske forhold kan motvirke diskriminering, stereotypier og negative holdninger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet støtter derfor flere tiltak som gir økt kunnskap om samiske forhold.

Rapport, strategier og tiltak

I oktober 2016 overrakte samisk språkutvalg NOU 2016: 18 *Hjertespråket* til Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Sametinget. Utvalget foreslår en rekke tiltak for å legge til rette for samiske språkbrukere og styrke samiske språk. Blant annet foreslår utvalget å erstatte forvaltningsområdet for samisk språk med en ny språkområdeordning. Utvalgets rapport har vært på høring, og departementet og Sametinget arbeider nå med å følge opp anbefalingene.

I oppfølgingen av regjeringens handlingsplan for samiske språk har Fylkesmannen i Nordland hatt ansvar for å forvalte midler til språktiltak i sør-, lule- og markasamiske områder. Departementet og Sametinget har i konsultasjoner kommet til enighet om at Sametinget overtar forvaltningsansvaret for disse midlene og for midlene som departementet har gitt til tiltak rettet mot øst-samisk/skoltesamisk språk og kultur.

Norge, Sverige og Finland avsluttet forhandlingene om en nordisk samekonvensjon i 2016. Den framforhandlede konvensjonsteksten er til behandling i sametingene i de tre landene. Konvensjonen gir samene i de tre landene et felles rettslig rammeverk tilpasset en samisk nordisk kontekst. Et overordnet mål med konvensjonen er at samene skal kunne bevare, utøve og utvikle sin kultur, sine språk og sitt samfunnsliv med minst mulig hinder av landegrensene.

Hovedmål 2 Samene deltar i offentlige beslutningsprosesser

Det er et sentralt politisk mål at samene skal ha reell innflytelse på beslutninger som gjelder dem selv. Når det gjelder saker som bare – eller i hovedsak bare – berører samene, er det naturlig at Sametinget fatter avgjørelsene. Aktuelle eksempler er bevaring og revitalisering av samiske språk og arbeid med å samle inn og sikre samisk tradisjonell kunnskap. I andre saker står statlige myndigheter for avveining av interesser og tar en endelig beslutning. Da er det viktig å sørge for reell involvering i forkant. Gjennom *Prosedyrer for konsultasjoner mellom statlige myndigheter og Sametinget* er statlige myndigheter forpliktet til å konsultere Sametinget når det overveies å innføre lover eller tiltak som kan påvirke samiske interesser direkte. Formålet med konsultasjonene skal være å oppnå enighet.

Rapport, strategier og tiltak

Konsultasjonsprosedyrene har bidratt til å styrke dialogen og samarbeidet mellom regjeringen og Sametinget. Ikke alle konsultasjoner resulterer i enighet, men prosedyrene sikrer at de statlige myndighetene blir kjent med og må vurdere Sametingets synspunkter. Regjeringen vil bevare konsultasjonsordningen og er opptatt av at konsultasjonsprosedyrene skal fungere konstruktivt og effektivt. Kommunal- og moderniseringsdepartementet gir veiledning om konsultasjoner.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider med å forankre konsultasjonssplikten i

lov, også for kommuner og fylkeskommuner. I 2017 har departementet gjennomført konsultasjoner med Sametinget og Norske Reindriftsamers Landsforbund (NRL) om samerettsutvalgets forslag til nye konsultasjonsregler i NOU 2007: 13 *Den nye sameretten*. Det lyktes ikke å oppnå enighet om å fremme en lovproposisjon om saken. Det ble heller ikke oppnådd enighet om nye prosedyrer for utarbeidelse av budsjettet til Sametinget og samiske formål, jf. omtale i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Sametinget har i dialog med Kommunal- og moderniseringsdepartementet vist til at dagens budsjetteringsordning, med tildelinger over flere departementers budsjetter, oppleves som krevende for Sametinget som folkevalgt organ. Departementet vil arbeide videre med begge sakene.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 108 nr. 42, 5. desember 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake i revidert nasjonalbudsjett 2017 med en vurdering av eventuell endret budsjetteringsmodell for Sametinget.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 1 S Tillegg 5 (2016–2017) *Endring av Prop. 1 S (2016–2017) Statsbudsjettet 2017 (saldering)* og Innst. 2 S (2016–2017).

Anmodningsvedtaket ble besvart i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*. Stortinget tok omtalen av saken til orientering og hadde ikke merknader, jf. Innst. 401 S (2016–2017).

Anmodningsvedtak nr. 845, 8. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen i oppfølgingen av NOU 2016: 18 *Hjertespråket om å ha en særlig oppmerksomhet rettet mot sørsamisk språk og sammenhengene mellom språk, kultur og næring, og komme tilbake til Stortinget på en egnet måte med konkrete forslag til oppfølging av dette.*»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Karin Andersen, Kirsti Bergstø, Heidi Greni og Stein Erik Lauvås om å få utarbeidet og lagt fram

en egen stortingsmelding om sørsamisk språk, kultur og næring, jf. Dok. 8: 73 S (2016–2017) og Innst. 334 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil utrede saken og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget på egnet måte i 2018.

Kap. 560 Sametinget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Sametinget	280 879	301 617	311 155
54	Samefolkets fond	5 345	5 420	5 566
	Sum kap. 0560	286 224	307 037	316 721

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 50 økt med 2,55 mill. kroner til 304,167 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 50 Sametinget

For en samlet oversikt over bevilgninger til Sametinget over departementenes budsjetter vises det til publikasjonen *Bevilgninger til samiske formål i statsbudsjettet 2018* på regjeringen.no.

Grunnbevilgningen til Sametinget skal blant annet dekke drift av politisk arbeid og administrasjon i Sametinget, og kommuners og fylkeskommuners merkostnader ved oppfølging av samelovens språkregler.

Sametingets bruk av midler bevilget over statsbudsjettet går fram av Meld. St. 42 (2016–2017) *Melding om Sametingets virksomhet* og av Sametingets årsmelding 2016.

Budsjettforslag

For å styrke de samiske språkene og sikre første steg av oppfølgingen av samisk språkutvalgs rapport NOU 2016: 18 *Hjertespråket*, foreslås det å øke bevilgningen med 5 mill. kroner i 2018.

Videre foreslås det å øke bevilgningen med 2,5 mill. kroner til Sametingets generelle arbeid med samisk kultur og språk.

Departementet og Sametinget har kommet til enighet om at Sametinget overtar forvaltningsansvaret for midlene som til nå har vært tildelt sør-, lule- og markasamiske språktiltak og til prosjekt i regi av Ä'vv Skoltesamisk museum. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på posten med 3,2 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av kap. 561, post 72 Samisk språk, informasjon m.m., jf. omtale under kap. 561, post 72.

Hattfjelldal kommune ble fra 1. juli 2017 innlemmet i forvaltningsområdet for samisk språk. I

forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble bevilgningen økt med 2,3 mill. kroner for å legge til rette for tospråklig forvaltning i Hattfjelldal kommune og i Nordland fylkeskommune. Til helårsvirkningen i 2018 foreslås det å øke bevilgningen med 4,5 mill. kroner.

Det er behov for å justere kompensasjonen for anslåtte utgifter i forbindelse med forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på posten med 300 000 kroner.

I 2013 foreslo regjeringen Stoltenberg II «som en del av Kulturløftet, å ha en særskilt satsing på samiske kultur- og språktiltak i perioden 2013 til 2017», jf. Prop. 1 S (2012–2013) for Fornyings-, administrasjons- og kirkedepartementet. I Innst. 16 S (2012–2013) vedtok Stortinget å øke Sametingets bevilgning med 10 mill. kroner årlig over fem år. I tråd med føringene fra regjeringen Stoltenberg II utløper den midlertidige bevilgningsøkningen i 2017, og det foreslås å redusere bevilgningen med 10 mill. kroner. Bevilgningene til samisk kultur og språk styrkes tilsvarende med bevilgninger til oppfølging av NOU 2016: 18 *Hjertespråket*, innlemmelse av Hattfjelldal kommune i forvaltningsområdet for samisk språk og bevilgninger til generelle språk- og kulturtiltak, jf. omtale ovenfor.

Det foreslås en bevilgning på 311,2 mill. kroner i 2018.

Post 54 Samefolkets fond

Tilskuddet skal gå til ulike tiltak som styrker og bidrar til revitalisering av samiske språk og samisk kultur. Midlene skal ikke brukes til indivi-

duelle erstatninger. Bevilgningen forvaltes av Sametinget.

Bevilgningen i 2016 utgjorde 5,3 mill. kroner. Nærmere redegjørelse for bruken av midlene ble

gitt i Meld. St. 42 (2016–2017) *Melding om Same-tingets virksomhet*.

Det foreslås en bevilgning på 5,6 mill. kroner i 2018.

Kap. 561 Tilskudd til samiske formål

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
50	Samisk høgskole	4 588	4 021	5 109
51	Divvun	6 888	6 928	7 079
72	Samisk språk, informasjon m.m.	2 800	3 084	
	Sum kap. 0561	14 276	14 033	12 188

Post 50 Samisk høgskole

Bevilgningen går til drift av Faglig analysegruppe for samisk statistikk og av ordningen Samiske veivisere.

På oppdrag fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet har Samisk høgskole fungert som sekretariat for Faglig analysegruppe for samisk statistikk og for ordningen Samiske veivisere.

I ordningen Samiske veivisere er det behov for nettsider med informasjon om samisk språk, kultur og samfunnsliv, spesielt rettet mot ungdom. Samisk høgskole vil tilrettelegge og drifte en slik side, og samtidig ivareta materialet fra tidligere Gáldus informasjonsside om urfolks- og menneskerettigheter. Det er også behov for å styrke sekretariatet til veiviserordningen. Det foreslås derfor å øke bevilgningen på posten med 1 mill. kroner.

Samlet foreslås det en bevilgning til Samisk høgskole på 5,1 mill. kroner i 2018 til dekning av utgifter til Faglig analysegruppe og Samiske veivisere.

Post 51 Divvun

Bevilgningen skal benyttes til drift av Divvun, språkteknologisenteret ved Universitetet i Tromsø. Moderne språkteknologi er en forutset-

ning for at samiske språk skal kunne overleve som bruksspråk i dagens samfunn.

Divvun har i 2016 arbeidet videre med utviklingen av et grammatikkprogram for nordsamisk og maskinoversetting fra nordsamisk til sør- og lulesamisk. I tillegg har Divvun videreutviklet og forbedret produkter og terminologiutviklingsverktøy, nettsider, stavekontroller og korpustekster.

Divvun vil jobbe videre med utviklingen av et program for grammatikk kontroll på nordsamisk. De vil også jobbe videre med å oppdatere og forbedre stavekontroller og utvikle ny teknologi.

Det foreslås en bevilgning på 7,1 mill. kroner i 2018.

Post 72 Samisk språk, informasjon m.m.

I 2016 fikk Fylkesmannen i Nordland tildelt 2,3 mill. kroner. Midlene ble fordelt til sør- og lulesamiske språktiltak og språktiltak i markasamiske områder. I tillegg ble det gitt 500 000 kroner til Ä'vv Skoltesamisk museums prosjekt Skoltesamisk språk over grenser.

Departementet og Sametinget er enige om at ansvaret for midlene på posten som til nå har gått til sør-, lule- og markasamiske språktiltak og til Ä'vv Skoltesamisk museums prosjekt, skal overføres til Sametinget. På denne bakgrunn foreslås det at bevilgningen på posten overføres til kap. 560, post 50 Sametinget.

Kap. 562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	3 293		
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 556		
	Sum kap. 0562	5 849		

Gáldu har i 2016 deltatt aktivt i internasjonale fora, herunder FNs Permanente Forum for urfolks-spørsmål (UNPFII), Ekspertmekanismen for urfolksrettigheter (EMRIP) og FNs Forum for Business and Human Rights. Gáldus rådgivere har holdt foredrag og deltatt i nettverk for å samle inn og systematisere kunnskap om urfolks rettigheter. Gáldu har utviklet konseptet Gáldu Gulahal-lan – miniseminarer hvor deltakerne kan få økt kunnskap om hvordan urfolksrettighetene er iva-

retatt i lovgivning, og hvordan de utvikles interna-sjonalt. Gáldu hadde i 2016 fem utgivelser av tids-skriftserien Gáldu Čála. Gáldu har også utviklet informasjonsmateriell om utvalgte urfolksrettslige temaer. Fra 1. januar 2017 er Gáldu en integrert del av Norges nasjonale institusjon for menneske-rettigheter (NIM). Gáldus bevilgning ble fra samme tidspunkt overført til kap. 45 Nasjonal institusjon for menneskerettigheter, post 01 Driftsutgifter.

Kap. 3562 Gáldu – Kompetansesenteret for urfolks rettigheter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
02	Diverse inntekter	2 285		
	Sum kap. 3562	2 285		

Kap. 563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	5 959	5 929	6 267
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	4 449	2 601	2 658
	Sum kap. 0563	10 408	8 530	8 925

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 økt med 0,38 mill. kroner til 6,309 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Internasjonalt reindriftssenter i Kautokeino er en faglig selvstendig institusjon som vedtar egne mål og resultatkrav innenfor de rammene som Kom-munal- og moderniseringsdepartementet fastset-

ter. Arbeidet skal være rettet mot næringsutøvere, offentlige myndigheter, forskningsmiljøer, andre fagmiljøer, internasjonale organisasjoner og sam-arbeidsorganer. Styret er senterets øverste organ.

Post 01 Driftsutgifter

Internasjonalt reindriftssenter videreutviklet i 2016 sitt urfolkssamarbeid med institusjoner, organisasjoner og reindriftsfolk i Russland, Kina, Mongolia, Nord-Amerika og Norden. Gjennom folk-til-folk-samarbeid i nordområdene har senteret sammen med Verdensforbundet for reindriftsfolk, initiert prosjekter som vektlegger lokal kompetansebygging. Senteret jobber med nye kunnskapsstrategier for urfolkssamarbeid i nordområdene. Senteret rapporterer om store endringer i urfolkssamfunn i Arktis på grunn av klimaendringer og industriell utbygging.

Ved en feil ble det ikke lagt inn kompensasjon for anslåtte utgifter i forbindelse med forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse på posten i 2017. Det foreslås på denne bakgrunn å øke bevilgningen på posten med 380 000 kroner.

På grunn av lavere husleieinntekter enn tidligere budsjettert på kap. 3563, post 03, foreslås det at utgiftsbevilgningen på denne posten reduseres med 100 000 kroner, jf. omtale under kap. 3563, post 03.

Det foreslås en bevilgning på 6,3 mill. kroner i 2018.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3563, post 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Posten dekker utgifter knyttet til eksternt finansierte prosjekter. Bevilgningen foreslås på samme nivå som inntektsbevilgningen under kap. 3563, post 02.

Internasjonalt reindriftssenter har i 2016 igangsatt og gjennomført flere internasjonale urfolksprosjekter i nordområdene. Sentrale prosjekter har vært forankret i Arktisk råd og FNs miljøprogram (UNEP), i nært samarbeid med Verdensforbundet for reindriftsfolk, nasjonale og internasjonale partnere og academia. Prosjektene har hatt fokus på tilpasning til endring i arktiske urfolkssamfunn og biodiversitet, gjennom engasjement av urfolksungdom og lokal kompetanseoppbygging.

Det foreslås en bevilgning på 2,7 mill. kroner i 2018.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3563, post 02, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3563 Internasjonalt reindriftssenter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap	Saldert	Forslag
		2016	budsjett 2017	2018
02	Diverse inntekter	4 146	2 601	2 658
03	Leieinntekter	295	357	265
	Sum kap. 3563	4 441	2 958	2 923

Post 02 Diverse inntekter

På posten føres inntekter knyttet til eksternt finansierte prosjekter i regi av Internasjonalt reindriftssenter. Tilhørende utgifter føres på kap. 563, post 21.

Det foreslås en bevilgning på 2,7 mill. kroner i 2018.

Post 03 Leieinntekter

På posten føres leieinntekter fra Internasjonalt reindriftssenters utleie av ledige kontorarealer ved det samiske vitenskapsbygget Diehtosiida i Kautokeino.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 100 000 kroner som følge av reduserte leieinntekter, jf. omtale under kap. 563, post 01.

Det foreslås en bevilgning på 265 000 kroner i 2018.

Programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Utgifter under programkategori 13.67 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
567	Nasjonale minoriteter	25 573	43 868	40 716	-7,2
	Sum kategori 13.67	25 573	43 868	40 716	-7,2

Ansvarsområder

Etniske, religiøse og/eller språklige minoriteter med langvarig tilknytning til et land regnes som nasjonale minoriteter. Jøder, kvener/norskfinner, rom (sigøynere), romanifolk/tatere og skogfinner er anerkjent som nasjonale minoriteter i Norge. Kommunal- og moderniseringsdepartementet legger vekt på den enkeltes selvidentifisering når det gjelder spørsmålet om hvem som tilhører en nasjonal minoritet.

Norges politikk overfor nasjonale minoriteter bygger på prinsippet om likeverd og ikke-diskriminering og er forankret i internasjonale menneskerettighetskonvensjoner, som Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter, den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk og FN-konvensjonen om sivile og politiske rettigheter.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for å samordne statlig politikk som berører nasjonale minoriteter, og skal arbeide for helhet og sammenheng i politikken, på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer. Hvert departement har ansvar for å følge opp den statlige politikken innenfor sin sektor. Det er statens ansvar å

sikre at hensynet til nasjonale minoriteter blir ivaretatt. Staten legger til grunn at kommuner og fylkeskommuner også følger opp aktuelle forpliktelser.

Utviklingstrekk og utfordringer

Det er en positiv utvikling at flere blant de nasjonale minoritetene taler sin sak, i offentligheten og overfor myndighetene. Det er ulike ønsker, behov og interesser innad i hver minoritetsgruppe, og de nasjonale minoritetene har også ulike historier i Norge. Flere har opplevd statlige overgrep og nedbrytende politikk mot dem selv eller nære slektninger. Noen opplever også diskriminering og hatytringer i dag.

Minoriteter kan være i en utsatt situasjon når beslutninger tas gjennom flertallsvedtak. For å fremme reell likestilling, gode demokratiske prosesser og styrke minoriteters stilling på ulike samfunnsområder, kan det i noen tilfeller være nødvendig med særskilte tiltak. Lavt kunnskapsnivå i befolkningen, både om nasjonale minoriteters historie og deres situasjon i dag, er fortsatt en utfordring.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.12 Mål for programkategori 13.67 Nasjonale minoriteter

Hovedmål	Delmål
1. Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sin kultur	1.1. Økt kunnskap om nasjonale minoriteter i samfunnet og hos offentlige myndigheter 1.2. Bidra i arbeidet med å forebygge diskriminering og hatefulle ytringer 1.3. Nasjonale minoriteter kan delta i offentlige beslutningsprosesser som angår dem selv 1.4. Nasjonale minoriteters språk og kultur blir ivaretatt 1.5. Bidra til gode og likeverdige tjenester for nasjonale minoriteter

Hovedmål 1 Nasjonale minoriteter deltar aktivt i samfunnet og kan uttrykke og videreutvikle sin kultur

Det er et mål at de nasjonale minoritetene skal kunne ta aktiv del i arbeidet med å bevare og utvikle sitt eget språk og sin egen kultur. Økt kunnskap om nasjonale minoriteter og deres kulturuttrykk kan motvirke diskriminering, stereotyper og negative holdninger. Kommunal- og moderniseringsdepartementet støtter derfor tiltak som kan gi allmennheten større innsikt i nasjonale minoriteters situasjon.

Rapport, strategier og tiltak

Regjeringen la i oktober 2016 fram en handlingsplan mot antisemittisme for perioden 2016–2020. Målet er at de elleve tiltakene i planen samlet skal bidra til å redusere antisemittisme i Norge. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har et overordnet ansvar for å følge opp handlingsplanen. Det skjer i samarbeid med berørte departementer og i dialog med den jødiske minoriteten.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet arbeider med å utforme en kollektiv oppreisning

til norske rom. I mars 2017 mottok departementet rapport fra Kirkens Bymisjons forprosjekt til et kultur- og ressurscenter for norske rom. Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 vedtok Stortinget at Kirkens Bymisjon skal stå for etablering og drift av Romsk kultur- og ressurscenter – Romano Kher. Senteret skal drives i tett samarbeid med rom.

Kvensk språk er i dag i en kritisk situasjon. Det er få yngre språkbrukere, og tiltak for å styrke språket er derfor av stor betydning. Kommunal- og moderniseringsdepartementet startet høsten 2016 arbeidet med en målrettet plan for kvensk språk. Arbeidet skjer i samarbeid med Kunnskapsdepartementet og Kulturdepartementet, og i kontakt med kvenske miljøer.

I 2015 mottok Kommunal- og moderniseringsdepartementet NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand – Norsk politikk overfor taterne/romanifolket fra 1850 til i dag*. Rapporten var på bred offentlig høring. Departementet arbeider med å følge opp rapporten og innspillene fra høringen. Blant annet har departementet startet å arbeide med en ny modell for forvaltning av den kollektive oppreisningen. Arbeidet skal skje i dialog med representanter for romanifolket/taterne.

Kap. 567 Nasjonale minoriteter

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
22	Kollektiv oppreisning til norske rom mv.	1 333	1 060	1 083
25	Tiltak for romanifolket/taterne, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 567, post 75</i>			1 000
60	Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>	5 600	6 371	2 437
70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	7 100	7 199	7 293
71	Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond		5 374	
72	Det Mosaiske Trossamfund	6 840	7 032	7 222
73	Tilskudd til kvensk språk og kultur	4 700	4 832	6 962
74	Kultur- og ressurscenter for norske rom, <i>kan overføres</i>		12 000	10 300
75	Midlertidig tilskuddsordning for romanifolket/taterne, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 567, post 25</i>			4 419
Sum kap. 0567		25 573	43 868	40 716

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 25 bevilget med 2 mill. kroner, post 60 redusert med 2,25 mill. kroner til 4,121 mill. kroner, post 71 redusert med 5,374 mill. kroner til 0 kroner, post 74 redusert med 10,5 mill. kroner til 1,5 mill. kroner og post 75 bevilget med 3,374 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 22 Kollektiv oppreisning til norske rom mv.

Bevilgningen på posten dekker utgifter til en kollektiv oppreisning til norske rom. Regjeringen utformer oppreisningen i dialog med representanter for rom selv.

I juni 2016 inngikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet en avtale med Kirkens Bymisjon om et forprosjekt for å vurdere hvordan et kultur- og ressurscenter for norske rom kan utformes. Kostnadene til dette ble dekket over posten i 2016 og 2017.

Det foreslås en bevilgning på 1,1 mill. kroner i 2018 for å videreføre arbeidet med kollektiv oppreisning til norske rom.

Post 25 Tiltak for romanifolket/taterne, kan overføres, kan nyttes under kap. 567, post 75

Ved Stortingets behandling av revidert nasjonalbudsjett 2017 opphørte ordningen med at Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond navngis som mottaker av midler over statsbudsjettet. Det

ble samtidig opprettet en ny post 25 Tiltak for romanifolket/taterne, jf. omtale under kap. 567, post 71.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil utarbeide en ny modell for langsiktig forvaltning av den kollektive oppreisningen, i dialog med representanter for romanifolket/taterne. Bevilgningen dekker også driftsutgifter knyttet til midlertidig tilskuddsordning til romanifolket/taterne, jf. post 75.

Det foreslås en bevilgning på 1 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av post 71, jf. omtale under post 71.

Det er usikkert om midlene vil bli benyttet fullt ut i 2018, og det foreslås derfor at posten får stikkordet «kan overføres». Det er også usikkert om behovet for bevilgning vil være knyttet til post 25 eller post 75. Det foreslås derfor at post 25 og post 75 tilføres stikkordet «kan nyttes under».

Post 60 Tiltak for rom, kan overføres

Målet for ordningen er å bedre levekårene til norske rom gjennom ulike tiltak. Midlene på posten

går i sin helhet til Oslo kommune som har ansvaret for gjennomføringen av tiltakene.

Kriterier for måloppnåelse er at rom deltar i offentlige prosjekter og tiltak, og i utformingen av dem.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Oslo kommune skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Oslo kommune har drevet Romtiltaket ved Oslo Voksenopplæring Skullerud som har bestått av en veiledningstjeneste og en skolelosordning for romelever. I 2017 har deler av bevilgningen gått til å gi engasjement til rom for arbeid med informasjon, kompetanseheving og involvering.

Veiledningstjenesten for norske rom drives i dag av Oslo kommune. I forbindelse med etableringen av Romsk kultur- og ressurscenter – Romano Kher – tar departementet sikte på at Kirkens Bymisjon skal overta ansvaret for veiledningstjenesten for rom fra 1. januar 2018. Det foreslås derfor at bevilgningen reduseres med 2,1 mill. kroner mot en tilsvarende økning av kap. 567, post 74.

Bevilgningen skal dekke Oslo kommunes utgifter til skolelos for romelever. I 2017 har det vært et lavere bevilgningsbehov enn forutsatt, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017). For 2018 anslår Oslo kommune behovet til 3,4 mill. kroner, hvorav om lag 1 mill. kroner blir dekket av overførte midler.

Det foreslås en bevilgning på 2,4 mill. kroner.

Post 70 Tilskudd til nasjonale minoriteter

Tilskudd over ordningen kan gis både som driftstilskudd til organisasjonene som representerer de nasjonale minoritetene, og som prosjekttilskudd.

Målet med å gi driftstilskudd er å styrke nasjonale minoriteters kultur, språk og egenorganisering. Det er et særlig mål at nasjonale minoriteters egne organisasjoner kan fremme sine interesser overfor ulike myndigheter.

Målet med å gi prosjekttilskudd er å bidra til formidling av kunnskap om situasjonen for minoritetsgruppene, styrking av minoritetenes språk, identitetsskapende arbeid rettet mot barn og unge, dokumentasjon av diskriminering, holdningsskapende arbeid, selvhjelpsvirksomhet og kontakt og samarbeid mellom de nasjonale minoritetene.

Kriterier for måloppnåelse for driftstilskuddet er graden av egenorganisering hos de nasjonale minoritetene, om språk og/eller kultur styrkes og graden av deltakelse i offentlige beslutningsprosesser.

Kriterier for måloppnåelse for prosjekttilskuddet er antall arrangerte prosjekter, kurs og aktiviteter som fremmer formålet, antall personer som deltar eller nås gjennom prosjekter, grad av kontakt mellom organisasjonene og antall barn og unge som nås.

For å motta driftstilskudd er det krav om at organisasjonen blant annet har som formål å fremme interessene og ivareta rettighetene til nasjonale minoriteter i Norge. Organisasjonen må ha sitt medlemsgrunnlag i en nasjonal minoritet. Departementet tar fra 2018 sikte på å igjen gi tilskudd ut fra en samlet skjønnsmessig vurdering, basert på blant annet antall medlemmer og aktiviteter i organisasjonen.

Prosjekttilskuddet gis til frivillige organisasjoner, kommuner, institusjoner og foretak som har virksomhet i tilknytning til nasjonale minoriteter. Tilskudd gis til tiltak som bidrar til å oppnå tilskuddsordningens formål. Språkprosjekter og prosjekter rettet mot barn og unge prioriteres.

Kravene til bruken av tilskuddet fremgår av tilskuddsbrevene. Tilskuddsmottakerne skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år. Departementet gjennomfører også tidvis bokettersyn ved stikkprøver hos organisasjonene som mottar driftstilskudd.

Av en total ramme på 7,1 mill. kroner ble det i 2016 gitt 5 mill. kroner i driftsstøtte til åtte organisasjoner og 2,1 mill. kroner i prosjektstøtte. Driftsmidlene bidro til å sikre at organisasjonene kunne gjennomføre faste møter og arrangementer, og delta i offentlige beslutningsprosesser. Prosjekttilskuddet bidro blant annet til å styrke språkprosjekter og prosjekter rettet mot barn og unge.

Det foreslås en bevilgning på 7,3 mill. kroner på posten i 2018.

Post 71 Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 vedtok Stortinget at ordningen med at Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond navngis som mottaker av midler over statsbudsjettet opphører. Bakgrunnen for Stortingets vedtak var blant annet Lotteri- og stiftelsestilsynets rapport av 13. februar 2017. I rapporten blir det konkludert med at forvaltningen av stiftelsen ikke skjer i samsvar med stiftelsesloven eller stiftelsens egne vedtekter, og at stiftelsen mangler gode nok rutiner for utbetaling av, og kontroll med, honorarer og godtgjørelser. Stiftelsestilsynet vurderer det videre slik at prosessen rundt opprettelsen av foreningen Romanifolkets/taternes senter

(RT-senteret) var kritikkverdig, at det er problematisk at de samme personene innehar verv i stiftelsen og i RT-senteret og at varamedlemmer er nærstående til styremedlemmene. For utfyllende omtale av saken vises det til Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

I 2016 anla stiftelsen sak mot staten ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet for å få utbetalt tilskudd som staten hadde holdt tilbake i påvente av stiftelsestilsynets rapport. I juli 2017 besluttet styret i stiftelsen å trekke søksmålet.

Ifølge styrets årsmelding for 2016 delte stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond i 2016 ut 3,3 mill. kroner i støtte, fordelt på fire mottakere. Det meste ble tildelt RT-senteret, med 3,2 mill. kroner. I årsmeldingen opplyser styret i stiftelsen at de ikke kan se at RT-senteret har rapportert i henhold til avtalen. Stiftelsen opplyser at driften i 2016 har vært egenfinansiert. Ved årsskiftet 2016/2017 var stiftelsens egenkapital 2,7 mill. kroner.

Som følge av at ordningen med at Stiftelsen Romanifolkets/taternes kulturfond navngis som mottaker av midler over statsbudsjettet er opphørt, foreslås det at bevilgningen overføres til kap. 567, post 25 med 1 mill. kroner og kap. 567, post 75 med 4,4 mill. kroner, jf. omtale under post 25 og post 75.

Post 72 Det Mosaiske Trossamfund

Målet for tilskuddet er både å sørge for sikkerhet rundt lokalene til Det Mosaiske Trossamfund (DMT) i Oslo, og å bidra til reduksjon av antisemittisme gjennom informasjonstiltak om jødedom og jøder i Norge.

Måloppnåelseskriteriet for sikkerhetstiltaket er at en høy andel av medlemmene i DMT opplever at deres sikkerhet er ivaretatt i og rundt lokalene til DMT.

For informasjonstiltaket er kriteriet for måloppnåelse at personer som får informasjon gjennom tiltaket, opplever å ha fått økt bevissthet og kunnskap om jøder, jødedom og antisemittisme i Norge i dag.

Kravene til bruken av tilskuddet fremgår av tilskuddsbrevet. DMT skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

I 2016 fikk DMT tildelt 3,2 mill. kroner til sikkerhetstiltak og 3,6 mill. kroner til opplysningstiltak. DMT har utviklet tiltakene i dialog med departementet. Store deler av midlene til opplysningstiltak finansierer prosjektet Jødiske veivisere. Jødiske veivisere inngår som et eget tiltak i

regjeringens handlingsplan mot antisemittisme (2016–2020).

Det foreslås en bevilgning på 7,2 mill. kroner i 2018 hvorav 3,4 mill. kroner til sikkerhetstiltak og 3,8 mill. kroner til informasjonstiltak.

Post 73 Tilskudd til kvensk språk og kultur

Tilskuddsordningen skal bidra til revitalisering av kvensk språk og til å fremme kvensk/norskfinsk kultur.

Kriterier for måloppnåelse er antall arrangerte prosjekter, kurs og aktiviteter som fremmer formålet, og antall deltakere på de ulike tiltakene.

Tilskudd skal blant annet gå til drift av Storfjord språksenter, Halti kvenkultursenter og den kvenske avisen Ruijan Kaiku. Videre vil det bli gitt prosjektstøtte til språk- og kulturformål etter søknad. Tiltak som bidrar til å styrke kvensk språk, og tiltak som retter seg mot barn og unge, vil bli prioritert.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Tilskuddsmottakerne skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Av en total ramme på 4,7 mill. kroner i 2016 ble det tildelt 2,1 mill. kroner til drift av Storfjord språksenter, Halti kvenkultursenter og avisen Ruijan Kaiku. Det ble i tillegg tildelt 2,6 mill. kroner til ulike språk- og kulturprosjekter. Tilskuddene til drift av språksentrene har bidratt til at det er gjennomført en rekke språkkurs og kulturaktiviteter for kvenske barn og unge. Prosjekttilskuddene har bidratt til språk- og kulturutvikling på ulike nivåer.

Det foreslås å øke bevilgningen på posten med 2 mill. kroner til oppfølging av målrettet plan for kvensk språk. Arbeidet startet høsten 2016, og det tas sikte på at planen skal legges fram innen utgangen av 2017.

Det foreslås en bevilgning på 7 mill. kroner i 2018.

Post 74 Kultur- og ressurscenter for norske rom, kan overføres

Bevilgningen på posten dekker tilskudd til etablering og drift av Romsk kultur- og ressurscenter – Romano Kher. Senteret er en del av den kollektive oppreisningen til norske rom.

Formålet med tilskuddet er å etablere et kultur- og ressurscenter for rom, blant annet for kultur- og kunnskapsformidling. Senteret vil også fungere som et sted hvor rom og majoritetsbefolkningen kan møtes. Tilskuddsmottaker er Kirkens

Bymisjon, som skal drive senteret i tett samarbeid med norske rom.

Måloppnåelsen vil i første omgang måles i deltagelse. Norske rom skal både delta i og kunne påvirke beslutningsprosesser som angår innholdet og driften av senteret. Dette skal fremgå av dokumenter som møtereferater og rapporter. På sikt skal senteret og tiltakene som drives der evalueres.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Kirkens Bymisjon skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Posten ble opprettet i 2017. Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det avklart at Kirkens Bymisjon skal stå for etablering og drift av kultur- og ressurscenteret fra 2. halvår 2017.

Det foreslås en bevilgning på 10,3 mill. kroner i 2018. I bevilgningen inngår 2,1 mill. kroner til Kirkens Bymisjons arbeid med veiledningstjenesten for norske rom, jf. omtale under kap. 567, post 60. Det er usikkert om midlene vil bli benyttet fullt ut i 2018, og det foreslås derfor at posten får stikkordet «kan overføres».

Det foreslås videre en tilsagnsfullmakt på 4,1 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 75 Midlertidig tilskuddsordning til romanifolket/taterne, kan overføres, kan nyttes under kap. 567, post 25

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett 2017 ble det opprettet en ny post 75 Midlertidig tilskuddsordning til romanifolket/taterne, jf. omtale under kap. 567, post 71. Posten skal dekke etablering av en tilskuddsordning som forvaltes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet fram til en ny, mer varig ordning er etablert.

Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til å gjenreise, utvikle og synliggjøre romanifolkets/taternes kultur og historie. Prosjekter som har til formål å gi juridisk bistand og rettshjelp til personer med tilhørighet til romanifolket/tatere, kan falle innenfor formålet med tilskuddsordning.

Det kan også være aktuelt å vurdere andre tiltak som kan komme romanifolket/taterne til gode, i lys av forslagene fra NOU 2015: 7 *Assimilering og motstand*.

Kriterier for måloppnåelse er at prosjekter som mottar støtte når bredt ut med tiltak som fremmer bevaring av romanifolkets/taternes kultur, språk og historie.

Tilskudd gis til tidsavgrensede prosjekter. Frivillige organisasjoner, kommuner, institusjoner, rettshjelpsvirksomheter og foretak som har virksomhet i tilknytning til romanifolket/taterne kan søke om prosjekttilskudd. Enkeltpersoner kan bare søke dersom de har opprettet et enkeltmannsforetak. I tildelingen av midler vil språk- og kulturprosjekter samt tiltak som engasjerer barn og ungdom blant romanifolket/taterne prioriteres. Tilskudd kan også gis til prosjekter som skal dokumentere og formidle kunnskap om romanifolkets/taternes situasjon, drive holdningsskapende arbeid eller selvhjelpsvirksomhet, eller som fremmer kontakt og samarbeid mellom romanifolket/taterne i Norge og på tvers av landegrensene i Norden. Departementet vil i vurderingen av søknadene legge vekt på søkerens gjennomføringsevne, graden av finansiering fra andre kilder eller egenfinansiering, og i hvilken grad prosjektet kan bidra til å nå målene for tilskuddsordningen.

Kravene til bruken av tilskuddet framkommer av tilskuddsbrevet. Tilskuddsmottakerne skal levere rapport og regnskap innen 31. mars påfølgende år.

Fristen for å søke midler over tilskuddsordningen var 1. september 2017.

Det foreslås en bevilgning på 4,4 mill. kroner mot en tilsvarende reduksjon av post 71, jf. omtale under post 71.

Det er usikkert om midlene vil bli benyttet fullt ut i 2018, og det foreslås derfor at posten får stikkordet «kan overføres». Det er også usikkert om behovet for bevilgning vil være knyttet til post 25 eller post 75. Det foreslås derfor at post 25 og post 75 tilføres stikkordet «kan nyttes under».

Programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Utgifter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
571	Rammetilskudd til kommuner	123 983 722	127 131 086	130 822 652	2,9
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner	32 783 374	33 461 733	33 604 068	0,4
573	Kommunereform	120 000	1 298 325	57 764	-95,6
575	Ressurskrevende tjenester	8 643 849	9 190 000	9 655 582	5,1
576	Vedlikehold og rehabilitering	400 000	650 000		-100,0
577	Tilskudd til de politiske partier			450 131	
578	Valgdirektoratet	49 512	110 742	55 908	-49,5
579	Valgutgifter	9 298	11 174	11 264	0,8
	Sum kategori 13.70	165 989 755	171 853 060	174 657 369	1,6

Inntekter under programkategori 13.70 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
5616	Kommunalbanken AS	417 000	390 000	443 000	13,6
	Sum kategori 13.70	417 000	390 000	443 000	13,6

Ansvarsområder

Kommuner og fylkeskommuner er selvstendige, folkevalgte forvaltningsnivåer som har ansvaret for grunnleggende velferdstjenester som blant annet barnehage, skole, barnevern og helse- og omsorgstjenester. Kommuner og fylkeskommuner skal også ivareta oppgaver som samfunnsutvikler, myndighetsutøver og være en demokratisk arena for innbyggerne.

Fagdepartementene har sektoransvar for respektive områder av kommunesektorens tjenestetilbud, blant annet forvaltning av lov- og regelverk og finansiering av reformer og tiltak.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til at statens styring av kommunesektoren er samordnet, helhetlig og konsistent. Departementet har ansvaret for å bidra til at kommunesektoren har et godt og framtidsrettet lov- og regelverk, i første rekke gjennom utvikling og forvaltning av kommuneloven.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i samarbeid med Finansdepartementet et særskilt ansvar for kommunesektorens inntektsrammer. Videre har departementet ansvaret for inntektsfordelingen mellom kommuner og mellom fylkeskommuner gjennom utvikling og drift av inntektssystemet for kommunesektoren. Departe-

mentet har også ansvaret for Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA) og for forvaltningen av statens eierskap i Kommunalbanken.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det overordnede ansvaret for valgordningen og valgregelverket. Valgdirektoratet har det operative ansvaret på statlig nivå for gjennomføring av stortings- og lokalvalg. Departementet har også ansvaret for tilskudd til de politiske partiene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Kommunesektoren har et bredt ansvar for tjenester som er svært viktige for mennesker i ulike livssituasjoner og livsfaser. Kommunesektoren forvalter derfor en betydelig del av ressursene i norsk økonomi. Den samlede inntektsrammen anslås til om lag 511 mrd. kroner i 2018, tilsvarende 18 pst. av bruttonasjonalproduktet for Fastlands-Norge. Én av fem sysselsatte i landet er ansatt i kommunal sektor.

Kommunesektoren står overfor store utfordringer i tiden framover. Demografiske endringer, teknologisk utvikling og forventninger fra innbyggerne stiller nye krav til kommunale tjenester.

Samtidig som velferdsoppgavene øker, faller inntekter fra oljerelatert virksomhet. Dette innebærer at offentlig sektor må fornyes, forenkles og forbedres i årene framover. Dette vil stille krav til omstilling i kommunal virksomhet og til å bruke ressursene mer effektivt.

Kommunesektoren har et godt økonomisk fundament til å møte framtidens utfordringer. Inntektsrammene de senere år har gitt økt handlingsrom for sektoren. Kommuner og fylkeskommuner bygger ut tjenestetilbudet. I perioden 2013–2016 økte realveksten i frie inntekter per innbygger i kommunesektoren med gjennomsnittlig 1,2 pst. årlig, mot 0,6 pst. i perioden 2005–2013. Samtidig oppnådde kommunesektoren i 2015 og 2016 svært gode driftsresultater. Netto driftsresultat i 2016 var det beste resultatet siden 2006. Antall kommuner i Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) har falt fra 47 kommuner i desember 2016 til 27 kommuner ved utgangen av september 2017.

For en nærmere redegjørelse om regjeringens politikk for kommunesektoren, utfordringer, utviklingstrekk og oppnådde resultater, vises det til Prop. 128 S (2016–2017) *Kommuneproposisjonen 2018*.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.13 Mål for programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Hovedmål	Delmål
1. Et velfungerende demokrati	1.1. Høy tillit til valginstittuttet 1.2. Aktiv innbyggerdeltakelse 1.3. Høy valgdeltakelse 1.4. Representative folkevalgte organer 1.5. De politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver
2. Et velfungerende lokalt selvstyre	2.1. Gode juridiske og økonomiske rammebetingelser 2.2. En åpen og tillitsskapende forvaltning 2.3. Samordnet statlig styring av kommunene 2.4. Økt kommunalt handlingsrom
3. Bærekraftige, effektive og omstillingsdyktige kommuner som leverer gode, brukerrettede og likeverdige tjenester	3.1. En framtidsrettet kommune- og fylkesinndeling 3.2. Gode, brukerrettede og likeverdige tjenester til innbyggerne 3.3. Mer effektive kommuner

Sammenliknet med Prop. 1 S (2016–2017) er delmål 1.5 flyttet fra programkategori 13.00 til programka-

tegori 13.70. Bevilgningen på kap. 520 Tilskudd til de politiske partier er flyttet til nytt kap. 577.

Hovedmål 1 Et velfungerende demokrati

Demokrati er en styreform hvor innbyggerne velger ledere til nasjonale og lokale styringsorganer, som fatter beslutninger på vegne av fellesskapet. I demokratiet skal innbyggerne fritt kunne ytre seg for å påvirke politiske beslutninger.

Det er mange ulike aktører som har viktige roller og oppgaver for å kunne opprettholde et velfungerende demokrati. De politiske partier må settes i stand til å gjøre sin oppgave, kommuner og fylkeskommuner må ha handlefrihet til å fylle sin rolle og borgerne må få informasjon og være trygge på å utøve sine demokratiske rettigheter. Det sivile samfunn har også en viktig rolle for å bidra til dette.

Frie, direkte og hemmelige valg er grunnleggende verdier i det norske demokratiet. Tilliten til valginstittuttet er høy i befolkningen, og det er viktig å arbeide for at den opprettholdes. Videre er det viktig at valgordningen har legitimitet og at regelverket er i tråd med internasjonale standarder.

Høy valgdeltakelse, representative folkevalgte organer og gode kanaler for innbyggerdeltakelse utenom valg er sentrale delmål som er med på å legge til rette for et velfungerende demokrati.

Rapport, strategier og tiltak

Valgdirektoratet ble opprettet 1. januar 2016, blant annet for å sikre uavhengighet i arbeidet med valg. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har gjennom etableringsåret 2016 arbeidet med å sikre kompetanseoverføring og tilby faglig støtte til direktoratet. I 2017 har direktoratet arbeidet med å tilrettelegge for valggjennomføringen høsten 2017. I 2018 vil departementet i samarbeid med direktoratet gjennomgå evalueringer av valggjennomføringen.

Departementet har i samarbeid med Institutt for samfunnsforskning videreført eksperiment med utsendelse av SMS og brev til enkelte velgergrupper med oppfordring til bruk av stemmeretten. Evalueringen fra tilsvarende eksperiment i 2015 viste at tiltaket hadde signifikant effekt på valgdeltakelsen. Eksperimentet vil evalueres og funn legges fram i løpet av 2018.

Departementet har invitert internasjonale observatører til å følge stortings- og sametingsvalget i 2017. Uavhengig observasjon og vurdering av valggjennomføringen bidrar til å skape tillit til valgordningen og er nyttig i arbeidet med stadig å forbedre valgordning og valggjennomføring.

Departementet har satt ned et lovutvalg som skal vurdere endringer i valgloven. Utvalget skal se på både praktiske spørsmål knyttet til valggjennomføring og mer prinsipielle problemstillinger. Utvalget skal blant annet vurdere om det bør innføres en mulighet for velgere til å fremme sak for domstolene i alle valgrelaterte spørsmål, og se på reglene for kontroll og godkjenning av valg. Stortinget har fattet to anmodningsvedtak som angår valgordningen. Det gjelder personvalg ved stortingsvalg og adgang til å stryke listekandidater ved kommunestyre- og fylkestingsvalg. For å sikre en helhetlig behandling av disse problemstillingene, vil de inngå i utvalgets arbeid og rapporteres til Stortinget sammen med departementets oppfølging av valglovutvalgets arbeid.

Utvalget skal også vurdere endringer i valgordningen som følge av regionreformen, blant annet størrelse på valgdistrikt, antall utjevningsmandater mv. Utvalget er bredt sammensatt og skal levere sin utredning innen utgangen av 2019.

Departementet har satt i gang et prosjekt for å legge til rette for kommunenes arbeid med å utvikle og styrke lokaldemokratiet i nye sammenslåtte kommuner. Per 1. september 2017 er 28 nye kommuner med i prosjektet. Som del av prosjektet ble det i juni 2017 avholdt en lokaldemokratikonferanse for politikere, prosjektledere og deltakere fra sivilsamfunnet. Det skal gjennomføres en ny samling i 2018. I 2018 kan kommunene som deltar i prosjektet også søke om tilskudd på inntil 100 000 kroner for å drive lokaldemokratiarbeid.

I Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå* ble det redegjort for konsekvenser for valggjennomføringen i 2019. Det er mange fylker og kommuner som skal slås sammen med virkning fra 1. januar 2020 som skal ha felles valg i 2019. Valgene i 2019 vil gjennomføres med gjeldende valgordning. Både kommuner, fylkeskommuner, velgere og politiske partier har behov for informasjon om hvordan endringene påvirker dem. Departementet vil i 2018 arbeide videre med å vurdere behov for tilpasninger i regelverket og formidle informasjon om gjennomføringen til berørte parter.

For å bidra til aktiv innbyggerdeltakelse er nettsiden MinSak videreutviklet, og det ble i 2017 lansert en mobiltilpasset løsning. Siden skal også gjøres tilgjengelig på nordsamisk.

Lokalvalgundersøkelsen fra kommunestyre- og fylkestingsvalget 2015 ble levert i mai 2017 av Institutt for samfunnsforskning. Undersøkelsen har kartlagt og analysert lokalvalgresultatet i 2015, samt forhold rundt hvordan lokaldemokratiet i Norge fungerer.

Arbeid knyttet til rammebetingelser for de politiske partier omtales under budsjettkapittel 577.

Hovedmål 2 Et velfungerende lokalt selvstyre

Kommunesektoren forvalter på vegne av innbyggerne en stor del av fellesskapets ressurser og har betydelig offentlig myndighet. Åpenhet, rolleklarhet og god egenkontroll er viktig for å sikre innbyggernes tillit til kommunesektoren og riktig bruk av ressurser.

Prinsippene for statlig styring av kommunesektoren legger til grunn økonomisk og juridisk rammestyring og dialog mellom forvaltningsnivåene. Kommuner og fylkeskommuner skal ha frihet til å organisere sitt arbeid på en måte som er tilpasset lokale forhold og utfordringer. Statens styring må balanseres mellom nasjonale hensyn til et likeverdig tjenestetilbud og rettssikkerhet, og hensynet til kommunal handlefrihet.

Rapport, strategier og tiltak

I Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner* ble det varslet at regjeringen ville foreta en generell gjennomgang av den statlige styringen av kommunesektoren. I meldingen ble det trukket fram at det er behov for bedre koordinering og effektivisering av det statlige tilsynet med kommunene, og at regjeringen ønsker å gi kommunene større frihet til å prioritere og tilpasse velferdstilbudet til innbyggernes behov. Som oppfølging av Meld. St. 14 (2014–2015) er det gjennomført kartlegginger og gjennomganger av statens styring av kommunesektoren, blant annet i regi av Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi). Difi har kartlagt hvordan omfanget av statens virkemiddelbruk har utviklet seg i perioden 1999–2015, jf. Difi-rapport 2015:19 *Statlig styring av kommunene. En kartlegging av virkemiddelbruk og utviklingstrekk på tre sektorer i perioden 1999–2015*. Difi har også kartlagt organisering, omfang, nytte og forbedringsmuligheter ved statlig tilsyn med kommunene, jf. Difi-rapport 2016:5 *Statens tilsyn med kommunene. Organisering, omfang, nytte og forbedringsmuligheter*.

I kommuneproposisjonen for 2018 ble det lagt fram en omtale av statlig styring med kommunesektoren og tiltak som er gjennomført for å redusere den statlige detaljstyringen av kommunene. Det ble videre gitt en redegjørelse om det statlige tilsynet med kommunene og målet om at tilsynet skal være koordinert og effektivt. Departementet vil også i årene framover samarbeide tett med fag-

departementene for å bidra til at staten legger rammestyring av kommunene til grunn for sin politikk overfor kommunesektoren. Departementet arbeider for en samordnet statlig styring av kommunene i tråd med utredningsinstruksen og departementets reviderte retningslinjer for statlig styring av kommunesektoren, med tilhørende veiledere. I retningslinjene presiseres det blant annet at økonomisk og juridisk rammestyring er hovedprinsippet for den statlige styringen. Detaljert statlig styring skal være særskilt begrunnet.

Gjennom å forenkle og effektivisere plan- og byggesaksprosesser har regjeringen lagt til rette for økt lokalt selvstyre. I innsigelser til kommunale planer behandlet i departementet har kommunene fått helt eller delvis medhold i om lag åtte av ti saker under regjeringen Solberg, mot fire av ti saker under regjeringen Stoltenberg II (2005–2013). Fylkesmannen er bedt om å legge økt vekt på kommunalt selvstyre i plansaker. Innsigelser skal begrenses til saker av nasjonal eller viktig regional karakter der dialog ikke har ført fram. Fylkesmannen i tolv fylker inngår i en forsøksordning der de samordner og kan avskjære statlige innsigelser til kommunale planer. Departementet vil høsten 2017 vurdere videre oppfølging av samordningsforsøket.

Regjeringen varslet i kommuneproposisjonen for 2018 at det skulle nedsettes en ekspertgruppe som skulle utføre en områdegjennomgang av øremerkede tilskudd rettet mot kommunesektoren. Formålet med gjennomgangen er å få oversikt over dagens situasjon og identifisere utfordringer og forbedringsområder. Vurderinger av forenkling av tilskuddsordninger vil være en del av gjennomgangen. Kommunal- og moderniseringsdepartementet og Finansdepartementet har nå satt ned en ekspertgruppe som skal levere sin rapport i løpet av 2017.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la i mars 2017 fram Prop. 64 L (2016–2017) *Endringer i forvaltningslova, tvistelova m.m. (overprøvingskompetanse m.m.)*. I proposisjonen foreslo departementet at kommunene som offentlige organer skal kunne reise sak mot staten om gyldigheten av statlige avgjørelser. Departementet foreslo også å redusere statlige klageinstansers adgang til å overprøve kommunenes utøvelse av det frie skjønnet. Lovforslagene ble vedtatt av Stortinget 2. juni 2017, jf. Innst. 320 L (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet la i mars 2017 fram Prop. 65 L (2016–2017) *Endringer i kommunelova m.m. (råd for eldre, personar med funksjonsnedsettning og ungdom)*. I pro-

posisjonen foreslo departementet at kommuneloven får en ny generell bestemmelse om råd for eldre, personer med funksjonsnedsettelse og ungdom i kommunene og fylkeskommunene. Utfyllende regler for de enkelte ordningene fastsettes i forskrift. Lovforslaget ble vedtatt av Stortinget 2. juni 2017, jf. Innst. 319 L (2016–2017).

I mars 2016 mottok departementet kommunelovutvalgets utredning og forslag til ny kommunelov, jf. NOU 2016:4 *Ny kommunelov*. Utredningen har vært sendt på en bred høringsrunde, og departementet arbeider med å følge opp forslaget med en lovproposisjon.

Departementet la i juni 2017 fram Prop. 157 L (2016–2017) *Endringer i kommuneloven og lov om flagging på kommunale bygninger (forenkling av regelverket for kommunevåpen og kommuneflagg)*. For å styrke det kommunale selvstyret og flytte makt og ansvar til kommunene, foreslår regjeringen at kompetansen til å fastsette kommunevåpen og kommuneflagg flyttes fra sentralt nivå og legges til det enkelte kommunestyre. Dagens ordning hvor kommunevåpen og kommuneflagg godkjennes av Kongen vil da oppheves. Forslaget innebærer at det fastsettes en ny lovbestemmelse om kommuneflagg og kommunevåpen i kommuneloven, og at det gjøres en mindre endring i lov om flagging på kommunenes offentlige bygninger.

EFTAs overvåkningsorgan (ESA) stilte sommeren 2013 spørsmål om det generelle skattefritaket for stat, helseforetak, fylkeskommuner og kommuner er i strid med EØS-avtalens regler om offentlig støtte når disse offentlige organene driver økonomisk aktivitet. Sommeren 2015 ble saken utvidet til å omhandle spørsmålet om garantier og konkursforbudet også er støtterettslig problematisk. Saken er nærmere omtalt i kommuneproposisjonen for 2018. Regjeringen besluttet før sommeren 2016 å nedsette en ekstern arbeidsgruppe som blant annet skal foreta en vurdering av problemstillingene ESA reiser. Arbeidsgruppen skal komme med forslag til tiltak. KS, LO, NHO, Virke og Spekter er representert i arbeidsgruppen. Arbeidsgruppen skal levere sin rapport innen 1. januar 2018.

Departementet arbeider videre med å følge opp høringen fra 2014 om endringer i lov om interkommunale selskap (IKS-loven). Vurderingene og det videre arbeidet med å fremme konkrete forslag til lovendringer må sees i sammenheng med arbeidsgruppen som er omtalt over. Arbeidsgruppens vurderinger og forslag til tiltak vil være relevant for reguleringen av interkommunale selskap og forholdet til statsstøtteregelverket. Endringene i IKS-loven vil derfor skje sammen med oppfølgin-

gen av arbeidsgruppens rapport og forslag til tiltak.

Hovedmål 3 Bærekraftige, effektive og omstillingsdyktige kommuner som leverer gode, brukerrettede og likeverdige tjenester

Dagens kommunestruktur er ikke tilpasset morgendagens utfordringer. Regjeringen har derfor gjennomført en kommunereform som gir større og sterkere velferdskommuner som er rustet for å utvikle sine lokalsamfunn og levere gode og likeverdige tjenester til innbyggerne.

Flere oppgaver til kommunene gir økt makt og myndighet og dermed økt lokalt selvstyre. Det gir kommunene mulighet til å utvikle et mer helhetlig og sammenhengende tjenestetilbud til innbyggerne, samtidig som det bidrar til å skape større interesse for lokalpolitikken.

Regjeringen har lagt til rette for en regionreform som vil gi en fylkesinndeling bedre i samsvar med de samfunnsutfordringer som regionalt folkevalgt nivå skal bidra til å løse. Regionreformen vil gi større fylkeskommuner, og de nye fylkeskommunene vil få nye oppgaver.

Rammefinansiering gjennom rammetilskudd og skatteinntekter gir rom for lokale prioriteringer og bidrar til effektiv bruk av offentlige ressurser. Kommunesektoren skal ha inntektsrammer som står i forhold til oppgavene sektoren er satt til å løse. En rettferdig fordeling av inntektsrammene er en forutsetning for et likeverdig tjenestetilbud i hele landet.

Regjeringen baserer sin politikk på effektiv bruk av samfunnets ressurser og ønsker å synliggjøre effektiviseringspotensialet i kommunesektoren. Økt effektivitet i oppgaveløsningen vil øke den enkelte kommunes handlingsrom, blant annet til å styrke velferdstjenestene. God økonomistyring, lokal tilpasning og innovative løsninger må derfor til for at kommuner og fylkeskommuner skal gi et godt og likeverdig tilbud.

Rapport, strategier og tiltak

De lokale og regionale prosessene med sammenslåing av kommuner i kommunereformen ble oppsummert i Prop. 96 S (2016–2017) *Endringer i kommunestrukturen* som ble fremmet 5. april 2017.

Stortinget vedtok 8. juni sammenslåing av 111 kommuner til 43 nye kommuner, jf. Innst. 386 S (2016–2017). For reformperioden sett under ett blir totalt 121 kommuner slått sammen til 47 nye kommuner innen 2020. Det gir 354 kommuner i

2020, mot 428 kommuner før reformen startet. Dette vil være det laveste antallet kommuner siden formannskapslovene ble innført i 1837. Én av tre innbyggere vil bo i en ny kommune etter reformen, og det vil skje sammenslåinger fra Lindesnes i sør til Hammerfest i nord. Samtidig vil det være en heterogen kommunestruktur også etter 2020, og regjeringen mener at det fortsatt vil være behov for å arbeide videre for å etablere større og sterkere kommuner.

Stortinget vedtok sammenslåing av Flora og Vågsøy kommuner, i tråd med kommunenes egne vedtak. I kommuneproposisjonen for 2018 ble det uttalt at departementet ville komme tilbake til prosessen i Flora, Vågsøy og Bremanger kommuner i statsbudsjettet for 2018.

Bremanger kommune, som ligger mellom Vågsøy og Flora, ønsket ikke å være en del av den nye kystkommunen. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane la i sin tilråding av 20. april 2017 vekt på at en sammenslåing av Flora og Vågsøy bare delvis oppfyller målene for kommunereformen og kriteriene for en god kommunestruktur, og tilrådte sammenslåing av alle de tre kommunene. Departementet ga Fylkesmannen i Sogn og Fjordane i oppdrag å utrede kommunestrukturen i området. Telemarksforskning fikk oppdraget og har nå ferdigstilt rapporten *Utgreiing av kystkommune i området Flora, Bremanger og Vågsøy* (TF-notat nr. 36/2017), og denne er oversendt departementet.

Utredningen kan være et grunnlag for videre diskusjoner mellom kommunene. Departementet mener kommunene selv bør finne en løsning som tjener regionen og innbyggerne best. Departementet viser i den forbindelse til følgende merknad i Innst. 386 S (2016–2017):

«Fleirtallet i komiteen, medlemene frå Høgre, Framstegspartiet, Kristeleg Folkeparti og Venstre, ber kommunar som er omtalte, men som ikkje har gjort vedtak, om å ha med seg Fylkesmennene sine innspel i vidare vurderingar om tenestetilbod og utvikling for samfunnet.»

Kommunal- og moderniseringsdepartementet inngikk i 2016 en avtale med arbeidslivets parter i kommunesektoren, KS, LO Kommune, YS Kommune, Unio og Akademikerne, om et oppfølgings-tilbud til kommuner som skal slå seg sammen. I 2016 og 2017 ble kommuner som skal slå seg sammen, invitert til samlinger som KS har arrangert med økonomisk støtte fra departementet. Avtalen varer ut 2019. Fylkeskommunene vil få et eget tilbud fra høsten 2017.

Departementet fremmet 5. april 2017 Prop. 91 L (2016–2017) *Endringer i ekteskapsloven og bustøt- telova m.m. (oppgaveoverføring til kommunene) og lov om overføring av ansvar for kollektivtransport*. Proposisjonen ble behandlet i Stortinget 8. juni 2017, jf. Innst. 376 L (2016–2017). Flertallet sluttet seg til forslagene til lovendringer knyttet til overføring av oppgaver til kommunene i forbindelse med kommunereformen. Proposisjonen omtaler også forskriftsendringer og oppgaver som håndteres i andre prosesser. Proposisjonen er en oppfølging av Stortingets behandling av Meld. St. 14 (2014–2015) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner*, jf. Innst. 333 S (2014–2015).

I tråd med avtalen mellom regjeringspartiene, Venstre og Kristelig Folkeparti la departementet 5. april 2017 fram et forslag til nye og sterkere fylkeskommuner, jf. Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå*. I kommuneproposisjonen for 2018 fulgte regjeringen opp avtalen med å foreslå sammenslåing av Troms og Finnmark. Stortinget vedtok 8. juni sammenslåing av:

- Hordaland og Sogn og Fjordane
- Aust-Agder og Vest-Agder
- Vestfold og Telemark
- Oppland og Hedmark
- Buskerud, Akershus og Østfold
- Troms og Finnmark

Nord- og Sør-Trøndelag blir Trøndelag fylkeskommune fra 1. januar 2018. Rogaland, Møre og Romsdal, Nordland og Oslo videreføres som i dag. Dette gir samlet en mer balansert fylkesstruktur med elleve fylkeskommuner.

Endringer i kommunenes innbyggertall, befolkningssammensetning, ressursituasjon og innbyggernes forventninger stiller krav til utvikling og fornying i kommunene. Det er derfor nødvendig med kontinuerlig nytenkning, utvikling og innovasjon i kommunesektoren. Endringene i kommunestruktur gir også muligheter til å tenke nytt om hvordan kommunene kan løse utfordringene som kommunesektoren vil møte i årene framover.

Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) har de siste årene på oppdrag fra departementet bygget opp et kompetansemiljø for innovasjon både i stat og kommune. Departementet mottok i februar Difi-rapport 2017:1 *Innovasjon i offentlig sektor – både helhet og mangfold* som gir et bredt bilde av aktørene på innovasjonsområdet i offentlig sektor. Difi anbefaler i rapporten at myndighetene bør stimulere til mer innovasjon i offentlig sektor, men viser samtidig til at forventningene til rollen som nasjonal pådriver for innovasjon spriker. Departementet vurderer oppfølgingen av rapporten.

Departementet vil fortsette å støtte utvikling og innovasjon i kommunesektoren og se dette i sammenheng med forenkling, fornying og forbedring av offentlig sektor. Departementet tar sikte på å videreføre innovasjonsprisen også i 2018. Difi har ansvar for søknadsprosessen for innovasjonsprisen, og kommunene oppfordres til å følge med på Difis nettsider for mer informasjon om prisen.

Flere kommuner har de siste årene innledet samarbeid med sosiale entreprenører for å forbedre tjenestene til innbyggerne. Sosiale entreprenører kan bidra med nye løsninger på velferdsutfordringer. Et eksempel er *Hogst* i Trøndelag der tidligere straffedømte får opplæring i skogrydding. Når de ansatte er lært opp, mottar de markedslønn fra virksomheten. En annen sosial entreprenør er *Generasjonsmøtet M* som tilbyr besøkstjenester til sykehjem ved at ungdommer mellom 14 og 20 år jobber som besøksvenner. Departementet har utarbeidet inspirasjonsheftet *Veier til samarbeid* om samarbeid mellom offentlig sektor og sosiale entreprenører.

Departementet samarbeider med Difi og KS om å redusere statlige tidstyver i kommunene. Tidstyver er unødvendig administrasjon og rutiner som stjeler tid. Difi og KS har etablert en verktøykasse for kommunalt forbedringsarbeid som er lagt ut på KS' nettsider. Departementet har invitert KS til et tett samarbeid om tidstyver, der KS og kommunene kan spille inn statlige tidstyver i kommunene som de mener staten bør vurdere å fjerne. Prosjektet skal vare ut 2017. Staten og kommunesektoren skal da vurdere effekten av samarbeidet.

Departementet har inngått en avtale med arbeidslivets parter i kommunesektoren, KS, LO Kommune, Unio, YS Kommune og Akademi-kerne, om oppstart av et nytt utviklingsprosjekt om digital kompetanse i kommunene. Planlegging av dette er startet opp i 2017. Høsten 2017 vil kommunene bli invitert til å søke om å delta i prosjektet som varer ut 2019.

Departementet har i 2016 og 2017 gitt støtte til KS' *Program for klart språk i kommunesektoren*. Programmet skal legge til rette for at kommuner og fylkeskommuner forbedrer den skriftlige kommunikasjonen med innbyggerne. Gjennom programmet får blant annet ledere av klarspråkprosjekt i egne kommuner og fylkeskommuner tilbud om regionale grunnkurs. Kommuner og fylkeskommuner kan søke KS om støtte til ulike aktiviteter i programperioden. Departementet vil fortsette å støtte programmet i 2018.

Digitalisering av kommunale tjenester gir en enklere hverdag for innbyggere og næringsliv,

samtidig som det bidrar til å effektivisere tjenesteytingen. En sentral koordinering og prioritering av kommunale IKT-prosjekter vil kunne føre til bedre samordning i sektoren. Departementet har derfor satt av 25 mill. kroner i 2017 til en ordning for finansiering av kommunale IKT-prosjekter som er initiert og styrt av kommunene selv. KS administrerer ordningen. For 2018 tar departementet sikte på å sette av 100 mill. kroner. Totalt legges det dermed opp til å tildele 125 mill. kroner til formålet. Departementet og KS er i dialog om innretningen av ordningen. Det vil være en forutsetning for støtten fra departementet at kommunesektoren bidrar med egne midler av tilsvarende størrelse.

I noen tilfeller kan det være nødvendig at staten tar ansvar for nasjonale IKT-prosjekter der hele eller store deler av gevinsten tilfaller kommunesektoren. I slike tilfeller kan det være aktuelt at kommunesektoren bidrar i finansieringen. Departementet har derfor utredet modeller for kommunal medfinansiering av slike prosjekter og ulike måter medfinansiering fra kommunesektoren kan sikres gjennom trekk i kommunesektorens inntektsramme.

Gjennom utredningen har det framkommet problemstillinger knyttet til disse modellene som behøver videre analyse, samt behov for å kartlegge hvor mange prosjekter som kan være aktuelle for en slik løsning. Det er de siste årene blitt satset på å etablere finansieringsløsninger for å bedre gjennomføringen av IKT-prosjekter, blant annet gjennom etablering av medfinansieringsordningen for lønnsomme IKT-prosjekter i staten og gjennom tilskudd til IKT-prosjekter i regi av KS. Det er også nødvendig å se nærmere på hvordan disse ordningene vil spille sammen. Departementet ser derfor at det er behov for videre utredning for å kartlegge aktuelle prosjekter, samt nærmere utredning av hvordan kommunene kan bidra til finansiering av slike prosjekter.

Det er et potensial for mer effektiv ressursbruk i kommunesektoren. Analyser fra Senter for økonomisk forskning av data fra 2015 anslår et samlet potensial for effektivisering innenfor sektorene barnehage, skole og pleie og omsorg på 12 pst., under forutsetning av at alle kommuner blir like effektive som den mest effektive av sammenliknbare kommuner. Dette innebærer at det kan frigjøres om lag 27 mrd. kroner til styrking av tjenestetilbudet.

På nettsiden kommunedata.no synliggjør departementet tall for effektiviseringspotensialet for kommunesektoren og enkeltkommuner. Der som kommunesektoren samlet sett effektiviserer

virksomheten med 0,5 pst., tilsvarer det 1,2 mrd. kroner i 2018 som kan brukes til styrking av tjenestene, i tillegg til det som følger av inntektsveksten.

Register om betinget godkjenning og kontroll (ROBEK) er et register over kommuner og fylkeskommuner i økonomisk ubalanse. Antall kommuner i registeret var 27 ved utgangen av september 2017, noe som er det laveste antallet siden registeret ble opprettet i 2001. At mange kommuner nå er ute av registeret, legger forholdene til rette for å styrke tjenestene i disse kommunene.

I avtalen som ble inngått mellom regjeringspartiene og Venstre om endringer i inntektssystemet fra 2017, ble det varslet at enkelte problemstillinger i inntektssystemet for kommunene skulle vurderes nærmere og legges fram for Stortinget på et senere tidspunkt. Blant annet skulle det foretas en utredning om kommunale veier kan inkluderes i utgiftsutjevningen. Departementet skulle også utrede verdien på kriteriet antall psykisk utviklingshemmede i delkostnadsnøkkelen for pleie og omsorg. Videre skulle departementet arbeide videre med å utvikle et kriterium for rus og psykisk helse som kan fange opp variasjoner i kommunenes utgifter til blant annet barnevern og sosialhjelp.

Departementet har fått gjennomført to eksterne forskningsprosjekter for å utrede henholdsvis verdien av kriteriet antall psykisk utviklingshemmede i delkostnadsnøkkelen for pleie og omsorg og hvordan et kriterium for rus og psykisk helse kan utformes. Prosjektene er ferdigstilt høsten 2017, og departementet vil jobbe videre med disse problemstillingene.

I kommuneproposisjonen for 2018 foretok departementet en vurdering av kommunale veier, der det ble anbefalt ikke å inkludere kommunale veier i inntektssystemet. Videre ble det i kommuneproposisjonen varslet at regjeringen ikke ville foreslå tilbakeføring av selskapsskatten til kommunene i 2018, men komme tilbake til saken på et senere tidspunkt.

Fra 2018 innføres en ny delkostnadsnøkkel for båt og ferje i inntektssystemet for fylkeskommunene. Forslaget til ny kostnadsnøkkel bygger på anbefalingene i rapporten *Utgiftsbehov til ferjer og hurtigbåter*, som er utarbeidet av Møreforskning Molde på oppdrag fra departementet, samt departementets egne analyser. Møreforskningens beregninger av kriteriet «normerte ferjekostnader» i den nye nøkkelen bygger blant annet på ferjestandarden fra St.meld. nr. 16 (2008–2009) *Nasjonalt transportplan 2010–2019*. Departementet har bedt Statens vegvesen om å oppdatere ferjestan-

darden og vil gjøre nye beregninger når en oppdatert standard foreligger. Se kommuneproposisjonen for 2018 og Innst. 422 S (2016–2017) for nærmere omtale av den nye nøkkelen. Retningslinjer for ferjeavløsning ble samtidig tilpasset den nye delkostnadsnøkkelen.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortingsssesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 700, 23. mai 2017:

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å gjeninnføre velgernes mulighet til å stryke listekandidater ved fylkestings- og kommunestyrevalg.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Helge André Njåstad, Ingebjørg Amanda Godsken, Harald T. Nesvik, Ingjerd Schou, Michael Tetzschner og Frank J. Jenssen om å tillate stryking av listekandidater ved fylkesting- og kommunestyrevalg, jf. Dokument 8:14 S (2016–2017) og Innst. 306 S (2016–2017).

Valglovutvalget vil vurdere hvordan anmodningsvedtaket kan følges opp. Dette vil sikre en grundig behandling av spørsmålet og god sammenheng med øvrige elementer i valgordningen. Valglovutvalget skal legge fram sin utredning innen utgangen av 2019. Utredningen skal deretter på en bred høring før departementet fremmer forslag til lovendring. Eventuelle endringer i personvalgordningene vil dermed kunne få virkning fra 2023 for kommunestyre- og fylkestingsvalg, og fra 2025 for stortingsvalg.

Anmodningsvedtak nr. 870, 12. juni 2017:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en omtale for hvordan nye ferjesamband påvirker ferjetilskuddet til fylkene, eller hvordan de skal bli tatt opp i ordningen.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 128 S (2016–2017) *Kommuneproposisjonen 2018* og Innst. 422 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet viser til at det er vanlig praksis å oppdatere kriteriedata i inntektssystemet, for eksempel når det bygges nye fylkeskommunale veier. Også det nye ferjekriteriet må oppdateres hvis det opprettes nye fylkeskommunale ferjesamband. Departe-

mentet foreslår derfor at nye fylkeskommunale ferjesamband som oppfyller de øvrige vilkårene for å omfattes av utgiftsutjevningen, skal inkluderes i kriteriedata i inntektssystemet.

Departementet viser videre til følgende flertallsmerknad i Innst. 422 S (2016–2017), der forholdet til ferjeavløsningsordningen blir omtalt:

«Flertallet mener at det bør tas hensyn til eventuelle tidligere ferjeavløsningsprosjekter i denne vurderingen, slik at fylkeskommunene ikke kompenseres dobbelt gjennom både ferjeavløsningsmidler og utgiftsutjevningen i inntektssystemet.»

Departementet er enig i at det ikke bør gis dobbel kompensasjon gjennom både ferjeavløsningsmidler og utgiftsutjevningen, og viser for øvrig til at intensjonen med et ferjeavløsningsprosjekt er å gjøre et ferjesamband overflødig. Departementet foreslår derfor at det settes et vilkår om at ferjekriteriet ikke omfatter nye samband i samme område som det tidligere har vært et samband som ble nedlagt i forbindelse med ferjeavløsningsordningen. Samferdselsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet gjør en konkret vurdering av eventuelle nye samband i hvert enkelt tilfelle.

En forutsetning for å kunne beregne ferjekriteriet for et nytt samband, er at det foreligger informasjon om trafikktall. Trafikktallene er nødvendige for å kunne beregne de normerte kostnadene og billettinntektene. Et nytt ferjesamband kan derfor først inkluderes i kriteriedata etter at sambandet er satt i drift. I praksis betyr det at kriteriedata for inntektssystemet et gitt år vil ta utgangspunkt i samband som var i drift to år før. Det er vanlig praksis i inntektssystemet å vente med å oppdatere kriteriedata til det foreligger offisiell statistikk.

Departementet viser videre til at det i kommuneproposisjonene for 2017 og 2018 er stilt noen vilkår for at et samband skal inkluderes i kriteriedata i inntektssystemet. Det er stilt krav om helårsdrift, at sambandet må være fylkeskommunalt og at biltrafikken må være på 10 personbilenheter eller mer i snitt i løpet av et år. Departementet legger til grunn at disse kravene videreføres.

Kriteriet «normerte ferjekostnader» vil med dette omfatte samband som tilfredsstiller følgende krav:

1. Ferjekriteriet omfatter fylkeskommunale ferjesamband og bilførende båtruter som er i helårsdrift og som har en årsdøgntrafikk på 10 personbilenheter eller mer.

2. Ferjekriteriet omfatter ikke kommunale og private samband som finansieres delvis med fylkeskommunale tilskudd.
3. Det skal ikke gis dobbel kompensasjon gjennom inntektssystemet. Ferjekriteriet omfatter derfor ikke nye samband i samme område som det tidligere har vært et samband som ble nedlagt eller innkortet i forbindelse med ferjeavløsningsordningene, eller som på annen måte ble forutsatt nedlagt i forbindelse med et offentlig veiprojekt. Samferdselsdepartementet og Kommunal- og moderniseringsdepartementet avgjør i fellesskap om et nytt samband vurderes å være i samme område som et tidligere samband.
4. Kriterieverdier for eventuelle nye samband beregnes når det foreligger trafikktall som gjør det mulig å beregne de normerte kostnadene. Kriteriedata for inntektssystemet et gitt år vil dermed ta utgangspunkt i samband som var i helårsdrift to år før.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet anser dermed at anmodningsvedtaket er oppfylt.

Anmodningsvedtak fra stortingsssesjonen 2015–2016
Anmodningsvedtak nr. 821, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen sette ned et ekspertutvalg som skal foreslå ytterligere nye oppgaver til regionene når den nye regionstrukturen er fastlagt, og senest våren 2017.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 22 (2015–2016) *Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver* og Innst. 377 S (2015–2016).

Vedtaket er fulgt opp ved at Kommunal- og moderniseringsdepartementet våren 2017 nedsatte et ekspertutvalg som skal foreslå ytterligere nye oppgaver til regionene. Utvalget skal avslutte sitt arbeid innen 1. februar 2018. Dette gir rom for at eventuelle endringer i oppgavefordelingen kan tre i kraft når de nye fylkeskommunene etableres 1. januar 2020.

Anmodningsvedtak nr. 822, 8. juni 2016

«Stortinget ber regjeringen i regionreformen sørge for at administrasjonen av fylkesvegnettet (deler av sams vegadministrasjon) blir underlagt de nye folkevalgte regioner.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 22 (2015–2016) *Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver* og Innst. 377 S (2015–2016).

Regjeringen informerte Stortinget om at regjeringen vil utrede konsekvensene av at fagadministrasjonen knyttet til fylkesvegnettet overføres til fylkeskommunene, og hvordan en eventuell overføring kan gjennomføres i Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå* våren 2017. Ved behandlingen av Prop. 84 S (2016–2017), jf. Innst. 385 S (2016–2017), fattet Stortinget 8. juni 2017 anmodningsvedtak nr. 838: «*Stortinget ber regjeringen sørge for at regional veiadministrasjon, som har ansvar for planlegging og drift av fylkesveiene, overføres fra Statens vegvesen til regionalt folkevalgt nivå.*»

Den videre oppfølgingen av dette anmodningsvedtaket omtales i Prop. 1 S (2017–2018) for Samferdselsdepartementet.

Anmodningsvedtak nr. 823, 8. juni 2016

«*Stortinget ber regjeringen i forbindelse med regionreformen styrke nytt regionalt folkevalgt nivå's rolle i integreringsarbeidet i forbindelse med sysselsetting og utdanning/kompetanseheving, samt som bindeledd mot kommuner, næringsliv og frivillig sektor.*»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 22 (2015–2016) *Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver* og Innst. 377 S (2015–2016).

Vedtaket er fulgt opp ved at regjeringen i Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå* foreslo å ikke overføre ytterligere oppgaver eller ansvar på integreringsområdet til regionalt folkevalgt nivå.

Ved behandlingen av Prop. 84 S (2016–2017), jf. Innst. 385 S (2016–2017), fattet Stortinget 8. juni 2017 følgende to anmodningsvedtak:

- Anmodningsvedtak nr. 842: «*Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med en plan som konkretiserer hvilke oppgaver som kan overføres fra IMDi til de nye fylkeskommunene*»
- Anmodningsvedtak nr. 843: «*Stortinget ber regjeringen vurdere nærmere hvilke oppgaver som kan overføres fra IMDi til de nye fylkeskommunene.*»

Den videre oppfølgingen av disse anmodningsvedtakene omtales i Prop. 1 S (2017–2018) for Justis- og beredskapsdepartementet.

Anmodningsvedtak nr. 861, 10. juni 2016:

«*Stortinget ber regjeringen komme tilbake med et nytt forslag til endringer i valgloven § 7-2 og § 11-5 første ledd (personvalg ved stortingsvalg), hvor også merknader og forslag i denne innstilling er vurdert. Lovendringen foreslås iverksatt fra stortingsvalget i 2021.*»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 73 L (2015–2016) *Endringer i valgloven (personvalg ved stortingsvalg, frist for godkjenning av førehandsstemmer mv.)* og Innst. 402 L (2015–2016). Slik departementet forstår anmodningsvedtaket, ønsker Stortinget at departementet fremmer et nytt lovforslag om endring i personvalgreglene for å gi velgerne mer innflytelse over personsammensetningen enn de har i dag. I dette forslaget skal også de to alternative personvalgordningene som ble foreslått i innstillingen vurderes. Vedtaket vil følges opp i arbeidet til det nye valglovutvalget, se omtale under anmodningsvedtak nr. 700 ovenfor.

Kap. 571 Rammetilskudd til kommuner

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	40 265	21 556	21 227
60	Innbyggertilskudd	118 368 921	121 544 312	125 467 888
61	Distriktstilskudd Sør-Norge	408 811	845 390	831 273
62	Distriktstilskudd Nord-Norge	1 611 747	2 129 275	2 139 662
63	Småkommunetilskudd	963 501		
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>	1 689 876	1 606 000	1 360 000
65	Regionsentertilskudd		100 000	200 000
66	Veksttilskudd	440 616	422 426	312 444
67	Storbytilskudd	459 985	462 127	490 158
	Sum kap. 0571	123 983 722	127 131 086	130 822 652

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 21 redusert med 6 mill. kroner til 15,556 mill. kroner, post 60 ble økt med 316,264 mill. kroner til 121 860,576 mill. kroner, og post 64 ble økt med 20 mill. kroner til 1 626 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Rammetilskudd til kommuner og fylkeskommuner fordeles gjennom inntektssystemet. Den overordnede målsettingen med inntektssystemet er å utjevne kommunenes økonomiske forutsetninger, slik at forholdene legges til rette for et likeverdig tjenestetilbud i hele landet. For en nærmere redegjørelse om inntektssystemet og dokumentasjon av fordelingen av rammetilskudd for 2018, se særskilt vedlegg til Prop. 1 S (2017–2018) *Beregnings teknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2017–2018) Grønt hefte (H-2406 N)*.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen går til forskning og utredning om kommuneøkonomi (herunder inntektssystemet), kommuneloven og øvrig juridisk rammeverk for kommunesektoren, lokaldemokrati og statlige tiltak overfor kommunesektoren. Bevilgningen omfatter også driftsmidler til *Det tekniske beregningsutvalg for kommunal og fylkeskommunal økonomi* (TBU). Bevilgningen kan videre finansiere større utviklingsprosjekter, herunder utredningsstillinger i departementet knyttet til tidsbegrensede prosjekter.

Rapport

I 2016 og 2017 har det vært utredninger og evalueringer blant annet innenfor følgende tema:

- effektivisering i kommunesektoren
- ny kostnadsnøkkel for båt- og ferjesektoren
- nytt kriterium for rus og psykiatri i inntektssystemet
- kriteriet for psykisk utviklingshemmede i inntektssystemet
- evaluering av utviklingsprogrammet *Sammen om en bedre kommune*
- drift og videreutvikling av nettsiden nykommune.no
- undersøkelsen om lokale folkeavstemninger
- organisasjonsdatabasen.

Flere prosjekter i forbindelse med kommunereformen er finansiert over denne posten. Dette inkluderer prosessveiledere i fylkesmannsembetene, støtte til Sametinget, og et forskningsprosjekt om en nullpunktsmåling som har lagt grunnlaget for senere evaluering av kommunereformen. Det er også gitt midler til Kartverket, siden kommunesammenslåinger medfører en rekke endringer i ulike datasystemer, både statlige og kommunale, blant annet som følge av nye kommunenummer. Kartverket har fått en rolle som teknisk koordinator for kommunereformen, som

blant annet innebærer å koordinere samarbeidet mellom statlige etater og involverte kommuner, utvikle skyggedatabase for matrikkelen og avdekke avhengigheter mellom ulike IKT-løsninger. Kartverket skal også gi faglig støtte til kommunene i forbindelse med endringer av kommunenummer og adressering som følge av kommunereformen.

I tillegg er det satt i gang et utviklingsprosjekt for å styrke arbeidet med lokaldemokrati i sammenslåtte kommuner. Prosjektet vil strekke seg over 2017 og 2018.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 21,2 mill. kroner i 2018.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet, utgiftsutjevningen og kostnadsnøkkelen for kommunene vises

det til Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2017–2018) Grønt hefte (H–2406 N).

Kostnadsnøkkel for kommunene i 2018

Kostnadsnøkkelen for kommunene består av åtte delkostnadsnøkler. Disse vektet sammen til én kostnadsnøkkel ut fra sektorens andel av de totale netto driftsutgiftene til sektorene som omfattes av utgiftsutjevningen. Fra og med 2017 oppdateres vektningen av de ulike delkostnadsnøklerne årlig med faktiske utgiftsandeler fra siste tilgjengelige tall fra Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). For 2018 er sektorvektningen basert på endelige KOSTRA-tall for 2016. Det er korrigert for oppgaveendringer og innlemminger av øremerkede tilskudd fram til og med forslaget til statsbudsjett for 2018. Det korrigeres også for saker med særskilt fordeling som ligger inne i netto driftsutgifter i 2016, men som ikke skal påvirke sektorvektningen. For en oversikt over korreksjonene for 2018, se tabell 6.20. Tabell 6.14 viser de nye sektorandelene i 2018, mens departementets forslag til kostnadsnøkkel for kommunene i 2018 er vist i tabell 6.15.

Tabell 6.14 Delkostnadsnøklenes vekt i samlet kostnadsnøkkel 2018

	Netto driftsutgifter ekskl. avskrivninger KOSTRA 2016 (1 000 kr)	Korreksjoner og innlemminger m.m. 2016–2018 (1 000 kr)	Nøkkelandel 2018 (i pst.)
Grunnskole	64 644 146	206 698	25,78
Pleie og omsorg	86 032 207	569 059	34,43
Sosialhjelp	13 854 176	636 486	5,76
Barnevern	10 073 750	-53 800	3,98
Kommunehelse	13 100 626	-740 867	4,91
Barnehage	41 765 046	94 085	16,64
Administrasjon og miljø	20 824 424	0	8,28
Landbruk	534 212	0	0,21
<i>Sum</i>	<i>250 828 587</i>	<i>711 661</i>	<i>100,00</i>

Tabell 6.15 Kostnadsnøkkel for kommunene 2018

Kriterier	Vekt
Andel innbyggere 0–1 år	0,0054
Andel innbyggere 2–5 år	0,1414
Andel innbyggere 6–15 år	0,2646
Andel innbyggere 16–22 år	0,0225
Andel innbyggere 23–66 år	0,1033
Andel innbyggere 67–79 år	0,0551
Andel innbyggere 80–89 år	0,0758
Andel innbyggere 90 år og over	0,0382
Gradert basiskriterium	0,0189
Reiseavstand innen sone	0,0101
Reiseavstand til nærmeste nabokrets	0,0101
Landbrukskriteriet	0,0021
Innvandrere 6–15 år, ekskl. Skandinavia	0,0071
Psykisk utviklingshemmede 16 år og over	0,0483
Ikke-gifte 67 år og over	0,0451
Dødelighetskriteriet	0,0451
Uføre 18–49 år	0,0065
Flyktninger uten integreringstilskudd	0,0084
Opphopningsindeks	0,0096
Aleneboende 30–66 år	0,0194
Barn 0–15 år med enslig forsørger	0,0164
Lavinntektskriteriet	0,0103
Barn 1 år uten kontantstøtte	0,0173
Innbyggere med høyere utdanning	0,0190
<i>Sum</i>	<i>1,0000</i>

Opplæring av deltidsbrannpersonell

I 2002 ble det innført et krav om at deltidsbrannpersonell må gjennomføre et grunnkurs. For å gi kommunene tid til å gjennomføre utdanningen ble det gitt en overgangsordning på fem år. Denne overgangsordningen har siden blitt forlenget en rekke ganger, sist fram til 31. desember 2016. For å legge til rette for økt utdanning av deltidsbrannpersonell i overgangsperioden har det gjennom rammetilskuddet blitt fordelt midler til kommuner

ut fra antall deltidsbrannpersonell i hver kommune. Der det er vertskommunesamarbeid om brann- og redningsvesen er midlene fordelt til vertskommunen.

I lys av at kravene til kompetanse for deltidspersonell trådte i kraft fullt ut fra 1. januar 2017, vil den særskilte fordelingen ikke bli videreført. Midlene foreslås fordelt som en ordinær del av rammetilskuddet, dvs. at 38,9 mill. kroner overføres fra tabell C i Grønt hefte og fordeles etter kostnadsnøkkelen for kommunene fra 2018.

Overgangsordning til kommuner som slår seg sammen

Kommuner som slo seg sammen i kommunereformen og som tapte på endringene i basistilskuddet og småkommunetillegget i inntektssystemet fra 2016 til 2017, blir kompensert for dette gjennom en egen overgangsordning fram til sammenslåingen trer i kraft. I 2017 var kompensasjonen en del av skjønnstilskuddet, og utgjorde om lag 268 mill. kroner. I 2018 er overgangsordningen overført til innbyggertilskuddet, og midlene er gitt en særskilt fordeling i tabell C i Grønt hefte. Fordelingen i 2017 videreføres i 2018, og beløpet prisjusteres med den kommunale deflatoren. Kommuner som slår seg sammen fra 1. januar 2018 vil ikke motta midler i overgangsordningen i 2018, siden disse kommunene vil motta inndelingstilskudd fra og med 2018. For nærmere informasjon om overgangsordningen vises det til Grønt hefte for 2018.

Budsjettforslag

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 3 923,6 mill. kroner, til 125 467,9 mill. kroner.

For 2018 foreslår departementet at satsene for regionalpolitisk begrunnede tilskudd i inntektssystemet ikke prisjusteres. Dette gjelder kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 61 Distriktstilskudd Sør-Norge, post 62 Distriktstilskudd Nord-Norge, post 66 Veksttilskudd, post 67 Storbytilskudd, samt kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 62 Nord-Norge-tilskudd. Innsparingen omdisponeres til en styrking av innbyggertilskuddet til kommuner og fylkeskommuner over henholdsvis kap. 571, post 60 og kap. 572, post 60, og kommer således alle kommuner og fylkeskommuner til gode.

Post 61 Distriktstilskudd Sør-Norge

Distriktstilskudd Sør-Norge skal ivareta kommuner i Sør-Norge med en svak samfunnsmessig utvikling og distriktsmessige utfordringer. Tildelingen av tilskuddet tar utgangspunkt i distriktsindeksen¹¹, som er et uttrykk for graden av distriktsutfordringer i en kommune.

Tilskuddet tildeles kommuner i Sør-Norge som:

- har under 3 200 innbyggere eller en distriktsindeks på 46 eller lavere
- har gjennomsnittlige skatteinntekter per innbygger de siste tre årene på under 120 pst. av landsgjennomsnittet
- ikke mottar distriktstilskudd Nord-Norge

Kommuner med færre enn 3 200 innbyggere mottar et tilskudd per kommune. Satsene er differensierte etter kommunenes verdi på distriktsindeksen. Høyeste sats gis til kommuner med distriktsindeks på 35 eller lavere. Kommuner med en høyere verdi på distriktsindeksen får tilskudd etter lavere sats, slik at kommuner med distriktsindeks over 46 mottar halvparten av høyeste sats.

For kommuner med 3 200 innbyggere eller mer gis tilskuddet både per innbygger og per kommune. Kommuner med distriktsindeks på 35 eller lavere gis tilskudd per kommune og per innbygger med høyeste sats. Kommuner med høyere verdi på indeksen får tilskudd med henholdsvis 80, 60, 40 og 20 pst. av høyeste sats. Satsene er vist i tabell 6.16.

¹¹ Distriktsindeksen bygger på indikatorer for sentralitet, reiseavstand, befolkningstetthet, befolkningsstruktur- og utvikling, status for arbeidsmarkedet og inntektsnivå.

Tabell 6.16 Satser for distriktstilskudd Sør-Norge 2018

Distriktsindeks	Kommuner med 3 200 innbyggere eller mer		Kommuner med under 3 200 innbyggere
	Sats per kommune (1 000 kroner)	Sats per innbygger (kroner)	Sats per kommune (1 000 kroner)
Indeks 0–35	1 201	1 087	5 543
Indeks 36–38	961	870	4 990
Indeks 39–41	721	652	4 435
Indeks 42–44	480	435	3 881
Indeks 45–46	240	218	3 326
Over 46	0	0	2 772

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 14,1 mill. kroner, til 831,3 mill. kroner i 2018.

Post 62 Distriktstilskudd Nord-Norge

Distriktstilskudd Nord-Norge fordeles med et kronebeløp per innbygger til alle kommuner i

Nord-Norge og Namdalen. Kommuner med færre enn 3 200 innbyggere mottar i tillegg et småkommunetillegg etter samme kriterier og satser som distriktstilskudd Sør-Norge. Kommuner i Finnmark og tiltakssonen i Nord-Troms som får småkommunetillegg, får tilskudd etter en høyere sats.

Satsene for distriktstilskudd Nord-Norge i 2018 er vist i tabell 6.17.

Tabell 6.17 Satser for distriktstilskudd Nord-Norge 2018

Kommuner i:	Sats per innbygger (kroner)
Nordland og Namdalen	1 710
Troms (utenfor tiltakssonen)	3 279
Tiltakssonen i Troms	3 864
Finnmark	8 008

Småkommunetillegg til kommuner med under 3 200 innbyggere

Distriktsindeks	Småkommunetillegg per kommune, kommuner utenfor tiltakssonen (1 000 kroner)	Småkommunetillegg per kommune, kommuner i tiltakssonen (1000 kroner)
0–35	5 543	12 005
36–38	4 990	10 804
39–41	4 435	9 605
42–44	3 881	8 404
45–46	3 326	7 203
Over 46	2 772	6 003

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen økes med 10,4 mill. kroner, til 2 139,7 mill. kroner i 2018.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 572, post 64

Kommunal- og moderniseringsdepartementet fordeles årlig en del av rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner etter skjønn. Formålet med skjønnstilskuddet er å kompensere kommuner og fylkeskommuner for lokale forhold som ikke fanges opp i den faste delen av inntektssystemet. Departementet fordeler skjønnstilskuddet til fylkeskommunene og fastsetter fylkesrammer for skjønnstildeling til kommunene. Fylkesman-

nen fordeler fylkesrammen til kommunene etter retningslinjer gitt av departementet. Skjønnstilskuddet til kommuner og fylkeskommuner bevilges over henholdsvis kap. 571, post 64 og kap. 572, post 64.

Regjeringen foreslår en skjønnsramme for 2018 på 1 749,9 mill. kroner, hvorav 1 360 mill. kroner til kommunene og 389,9 mill. kroner til fylkeskommunene. Dette er en reduksjon på 150,1 mill. kroner sammenliknet med forslaget og vedtak ved behandling av kommuneproposisjonen, jf. nærmere omtale av skjønnsrammen til fylkeskommunene nedenfor.

Det vises til kommuneproposisjonen for 2018 for nærmere omtale av skjønnsrammen for 2018 og for rapportering om bruk av skjønnstilskudd for 2016.

Kommunene

Det foreslås en bevilgning på 1 360 mill. kroner i 2018, som er 246 mill. kroner lavere enn saldert budsjett for 2017.

Basisrammen for kommunene foreslås satt til 1 100 mill. kroner, som er en reduksjon på 91 mill. kroner sammenliknet med 2017. De frigjorte midlene tilbakeføres til kommunene gjennom innbyggertilskuddet, som sikrer en fordeling etter faste kriterier og større forutsigbarhet for kommunene.

Basisrammen til fylkesmannsembetene varierer betydelig, uten at dette i alle tilfeller er begrunnet i reelle behov. Basisrammen vil derfor justeres slik at forskjellene mellom fylkesmannsembetene blir mindre. Embetene som i 2017 har en høyere basisramme per innbygger enn landsgjennomsnittet, får en reduksjon i basisrammen med et beløp per innbygger. Reduksjonen er gradert, slik at fylkesmannsembetene med de høyeste basisrammene per innbygger får de største reduksjonene per innbygger. Fylkesmannsembetene som i 2017 har en lavere basisramme per innbygger enn landsgjennomsnittet, beholder basisrammen nominelt fra 2017. Når det gjelder fordelingen per kommune, vises det til Grønt hefte.

Opptil 300 mill. kroner av skjønnsmidlene i 2017 ble satt av til en kompensasjonsordning til kommuner som skal slå seg sammen i kommunereformen, men som midlertidig vil få redusert basistilskudd og småkommunetillegg i perioden fram til sammenslåingen trer i kraft. Fra og med 2018 vil kompensasjonen til disse kommunene gis gjennom innbyggertilskuddet med særskilt fordeling.

Av kommunenes skjønnsramme settes det av 140 mill. kroner til uforutsette hendelser (reservepotten). Kommuner som ble stående ufrivillig alene etter kommunereformen, fikk i 2017 en kompensasjon på totalt 35,9 mill. kroner. Også innenfor reservepotten for 2018 vil det bli gitt en kompensasjon til disse kommunene. Kompensasjonen gis samme fordeling som i 2017, og prisjusteres med den kommunale deflatoren.

Videre settes det av 120 mill. kroner innenfor kommunenes skjønnsramme til tilskudd til utviklings- og fornyingsprosjekter (prosjekt-skjønn). Innenfor prosjektskjønnsrammen er det satt av 100 mill. kroner til en ordning for finansiering av IKT-prosjekter i kommunal sektor. Ordningen administreres av KS. Projektskjønnet dekker også driftsutgifter og medlemskontingent i *Foreningen for god kommunal regnskapsskikk (GKRS)*. For nærmere omtale av kriteriene for til-

deling av prosjektskjønnsmidler i 2018 vises det til kommuneproposisjonen for 2018.

Både reservepotten og prosjektskjønnet fordeles av departementet i løpet av året.

Fylkeskommunene

Det foreslås en bevilgning på 389,9 mill. kroner, som er 269,1 mill. kroner lavere enn saldert budsjett for 2017.

Fylkeskommunenes basisramme settes til 351 mill. kroner. Dette er en reduksjon på 139 mill. kroner sammenliknet med forslaget i kommuneproposisjonen for 2018. Fra 1. juli 2014 ble transportsektoren tatt ut av ordningen med differensiert arbeidsgiveravgift. Fylkeskommunene ble kompensert for økte kostnader ved innkjøp av transporttjenester. Kompensasjonen ble fastsatt til 139 mill. kroner, og har siden 2015 inngått i skjønnsstilskuddet med en fast fylkesfordeling. Fra 1. januar 2018 gjeninnføres differensiert arbeidsgiveravgift for transportsektoren. Dette medfører reduserte kostnader ved kjøp av transporttjenester for fylkeskommunene. Kompensasjonen for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift utvikles derfor fra og med 2018. Dette medfører at fylkeskommunenes samlede skjønnsramme reduseres med totalt 150,1 mill. kroner til 389,9 mill. kroner, som tilsvarer at kompensasjonen fra 2015 på 139 mill. kroner er prisjustert.

Fordelingen av basisrammen per fylkeskommune er vist i Grønt hefte.

Post 65 Regionsentertilskudd

Regionsentertilskuddet tildeles kommuner der det er fattet et nasjonalt vedtak om sammenslåing i perioden for kommunereformen, og som etter sammenslåingen får over om lag 8 000 innbyggere. Tilskuddet tildeles med en sats per innbygger på 66 kroner og en sats per sammenslåing på 3,158 mill. kroner. Satsene er satt slik at 40 pst. av det samlede tilskuddet fordeles med lik sats per innbygger, mens 60 pst. fordeles med lik sats per sammenslåing. Kommuner som mottar storbytilskudd kan ikke motta regionsentertilskudd.

Regionsentertilskuddet fordeles til de nye kommunene, men utbetales til den enkelte kommune i sammenslåingen etter den enkelte kommunes andel av innbyggerne i den nye kommunen. Midlene bør brukes til fellestiltak for den nye, sammenslåtte kommunen.

Det foreslås at bevilgningen økes med 100 mill. kroner, til 200 mill. kroner i 2018.

Post 66 Veksttilskudd

Veksttilskudd gis til kommuner med særlig høy befolkningsvekst. For 2018 foreslås det at veksttilskuddet gis til kommuner som gjennom den siste treårsperioden har hatt en gjennomsnittlig årlig befolkningsvekst som er høyere enn 1,4 pst. I tillegg er det en betingelse for å motta tilskuddet at kommunen har skatteinntekter under 140 pst. av landsgjennomsnittet. Tilskuddet gis med en sats per innbygger over vekstgrensen. Satsen for veksttilskuddet foreslås satt til 57 191 kroner i 2018. Ordningen er betydelig styrket de senere årene samtidig som den er blitt lagt om. I 2013 ble det bevilget om lag 60 mill. kroner på posten, og omleggingene førte til at tilskuddet i 2017 utgjør i overkant av 420 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 110,0 mill. kroner, til 312,4 mill. kroner i 2018. Reduksjonen skyldes at færre kommuner har hatt høy befolkningsvekst den siste treårsperioden enn i perioden før.

Post 67 Storbytilskudd

Storbytilskudd tildeles i 2018 til Oslo, Bergen, Trondheim, Stavanger og Kristiansand. Tilskuddet fordeles med en sats på 361 kroner per innbygger.

I Prop. 1 S (2016–2017) varslet regjeringen at Kristiansand kommune vil motta storbytilskudd etter vedtak om sammenslutning med kommunene Søgne og Songdalen. Ved behandlingen av Prop. 96 S (2016–2017) *Endringer i kommunestrukturen* fattet Stortinget vedtak om sammenslåing av Kristiansand, Søgne og Songdalen fra 1.

Kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
60	Innbyggertilskudd	31 481 975	32 150 448	32 558 245
62	Nord-Norge-tilskudd	642 399	652 285	655 923
64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>	659 000	659 000	389 900
	Sum kap. 0572	32 783 374	33 461 733	33 604 068

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 60 økt med 40 mill. kroner til 32 190,448 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

januar 2020, jf. Innst. 386 S (2016–2017). Kristiansand kommune vil motta storbytilskudd fra 2018, og nye Kristiansand vil motta storbytilskudd etter sammenslåingen fra 1. januar 2020.

Det foreslås at bevilgningen økes med 28,1 mill. kroner, til 490,2 mill. kroner i 2018.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordeler inntekter gjennom rammetilskuddet og blir avregnet fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2018 ikke er kjent før i februar 2019, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2019 i 2018. I forslag til romertallsvedtak bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 350 mill. kroner i 2018 som forskudd på rammetilskudd til kommunene for 2019.

Kap. 3571 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av forskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2016–2017) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å utbetale inntil 350 mill. kroner i forskudd i 2017 på rammetilskudd for 2018 til kommuner, jf. Innst. 5 S (2016–2017). På grunn av usikkerhet knyttet til skatteinngangen og skatteutjevningen for siste utbetalingstermin i 2017, er det på nåværende tidspunkt ikke mulig med sikkerhet å angi størrelsen på utbetalt forskudd på rammetilskudd i 2017. Det fremmes derfor ikke bevilgningsforslag for 2018.

Post 60 Innbyggertilskudd

Hoveddelen av rammetilskuddet fordeles gjennom innbyggertilskuddet. For en nærmere omtale av innbyggertilskuddet vises det til Beregningsteknisk dokumentasjon til Prop. 1 S (2017–2018) Grønt hefte.

Samlet sett foreslås det en bevilgningsøkning på 407,8 mill. kroner, til 32 558,2 mill. kroner.

Post 62 Nord-Norge-tilskudd

Tilskuddet blir utbetalt med et kronebeløp per innbygger til fylkeskommunene i Nord-Norge, jf. tabell 6.18.

Tabell 6.18 Satser for Nord-Norge-tilskudd 2018

Fylkeskommuner	Kroner per innbygger
Nordland	1 193
Troms	1 358
Finnmark	1 855

Budsjettforslag

Det foreslås at bevilgningen økes med 3,6 mill. kroner, til 655,9 mill. kroner i 2018.

Post 64 Skjønnstilskudd, kan nyttes under kap. 571, post 64

Den samlede fordelingen av skjønnstilskudd til kommuner og fylkeskommuner er beskrevet under kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

Det foreslås en bevilgning til skjønnstilskudd til fylkeskommunene på 389,9 mill. kroner. Dette er en reduksjon på 269,1 mill. kroner sammenliknet med saldert budsjett for 2017, jf. nærmere omtale under kap. 571, post 64.

Post 90 Forskudd på rammetilskudd

Skatteutjevningen i inntektssystemet omfordele inntekter gjennom rammetilskuddet, og avregnes fortløpende basert på siste opplysninger om skatteinngangen. Siden endelig skatteinngang for 2018 ikke er kjent før i februar 2019, kan departementet i den løpende skatteutjevningen ha behov for å utbetale forskudd på rammetilskuddet for 2019 i 2018. I forslag til romertallsvedtak bes det om Stortingets samtykke til at det kan utbetales inntil 150 mill. kroner i 2018 som forskudd på rammetilskudd til fylkeskommunene for 2019.

Kap. 3572 Tilbakeføring av forskudd

Post 90 Tilbakeføring av rammetilskudd

Ved behandlingen av Prop. 1 S (2016–2017) fikk Kommunal- og moderniseringsdepartementet fullmakt til å utbetale inntil 150 mill. kroner i forskudd i 2017 på rammetilskudd for 2018 til fylkeskommuner, jf. Innst. 5 S (2016–2017). Fram til oktober 2017 er det ikke utbetalt forskudd på rammetilskuddet. Det fremmes derfor ikke bevilgningsforslag for 2018.

Tilskudd gjennom inntektssystemet i 2017 og 2018

Tabell 6.19 gir en oversikt over tilskudd på kapittel og post gjennom inntektssystemet for kommuner og fylkeskommuner i 2017 og 2018. Anslag på regnskap 2017 i tabellen tilsvarer vedtatt bevilgning for 2017 ved framleggelsen av denne proposisjonen. I korrigert anslag på regnskap 2017 er det tatt hensyn til endringer fra 2017 til 2018 i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv. som er nærmere omtalt under tabellen.

Tabell 6.19 Tilskudd gjennom inntektssystemet i 2017 og 2018

			(nominelle priser i 1 000 kroner)				
Kap.	Post		Anslag på regnskap 2017	Korrigert anslag på regnskap 2017	Forslag 2018	Faktisk vekst 2017–2018 (pst.)	Korrigert vekst 2017–2018 (pst.)
571	60	Innbyggertilskudd	121 860 576	121 595 469	125 467 888	3,0	3,2
571	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	845 390	845 390	831 273	-1,7	-1,7
571	62	Distriktstilskudd Nord-Norge	2 129 275	2 129 275	2 139 662	0,5	0,5
571	64	Skjønnstilskudd	1 626 000	1 606 000	1 360 000	-16,4	-15,3
571	65	Regionsentertilskudd	100 000	100 000	200 000	100,0	100,0
571	66	Veksttilskudd	422 426	422 426	312 444	-26,0	-26,0
571	67	Storbytilskudd	462 127	462 127	490 158	6,1	6,1
		<i>Sum kommuner</i>	<i>127 445 794</i>	<i>127 160 687</i>	<i>130 801 425</i>	<i>2,6</i>	<i>2,9</i>
572	60	Innbyggertilskudd	32 190 448	31 986 257	32 558 245	1,1	1,8
572	62	Nord-Norge-tilskudd	652 285	652 285	655 923	0,6	0,6
572	64	Skjønnstilskudd	659 000	512 704	389 900	-40,8	-24,0
		<i>Sum fylkeskommuner</i>	<i>33 501 733</i>	<i>33 151 246</i>	<i>33 604 068</i>	<i>0,3</i>	<i>1,4</i>
		<i>Sum kommunesektor</i>	<i>160 947 527</i>	<i>160 311 932</i>	<i>164 405 492</i>	<i>2,1</i>	<i>2,6</i>

Endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.

Regjeringen foreslår en realvekst i kommunesektorens frie inntekter på knapt 3,8 mrd. kroner i 2018, jf. nærmere omtale i kapittel 3. Veksten er

korrigert for endringer i oppgavefordelingen mellom forvaltningsnivåene, regelendringer, innlemminger av øremerkede tilskudd mv. Tabell 6.20 gir en oversikt over endringene som veksten er korrigert for, med påfølgende omtale av de enkelte sakene. Korreksjonene foretas i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner.

Tabell 6.20 Endringer i rammetilskuddet til kommuner og fylkeskommuner som følge av endringer i oppgavefordelingen, regelendringer, innlemming av øremerkede tilskudd mv.

	(i 1 000 2018-kroner)	
	Kommuner	Fylkeskommuner
<i>Endringer i finansiering, herunder innlemming i rammetilskuddet</i>		
Boligsosialt kompetansetilskudd	15 500	0
Tilskudd til boligsosialt arbeid	28 500	0
Helsenett, ny finansieringsmodell	-32 600	0
Tilskudd til flere barnehagelærere, helårseffekt	247 200	0
Fagskoler	0	-440 600
<i>Korreksjoner</i>		
Økte kommunale barnehageutgifter som følge av botidskrav for kontantstøtte, helårseffekt	18 500	0
Reduserte kommunale barnehageutgifter som følge av økt kontantstøtte, helårseffekt	-127 900	0
Økt inntektsgrense for gratis kjernetid i barnehage, helårseffekt	7 900	0
Tidlig innsats – overgang mellom barnehage og skole	20 000	0
Økt foreldrebetaling i barnehage med 110 kroner per måned	-301 500	0
Vigselsmyndighet, ansvaret overføres til kommunene	3 000	0
Servicehunder	-5 000	0
Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenesten	-7 800	0
Skjønnstilskudd, engangsbevilgning 2017 for plasser for enslige mindreårige flyktninger som ikke ble tatt i bruk	-20 500	0
Statlige og private skoler, økning i elevtall	-137 800	-59 000
Utvidet rett til videregående opplæring for innvandrere, helårseffekt	0	101 800
Økt lærlingtilskudd, helårseffekt	0	10 300
Skjønnstilskudd, uttrekk som følge av at differensiert arbeidsgiveravgift for transportsektoren gjeninnføres	0	-150 100
Kompensasjon for oppheving av fritak for CO ₂ -avgift	0	14 000
Kompensasjon for økning i merverdiavgift, lav sats	0	164 000
<i>Sum innlemminger og korreksjoner</i>	<i>-292 500</i>	<i>-359 600</i>

Kommunene

Boligsosialt kompetansetilskudd

I statsbudsjettet for 2017 ble deler av det boligsosiale kompetansetilskuddet på kap. 581, post 78 innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Det foreslås å innlemme ytterligere 15,5 mill. kroner i rammetilskuddet til kommunene i 2018. Se også

omtale i del I pkt. 3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren.

Tilskudd til boligsosialt arbeid

I statsbudsjettet for 2017 ble det innlemmet 10 mill. kroner knyttet til boligsosiale tiltak i rammetilskuddet til kommunene fra kap. 621, post 63 på

Arbeids- og sosialdepartementets budsjett. Det foreslås å innlemme ytterligere 28,5 mill. kroner i rammetilskuddet til kommunene i 2018. Se også omtale i del I pkt. 3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren.

Helsenett, ny finansieringsmodell

Kommunene betaler en årlig kontingent for å være tilknyttet helsenettet som er en sikker digital arena for alle aktører i helsesektoren. Dette gjøres i dag gjennom månedlige innbetalinger fra den enkelte kommune til Norsk Helsenett SF. For å forenkle og effektivisere betalingen foreslås det å overføre 32,6 mill. kroner, tilsvarende kommunenes samlede kontingent, fra rammetilskuddet til kommunene til kap. 701, post 70 på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett i 2018.

Tilskudd til flere barnehagelærere, helårseffekt

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det øremerkede tilskuddet til flere barnehagelærere på kap. 231, post 60 på Kunnskapsdepartementets budsjett innlemmet i rammetilskuddet til kommunene. Endringen får helårseffekt i 2018, og det foreslås derfor å innlemme ytterligere 247,2 mill. kroner. Det er lagt opp til at midlene skal finansiere en skjerpet pedagognorm som etter planen skal tre i kraft 1. august 2018.

Økte kommunale barnehageutgifter som følge av botidskrav for kontantstøtte, helårseffekt

Det ble fra 1. juli 2017 innført et krav om fem års botid for rett til kontantstøtte. Endringen vil kunne øke etterspørselen etter barnehageplass. Det foreslås at rammetilskuddet til kommunene økes med 18,5 mill. kroner som kompensasjon for helårseffekten.

Reduserte kommunale barnehageutgifter som følge av økt kontantstøtte, helårseffekt

Ved behandlingen av statsbudsjettet for 2017 ble det besluttet å øke kontantstøtten til 7 500 kroner fra 1. august 2017, noe som medfører en reduksjon i etterspørselen etter barnehageplass. Endringen får helårseffekt i 2018, og det foreslås derfor å redusere rammetilskuddet til kommunene med 127,9 mill. kroner.

Økt inntektsgrense for gratis kjernetid i barnehage, helårseffekt

I forbindelse med behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det vedtatt å øke inntektsgrensen for gratis kjernetid i barnehagen fra 428 000 kroner til 450 000 kroner med virkning fra 1. august 2017. For å kompensere kommunene for helårseffekten foreslås det å øke rammetilskuddet med 7,9 mill. kroner i 2018.

Tidlig innsats – overgang mellom barnehage og skole

Regjeringen har sendt på høring et forslag om å lovfeste en plikt for barnehage- og skoleeiere til å samarbeide om overgangen mellom barnehage og skole. Det foreslås å kompensere kommunene gjennom en økning i rammetilskuddet på 20 mill. kroner i 2018. Se også omtale i del I pkt. 3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren.

Økt foreldrebetaling i barnehage med 110 kroner per måned

Regjeringen foreslår i statsbudsjettet for 2018 å øke maksimalprisen for en heltidsplass i barnehage med 110 kroner per måned fra 1. januar 2018. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommunene med 301,5 mill. kroner.

Vigselsmyndighet, ansvaret overføres til kommunene

Myndigheten til å foreta vigsler overføres fra domstolene til kommunene fra 1. januar 2018. Som følge av dette foreslås det å overføre 3 mill. kroner fra kap. 410, post 01 på Justis- og beredskapsdepartementets budsjett til rammetilskuddet til kommunene. Se også omtale i del I pkt. 3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren.

Servicehunder

Det foreslås å innføre en permanent ordning for servicehunder i offentlig regi finansiert over kap. 2661, post 72 på Arbeids- og sosialdepartementets budsjett. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til kommunene med 5 mill. kroner i 2018.

Forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenesten

Fra 1. mai 2016 ble det satt i gang et forsøk med statlig finansiering av omsorgstjenestene i seks kommuner. Forsøkskommunene får tilskudd til

omsorgstjenesten som øremerket tilskudd og ikke som rammetilskudd. Forsøket finansieres ved at midler er trukket ut av forsøkskommunenes innbyggertilskudd og overført til kap. 761, post 65 på Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Det er forutsatt at uttrekket av innbyggertilskuddet hvert år skal økes tilsvarende den andelen av veksten i kommunenes frie inntekter som skal kompensere for demografiske endringer. Uttrekket øker med 7,8 mill. kroner i 2018.

Skjønnstilskudd, engangsbevilgning i 2017 for plasser for enslige mindreårige flyktninger som ikke ble tatt i bruk

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 vedtok Stortinget en bevilgning på 20 mill. kroner over skjønnstilskuddet til kommuner som hadde opprettet plasser til bosetting av enslige mindreårige flyktninger, men hvor plassene ikke ble tatt i bruk. Bevilgningen var en engangssum i 2017, og det foreslås å redusere skjønnstilskuddet med 20,5 mill. kroner i 2018.

Kommunene og fylkeskommunene

Statlige og private skoler, økning i elevtall

Som følge av økt antall elever i statlige og private skoler foreslås det å redusere rammetilskuddet til kommunene med 137,8 mill. kroner og rammetilskuddet til fylkeskommunene med 59 mill. kroner. Fra 2018 er Den franske skolen i Oslo omfattet av trekk- og korreksjonsordningen for statlige og private skoler. Se Grønt hefte for nærmere omtale av trekk- og korreksjonsordningen.

Fylkeskommunene

Fagskoler

Det foreslås å samle ulike ordninger for finansiering av fagskoler i én felles tilskuddsordning på kap. 240, post 60 på Kunnskapsdepartementets budsjett fra 2018. Som følge av dette reduseres rammetilskuddet til fylkeskommunene med 440,6 mill. kroner. Se også omtale i Del I pkt. 3 Det økonomiske opplegget for kommunesektoren.

Utvidet rett til videregående opplæring for innvandrere, helårseffekt

Opplæringsloven er endret slik at innvandrere med videregående opplæring fra utlandet som ikke anerkjennes i Norge, har rett til videregående

opplæring fra skoleåret 2017–2018. Fylkeskommunene kompenseres for helårseffekten gjennom en økning i rammetilskuddet på 101,8 mill. kroner i 2018.

Økt lærlingtilskudd, helårseffekt

Ved behandlingen av revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble lærlingtilskuddet økt med 1 000 kroner per lærekontrakt for andre halvår av 2017. For å kompensere fylkeskommunene for helårseffekten foreslås det å øke rammetilskuddet med 10,3 mill. kroner i 2018.

Skjønnstilskudd, uttrekk som følge av at differensiert arbeidsgiveravgift for transportsektoren gjeninnføres

Fra 1. januar 2018 gjeninnføres differensiert arbeidsgiveravgift for transportsektoren. Dette medfører reduserte kostnader ved kjøp av transporttjenester for fylkeskommunene. Kompensasjonen for bortfall av differensiert arbeidsgiveravgift i fylkeskommunenes skjønnsramme avvikles derfor fra og med 2018. Dette medfører at fylkeskommunenes samlede skjønnsramme reduseres med totalt 150,1 mill. kroner, jf. omtale under kap. 571, post 64 Skjønnstilskudd.

Kompensasjon for oppheving av fritak for CO₂-avgift

I statsbudsjettet for 2018 foreslås det å oppheve fritak for CO₂-avgift på gass til gods- og passasjertransport i innenriks sjøfart. Forslaget innebærer økte kostnader for fylkeskommunene knyttet til inngåtte avtaler om lokal kollektivtrafikk. Dette foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 14 mill. kroner. Kompensasjonen vil bli gitt med en særskilt fordeling til berørte fylkeskommuner. Kompensasjonen er foreløpig ikke fordelt i Grønt hefte, men vil bli fordelt i løpet av høsten 2017.

Kompensasjon for økning i merverdiavgift, lav sats

I statsbudsjettet for 2018 foreslås det å øke den lave satsen for merverdiavgift på transport fra 10 til 12 pst. Forslaget innebærer økte kostnader for fylkeskommunene knyttet til inngåtte avtaler om lokal kollektivtrafikk. Dette foreslås kompensert gjennom en økning i rammetilskuddet på 164 mill. kroner. Se Grønt hefte for nærmere omtale.

Kap. 573 Kommunereform

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
60	Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing	90 000	1 058 325	57 764
61	Engangskostnader ved fylkessammenslåing	30 000	240 000	
	Sum kap. 0573	120 000	1 298 325	57 764

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 60 økt med 244,275 mill. kroner til 1 302,6 mill. kroner og post 61 redusert med 75 mill. kroner til 165 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 60 Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing

I kommuneproposisjonen for 2015 la regjeringen fram forslag til økonomiske virkemidler i kommunereformen, jf. Prop. 95 S og Innst. 300 S (2013–2014). Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing dekkes over denne posten.

Kommuner som slår seg sammen, får dekket engangskostnader knyttet til etablering av den nye kommunen i tråd med modellen for kompensasjon for engangskostnader. Reformstøtte gis til den nye kommunen i tråd med modellen for reformstøtte, jf. tabell 6.21.

Støtteordningene gjelder for kommuner som slår seg sammen i reformperioden, det vil si kommunesammenslåinger hvor det er fattet nasjonalt vedtak om sammenslåing innen utgangen av 2017. Det er ikke knyttet betingelser til bruken av midlene i kommunene. Departementet forutsetter at kommunene benytter midlene der de finner det best, i tråd med Stortingets intensjoner. Kommunene skal gi en rapport til departementet med en kortfattet oppstilling av hvordan midlene er disponert.

Engangskostnader

Staten skal gi delvis kompensasjon for kostnader direkte knyttet til en sammenslåing, jf. inndelingslova § 15. Ved tidligere kommunesammenslåinger har de største enkeltkostnadene ofte vært knyttet til IKT. Det ble etablert en standardisert modell for dekning av engangskostnader i kommunereformen. Kompensasjonen for engangskostnader til kommuner som slås sammen, avhenger av antall kommuner og antall innbyggere som er berørt av sammenslåingen. Kompensasjonen utbetales i 2017.

Reformstøtte

Reformstøtte til sammenslåtte kommuner kan benyttes til formål som den nye kommunen selv anser som hensiktsmessig. Størrelsen på reformstøtten avhenger av antall innbyggere i den nye kommunen, jf. tabell 6.21. Støtten utbetales til den nye kommunen når sammenslåingen trer i kraft.

Tabell 6.21 Reformstøtte

Antall innbyggere i sammenslåingen	(mill. kroner)
0–14 999 innbyggere	5,3
15 000–29 999 innbyggere	21,0
30 000–49 999 innbyggere	26,3
50 000 innbyggere eller mer	31,5

Rapport

Kommuner som ble vedtatt sammenslått i 2015 og 2016 fikk utbetalt støtte til engangskostnader da. I 2017 vedtok Stortinget å slå sammen 111 kommuner til 43 nye kommuner med virkning senest fra 1. januar 2020. Det er i årene 2015–2017 utbetalt totalt 1 432,6 mill. til dekning av engangskostnader.

Stokke, Andebu og Sandefjord var første kommune som ble slått sammen i kommunereformen, og fikk utbetalt 30,8 mill. kroner i reformstøtte etter at sammenslåingen trådte i kraft 1. januar 2017.

Budsjettforslag

Departementet foreslår at det bevilges 57,8 mill. kroner på posten i 2018 for å dekke reformstøtte til nye Larvik, nye Holmestrand, Færder og Indre Fosen kommuner.

Post 61 Engangskostnader ved fylkessammenslåing

Fylkeskommuner som slår seg sammen, får dekket engangskostnader knyttet til etablering av den nye fylkeskommunen.

Kap. 575 Ressurskrevende tjenester

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>	8 643 849	9 190 000	9 655 582
	Sum kap. 0575	8 643 849	9 190 000	9 655 582

Post 60 Toppfinansieringsordning, overslagsbevilgning

Mål for ordningen

Formålet med ordningen er å legge til rette for at kommunene kan gi et godt tjenestetilbud til motakere som har krav på omfattende helse- og omsorgstjenester.

Kommunene har ansvaret for å gi helse- og omsorgstjenester til dem som har krav på dette i henhold til helse- og omsorgstjenesteloven. Tjenestene finansieres i hovedsak gjennom kommunenes frie inntekter (skatteinntekter og rammetilskudd). Behovet for ressurskrevende tjenester varierer betydelig mellom kommuner. Det har

Det utbetales 15 mill. kroner per fylke i en fylkessammenslåing. Det er ikke knyttet betingelser til bruken av midlene i fylkeskommunene. Departementet forutsetter at fylkeskommunene benytter midlene der de finner det best, i tråd med Stortingets intensjoner. Fylkeskommunene skal gi en rapport med en kortfattet oppstilling av hvordan midlene er disponert. Det vises til Prop. 130 LS (2015–2016) *Sammenslåing av Nord-Trøndelag og Sør-Trøndelag fylker til Trøndelag fylke og endringer i lov om forandring av rikets inndelingsnavn* og Innst. 360 S (2015–2016) for nærmere vurdering og begrunnelse for valg av modell.

13 fylkeskommuner ble vedtatt slått sammen til 6 nye fylkeskommuner ved Stortingets behandling av Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå* og Prop. 128 S (2016–2017) *Kommuneproposisjonen 2018*, jf. Innst. 385 S (2016–2017) og Innst. 422 S (2016–2017). Totalt er det utbetalt 225 mill. kroner i årene 2016 og 2017 til dekning av engangskostnader i forbindelse med sammenslåing av fylker.

Det fremmes ikke bevilgningsforslag for 2018.

foreløpig vært vanskelig å finne objektive kriterier i inntektssystemet som kan fange opp denne kostnadsvariasjonen. Det er derfor behov for en egen tilskuddsordning for ressurskrevende tjenester som et supplement til kommunenes frie inntekter.

Tildelingskriterier

Kommunene får refundert deler av utgiftene til tjenester til mennesker som mottar omfattende helse- og omsorgstjenester. Dette kan blant annet gjelde personer med psykisk utviklingshemming, nedsatt funksjonsevne, personer med rusmiddelproblemer og mennesker med psykiske lidelser.

For 2018 foreslås det at kommunene får kompensert 80 pst. av egne netto lønnsutgifter i 2017 til helse- og omsorgstjenester ut over et innslagspunkt på 1 235 000 kroner. Netto lønnskostnader er lønn til ansatte og tilhørende sosiale kostnader, fratrukket øremerkede tilskudd og tilskudd gjennom inntektssystemet. Tilskuddsordningen gjelder for tjenestemottakere til og med det året de fyller 67 år. For eldre over 67 år fanges deler av utgiftene opp gjennom de ordinære kriteriene i kostnadsnøkkelen for kommunene, som ligger til grunn for utgiftsutjevningen og fordelingen av rammetilskuddet mellom kommunene.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal oversende innrapporterings-skjema med dokumentasjon til kommunens revisor. Kommunens revisor avgir en revisjonsuttalelse til kommunens krav. Kommunen skal deretter sende endelig innrapporterings-skjema og revisjonsuttalelse til Helsedirektoratet gjennom Altinn. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, Helsedirektoratet og Riksrevisjonen kan iverksette kontroll med kommunenes innrapportering innenfor gjeldende lovbestemmelser.

Rapport

Toppfinansieringstilskuddet for 2017 refunderer kommunenes utgifter i 2016. Tilskuddet til de kommunene som tilfredsstilte kriteriene for tilskudd, ble fordelt av Helsedirektoratet i juni 2017.

Det ble utbetalt 9 039 mill. kroner, som er om lag 151 mill. kroner, eller 1,6 pst., lavere enn saldert budsjett for 2017. Tallene fra Helsedirektoratet for 2017 viser at 7 927 ressurskrevende tjenestemottakere var omfattet av ordningen. Dette er en økning på 146 tjenestemottakere, eller 1,9 pst. i forhold til 2016. Fra 2013 til 2016 økte tilskuddet til kommunene med nærmere 2,3 mrd. kroner nominelt.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 9 655,6 mill. kroner i 2018. Dette er en økning på 465,6 mill. kroner i forhold til saldert budsjett for 2017.

Forslaget til bevilgning for 2018 tar utgangspunkt i faktisk utbetaling av ordinære krav i 2017 på 9 039 mill. kroner. På bakgrunn av gjennomsnittlig vekst fra 2013 til 2016 er det lagt til grunn en økning i antall tjenestemottakere på 6,2 pst. og en reell vekst i utgifter per tjenestemottaker på 2,5 pst. Videre er om lag 170 mill. kroner omdisponert til forsøket med statlig finansiering av omsorgstjenester, jf. kap. 761, post 65 over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett. Midlene er refusjon for utgifter til ressurskrevende tjenestemottakere som forsøkskommunene ellers ville fått utbetalt gjennom toppfinansieringsordningen.

Innslagspunktet foreslås økt til 1 235 000 kroner. Dette er en økning ut over det som følger av anslått lønnsvekst for 2017 på 50 000 kroner. Kompensasjonen for kommunenes utgifter ut over innslagspunktet beholdes uendret på 80 pst.

Kap. 576 Vedlikehold og rehabilitering

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
60	Tilskudd til vedlikehold og rehabilitering i kommuner	400 000	650 000	
	Sum kap. 0576	400 000	650 000	

Post 60 Tilskudd til vedlikehold og rehabilitering i kommuner

Formålet med tilskuddet er at kommunene på Sør- og Vestlandet skal iverksette vedlikeholds- og rehabiliteringsprosjekter som gir økt aktivitet i landsdelen. Tilskuddet har vært tidsavgrenset til 2016 og 2017 som ledd i regjeringens målrettede tiltak mot arbeidsledighet på Sør- og Vestlandet.

Det er lagt opp til en enkel rapportering om bruken av midlene. Fylkesmannen har rapportert til departementet om kommunenes bruk av tilskuddet for 2016, mens rapporteringen for 2017 skal skje innen 31. mars 2018.

Rapporteringen for 2016 viste at kommunene har brukt midlene de fikk i ekstraordinært tilskudd til vedlikehold godt. Tilskuddet har stimulert til aktivitet i bygg og anlegg, samtidig som

kommunene og fylkeskommunene har fått anledning til å ruste opp sin infrastruktur. På denne måten har tiltakspakken hatt positiv påvirkning både for de ansatte i de utsatte næringene og innbyggerne i landets kommuner.

Tilskuddet har kommet mange sektorer til gode. Rundt 25 pst. av tilskuddet ble brukt på skolebygg og om lag 25 pst. på bygg og anlegg innen kultur, idrett og friluftsliv. Videre gikk om lag 10 pst. til institusjoner i omsorgstjenestene og 10 pst. til omsorgsboliger og andre kommunale utleieboliger. Rundt 15 pst. av tilskuddet ble brukt på veier, havner og annen infrastruktur innen samferdselssektoren. Resterende tilskudd fordelte seg på bygg og anlegg i øvrige sektorer som barnehage, kirke og lignende med mindre beløp.

Et kriterium for bruk av tilskuddet var at prosjektene måtte være satt i gang i løpet av 2016. Kommunene har i all hovedsak klart å oppfylle kriteriene som ble satt. Rundt 2/3 av midlene ble brukt i 2016, mens 1/3 er bundet opp i prosjekter som ble igangsatt i 2016, men som fortsatte inn i 2017. Kommunal- og moderniseringsdepartementet fikk rapportert åtte tilfeller der revisor hadde

merknader til bruken av tilskuddet, ved at prosjekter ikke ble satt i gang i tide eller at midlene ikke hadde blitt brukt i tråd med kriteriene for tilskuddet. Samlet dreide dette seg om vel 13 mill. kroner. Det ene tilfellet gjaldt et tiltak som mottok spillemidler, men som ikke ville ha blitt realisert uten bidraget fra vedlikeholdstilskuddet. Departementet mente dette var i tråd med tilskuddets formål og derfor kunne sies å være innenfor kriteriene.

De øvrige syv kommunene hadde ikke satt i gang prosjektene i tide eller ikke disponert hele tilskuddet i tråd med kriteriene. Alle de berørte kommunene mottok imidlertid også vedlikeholdstilskudd for 2017. I stedet for å betale tilbake deler av tilskuddet som ble gitt i 2016, ble kommunene gitt anledning til å benytte det ubrukte beløpet i 2017. Dette må da brukes i tråd med kriteriene for tilskuddet som er gitt i 2017 og tas med når kommunene skal rapportere våren 2018.

Budsjettforslag

Siden tilskuddet er begrenset til 2016 og 2017 fremmes det ikke bevilgningsforslag for 2018.

Kap. 577 Tilskudd til de politiske partier

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter			8 348
70	Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner			304 082
71	Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner			33 761
73	Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner			73 771
75	Tilskudd til de politiske partiers fylkesungdomsorganisasjoner			21 913
76	Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner			8 256
Sum kap. 0577				450 131

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 01 redusert med 0,5 mill. kroner til 8,23 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017). Tilskudd til de politiske partier ble inntil 2017 bevilget på kap. 520. Regnskap for 2016 og saldert budsjett for 2017 står oppført i tabell under kap. 520.

Mål for ordningen

Tilskudd til politiske partier skal bidra til å nå målet om at de registrerte politiske partiene har økonomiske midler til å løse sine kjerneoppgaver.

Kriterier for måloppnåelse

Alle registrerte politiske partier som har søkt og oppfyller kravene i partiloven, mottar i utgangspunktet økonomisk støtte.

Tildelingskriterier

Statlig partistøtte gis til registrerte politiske partier på nasjonalt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå som har oppnådd stemmer ved foregående valg. På grunnlag av morpartiets stemmeandel, gis det også støtte til politiske partiers ungdomsorganisasjoner på nasjonalt og fylkeskommunalt nivå.

Oppfølging og kontroll

Etter partiloven § 10 skal ikke myndighetene føre kontroll med partienes disponering av støtten. Det skal heller ikke knyttes betingelser til offentlig partistøtte som kan komme i konflikt med de politiske partienes selvstendighet og uavhengighet.

Kap. 5 i partiloven gir Partilovnemnda myndighet til å kontrollere at partiene overholder finansieringsbestemmelsene i loven. Ved brudd på regelverket kan nemnda foreta hel eller delvis avkorting i støtten for ett år av gangen.

De administrative oppgavene med partiloven forvaltes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet og fylkesmannsembetene. Statistisk sentralbyrå skal hente inn, behandle og offentliggjøre informasjon om partienes finansielle forhold. Partilovnemnda er tillagt det overordnede myndighetsansvaret for enkeltsaker etter loven.

Rapport

Partilovnemnda videreførte i 2016 en streng håndheving av partienes plikt til å innrapportere regnskapsdata. Nemnda holdt i 181 tilfeller tilbake statlig partistøtte der rapporteringen ikke var i samsvar med loven. I 180 tilfeller ble hele støtten holdt tilbake for ett år. I alt 35 partier eller partiledde fikk formell advarsel, i stedet for avkortingsvedtak, for mindre brudd på rapporteringsplikten. Nemnda har avgitt flere tolkningsuttalelser om partiloven, herunder om vilkårene for statlig partistøtte ved kommunesammenslåinger. Partilovnemnda, ved Partirevisjonsutvalget, igangsatte i 2016 en rutinekontroll av pliktoppfyllelsen etter partiloven. Kontrollen omfattet i alt 30 partier og partiledde. Utvalget ga samtidig veiledning om hvordan pliktene kan oppfylles.

Statistisk sentralbyrå gjorde innberetnings-skjemaet for regnskapet for 2016 tilgjengelig for partiene fra slutten av mars 2017, en uke tidligere enn året før. På bakgrunn av innspill fra partiene var det gjort enkelte justeringer i skjemaet.

Endringene i skjema og tilhørende veiledning har hatt positiv effekt. Det har vært få henvendelser om vanskeligheter i tilknytning til innberetningen. Tallet på mottatte regnskapsrapporter per 1. juni var tre prosentpoeng høyere enn i fjor. 92 pst. av alle partier og partiledde svarte innen lovens frist.

Partiportalen er det sentrale verktøyet i kommunikasjonen mellom det offentlige og partiene om forhold som berører partiloven. Portalen har vært driftet stabilt i 2016 av Fylkesmannen i Sogn og Fjordane. Funksjonaliteten er utvidet etter forslag fra partiene.

Statistisk sentralbyrå, Fylkesmannen i Sogn og Fjordane, Partilovnemnda og Kommunal- og moderniseringsdepartementet avholdt i 2016 syv informasjonsmøter for alle politiske partier på sentralt, fylkeskommunalt og kommunalt nivå. Hovedtema var elektronisk innberetning og partiportalen. Møtene var viktige for å formidle informasjon, drøfte erfaringer og motta innspill fra partiledde direkte. Tilsvarende møteserie vil bli gjennomført i 2017.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker blant annet utgifter til drift av Partilovnemnda, Partirevisjonsutvalget, partiportalen, Statistisk sentralbyrås innrapporteringssystem og Partiregisteret som drives av Registerenheten i Brønnøysund. I forbindelse med revidert budsjett for 2017 ble bevilgningen redusert med 0,5 mill. kroner til 8,2 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 8,3 mill. kroner i 2018.

Post 70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket registrerte politiske partier på nasjonalt nivå og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode. Stemmestøtte fordeles som en fast sats per stemme beregnet på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra foregående stortingsvalg. Grunnstøtte utbetales til partiets hovedorganisasjon dersom partiet fikk minst 2,5 pst. oppslutning på landsbasis eller vant minst ett mandat ved foregående stortingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene. Saldert budsjett for 2017 er 296,1 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 304,1 mill. kroner i 2018.

Post 71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner

Bevilgningen er øremerket partilag under registrerte politiske partier og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Det er et krav om at kommunepartiet må ha en organisasjon i den respektive kommunen for å få støtte. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver kommunestyrevalgperiode. Saldert budsjett for 2017 er 33,4 mill. kroner.

Stemmestøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra foregående kommunestyrevalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes kommuneorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4 pst. oppslutning i kommunen eller vant minst ett mandat ved foregående kommunestyrevalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 33,8 mill. kroner i 2018.

Post 73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner

Bevilgningen er øremerket fylkeslag under registrerte politiske partier og fordeles med 90 pst. til stemmestøtte og 10 pst. til grunnstøtte. Det er et krav om at fylkeslaget må ha en organisasjon i det respektive fylket for å få støtte. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode. Saldert budsjett for 2017 er 72,8 mill. kroner.

Stemmestøtte utbetales fra første stemme uten sperregrense. Satsen beregnes på grunnlag av den årlige bevilgningen og resultatet fra foregående fylkestingsvalg.

Grunnstøtte bevilges til partienes fylkesorganisasjoner dersom partiet fikk minst 4 pst. oppslutning i fylket eller vant minst ett mandat ved foregående fylkestingsvalg. Grunnstøtten fordeles likt mellom disse partiene.

Det foreslås en bevilgning på 73,8 mill. kroner i 2018.

Post 75 Tilskudd til de politiske partiers fylkes ungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med fylkes ungdomsorganisasjon. Fylkesmannen i Sogn og Fjordane utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver fylkestingsvalgperiode. Saldert budsjett for 2017 er 21,6 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 21,9 mill. kroner i 2018.

Post 76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner

Bevilgningen fordeles i samsvar med morpartiets del av det totale antallet stemmer som gikk til partier med sentral ungdomsorganisasjon. Departementet utbetaler tilskuddet på grunnlag av søknad for hver stortingsvalgperiode. Saldert budsjett for 2017 er 8 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 8,3 mill. kroner i 2018.

Kap. 578 Valgdirektoratet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter	49 512	105 542	55 908
70	Informasjonstiltak		5 200	
	Sum kap. 0578	49 512	110 742	55 908

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for Valgdirektoratet. Valgdirektoratet har det operative ansvaret for valg gjennomføring på statlig nivå.

Valgdirektoratet ble opprettet 1. januar 2016. Direktoratet er lokalisert i Tønsberg og hadde 27 ansatte per 1. august 2017. Aktivitetene i etableringsåret har i stor grad vært rettet mot å etablere en robust og hensiktsmessig organisasjon som skal være i stand til å ivareta statens opera-

tive ansvar og oppgaver i valggjennomføringen i 2017. Direktoratet hadde ved stortings- og samsamingsvalget i 2017 det operasjonelle ansvaret på nasjonalt nivå for første gang. Direktoratet har avholdt opplæringskonferanser for alle landets kommuner og fylkeskommuner, driftet og forvaltet valgadministrasjonssystemet EVA, og gitt brukerstøtte til kommuner og fylkeskommuner. Direktoratet har også produsert og sendt ut materiell til valget og gitt informasjon til velgerne.

Budsjettforslag

Det foreslås en reduksjon på 49,6 mill. kroner til 55,9 mill. kroner. Reduksjonen må ses i lys av at det ikke er valgår i 2018. Direktoratets hovedaktiviteter i 2018 vil være rettet mot tilrettelegging for valggjennomføring i 2019, forvaltning og videreutvikling av det elektroniske valgadministrative

systemet EVA og organisasjonsutvikling og kompetanseheving internt i direktoratet.

Post 70 Informasjonstiltak

Tilskuddsordningen skal bidra til å øke de stemmeberettigedes kunnskap om valget og/eller øke valgdeltakelsen.

Ved stortingsvalget i 2017 fordelte Valgdirektoratet tilskudd på til sammen 5,7 mill. kroner. Totalt 16 organisasjoner og andre aktører mottok tilskudd. Tiltakene som har fått støtte er blant annet tegneserier for ungdom, valgtreningslokaler, videopubliserings, web-tv, «Valgomat» på Youtube, valgavis for personer med lese- og skriveutfordringer og informasjonsbrosjyre med punktskrift.

Siden det ikke avholdes valg i 2018 fremmes det ikke budsjettforslag.

Kap. 579 Valguttgifter

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	9 298	11 174	11 264
	Sum kap. 0579	9 298	11 174	11 264

Post 01 Driftsutgifter

Bevilgningen går til å dekke departementets utgifter knyttet til lønn, utredning og analyse, evaluering og regelverksutvikling på valgområdet, samt oppfølging av Valgdirektoratet.

I 2016 bistod departementet Valgdirektoratet i etableringsfasen og med kompetanseoppbygging. Etablering av en hensiktsmessig styringsdialog har vært viktig. Departementet har satt ut et forskningsprosjekt knyttet til bruken av lokale fol-

keavstemninger, og videreført eksperiment med SMS-utsendelse for å øke valgdeltakelsen.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 11,3 mill. kroner i 2018. Viktige oppgaver i 2018 vil være oppfølging av Valgdirektoratet og evaluering av valggjennomføringen i 2017. Videre vil valglovutvalget som er nedsatt i hovedsak finansieres gjennom denne posten.

Kap. 5616 Kommunalbanken AS

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
85	Aksjeutbytte	417 000	390 000	443 000
	Sum kap. 5616	417 000	390 000	443 000

Kommunalbanken AS ble stiftet 1. november 1999. Selskapet er en videreføring av virksomheten til statsbanken Norges Kommunalbank som ble etablert i 1927. Kommunalbanken er heleid av staten.

Kommunalbanken gir lån til investeringsformål til kommuner, fylkeskommuner, kommunale foretak, interkommunale selskap og andre selskap som utfører kommunale oppgaver. Lånene gis mot kommunal eller statlig garanti eller annen betryggende sikkerhet. Selskapet opererer i markedet for utlån til kommunesektoren og drives på forretningsmessig grunnlag.

Målet med statens eierskap i Kommunalbanken AS er å legge til rette for finansiering for kommunesektoren, samtidig som selskapet skal gi staten tilfredsstillende avkastning på innskutt kapital. For nærmere informasjon om Kommunalbankens virksomhet vises det til selskapets årsrapport og Statens eierberetning for 2016.

Post 85 Aksjeutbytte

Aksjeutbytte settes til en gitt andel av Kommunalbankens verdjusterte egenkapital, maksimalt 75

pst. av årsresultatet etter skatt. Prosentsatsen bør utgjøre om lag halvparten av avkastningskravet.

Avkastningskravet for Kommunalbanken fastsettes for en periode på tre år. For perioden 2016–2018 er avkastningskravet 8 pst. av verdjustert egenkapital. Avkastningskravet defineres som den forventede avkastningen staten kunne ha oppnådd ved en alternativ plassering med tilsvarende risiko. Kravet er stilt i forhold til den avkastningen selskapet har på egenkapitalen etter skatt.

Aksjeutbytte for regnskapsåret 2016, som er bevilget på statsbudsjettet for 2017, er 390 mill. kroner.

Budsjettforslag

Aksjeutbytte for regnskapsåret 2017, som bevilges på statsbudsjettet 2018, foreslås satt til 443 mill. kroner. Bevilgningsforslaget bygger på gjeldende avkastningskrav og retningslinjer for aksjeutbytte.

Programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Utgifter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
580	Bostøtte	3 037 199	2 875 300	2 877 155	0,1
581	Bolig- og bomiljøtiltak	1 629 715	1 491 029	1 383 017	-7,2
585	Husleietvistutvalget	26 457	28 345	28 774	1,5
587	Direktoratet for byggkvalitet	149 636	151 093	157 125	4,0
2412	Husbanken	15 086 642	16 598 194	15 452 056	-6,9
	Sum kategori 13.80	19 929 649	21 143 961	19 898 127	-5,9

Inntekter under programkategori 13.80 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3585	Husleietvistutvalget	1 346	1 035	1 111	7,3
3587	Direktoratet for byggkvalitet	47 036	44 696	50 176	12,3
5312	Husbanken	12 618 274	11 359 138	11 703 246	3,0
5615	Husbanken	3 070 960	3 013 000	2 900 000	-3,8
	Sum kategori 13.80	15 737 616	14 417 869	14 654 533	1,6

Ansvarsområder

Staten sørger for gode rammer for bolig- og bygningssektoren gjennom å utvikle og forvalte regelverk, økonomiske ordninger og kunnskap. Det er kommunene som iverksetter bolig- og bygningspolitikken lokalt, mens det i hovedsak er private som prosjekterer og bygger, finansierer og selger, og forvalter og vedlikeholder bolig- og bygningsmassen.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet kan skaffe seg en bolig og beholde den. Departementet har også ansvaret for regelverk og andre

virkemidler som skal fremme god byggkvalitet og effektive prosesser i byggesaker. Departementet er ansvarlig for plan- og bygningsloven. Under programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata er lovens plandel omtalt. Departementet har også ansvar for borettslagsloven, eierseksjonsloven og husleieloven.

I utformingen av bolig- og bygningspolitikken samarbeider Kommunal- og moderniseringsdepartementet med flere departementer for å sikre en helhetlig bolig- og bygningspolitikk. Departementet har tre underliggende virksomheter som forvalter økonomiske og juridiske virkemidler, og som er faginstanser på sine områder: Husbanken,

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) og Husleietvistutvalget (HTU).

Husbanken iverksetter regjeringens boligpolitikk gjennom økonomiske virkemidler som bostøtte, tilskudd og lån. Staten legger også til rette for kunnskapsutvikling og kompetanseoverføring til kommuner, frivillig sektor, byggsektoren og andre. I tillegg forvalter Husbanken tilskuddsordninger for andre departementer. Selv om det er kommunene som har hovedansvaret for å bistå vanskeligstilte på boligmarkedet, skal statlige aktører sikre gode rammebetingelser. Husbanken støtter opp om kommunenes arbeid både faglig og økonomisk. Frivillige organisasjoner og bruker- og interesseorganisasjoner er viktige samarbeidspartnere.

DiBK er et nasjonalt kompetansesenter på bygningsområdet og en sentral myndighet på flere områder innenfor bygningsdelen av plan- og bygningsloven. DiBK er tilsynsmyndighet for byggevaremarkedet og har ansvar for ordningen med sentral godkjenning for ansvarsrett. Direktoratets arbeid er rettet mot kommunene, aktørene i byggeprosessen, byggevaremarkedet og publikum. DiBK skal også ha innsikt i hvordan regelverket virker.

HTU er et tvisteløsningsorgan som kan behandle alle typer tvister om leie av bolig etter husleielovene i Oslo, Akershus, Hordaland, Sør- og Nord-Trøndelag. Forlikrådet behandler ikke slike saker i områder HTU dekker. HTU kan behandle saker i hele landet dersom forbrukere fremmer sak mot profesjonelle utleiery (næringsdrivende). HTU gir informasjon og veiledning om husleielovene, og besvarer spørsmål fra utleiery og leiere.

Utviklingstrekk og utfordringer

Utviklingen i boligmarkedet

Boligprisene har økt betydelig de siste årene. Dette skyldes i hovedsak høy inntekts- og befolkningsvekst i de største byene, lave renter, god tilgang på kreditt, gunstige skatteregler på bolig og forventninger om fortsatt prisvekst. De siste månedene har det imidlertid vært et omslag i boligmarkedet, og særlig i Oslo har boligprisene bremsset opp. Her gikk prisene ned med 3,1 pst. i juni, mens de gikk videre ned med 2,8 pst. i juli. Forklaringen er sammensatt, men faktorer som økt boligbygging, økt tilbud av bruktboliger og innstramningene i boliglånforskriften, som trådte i kraft i januar 2017, har hatt en innvirkning. På landsbasis økte prisene på bruktboliger med 6,9 pst. fra andre kvartal 2016 til andre kvartal

2017, mot 10,1 pst. i forrige 12-månedersperiode. Det er faktorer som tyder på en svakere prisutvikling også utover høsten 2017.

Boligbyggingen har tatt seg opp. I tidsrommet juni 2016 til juni 2017 ble det gitt igangsettingstillatelser til 37 800 boliger over hele landet. Dette er en økning på 13,1 pst. fra forrige 12-månedersperiode. Den langsiktige trenden viser en sterk vekst i igangsettingen fra høsten 2014 til høsten 2016. Deretter har antallet igangsettingstillatelser flatet ut på et høyt nivå.

Bygningsregelverket er komplekst og produktiviteten i byggenæringen for lav

Kravene til byggverk og byggeprosessene er komplekse. Regelverket er omfattende og skal ivareta mange samfunnshensyn. Et mer oversiktlig og forutsigbart regelverk vil gjøre det enklere å bygge. Konkurransetilsynet har pekt på at kommunene praktiserer plan- og bygningsloven ulikt. Det kan skape manglende forutsigbarhet for boligutviklerne, og virke begrensende på tilbudssiden i boligmarkedet.

Samsillet mellom ulike bransjeaktører, arbeidsprosesser og IKT-løsninger er ikke godt nok. Produktivitetskommissjonen med flere har vist til at en oppstykket næringsstruktur hindrer innovasjon. Høye salgspriser på boliger og god fortjeneste kan gjøre at behovet for produktivitetsutvikling og lavere kostnader oppleves som mindre.

Svart arbeid, ulovlige lønns- og arbeidsbetingelser og skatte- og avgiftsunndragelser er utfordrende for både byggenæringen, innbyggerne og samfunnet. De som bryter lover, regler og forskrifter gjør det vanskelig for seriøse aktører. Det er en utfordring at mange bruker svart arbeidskraft i byggeprosjekter, og at det i disse prosjektene forekommer brudd på bestemmelser om helse, miljø og sikkerhet (HMS).

Vanskeligstilte må få hjelp til å skaffe seg en bolig og bli boende

Selv om de fleste bor godt i Norge i dag, gjelder ikke dette alle. Vanskeligstilte på boligmarkedet er personer og familier som ikke har mulighet til å skaffe seg eller opprettholde et tilfredsstillende boforhold på egenhånd. Disse kan være uten egen bolig, stå i fare for å miste boligen sin eller bo i uegnet bolig eller bomiljø.

Dårlige boforhold, eller å være bostedsløs, kan ha store negative konsekvenser både for den enkelte og for samfunnet. Det blir vanskeligere å

ta imot og ha nytte av helse-, omsorgs- og velferdstjenester, ta utdanning og delta i arbeidslivet. En utrygg bosituasjon kan vanskeliggjøre integrering, og forsterke andre helsemessige og sosiale problemer.

Statistisk sentralbyrå (SSB) anslår at rundt 3,2 pst. av befolkningen er vanskeligstilte på boligmarkedet, noe som vil si rundt 158 000 personer (2015). Det er 38 000 flere enn det som ble anslått for 2011. Økningen må blant annet ses i sammenheng med den høye innvandringen i perioden, samtidig som beregningsmetoden er endret. Enslige forsørgere, innvandrere og store barnefamilier er mer utsatt enn andre grupper på boligmarkedet.

I 2016 gjennomførte By- og regionforskningsinstituttet (NIBR) den sjette nasjonale kartleggingen av bostedsløse. Som bostedsløse regnes personer som ikke disponerer en egen bolig og er henvist til tilfeldige og midlertidige botilbud, personer som skal løslates fra institusjon eller kriminalomsorgen innen to måneder og er uten bolig, samt personer som sover ute. Siden forrige kartlegging i 2012 er antallet bostedsløse redusert med over en tredel, til 3 909 personer. Dette er det

laveste antallet som har vært registrert siden målingene startet i 1996. Endringen har vært særlig stor blant barn som er bostedsløse sammen med sine foreldre, en nedgang på 65 pst. Totalt ble det registrert 229 bostedsløse barn i 2016. Andelen unge bostedsløse under 25 år er redusert siden 2012, fra 25 pst. til 17 pst. Kartleggingen viser også at 43 pst. av de bostedsløse oppholder seg i en av de fire største byene. Gruppen bostedsløse domineres, som i tidligere kartlegginger, av enslige, ofte rusavhengige, menn mellom 25 til 44 år. De er født i Norge, er uten arbeid eller utdanning og har sosialhjelp/uføretrygd som viktigste inntektskilde. De oppholder seg midlertidig hos venner og slektninger, og majoriteten har vært bostedsløs over lengre tid.

Kommunene har ansvar for å bosette flyktninger som får oppholdstillatelse. I 2016 bosatte kommunene 15 291 flyktninger og personer med opphold på humanitært grunnlag. I 2017 har Integrerings- og Mangfoldsdirektoratet (IMDi) anmodet kommunene om å bosette 12 516 flyktninger. Ved utgangen av juli 2017 hadde kommunene bosatt til sammen 6 524 flyktninger.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.22 Mål for programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg

Hovedmål	Delmål
1. Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter	1.1. Effektive byggeprosesser og godt kvalifiserte aktører 1.2. Byggeregler skal ivareta sikkerhet, miljø og tilgjengelighet i boliger og bygg 1.3. Fremme innovasjon og produktivitet i bolig- og bygningssektoren
2. Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig	2.1. Bidra til at vanskeligstilte skal kunne eie egen bolig 2.2. God tilgang på egnede utleieboliger

Hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter

Regjeringen vil legge forholdene til rette for raskere, enklere og rimeligere boligbygging. Dette skal bidra til at det bygges flere boliger, slik at flere kan få mulighet til å skaffe seg en egnet bolig. Enkelt og tilgjengelig regelverk, økt kompetanse, kontroll og offentlig tilsyn skal bidra til seriositet i byggenæringen og færre byggefeil.

Regelverket skal sørge for at boliger og bygg er sikre, energieffektive og miljøvennlige. I tillegg

skal regjeringen bidra til boliger og bygg med god tilgjengelighet og universell utforming. Dette er viktig for å imøtekomme framtidige behov som følger av demografiske endringer, miljøutfordringer og klimaendringer.

Regjeringen ønsker å legge til rette for innovasjon og produktivitetsvekst i bolig- og bygningssektoren. Husbanken forvalter låne- og tilskuddsordninger som bidrar til at flere boliger blir bygget med gode kvaliteter.

*Rapport, strategier og tiltak**Enklere regelverk*

I løpet av perioden 2013–2017 er det gjennomført en rekke forenklinger når det gjelder krav til plan- og byggeprosesser og tekniske krav til bygg. Reglene for dokumentasjons- og saksbehandling har blitt enklere, tidsfrister har blitt skjerpet og færre tiltak er søknadspliktige. Blant annet har regjeringen fjernet søknadsplikten og gebyr for garasjer, uthus og lignende. Regjeringen har også gjort det enklere og billigere å tilpasse boligen sin etter egne behov, for eksempel som følge av endrede familiebehov eller ønske om å leie ut deler av boligen. Det er blant annet lempet på krav til romhøyde og krav om utsyn, og den enkelte boligeier kan selv avgjøre hvor mye bodplass som er ønskelig. Dette kan bidra til en mer effektiv utnyttelse av boligmassen. Regjeringen har videre lempet på tilgjengelighetskravene til de minste leilighetene på ett eller to rom, slik at de kan bygges rimeligere. Dette kan gjøre det lettere for førstegangsetablerere å komme inn på boligmarkedet.

Ny og forenklet byggt teknisk forskrift, TEK17, trådte i kraft 1. juli 2017. De nye reglene ivaretar hensynet til kvalitet og tilgjengelighet i nye boliger. Gjennom lempinger av regelverket vil byggekostnadene kunne reduseres med 100 000–130 000 kroner per bolig, ifølge AS Bygghanalyse. En rekke krav er fjernet eller lempet på. Blant annet er krav om innvendig bod i alle boliger fjernet, noe som gir større fleksibilitet i utformingen av små leiligheter. Det blir større fleksibilitet i utforming av snuareal for rullestol. Der det før måtte være snusirkel, kan man nå velge mellom snusirkel og snurektangel. Dette er en forenkling som gir flere valgmuligheter i utforming av rom og leiligheter, og kan spare areal, samtidig som tilgjengeligheten ivaretas. For å gjøre det rimeligere å bygge studentboliger, er blant annet kravet om sportsbod fjernet. Enklere regler og mindre byråkrati vil kunne bidra til redusert tidsbruk og reduserte kostnader i byggingen. Med et mer oversiktlig og forutsigbart regelverk og med mindre strenge krav, kan produktiviteten i byggenæringen bli bedre.

Departementet har satt i gang et lovarbeid med sikte på å forenkle og tydeliggjøre bestemmelsene i plan- og bygningsloven kapittel 31 om tiltak på eksisterende byggverk. Et viktig mål er å redusere uforutsigbarhet og forskjellsbehandling i byggesaksbehandlingen, og på den måten sikre mer effektive saksbehandlings- og byggeprosesser. Som en innledende del av arbeidet, er det gjort endringer i byggesaksforskriften med ikraft-

tredelse 1. juli 2017. Målet er at det skal bli enklere, rimeligere og mer forutsigbart for bolig- og bygningseiere å gjøre endringer i byggene sine.

Seriøsitet i bygge- og anleggsnæringen

Regjeringen la 13. februar 2017 fram sin reviderte strategi mot arbeidslivskriminalitet. Kriminalitet i arbeidslivet er en økende utfordring som medfører alvorlige konsekvenser for berørte arbeidstakere, virksomheter og samfunnet for øvrig. Skal vi ha et godt og seriøst arbeidsliv i Norge, må arbeidslivets spilleregler følges og arbeidslivskriminalitet forhindres og bekjempes.

Flere tiltak i regjeringens strategi mot arbeidslivskriminalitet er rettet mot bygge- og anleggsnæringen. I 2016 ble det innført seriøsitetsskrav i den sentrale godkjenningsordningen for foretak. Ordningen omfattet om lag 13 750 foretak i bygge- og anleggsnæringen i 2016. De siste årene har omfanget av tilsyn med foretakene økt betydelig. Dette bidrar til å sikre kvaliteten på foretakene i ordningen.

Som et tiltak i strategien, skal det etableres et nytt seriøsitetsregister i tilknytning til den sentrale godkjenningsordningen for foretak. Registeret skal i samspill med blant annet Håndverkerportalen fremme seriøsitet i markedet for rehabilitering, oppussing og tilbygg, det såkalte ROT-markedet, og blant underleverandører. Håndverkerportalen er etablert av Forbrukerrådet i 2017. Portalen skal gi veiledning om kjøp av håndverkertjenester, standardkontrakter og mulighet til å søke etter seriøse håndverkerbedrifter.

Direktoratet for byggkvalitet (DiBK) har styrket sitt markedstilsyn med produkter til byggverk. Formålet med markedstilsynet er å sørge for at disse produktene har dokumenterte egenskaper, slik at ansvarlige foretak i byggesaker kan velge de produktene som gir byggverket riktig kvalitet. I 2016 gjennomførte DiBK ni tilsynskampanjer som dekket 213 ulike produkter. I tillegg gjennomførte de tilsyn med 38 produkter der det forelå en konkret mistanke om mangler ved produktokumentasjonen.

Byggevarermarkedet omsetter for om lag 85 mrd. kroner hvert år, hvorav 33 mrd. kroner er ved import. Det blir stadig mer krevende å føre tilsyn med dette markedet, blant annet fordi andelen av direkteimport til byggeplass øker for hvert år. DiBK deltar derfor i nasjonale og internasjonale nettverk med andre tilsynsmyndigheter. DiBK vil i perioden 2017–2020 ha særlig oppmerksomhet på å få større samlet effekt ut av kommunenes, direk-

toratets og andre myndigheters tilsyn med byggevirkksomheten.

Innovasjon og digitalisering

Bygg21 er et samarbeid mellom bygge- og eiendomsnæringen og statlige myndigheter. Målet er å legge til rette for at næringen kan løse utfordringer innenfor bærekraft, produktivitet og kostnadsutvikling bedre enn i dag. Bygg21 har fått nytt mandat for perioden 2017–2019. I 2017 har Bygg21 arbeidet med å utvikle målemetoder for produktivitet, kostnadsutvikling og kundetilfredshet. Dette skal gjøre det enklere å avdekke og løse utfordringer. Bygg21 har også arbeidet med hvordan næringen kan bli mer effektiv i møtet med offentlige myndigheter, slik at byggeprosessen blir enklere å gjennomføre. I 2017 har Bygg21 i tillegg hatt en rekke arrangementer for å spre beste praksis internt i næringen.

Digitalisering bidrar til bedre og mer effektive tjenester. DiBK har utarbeidet ByggNett-strategien, der eByggeSak er et viktig prosjekt. eByggeSak gir kommunene et grunnlag for anskaffelse av nye digitale støtteverktøy for byggesaksbehandling. Tre IT-leverandører tilbyr nå eByggeSaksløsninger til kommunene.

Et annet viktig element i ByggNett-strategien er en nasjonal digital fellestjeneste for byggesaker (Fellestjenester BYGG). Hvert år sender privatpersoner og profesjonelle aktører om lag 100 000 byggesøknader til kommunene. Byggesøknader som ikke er komplette er en stor tidstyv for både søkere og kommunene. DiBK har i 2017 startet arbeidet med å utvikle Fellestjeneste BYGG på Altinn-plattformen. Tjenesten skal sikre enhetlig innsending og kvalitetskontroll av byggesøknader, i tillegg til at byggesøknader automatisk sjekkes opp mot gjeldende regelverk. Fellestjenesten skal gi flere korrekte og fullstendige byggesøknader, bidra til økt likebehandling og høyere effektivitet i kommunenes saksbehandling. Dette vil igjen kunne føre til raskere byggesaksprosesser, bedre kvalitet i det som bygges og færre byggfeil, økt produktivitet i byggenæringen og frigjøre tid for kommunale saksbehandlere til større og mer komplekse byggesaker.

ByggSøk er det nasjonale systemet for elektronisk søknad i byggesaker. Løsningen er i dag teknisk utdatert og utgjør dermed en sårbarhetsrisiko. DiBK tilrettelegger nå for at kommersielle aktører skal utvikle nye digitale søknadsløsninger (eByggesøknad) som skal erstatte ByggSøk. De nye søknadsløsningene skal være tilpasset ulike brukergrupper, fra private tiltakshavere til profe-

sjonelle og spesialiserte aktører. Høsten 2016 fikk 17 leverandører innvilget tjenestekonsesjon på Fellestjenester BYGG for å utvikle og tilby søknadsløsninger i markedet. Målet er at markedet skal lage tjenester som gir mer verdi for brukerne, blant annet gjennom å kombinere søknadsløsninger med kart og bygningsinformasjonsmodeller.

Gode boliger

Det bygges gode boliger ved at utbyggere følger tekniske krav og bygger med de kvalitetene beboerne vil ha.

Det er også flere økonomiske virkemidler som bidrar til gode byggkvaliteter. Grunnlån fra Husbanken skal fremme universell utforming og energieffektivitet i nye og eksisterende boliger. I alt ble det gitt tilsagn om grunnlån til oppføring og oppgradering av 6 836 boliger for 8 mrd. kroner i 2016. Det ble gitt tilsagn om grunnlån til oppføring av 4 524 boliger. 3 616 av disse boligene tilfredsstilte krav til både energieffektivitet og universell utforming utover kravene i byggteknisk forskrift. Av de 2 312 boligene som fikk grunnlån til oppgradering, tilfredsstilte 80,4 pst. energikrav og 67,2 pst. krav til universell utforming utover kravene i byggteknisk forskrift. 94 pst. av boligene tilfredsstilte ett eller begge av disse kravene. Se omtale under kap. 2412 Husbanken, post 90 Lån fra Husbanken.

Gjennom Husbankens kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet ble det i 2016 gitt tilsagn om 27,6 mill. kroner til prosjekter innen miljø, energi og universell utforming. Se omtale under kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak, post 77 Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet.

Tilskudd til heis og tilstandsvurdering skal bidra til å øke tilgjengeligheten i eksisterende boliger og bygg. I tillegg til å fremme tilgjengelighet, skal tilskudd til tilstandsvurdering bidra til å fremme energieffektive løsninger. I 2016 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 6,1 mill. kroner til tilstandsvurdering og 93,1 mill. kroner til prosjektering og installering av heis. Se omtale under kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak, post 79 Tilskudd til heis og tilstandsvurdering.

Hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig

Regjeringen vil at alle skal ha mulighet til å skaffe seg en egnet bolig, ha en forutsigbar og håndterbar boligøkonomi og være en del av et trygt bomiljø og lokalsamfunn. Regjeringen vil legge til

rette for at så mange som mulig som ønsker det, skal kunne eie sin egen bolig. Samtidig er det viktig å stimulere til flere og mer egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Disse målsettingene er også forankret i regjeringens nasjonale strategi for boligsosialt arbeid *Bolig for velferd* (2014–2020).

Rapport, strategier og tiltak

Hjelp til eie

Regjeringen vil legge til rette for at så mange som mulig som ønsker det skal kunne eie sin egen bolig. Gjennom en rekke forenklingstiltak legges det til rette for bygging av flere boliger, som også kan bidra til reduserte boligpriser. Dermed kan flere få muligheten til å kjøpe en egnet bolig.

Startlån fremmer eierlinjen ved å bidra til at også vanskeligstilte skal kunne eie bolig. Kommunene tildelte i 2016 startlån for 6,8 mrd. kroner fordelt på 6 945 husstander. Antall lån ble redusert med 5 pst. fra året før. Gjennomsnittlig startlån per bolig økte med om lag 149 000 kroner, til 986 000 kroner. Økningen i startlånsbeløpet skyldes i stor grad at flere får startlån til å fullfinansiere boligen. De største mottakergruppene i 2016 var økonomisk vanskeligstilte og voksne med nedsatt funksjonsevne. Tidligere har førstegangsetablerere vært den største gruppen, men denne andelen har gått betydelig ned etter at startlånsforskriften i 2014 ble målrettet mot personer med langvarige boligfinansieringsproblemer. Dette innebærer at ordningen i større grad enn tidligere tilgodeser søkere som ikke kan skaffe seg en bolig gjennom ordinære lån, og således har størst behov for ordningen.

Startlån skal også i 2018 være prioritert innenfor Husbankens låneramme. Regjeringen foreslår en låneramme på 17 mrd. kroner i 2018. Se omtale under kap. 2412 Husbanken, post 90 Lån fra Husbanken.

Regjeringen ønsker å bruke leie-til-eie-modeller for å bistå vanskeligstilte på boligmarkedet slik at de på sikt kan kjøpe egen bolig. Husbanken har lagt til rette for at kommuner kan tilby slike løsninger til varig vanskeligstilte som ikke oppfyller kravene til startlån. Kommunene og husholdningen inngår en langsiktig avtale hvor formålet er at husholdningen etter en avtalt leieperiode kan kjøpe boligen til avtalt pris. Husbanken skal prioritere arbeidet med å stimulere til flere leie-til-eie-prosjekter.

Husbanken fordeler tilskudd til etablering og tilpasning til kommunene, som videretildeler til-

skuddene til vanskeligstilte som skal skaffe seg eller tilpasse en egnet bolig. I 2016 ble det gitt tilskudd til etablering til 1 506 husstander for 390 mill. kroner. Dette er en nedgang i antall mottakere på 5 pst. fra året før. De største mottakergruppene var førstegangsetablerere med svak økonomi, flyktninger og personer med nedsatt funksjonsevne. I 2016 ble det gitt tilskudd til tilpasning av bolig til 1 182 husstander. Dette er en nedgang på 9 pst. fra året før. I 2016 tildelte kommunene 101 mill. kroner i tilskudd til tilpasning.

Bostøtte

Bostøtte skal gi husstander med lave inntekter og høye boutgifter mulighet til å skaffe seg og beholde en egnet bolig. I 2016 utbetalte Husbanken 3 037,2 mill. kroner i bostøtte. Husstandene hadde i gjennomsnitt en årlig inntekt på om lag 128 000 kroner og årlige boutgifter på om lag 89 000 kroner. I desember 2016 fikk 105 200 husstander bostøtte.

Regjeringen har tatt flere grep for å forbedre bostøtten og vil fortsette å modernisere bostøtten, og sørge for at ordningen opprettholdes som et viktig virkemiddel for å sikre vanskeligstilte en egnet bolig. Fra 1. januar 2017 legger Husbanken inntektsdata for den enkelte måneden til grunn for beregningen av bostøtte, istedenfor likningsinntekten for et tidligere år. Dette gir en mer treffsikker bostøtte og færre feilutbetalinger. Fra og med 2017 er også systemet for prisjustering lagt om for å sikre at realverdien av bostøtten opprettholdes år for år.

Regjeringen har styrket bostøtten for barnefamilier ved å øke støtten til husstander med flere husstandsmedlemmer. Fra 1. januar 2017 teller ikke lenger barns inntekt med i beregningen av husstandens bostøtte. Om lag 1 500 husstander med barn får økt bostøtte som følge av omleggingen. Ordningen er også utvidet, slik at flere beboere i bokollektiv kan motta bostøtte.

Uførereformen ble innført 1. januar 2015 og innebar at skattbar inntekt, som bostøtten tar utgangspunkt i, økte uten at mottakernes nettoinntekt nødvendigvis gjorde det. I 2015 ble det innført en midlertidig kompensasjonsordning for dem som var uføre og mottok bostøtte før reformen. Ordningen har hindret at disse mottakerne får redusert bostøtte som følge av uførereformen. Regjeringen foreslår å videreføre kompensasjonen for uførereformen også i 2018. Om lag 14 500 uføre er omfattet av kompensasjonsordningen.

Utleieboliger

Regjeringen har iverksatt tiltak som forenkler reglene for eksisterende bygg, slik at det blir enklere og billigere å tilpasse boligen til utleie. Endringene innebærer at det er lempet på tekniske krav ved bruksendring i bolig. Dermed kan mer areal i boligmassen bli godkjent som boligareal til utleie. Å ta i bruk en større del av eksisterende boligmasse til boligformål, er fornuftig ut fra samfunnsøkonomiske, miljømessige og privatøkonomiske hensyn. Dette kan øke tilbudet av utleieboliger og dermed bidra til at flere får en egnet bolig.

Regjeringen legger også til rette for flere studentboliger, noe som bidrar til mindre press i utleiemarkedet. Tilskudd til studentboliger skal bidra til en rimelig bosituasjon for studenter. I 2016 ga Husbanken tilsagn til 2 200 hybelenheter for 614 mill. kroner. Tilskudd til studentboliger er nærmere omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) for Kunnskapsdepartementet og investeringstilskuddet til omsorgsboliger og sykehjemsplasser i Prop. 1 S (2017–2018) for Helse- og omsorgsdepartementet.

Kommunalt disponerte utleieboliger er et viktig tilbud til vanskeligstilte på boligmarkedet. Ved utgangen av 2016 var det totalt 108 833 kommunalt disponerte boliger i Norge, jf. tall fra Kommune-Stat-Rapportering (KOSTRA). Dette er om lag 1 600 flere enn ved utgangen av 2015, og om lag 3 700 flere enn i 2013. I 2016 fikk 20 781 husstander tildelt kommunal bolig, noe som er 1 118 flere enn i 2015.

I 2016 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til 1 998 utleieboliger. Av disse var 1 082 boliger til flyktninger. Totalt ble det gitt 245 flere tilsagn i 2016 enn i 2015. Om lag 37 pst. av boligene som får tilskudd, får også grunnlån.

I 2016 ga Husbanken tilsagn om 2 349 mill. kroner i grunnlån til kjøp og oppføring av 1 260 utleieboliger. Av dette gikk 852 mill. kroner til kjøp og oppføring av 415 boliger i private utleieprosjekter, hvor en andel av boligene er med kommunal tilvisningsavtale. Første halvår 2017 ga Husbanken tilsagn om grunnlån til kjøp og oppføring av 549 utleieboliger. Det er 6 pst. flere enn første halvår 2016.

Etterspørselen etter tilskudd til utleieboliger har vært høy de siste årene. Departementet vurderer hvordan tilskuddet mer effektivt kan bidra til egnede utleieboliger til vanskeligstilte. Dette innebærer tiltak som gir mer målrettet og effektiv tildeling av tilskudd, forhindrer lekkasjer i ordningen, og gir bedre statistikk. Departementet har

sendt forslag til ny forskrift på høring. Se nærmere omtale under kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak, post 76 Tilskudd til utleieboliger.

Bolig for velferd

I 2014 la regjeringen fram en nasjonal strategi for boligsosialt arbeid, *Bolig for velferd* (2014–2020). Strategien skal styrke kommunenes arbeid med å hjelpe vanskeligstilte på boligmarkedet. Arbeids- og velferdsdirektoratet, Barne-, ungdoms- og familiedirektoratet, Helsedirektoratet, Husbanken, IMDi og Kriminalomsorgsdirektoratet gjennomfører strategien på statlig nivå. Hvert år lager de en felles tiltaksplan. I 2016 var bosetting av flyktninger et særskilt innsatsområde i tiltaksplanen.

Den 1. november 2016 lanserte direktoratene *Veiviser Bolig for velferd* (veiviseren.no). Veiviseren samler alt fagstoff om boligsosialt arbeid på ett sted, og blir løpende oppdatert. Den formidler gode lokale eksempler, digitale kurs, steg-for-steg veiledning i arbeidsprosesser og gir tilgang til lover, regelverk, verktøy og maler.

I 2016 ferdigstilte direktoratene prosjektet *Bedre styringsinformasjon*. Prosjektet har ført til at det blir enklere å måle resultater og effekter av innsatsen overfor vanskeligstilte på boligmarkedet.

Som en del av *Bolig for velferd* vil regjeringen forsterke innsatsen overfor barnefamilier og unge. I tillegg til at bostøtten er styrket for barnefamilier, har direktoratene satt inn flere felles tiltak mot vanskeligstilte barnefamilier. Blant disse er læringsprosjektet *Asker velferdsrab*, som er finansiert av flere av de samarbeidende direktoratene i *Bolig for velferd*. Målet er å gi innbyggerne mer treffsikre tjenester ved å benytte ressursene mer koordinert. Alle involverte instanser i kommunen gjør ressursene sine disponible for prosjektteamet, som lager et helhetlig tilbud i samarbeid med brukerne. Vanskeligstilte barnefamilier er en prioritert målgruppe i prosjektet. Et annet tiltak er læringsprosjektet *Bedre bo- og levekår for vanskeligstilte barnefamilier*, som skal videreutvikle gode arbeidsmetoder for å sikre vanskeligstilte barnefamilier et godt og helhetlig bo- og tjenestetilbud. Prosjektet er organisert som et temabasert læringsnettverk for seks kommuner i Midt-Norge.

I 2017 vil direktoratene særlig rette oppmerksomheten mot mennesker i sårbare overganger, blant annet ved utskrivning fra institusjon og bosetting i egnet bolig. Dette er også i tråd med målene i både *Bolig for velferd* og opptrappingsplanen for rusfeltet.

For å motvirke innsattes levekårsutfordringer og bedre samordningen mellom kriminalomsorgen, ulike forvaltningssamarbeidspartnere og kommuner, har regjeringen lagt fram *Nasjonal strategi for samordnet innsats for tilbakeføring etter gjennomført straff* (2017–2021). Kommunal- og moderniseringsdepartementet skal bidra til å følge opp tiltakene i strategien, og arbeidet ses i sammenheng med *Bolig for velferd*. Justis- og beredskapsdepartementet har hovedansvar for oppfølgingen, se Prop. 1 S (2017–2018) Justis- og beredskapsdepartementet for nærmere omtale av strategien.

Vista Analyse AS har evaluert resultater og effekter av de boligsosiale virkemidlene under departementets ansvarsområde. I evalueringen er det lagt vekt på å dokumentere effekter for sluttbruker. Vista konkluderer med at sammensetningen av virkemiddelpakken på et overordnet nivå er god. Samtidig har de flere anbefalinger om endringer i virkemidlene. Rapporten vil være ett av flere sentrale innspill i arbeidet med å videreutvikle de boligsosiale virkemidlene.

Digitalisering

I 2012 iverksatte regjeringen utviklingsprogrammet SIKT for å modernisere IKT-systemene og digitalisere tjenestene i Husbanken. Formålet er å gjøre tjenestene mer tilgjengelige og enklere for innbyggerne, effektivisere og bedre kvaliteten på saksbehandlingen og bidra til bedre styring av Husbankens virkemidler. Våren 2016 ble eSøknad for startlån og tilskudd innført. Ved utgangen av 2016 var 46 pst. av innkomne søknader om startlån digitalt innsendt. Et nytt saksbehandlingssystem for startlån til bruk i kommunene lanseres ved utløpet av 3. kvartal 2017. eSøknad bostøtte har vært i drift siden 2014, og ble for andre kvartal i 2017 brukt ved om lag 43,4 pst. av nye bostøttesøknader.

Nytt regelverk for bostøtte trådte i kraft 1. januar 2017. Dette innebærer at oppdaterte inntektsopplysninger innhentes automatisk hver måned. Bostøtten blir dermed bedre tilpasset motakerens økonomiske situasjon. Det ventes færre feilutbetalinger og færre klager.

Departementet la i april 2017 fram en lovproposisjon for Stortinget der det ble foreslått at Husbanken og kommunene kan innhente personopplysninger fra registre uten å be om samtykke i låne- og tilskuddssaker. Dette gjelder både i saksbehandling, analyser, forskning og kontroll. Lovendringen trådte i kraft 1. juli 2017. Regjeringen har vært nøye med å påse at de nye reglene tar godt vare på personvernrettslige prinsipper. Hus-

banken kan for eksempel hente inn opplysninger om inntekt, formue, arbeidsforhold og utdanning uten samtykke, men de trenger fortsatt samtykke fra søkeren for å hente inn opplysninger om helseforhold.

Regjeringen vil legge til rette for at Husbanken kan videreføre moderniseringen av IKT-systemene i 2018. Dette innebærer blant annet at Husbanken skal ferdigstille e-søknad grunnlån, utvikle nytt forvaltningssystem for lån og tilskudd, og utvikle ekstern tilgang til Husbankens statistikk.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 76, 29. november 2016

«Stortinget ber regjeringen se nærmere på behovet for tilskudd til tilpasning og tilskudd til heis som et bidrag til at eldre kan bli boende hjemme. Stortinget ber også regjeringen vurdere hvordan kommunene bedre kan settes i stand til å analysere behovet for tilgjengelige boliger.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Helga Pedersen, Eirin Sund, Jan Bøhler, Stein Erik Lauvås, Torstein Tvedt Solberg og Stine Renate Håheim om en mer aktiv boligpolitikk, jf. Dokument 8:89 S (2015–2016) og Innst. 95 S (2016–2017).

Departementet viser til at antallet boligblokker med heis øker, hovedsakelig gjennom nybygging. Kommunal- og moderniseringsdepartementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken i løpet av 2018.

Anmodningsvedtak nr. 705, 29. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et helhetlig lovforslag som vurderer problemstillingen om hyblifisering både i eierseksjonsloven og i plan- og bygningsloven.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 39 L (2016–2017) *Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven)* og Innst. 308 L (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forstår vedtaket slik at Stortinget ønsker bedre lovregulering for å unngå bomiljøproblemer i eierseksjons sameier.

Departementet vil utrede problemstillingen høsten 2017, og vurdere lovendringer. Departementet vil både vurdere om det er grunn til å fore slå nye eller tydeligere regler i plan- og bygningsloven, og om det bør gjøres tilføyelser i den nye eierseksjonsloven. Departementet kommer tilbake til Stortinget i løpet av 2018.

Anmodningsvedtak nr. 706, 29. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovgivning for korttidsutleie av boligseksjoner.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 39 L (2016–2017) *Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven)* og Innst. 308 L (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forstår vedtaket slik at Stortinget ønsker tilføyelser i den nye eierseksjonsloven som regulerer i hvilken grad en boligseksjon i et eierseksjonssameie kan leies ut via Airbnb eller lignende. Bakgrunnen for Stortingets anmodning er et ønske om å ivareta interessene til de øvrige beboerne i sameiet når en seksjonseier driver «omfattende og hyppig» korttidsutleie, i stedet for å bo i boligen selv. Departementet vil utrede problemstillingen høsten 2017, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget i 2018.

Anmodningsvedtak nr. 707, 29. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et lovforslag som sikrer at Stortingets intensjon med en ervervsbegrensning i boligsameier blir fulgt.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 39 L (2016–2017) *Lov om eierseksjoner (eierseksjonsloven)* og Innst. 308 L (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forstår vedtaket slik at Stortinget ønsker en endring i den vedtatte eierseksjonsloven som sikrer at formålet med lovens forbud mot å kjøpe flere enn to boligseksjoner i ett og samme eierseksjonssameie blir etterlevd. Konkret oppfatter departementet at Stortinget ønsker å skjerpe regelen, slik at den vil ramme såkalte *indirekte* kjøp («erverv»). Dette ønsker Stortinget å gjøre ved å forhindre at selskaper som eies av de samme personene å kjøpe flere enn to boliger i det samme eierseksjonssameiet. Departementet vil utrede problemstillingen høsten 2017, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget i 2018.

Anmodningsvedtak nr. 716, 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen fremme forslag til utforming av nasjonal regulering som sikrer eiere i borettslag og sameier rett til å anlegge ladepunkt – med mindre det foreligger saklig grunn for at en slik etablering ikke kan finne sted.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Heikki Eidsvoll Holmås og Abid Q. Raja om å sikre at alle i borettslag og sameier får mulighet til å lade elbilene sine, samt opptrappingsplan for salg av nullutslippsbiler, jf. Dokument 8:70 S (2016–2017) og Innst. 315 S (2016–2017).

Stortinget vedtok 29. mai en regel i den nye eierseksjonsloven, som sikrer at en seksjonseier, med samtykke fra styret, kan anlegge ladepunkt for elbil og ladeklare hybrider i tilknytning til en parkeringsplass seksjonen disponerer. Regelen går ut på at styret bare kan nekte å samtykke dersom det foreligger en saklig grunn. Departementet forstår anmodningen slik at Stortinget ønsker en tilsvarende regel i borettslagsloven. Departementet vil utrede problemstillingen høsten 2017, og tar sikte på å komme tilbake til Stortinget i 2018.

Anmodningsvedtak nr. 717, 30. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen vurdere hvordan man kan innføre krav til at nye bygg og bygg som underlegges større ombygginger, skal være ladeklare bygg.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er representantforslag fra stortingsrepresentantene Audun Lysbakken, Heikki Eidsvoll Holmås og Abid Q. Raja om å sikre at alle i borettslag og sameier får mulighet til å lade elbilene sine, samt opptrappingsplan for salg av nullutslippsbiler, jf. Dokument 8:70 S (2016–2017) og Innst. 315 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forstår anmodningsvedtaket slik at det skal vurderes hvordan det kan innføres krav til at nye bygg og bygg som underlegges større ombygginger, skal være ladeklare bygg. Departementet utreder vedtaket. Dette omfatter blant annet vurderinger av hvordan begrepene ladeklare bygg og større ombygginger skal forstås, og om byggteknisk forskrift egner seg til å regulere formålet. Kommu-

nal- og moderniseringsdepartementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken i 2018.

Anmodningsvedtak fra stortings sesjonen 2015–2016

Anmodningsvedtak nr. 642, 10. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen innføre en bestemmelse slik at der hvor kommuner har vedtatt tilknytningsplikt til fjernvarmeanlegg etter plan- og bygningsloven §27-5. kan kommunene vedta at nye bygninger utstyres med varmeanlegg slik at fjernvarme kan nyttes.»

Dokumentet som ligger til grunn for vedtaket, er et representantforslag fra stortingsrepresentantene Ola Elvestuen, Heikki Eidsvoll Holmås, Karin Andersen og André N. Skjelstad om å beholde strenge miljøkrav til oppvarming i ny byggeforskrift (TEK 15), jf. Dok. 8:31 S (2015–2016) og Innst. 248 S (2015–2016).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet forstår anmodningsvedtaket slik at Stortinget ønsker en bestemmelse som sikrer tilrettelegging for fjernvarme. Departementet vurderer hvordan Stortingets vedtak best kan følges opp, og samtidig sikre andre målsetninger i bygningspolitikken og energipolitikken. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken i 2018.

Anmodningsvedtak nr. 644, 10. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen innføre krav om at 60 pst. av netto varmebehov for bygg over arealgrensen på 1 000 m² kan dekkes med annen energiforsyning enn direktevirkende elektrisitet.»

Dokumentet som ligger til grunn for vedtaket, er et representantforslag fra stortingsrepresentantene Ola Elvestuen, Heikki Eidsvoll Holmås,

Karin Andersen og André N. Skjelstad om å beholde strenge miljøkrav til oppvarming i ny byggeforskrift (TEK 15), jf. Dok. 8:31 S (2015–2016) og Innst. 248 S (2015–2016).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet utreder hvordan anmodningsvedtaket best kan følges opp, og samtidig sikre andre målsetninger i bygningspolitikken og energipolitikken. Departementet tar sikte på å komme tilbake til Stortinget med saken i 2018.

Anmodningsvedtak nr. 646, 10. mai 2016

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til lovendringer som ved en nasjonal flyktningkrise gir kommunene myndighet til å fravike plan- og bygningsloven og grannelova. Det settes frist for kommunens beslutning, som treffes etter anmodning fra annen kommunal eller statlig myndighet. Saken overføres departementet hvis fristen ikke holdes, og departementet kan også ved overprøving prøve alle sider av saken. Beslutning om at det foreligger en nasjonal flyktningkrise kan treffes av Kongen i statsråd eller av departementet.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 43 L (2015–2016) *Endringer i plan- og bygningsloven (unntak ved kriser, katastrofer eller andre ekstraordinære situasjoner i fredstid)* og Innst. 229 L (2015–2016).

Regjeringen utreder anmodningsvedtaket. Regjeringen viser til at det i påvente av lovendringer som ved en nasjonal flyktningkrise gir kommunene myndighet til å fravike plan- og bygningsloven og grannelova, er vedtatt en midlertidig forskrift om unntak fra plan- og bygningsloven for personer som søker beskyttelse (asylsøkere). Unntaket gjelder fram til 1. januar 2018.

Boks 6.2 Budsjetteringssystemet for poster med tilsagnsfullmakt

Følgende poster budsjetteres etter systemet med tilsagnsfullmakter:

- kap. 540, post 25 Medfinansieringsordningen for lønnsomme IKT-prosjekter
- kap. 581, post 76 Tilskudd til utleieboliger
- kap. 581, post 78 Tilskudd til boligsosiale tiltak
- kap. 581, post 79 Tilskudd til heis og tilstandsvurdering
- kap. 590, post 72 Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling

Postene budsjetteres med tilsagnsfullmakt fordi det kan ta flere år å gjennomføre prosjektene det gis tilsagn til.

Det opereres med tre begreper: tilsagnsramme (aktivitetsnivå), bevilgning og tilsagnsfullmakt.

Tilsagnsrammen, eller aktivitetsnivået, er summen av nye tilsagn som kan gis i budsjett-

året. Det er tilsagnsrammen som sier noe om hvor stor aktivitet det kan legges opp til i budsjettåret, ikke bevilgningen.

Bevilgningen på posten er beregnet ut fra en utbetalingsprofil, som sier noe om hvor stor prosentandel av aktivitetsnivået som antas å komme til utbetaling de enkelte budsjettårene. Bevilgningen skal med andre ord dekke den delen av tilsagn gitt i budsjettåret som antas å bli utbetalt samme år, samt tidligere års tilsagn som man antar kommer til utbetaling i dette budsjettåret.

For den delen av aktivitetsnivået som kommer til utbetaling i senere budsjettår, må det gis en tilsagnsfullmakt. Tilsagnsfullmakten viser statens utestående forpliktelser på posten ved utgangen av budsjettåret, det vil si den delen av gitte tilsagn som ennå ikke er utbetalt. Det er et eget romertallsvedtak for tilsagnsfullmaktene.

Kap. 580 Bostøtte

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
70	Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>	3 037 199	2 875 300	2 877 155
	Sum kap. 0580	3 037 199	2 875 300	2 877 155

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 70 redusert med 20,8 mill. kroner til 2 854,5 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 70 Bostøtte, overslagsbevilgning

Mål for ordningen

Formålet med bostøtte er å sikre personer med lave inntekter og høye boutgifter en egnet bolig. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig. Bostøtten beregnes fra søkerens inntekt og boutgifter. Fra inntekten beregnes en egenandel som øker med høyere inntekt. Boutgiftene som medregnes, avgrenses av et boutgiftstak. Forholdet mellom egenandelen og boutgiftstaket danner den øvre inntektsgrensen for hvem som kan motta bostøtte.

Kriterier for måloppnåelse

Følgende kriterier legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av ordningen:

- boutgiftsbelastning før og etter bostøtte, sammenliknet med gjennomsnittet for hele befolkningen
- inntektsgrenser i bostøtten sammenliknet med lavinntektsgrensen i henhold til EUs definisjon
- boutgiftstak sammenliknet med tall fra leiemarkedsundersøkelsen.

Tildelingskriterier

Bostøtten er en behovsprøvd rettighetsordning som omfatter alle som er over 18 år. Unntaket er studenter som ikke har barn og som ikke er i

arbeidsrettede tiltak, samt militært og sivilt tjenestepliktige. Disse kan få annen offentlig boligstøtte. Boligen må normalt ha egen inngang, gi mulighet til hvile og matlaging, og ha eget bad og toalett. På visse vilkår kan det gjøres unntak fra dette for beboere i bokollektiv. Tildelingskriterier og beregningsregler er gitt i lov og forskrift.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvalter ordningen i samarbeid med kommunene. Støtten behøvsprøves mot brutto inntekt, i hovedsak dokumentert gjennom a-ordningen. Inntekter som ikke rapporteres i a-ordningen, må anslås av søker, og blir i etterkant kontrollert mot likning. Avvik som overstiger visse grensebeløp, vil bli avregnet.

Før 2017 ble bostøtte beregnet på grunnlag av likningsinntekt fra tidligere år og kontrollert i etterkant mot likningen for utbetalingsåret. Slik etterkontroll for 2016 vil skje høsten 2018. I henhold til reglene for 2016 skal støtten for hele året betales tilbake dersom inntekten er over en viss grense, men ikke hvis kravet blir under 10 000 kroner.

Rapport

Om lag én av fire norske husholdninger har høy boutgiftsbelastning, ifølge SSB. Det innebærer at boutgiftene utgjør 25 pst. eller mer av inntekt etter skatt. Til sammenlikning utgjorde bostøttemottakernes boutgifter i gjennomsnitt 70 pst. av husstandens inntekter *før* skatt i 2016, 6 prosentpoeng mer enn i 2015. Fratrullet bostøtten utgjorde boutgiftene for mottakerne i gjennomsnitt 47 pst. av samlet inntekt *før* skatt. Det er 3 prosentpoeng høyere enn i 2015.

For å vurdere måloppnåelsen i bostøtten er det nyttig å se på hvor lav inntekt bostøttemottakerne må ha for å kunne få bostøtte. Ved utgangen av 2016 var inntektsgrensen for enslige bostøttemottaker i de fleste kommunene om lag 198 000 kroner. Dette utgjør om lag 93 pst. av lavinntektsgrensen¹² for enslige. Den høyeste inntektsgrensen for en familie med to voksne og tre barn var om lag 350 000 kroner, som tilsvarte 69 pst. av lavinntektsgrensen for en slik familie. Ved utgangen av 2015 var de tilsvarende forholdstallene henholdsvis 95 og 68 pst. Dermed har inntektsgrensen blitt noe lavere for enslige, sammenliknet med det alminnelige inntektsnivået. For barnefamilien har

inntektsgrensen blitt noe høyere. Samtidig er bostøtten styrket for de fleste familier som faller innenfor ordningen.

I statsbudsjettet for 2017 ble det innført en ny modell for prisjustering av bostøtten, som skal bidra til at realverdien av ordningen opprettholdes over tid. Den tidligere prisjusteringsmodellen fra 2009 medførte at behovsprøvingen mot inntekt ble stadig strengere, og at boutgiftstakene ikke holdt tritt med økningen i boutgiftene.

I 2016 mottok i gjennomsnitt 105 400 husstander bostøtte hver måned. Totalt ble det utbetalt 3 037,2 mill. kroner. Gjennomsnittlig utbetaling var 2 387 kroner. Det tilsvarer om lag 28 600 kroner for hele året, mot 27 000 kroner i 2015. Det var 1 900 færre mottakere i 2016 enn i 2015. Nedgangen i antall mottakere har pågått siden 2011. Den skyldes i hovedsak at satsene i beregningen av bostøtte ikke har fulgt den generelle veksten i priser, inntekter og boutgifter, men også at noen mottakergrupper har hatt økende realinntekt. Regjeringen har innført en endring i prisjusteringen av bostøtten fra 2017, som innebærer at støtten i reguleres i samsvar med prisveksten og at ordningens realverdi dermed opprettholdes over tid.

Den 1. januar 2017 tok Husbanken i bruk oppdaterte inntektsopplysninger fra a-ordningen som grunnlag for bostøtteberegningen. Dermed blir utbetalt bostøtte til enhver tid tilpasset søkerens reelle økonomiske situasjon. Søkere kunne tidligere få bostøtte feilaktig fordi de hadde lav inntekt ifølge likningen for et tidligere år, selv om de senere hadde fått bedre økonomi. Dette ble fanget opp i etterkontroll og kunne føre til store krav om tilbakebetaling. Høsten 2016 kontrollerte Husbanken inntekten til dem som mottok bostøtte i 2015. Det samlede kravet til tilbakebetaling ble om lag 156 mill. kroner. De fleste slike saker stoppes nå umiddelbart, og antall mottakere i første kvartal 2017 ligger omkring 13 000 lavere enn i desember. Dette innebærer at færre får tilbakebetalingskrav, som kan være krevende å betjene. Samtidig ble regelverket tilpasset slik at søkere som hadde en inntektsutvikling fra 2015 til 2017 på nivå med veksten i folketrygdens grunnbeløp G, fikk om lag uendret bostøtte fra desember til januar.

Uføre som hadde bostøtte før uførereformen trådte i kraft 1. januar 2015, er fram til 1. januar 2018 omfattet av en kompensasjonsordning som hindrer at reformen fører til reduksjon i bostøtten. Ordningen omfattet per januar 2017 om lag 14 500 av i alt 17 200 uføre bostøttemottakere. De som omfattes av kompensasjonen, får et fratrekk i inntekten før bostøtten beregnes. Dermed kan de få

¹² En vanlig definisjon av lavinntekt som brukes i EU, er 60 pst. av medianinntekt.

høyere bostøtte enn andre uføre og mottakere med lønnsinntekter på samme nivå.

Den nye modellen for prisjustering av bostøttereguleringen innebærer at satser og grensebeløp justeres med virkning fra 1. juni. Beløpene som gjelder egenandelsberegningen, justeres med veksten i KPI for 12-månedersperioden fra april foregående år til april inneværende år. Beløp som gjelder boutgifter, justeres med veksten i samme periode i de delindeksene i KPI som gjelder betalt og beregnet husleie. I justeringen tas det hensyn til fordelingen av bostøttemottakerne på eide og leide boliger. 1. juni 2017 ble således alle satser som gjelder egenandeler, justert opp med 3,3 pst., og satser som gjelder boutgifter, med 2 pst. Årlig regulering vil føre til at bostøttens realverdi opprettholdes over tid.

Den 1. november 2016 fikk Husbanken adgang til å gi bostøtte til personer bosatt i private bokollektiv på visse vilkår. Tiltaket skal forenkle bosettingen av flyktninger og andre vanskeligstilte på boligmarkedet. I mars 2017 mottok om lag 1 000 personer bostøtte i slike bokollektiv. Antallet er anslått å øke til om lag 3 500 i løpet av 2017, i takt med at ordningen blir kjent blant kommuner og nye mottakere.

Barns inntekt ut over 30 000 kroner var tidligere en del av husstandens inntektsgrunnlag ved behovsprøving av bostøtte. I forbindelse med overgangen til nytt inntektsgrunnlag 1. januar 2017 ble dette endret så barns inntekt ikke inngår i inntektsgrunnlaget. Det vises til Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*.

I saldert budsjett for 2017 ble det bevilget 2 875,3 mill. kroner til bostøtte. Bevilgningen ble redusert med 20,8 mill. kroner til 2 854,5 mill. kroner i forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017. Budsjettet forutsetter at i gjennomsnitt 99 800

mottakere vil motta 28 400 kroner i bostøtte. I juni 2017 mottok 89 300 husstander bostøtte. Dette er 23 200 færre enn i samme måned året før. Nedgangen skyldes først og fremst redusert feilutbetaling som følge av nytt inntektsgrunnlag.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 2 877,2 mill. kroner i 2018.

Bevilgningsbehovet er sammensatt av flere elementer. Budsjettet fra 2017 er framskrevet på grunnlag av tidligere vedtatte endringer og forventet utvikling. En viss realinntektsøkning hos mange søkere innebærer et redusert bevilgningsbehov. Innføring av nye mottakere i bokollektiv og at barns inntekt ikke lenger medregnes i inntektsgrunnlaget, tilsier en økning.

Samlet innebærer dette en videreføring av bevilgningen fra saldert budsjett for 2017.

Det er lagt til grunn at i gjennomsnitt 99 500 husstander vil få bostøtte hver måned, og at de i gjennomsnitt vil motta 28 800 kroner i bostøtte i 2018. I tillegg er det forutsatt at det vil bli etterbetalt 15 mill. kroner, blant annet som følge av feiloppsettinger og klagebehandling.

Uføre som hadde bostøtte før uførereformen trådte i kraft 1. januar 2015, er fram til 1. januar 2018 omfattet av en midlertidig kompensasjonsordning som hindrer at reformen fører til reduksjon i bostøtten. Disse husstandene får et fradrag i inntekt som tilsvarer inntektsøkningen som fulgte av uførereformen før bostøtten beregnes. Om lag 14 500 uføre er omfattet av kompensasjonsordningen. Denne kompensasjonen innebærer at uføre som omfattes av ordningen får høyere bostøtte sammenliknet med andre uføre og andre med tilsvarende inntekt. Kompensasjonen foreslås videreført også i 2018.

Kap. 581 Bolig- og bomiljøtiltak

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
75	Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig	464 219	466 534	479 130
76	Tilskudd til utleieboliger, <i>kan overføres</i>	1 028 271	887 460	843 738
77	Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, <i>kan overføres</i>	25 001	22 120	11 000
78	Tilskudd til boligsosiale tiltak, <i>kan overføres</i>	64 261	38 865	34 149
79	Tilskudd til heis og tilstandsvurdering, <i>kan overføres</i>	47 963	76 050	15 000
	Sum kap. 0581	1 629 715	1 491 029	1 383 017

Post 76, 78 og 79 budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. Se boks 6.2 for informasjon om budsjetteringssystemet.

Post 75 Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig

Mål for ordningene

Det er to tilskuddsordninger på posten: tilskudd til etablering og tilskudd til tilpasning. Tilskudd til etablering skal bidra til at vanskeligstilte skal kunne etablere seg i og beholde egen bolig. Tilskudd til tilpasning av bolig skal bidra til at personer med spesielle behov får tilpasset boligen til sine behov. Ordningene skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Kriterier for måloppnåelse

Følgende kriterier legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av tilskudd til etablering:

- antall husstander som flytter fra leid bolig til eid bolig ved hjelp av tilskudd til etablering
- antall husstander som har fått hjelp til å beholde boligen sin gjennom tilskudd til etablering.

Følgende kriterium legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av tilskudd til tilpasning:

- antall husstander som har fått tilsagn om tilskudd til tilpasning av bolig.

Tildelingskriterier

Tilskuddene forvaltes av Husbanken og fordeles via kommunene. Husbanken fordeler bevilgningen mellom de to tilskuddsordningene.

Tilskuddsmidler til etablering tildeles til kommuner etter blant annet folketall, sammensetning av befolkningen og bruk av startlån. Kommuner med store boligsosiale utfordringer blir prioritert. Tilskuddet tildeles videre fra kommunene til enkeltpersoner etter behovsprøving.

Utmålingen av tilskudd til etablering avhenger av boligbehov, husstandens økonomi og muligheter for å motta andre offentlige støtteordninger, som for eksempel bostøtte og startlån. Tilskuddet avskrives over 20 år. Kommunene har anledning til å sette av tilskudd til etablering for å dekke tap på startlån.

Tilskudd til tilpasning går til tilpasning og prosjektering av boliger som skal dekke spesielle boligbehov. Alle kommuner kan søke om tilskudd til tilpasning. Tilskuddet tildeles enkeltpersoner ut fra en helhetsvurdering av søkers økonomi og muligheter for støtte fra andre offentlige støtteordninger. Tilskuddet kan dekke godkjente utbedringskostnader. Tilskuddet gis først og fremst til eide boliger, men kan også gis til utleieboliger. Tilskuddet avskrives over ti år. Tilskudd under 40 000 avskrives umiddelbart.

Oppfølging og kontroll

Kommunene rapporterer elektronisk til Husbanken om vedtak og avslag på søknader om tilskudd. Husbanken kan hente inn og kontrollere opplys-

ninger som brukes i forbindelse med tildeling og etterfølgende rapportering. Tilskudd kan kreves tilbakebetalt helt eller delvis dersom forutsetningene for tildelingen ikke overholdes. Overdras boligen til ny eier før tilskuddet er avskrevet, vil gjensstående tilskudd bli krevd tilbakebetalt, eventuelt gjort om til rente- og avdragspliktig lån. I særlige tilfeller, for eksempel ved salg av bolig som fører til tap, kan kravet om tilbakebetaling av tilskudd frafalles. Det er kommunene som har ansvar for å kreve tilbake tilskudd.

Rapport

I 2016 ble det utbetalt tilskudd til etablering og tilpasning på til sammen 464,2 mill. kroner, en økning på knapt 100 mill. kroner sammenliknet med 2015.

I 2016 ble det gitt til sammen 390 mill. kroner i tilskudd til *etablering* til 1 506 husstander, mot 394,6 mill. kroner til 1 588 husstander i 2015. Det gjennomsnittlige tilskuddsbeløpet økte med 11 000 kroner til 259 000 kroner. Andelen som fikk etableringstilskudd sammen med startlån, var 70 pst. i 2016, mot 80 pst. i 2015. I 2016 var det 12 pst. av mottakerne som fikk startlån og bostøtte i tillegg til tilskuddet, mot 18 pst. i 2015.

1 202 husstander flyttet fra leid bolig til eid bolig ved hjelp av tilskudd til etablering i 2016. Det er 62 færre enn i 2015. 304 husstander fikk hjelp til å beholde boligen sin gjennom tilskudd til etablering i 2016, sammenliknet med 324 i 2015. Samtidig øker tilskuddet per mottaker i denne perioden.

Kommunene har anledning til å sette av etableringstilskudd til å dekke tap på startlån. Muligheten for slike fondsavsetninger har i flere år vært strammet inn fordi kommunene i en periode satte av store midler til fondene. Fondene utgjorde 343 mill. kroner ved utgangen av 2016, mot 335 mill. kroner i 2015. Det tilsvarer 0,7 pst. av Husbankens startlånportefølje. Det ble i 2016 trukket om lag 11 mill. kroner av fondene til å dekke kommunale tap på startlån.

I 2016 ble det gitt 1 182 tilskudd til *tilpasning* for til sammen 101 mill. kroner, mot 119 mill. kroner i 2015. Gjennomsnittlig tilskudd ble redusert fra 91 500 kroner i 2015 til 85 300 kroner i 2016. Det ble gitt 8,5 mill. kroner i tilskudd til prosjektering og utredning av 327 boliger i 2016, mot 15,3 mill. kroner til 370 boliger i 2015.

I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 467 mill. kroner til tilskudd til etablering og tilpasning av bolig. Husbanken fordeler midler mellom de to ordningene.

Departementet viser for øvrig til at det er foreslått at tilskuddene skal innlemmes i rammetilskuddet til kommunene fra 2020, og at oppgaven med å forvalte midlene overføres til kommunene, jf. Meld. St. 14 (2014–2020) *Kommunereformen – nye oppgaver til større kommuner* og *Høringsnotat om nye oppgaver til større kommuner*.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 479,1 mill. kroner i 2018.

Post 76 Tilskudd til utleieboliger, kan overføres

Mål for ordningen

Tilskuddet skal bidra til flere egnede utleieboliger for vanskeligstilte på boligmarkedet. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Kriterier for måloppnåelse

Følgende kriterier legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av ordningen:

- antall tilsagn om tilskudd
- antall kommunalt disponerte utleieboliger for vanskeligstilte.

Tildelingskriterier

Tilskuddet forvaltes av Husbanken og kan gis til kommuner, stiftelser og andre aktører som bygger, utbedrer eller kjøper utleieboliger for vanskeligstilte. Utmålingen av tilskuddet er basert på økonomien i det enkelte prosjekt. Det kan gis inntil 40 pst. i tilskudd for prioriterte grupper, og grupper med spesielle behov for tilrettelegging av tjenestereal, lokalisering og bygningsmessige tilpasninger. Tilskuddet avskrives over 20 år. I tilfeller der tilskuddet tildeles andre enn kommuner, har kommunen tildelingsrett til boligene i 20 år. Det er fastsatt forskrift og retningslinjer for ordningen.

Oppfølging og kontroll

Kommunen skal rapportere årlig på bruken av utleieboliger som har fått tilskudd. For utleieboliger som ikke eies av kommunen, gjennomføres stikkprøvekontroller for å avdekke om boligene brukes i strid med vilkårene for tilskuddet. Dersom forutsetningene for tildelingen ikke overhol-

des, kan Husbanken kreve tilbake tilskuddet. Det skal normalt tinglyses en heftelse på eendommen til dekning av et eventuelt tilbakebetalingskrav.

Rapport

Ved utgangen av 2016 var det totalt 108 833 kommunalt disponerte boliger i Norge, jf. tall fra KOSTRA. I 2016 ga Husbanken tilsagn om tilskudd til utleieboliger for 1 044,9 mill. kroner til 1 998 utleieboliger, mot 991,3 mill. kroner og 1 753 boliger i 2015. Tilsagnsrammen er økt fra 522 mill. kroner i 2013. Gjennomsnittstilskuddet per bolig ble redusert fra 565 500 kroner i 2015 til 522 500 kroner i 2016.

I 2016 gjennomførte Husbanken rapportering av kommunalt eide boliger og stikkprøvekontroll blant boliger som ikke er eid av en kommune. Det ble ikke avdekket avvik.

I saldert budsjett for 2017 er bevilgningen på posten 887,5 mill. kroner. Bevilgningen innebærer en tilsagnsramme på 834,4 mill. kroner. Det gir rom for å gi tilskudd til 1 560 utleieboliger. I første halvår 2017 er det gitt tilsagn om tilskudd for 266 mill. kroner.

Budsjettforslag

Det foreslås en reduksjon i bevilgningen på 43,7 mill. kroner i 2018, til 843,7 mill. kroner. Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning.

Som følge av utfasing av ettårige økninger i tilsagnsrammen både i 2015 og i 2016 reduseres bevilgningen i 2018 med 53,9 mill. kroner. De særskilte bevilgningene hadde sammenheng med særlig høy ankomst av flyktninger og asylsøkere, som førte til et ekstraordinært behov for utleieboliger. Bevilgningen er prisjustert. Av den samlede bevilgningen er 385,6 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2018, mens 458,1 mill. kroner er knyttet til tilsagn som er gitt tidligere år. Tilsagnsrammen for 2018 er 856,9 mill. kroner. Totalt kan det gis tilsagn om tilskudd til om lag 1560 utleieboliger 2018. Det er om lag 500 flere boliger hvert år, sammenlignet med nivået i 2013.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 675,9 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Regjeringen har sendt forslag til ny forskrift for tilskudd til utleieboliger på høring og tar sikte på å iverksette revidert forskrift 1. januar 2018. Formålet er å målrette og effektivisere tilskuddet. Departementet foreslår blant annet å endre bereg-

ningsmodell, og å øke nedskrivningstiden fra 20 til 30 år. For å gjøre regelverket tydeligere og mer oversiktlig foreslår departementet også å flytte bestemmelser fra Husbankens retningslinjer og veileder inn i forskriften.

Post 77 Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, kan overføres

Tilskuddet skal bidra til flere miljø- og energivennlige og universelt utformende boliger, bygg og uteområder. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter. Ordningen ble avvirket fra og med 2017 fordi kommunene og de øvrige aktørene på området bør ha hovedansvaret for å sørge for at denne typen kompetanse ivaretas ved planlegging og utbygging av boliger.

I 2016 ble det gitt tilsagn til 70 prosjekter for 27,6 mill. kroner. 53 pst. av tilsagnsrammen gikk til prosjekter innenfor energi og miljø og 47 pst. til prosjekter innenfor universell utforming. I 2016 støttet Husbanken bla. Futurebuilt, Næringslivets stiftelse for miljødeklarasjoner, og andre prosjekter som går vesentlig ut over dagens regelverk og som forbereder næringen på framtidige krav.

For å dekke tilsagn som er gitt tidligere år, ble det bevilget 22,1 mill. kroner til kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet i 2017. Se Prop. 1 S (2016–2017) for nærmere omtale av ordningen.

Budsjettforslag

For å dekke tilsagn som er gitt tidligere år, foreslås det en bevilgning på 11 mill. kroner i 2018.

Post 78 Tilskudd til boligsosiale tiltak, kan overføres

Posten endrer navn fra Boligsosialt kompetansetilskudd til Tilskudd til boligsosiale tiltak.

Den delen av tilskuddet som blir utbetalt til kommunene, skal innlemmes i rammetilskuddet til kommunene. Dette innebærer en forenkling, ved at kommunene selv kan benytte midlene uten krav om søknader og rapportering. Den delen av tilskuddet som har gått til andre mottakere enn kommunene, er videreført som en ny ordning. Det vises til Prop. 1 S (2016–2017) for nærmere redegjørelse.

Under rapporteres det først på Boligsosialt kompetansetilskudd før den nye ordningen omtales. En samlet omtale av budsjettforslaget for 2018 følger avslutningsvis.

Boligsosialt kompetansetilskudd (innlemmes gradvis i kommunerammen)

Tilskuddet skal bidra til å heve kompetansen innenfor boligsosialt arbeid, samt til å formidle kunnskap om boligmarkedet og offentlig boligpolitikk generelt.

Tilskuddet går til kommuner, stiftelser og andre for kompetanse- og kunnskapsutvikling, formidling og forsøksprosjekter innenfor boligsosialt arbeid, boligsosial planlegging og politikk. I tillegg har leietakerorganisasjoner som jobber med å etablere et landsdekkende tilbud kunnet søke om driftstilskudd.

I 2016 ga Husbanken tilsagn om kompetansetilskudd til 119 prosjekter for i alt 47,2 mill. kroner. 75 pst. av tilsagnsrammen ble gitt til kommuner. 25 pst. av tilsagnsrammen ble gitt til enkeltpersoner, stiftelser, forsknings- og interesseorganisasjoner. Fra 2017 blir tilskuddet som går til kommunene gradvis innlemmet i kommunerammen etter hvert som tilsagn til kommuner løper ut.

Tilskudd til boligsosiale tiltak (nytt tilskudd i 2017)

Mål for ordningen

Tilskuddet skal bidra til å heve kompetansen innenfor boligsosialt arbeid og boligsosial politikk, og til å utvikle og formidle kunnskap om boligmarkedet og offentlig boligpolitikk. Tilskuddet skal blant annet bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig.

Kriterier for måloppnåelse

Følgende kriterier legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av ordningen:

- antall nye modeller, prøveprosjekter og metoder som er finansiert gjennom tilskuddet
- antall medlemmer i leietakerorganisasjoner som får tilskudd.

Tildelingskriterier

Tilskuddet skal gå til frivillige aktører, organisasjoner, stiftelser, sosiale entreprenører og andre som bidrar til:

- videreutvikling av boligsosial kunnskap og praksis blant annet gjennom utredninger, forsøksprosjekter og informasjonstiltak
- kunnskapsutvikling og -formidling om boligmarkedet og offentlig boligpolitikk.

Leietakerorganisasjoner som på ulike måter bidrar til å styrke leietakeres rettsikkerhet og kunnskap om leiemarkedet, kan søke om driftsstøtte.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvalter tilskuddet. Tilskuddsmottakere skal rapportere på hvert tiltak. Resultatene er offentlige. Husbanken publiserer rapportene på husbanken.no.

Rapport

I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 38,9 mill. kroner til boligsosialt kompetansetilskudd. Bevilgningen innebærer en tilsagnsramme på 10,7 mill. kroner. I første halvår 2017 er det gitt kompetansetilskudd for 10,7 mill. kroner til 32 prosjekter.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning.

Som følge av gradvis innlemming i kommunerammen av den kommunerettede delen av tilskuddet, reduseres bevilgningen med 15,5 mill. kroner i 2018 mot en tilsvarende økning på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 60 Innbyggertilskudd.

Regjeringen foreslår at den gjenstående delen av tilskuddet omgjøres til et ettårig tilskudd, fordi prosjektene som får tilskudd ikke er langvarige prosjekter som går over flere år. Dette innebærer at bevilgningen øker med 9,1 mill. kroner i 2018.

Samlet sett foreslås det å redusere bevilgningen med 4,7 mill. kroner til 34,2 mill. kroner. Av dette er 23,1 mill. kroner knyttet til utbetaling av tidligere gitte tilsagn. De resterende 11 mill. kroner skal gå til den gjenværende delen av tilskuddet.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 4,3 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 79 Tilskudd til heis og tilstandsvurdering, kan overføres

Mål for ordningen

Det er to tilskuddordninger på posten: tilskudd til prosjektering og installering av heis i eksisterende boligbygg, og tilskudd til tilstandsvurdering. Tilskuddene skal bidra til økt tilgjengelighet i eksisterende boliger og bygg. Tilskudd til tilstandsvurdering skal bidra til å kartlegge kvalite-

ter i eksisterende bygg, for å vurdere muligheter for oppgradering innenfor universell utforming og energieffektivisering. Ordningene skal bidra til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter.

Kriterier for måloppnåelse

Følgende kriterier legges til grunn for å vurdere måloppnåelsen av ordningene:

- antall heisprosjekter som har fått prosjekteringsstilskudd i løpet av året og hvor mange boliger dette gjelder
- antall heiser som har fått tilsagn om tilskudd til installering og hvor mange boliger dette gjelder
- antall borettslag/sameier som har fått tilskudd til tilstandsvurdering og hvor mange boliger dette omfatter.

Tildelingskriterier

Tilskudd til prosjektering og installering av heis i eksisterende boligbygg kan gis til konsulentbistand, kostnadsoverslag og til installering av heis. Husbanken kan gi tilskuddet til eiere av eksisterende boligeiendommer med minst tre etasjer. Boligselskaper hvor hovedvekten av beboerne er eldre blir prioritert. Tilrettelegging for at eldre kan bo lenger hjemme vil både ha stor betydning for den enkelte, og kunne redusere kommunenes utgifter til pleie og omsorg.

Tilskudd til tilstandsvurdering går til borettslag, sameier og lignende for å vurdere behov for vedlikehold, og mulighet for oppgradering, med særlig tanke på universell utforming og redusert energibruk.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvalter ordningene. Tilskuddsmottakere skal rapportere på hvert tiltak. Husbanken

forutsetter at resultatene blir offentliggjort, og kan presenteres og videreformidles. Rapportene publiseres på husbanken.no.

Rapport

I 2016 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 6,1 mill. kroner til tilstandsvurdering av 6 308 boliger. Det ble også gitt tilsagn om tilskudd til prosjektering og installering av 63 heiser til 578 boliger for om lag 93,1 mill. kroner.

I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 76,1 mill. kroner til tilskudd til heis og tilstandsvurdering.

Budsjettforslag

Det tar ofte flere år å gjennomføre prosjektene som får tilskudd over denne posten. Det foreslås derfor at ordningen budsjetteres med bevilgning, tilsagnsramme og tilsagnsfullmakt, med en treårig utbetalingsprofil. Det legges til grunn at 30 pst. av tilsagnsbeløpet utbetales første år, 50 pst. andre år og 20 pst. i tredje år.

Departementet viser til at antallet boligblokker med heis øker. Dette følger i hovedsak gjennom nybygging, som er det viktigste virkemiddelet for å øke antallet boliger med heis. Det foreslås å redusere tilsagnsrammen med 26,1 mill. kroner i 2018.

Som følge av overgang til ny utbetalingsprofil og reduksjon i tilsagnsrammen, foreslås det å redusere bevilgningen med 61,1 mill. kroner, fra 76,1 mill. kroner i 2017 til 15 mill. kroner i 2018, med en tilhørende tilsagnsramme på 50 mill. kroner.

Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 35 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 585 Husleietvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	26 457	28 345	28 774
	Sum kap. 0585	26 457	28 345	28 774

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 1 økt med 0,23 mill. kroner til 28,575 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn til ansatte, husleie og andre faste driftsutgifter for Husleietvistutvalget (HTU). HTU har kontorer i Oslo, Bergen og Trondheim.

I 2016 mottok HTU 1 643 klager mot 1 599 klager i 2015. Krav om erstatning og skyldig leie er de vanligste sakstypene. Saksbehandlingstiden for avgjørelser gikk ned fra 14,8 uker i 2015 til 12,7 uker i 2016. For forlik gikk den ned fra 9,6 til 8,9 uker. Mesteparten av saksbehandlingstiden brukes til forkynning og partenes utveksling av prosesskriv med videre. 7 pst. av leietakerne og 11 pst. av utleierne benyttet advokat i 2016. I kun tre saker ble det ilagt sakskostnader utover saksbehandlingsgebyret.

Forliksprosenten i HTU er høy og har variert mellom 69 og 77 pst. de siste fem årene. I 2016 ble det inngått forlik i 71 pst. av sakene som ble meklet. Kun 3,2 pst. av avgjørelsene ble brakt videre til tingretten, og svært få av disse fikk et annet resultat enn i HTU. I tillegg har HTU gitt

generell informasjon og veiledning, og besvart henvendelser innenfor sitt saksområde fra leiere og utleiere i hele landet.

HTU lanserte 1. juli 2016 en ny ordning der leietakere over hele landet kan klage inn næringsdrivende utleiere, for å følge opp EU-direktiv 2013/11/EU. HTU behandlet 67 klagesaker i den nye ordningen.

Budsjettforslag

I 2017 ble det innført en forenklet modell for premiebetaling til Statens pensjonskasse (SPK), jf. pkt. 5.6 i Innledende del i Prop. 1 S (2016–2017). På bakgrunn av oppdaterte anslag for premieutgiftene, foreslås det å øke bevilgningen på posten med 2,2 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 28,8 mill. kroner i 2018. Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3585, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3585 Husleietvistutvalget

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrer	1 346	1 035	1 111
	Sum kap. 3585	1 346	1 035	1 111

Post 01 Gebyrer

Posten omfatter gebyrinntekter fra behandling av klager for Husleietvistutvalget. Som følge av EU-direktiv 2013/11/EU om alternativ klagebehandling i forbrukersaker, ble gebyret redusert til 0,2

ganger rettsgebyr fra 1. juli 2016 for leietakere som klager inn utleier. Saksbehandlingsgebyret er ett rettsgebyr på 1 130 kroner, når klagen settes fram av utleier.

Det foreslås en bevilgning på 1,1 mill. kroner i 2018.

Kap. 587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	89 857	99 985	103 855
22	Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling	53 193	44 430	53 270
70	Tilskudd til Lavenergiprogrammet	6 586	6 678	
	Sum kap. 0587	149 636	151 093	157 125

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 1 økt med 0,22 mill. kroner til 100,25 mill. kroner og post 22 økt med 3,5 mill. kroner til 47,93 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste utgifter for Direktoratet for byggkvalitet (DiBK). Direktoratet har kontorer i Oslo og Gjøvik. Bevilgningen dekker også utgiftene til drift av ordningen med sentral godkjenning av foretak for ansvarsrett. Ordningen skal være selvfinansierende, jf. kap. 3587, post 04 Gebyrer.

Budsjettforslag

I 2017 ble fagansvaret for energi og miljø overført fra Husbanken til DiBK. For å sikre god ivaretagelse av fagansvaret og samtidig videreføre Lavenergiprogrammets kompetansearbeid foreslås det å flytte 3 mill. kroner fra kap. 587 post 70 Tilskudd til Lavenergiprogrammet. Videre foreslås det at bevilgningen på posten reduseres med 66 000 kroner som følge av gevinster ved overgang til digital post til innbyggere og næringsliv, jf. omtale i del 1 Innledende del pkt. 5.5.

Samlet foreslås det en bevilgning på 103,9 mill. kroner i 2018. Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3587, post 04, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling

Posten skal bidra til kunnskapsutvikling og informasjonsformidling om bygningspolitiske temaer og finansierer utredninger og DiBKs eksterne samhandlings- og kommunikasjonsaktiviteter. Bevilgningen skal bidra til nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter.

Rapport

I 2016 ble det benyttet 53,2 mill. kroner, hvorav 15,6 mill. kroner til ByggNett og 11,4 mill. kroner til Bygg21. Videre ble det benyttet 3 mill. kroner til konsekvensutredninger og samfunnsøkonomiske analyser, 5,9 mill. kroner til tekniske utredninger og brukerundersøkelser for kunnskapsbasert regelverksutvikling og forenkling. Av øvrige formål gikk 4,4 mill. kroner til utvikling av andre brukerorienterte digitale tjenester, 0,7 mill. kroner til støtte til utgivelse av byggeanvisninger, 4,4 mill. kroner til standardisering nasjonalt og internasjonalt, 2,9 mill. kroner til tilsynskampanjer og eksterne virkemidler i markedstilsynet samt 4,9 mill. kroner til informasjonsformidling og ekstern samhandling.

I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 44,4 mill. kroner på posten. Bevilgningen ble redusert med 7,7 mill. kroner som følge av at en særskilt toårig satsing på ByggNett i 2015 og 2016 var ferdig.

I 2017 skal det etableres et seriositetsregister for bygg- og anleggsnæringen. Et seriositetsregister vil gjøre de enklere for oppdragsgivere å finne seriøse foretak og kan således redusere bruken av svart arbeid og brudd på arbeidslivsbestemmelser. Kostnaden for opprettelse av registeret er anslått til 4,5 mill. kroner. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det bevilget 3,5 mill. kroner til etableringen. I tillegg vil DiBK dekke 1 mill. kroner innenfor egne rammer. Ordningen er selvfinansierende.

Bygg21 er organisert med et styre utnevnt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet, et strategisk råd og seks arbeidsgrupper. Arbeidsgruppene er organisert etter oppdragene Bygg21 har fått fra Kommunal- og moderniseringsdepartementet. I 2017 har oppdragene vært

næringens rolle i plan- og byggeprosesser, kunnskap om produktivitet og kostnadsutvikling, og kvalitet og bærekraft. Arbeidsgruppene består i stor grad av representanter fra bedrifter i næringen. For å sikre god faglighet representerer også minst ett av medlemmene beste forskningskompetanse innen relevant fagfelt. DiBK har sekretariatsansvar for Bygg21.

Budsjettforslag

For å videreføre Lavenergiprogrammets kompetansearbeid foreslås det å øke bevilgningen med 3,8 mill. kroner, mot en tilsvarende reduksjon på kap. 587, post 70. Se omtale under kap. 587, post 70 Tilskudd til Lavenergiprogrammet.

I forbindelse med opprettelsen av Seriøsitetsregisteret i 2017, foreslås det å øke bevilgningen på posten med 5,7 mill. kroner mot en tilsvarende økning i kap. 3587, post 04 Gebyrer. Samlet sett foreslås det en bevilgning på 53,3 mill. kroner i 2018.

Post 70 Tilskudd til Lavenergiprogrammet

Programmet har som overordnet mål å heve kunnskapsnivået om energieffektive bygg i bygg-, anlegg- og eiendomsnæringen. Lavenergiprogrammet utvikler veiledningsmateriale og formidler kunnskap fra forbildeprosjekter i byggenæringen. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 1 Raske boligbygging og gode byggkvaliteter.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har det statlige koordineringsansvaret for programmet. DiBK skal tildele midlene på denne posten til Lavenergiprogrammet ved eget tilskuddsbrev og be om årlig rapportering om bruken av midlene. Programmet styres av en styringsgruppe

Kap. 3587 Direktoratet for byggkvalitet

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Diverse inntekter	45	103	106
04	Gebyrer	46 991	44 593	50 070
	Sum kap. 3587	47 036	44 696	50 176

Post 01 Diverse inntekter

Posten omfatter inntekter fra tvangsmulkt og overtredelsesgebyr som ilegges dersom det omsettes eller brukes produkter til byggverk som

bestående av blant andre Direktoratet for byggkvalitet, Husbanken, Statsbygg, Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE), Enova og flere bransjeorganisasjoner.

Rapport

Lavenergiprogrammet avsluttes i 2017. Det siste året har Lavenergiprogrammet prioritert å formidle det materiellet som allerede er utarbeidet framfor å utvikle nytt. Eksempel på et slikt materiell er «smart oppussing», som er informasjon om energitiltak som er fornuftige å gjøre samtidig med vedlikeholdsoppgradering. Informasjonen er egnet for håndverkere og byggevarehandel. Lavenergiprogrammet har også utviklet kurs i prosjektering av passivhus og energirehabilitering og informert om nye energikrav.

En evaluering viser at Lavenergiprogrammet i stor grad har hevet kompetansen om energieffektivisering i byggenæringen. Evalueringen anbefaler at programmets virksomhet videreføres i DiBK, jf. Rapport 2016 – 09 av PROBA Samfunnsanalyse og VISTA Analyse.

I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 6,7 mill. kroner på posten.

Budsjettforslag

Regjeringen foreslår at DiBK skal videreføre Lavenergiprogrammets kompetansearbeid. Som følge at dette, foreslås det å redusere bevilgningen med 6,8 mill. kroner, mot en økning på 3 mill. kroner på kap. 587, post 01 Driftsutgifter og en økning på 3,8 mill. kroner på kap. 587, post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling. Det bevilges dermed ikke midler på posten i 2018.

ikke er i samsvar med krav i plan- og bygningslovgivningen. Fra og med 2016 omfatter posten også inntekter fra overtredelsesgebyr for misbruk av logo og innsending av uriktig informasjon i forbindelse med sentral godkjenning.

Det foreslås en bevilgning på 106 000 kroner i 2018.

Post 04 Gebyrer

Posten omfatter gebyrinntekter fra sentral godkjenning av foretak. Gebyret er på 3 100 kroner per foretak. Videre omfatter posten gebyrinntekter fra Seriøsitetsregisteret, med et årlig gebyr på

950 kroner per foretak. Begge ordningene er selvfinansierende, jf. omtale under kap. 587, post 01 Driftsutgifter og post 22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling.

Det foreslås en bevilgning på 50,1 mill. kroner i 2018. Det er da lagt til grunn 14 500 foretak i ordningen for Sentral godkjenning og 6 000 foretak i Seriøsitetsregisteret.

Kap. 2412 Husbanken

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Driftsutgifter	332 917	346 191	345 572
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	10 769	11 043	11 285
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	54 453	62 960	47 699
71	Tap på utlånsvirksomhet	10 423	13 000	13 000
72	Rentestøtte	7 715	6 000	4 500
90	Lån fra Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>	14 670 365	16 159 000	15 030 000
	Sum kap. 2412	15 086 642	16 598 194	15 452 056

Husbankens lånevirkosomhet følger periodiseringsprinsippet. Postene 71 Tap på utlånsvirksomhet, 72 Rentestøtte og 90 Lån fra Husbanken er knyttet til utlånsvirksomheten. Dette gjelder også inntektspostene 01 Gebyrer og 90 Avdrag under kapittel 5412 og post 90 Renter under kapittel 5615. Størrelsen på Husbankens låneramme for nye lån, det samlede utlånsvolumet og rentendringer påvirker disse budsjettpostene.

Post 01 Driftsutgifter

Posten dekker lønn, husleie og andre faste driftsutgifter for Husbanken. Husbanken har hoved-, strategi- og forvaltningskontor i Drammen og regionkontorer i Hammerfest, Bodø, Trondheim, Bergen, Arendal og Oslo.

Departementet har fått en ekstern utredning fra Agenda Kaupang som gjennomgår Husbankens organisering, oppgaveløsning, arbeid med digitalisering og departementets styring av etaten, jf. *Utredning Husbanken: organisering, oppgaveløsning og styring*. Rapporten gir en status for Husbankens virksomhet og gir anbefalinger om videre utvikling for mer effektiv ressursbruk og

bedre måloppnåelse. Rapporten viser også et mulighetsrom for videre digitalisering av Husbankens tjenester. Rapporten er et innspill for videre utvikling av Husbanken.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 345,6 mill. kroner i 2018. Bevilgningen er redusert med 1,6 mill. kroner som følge av gevinster ved overgang til digital post til innbyggere og næringsliv, jf. omtale i del 1 Innledende del pkt. 5.5. Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 5312, post 01, jf. forslag til romertallsvedtak.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres

Bevilgningen på posten skal benyttes til forskning, utvikling og kunnskapsformidling innenfor boligsosiale temaer og andre spørsmål om boligpolitikk. Bevilgningen skal bidra til å nå begge hovedmålene for programkategori 13.80.

I 2016 finansierte Husbanken 14 forsknings- og utviklingsoppdrag over posten. Blant annet er Husbankens forvaltning av kvalitetskriterier i grunnlån til oppføring evaluert, og nye kriterier er foreslått. Tilskudd til etterinnstallering av heis er evaluert. En modell for å skaffe oversikt over behovet for kommunalt disponerte utleieboliger, er utredet. Bostedsløse er kartlagt. Eldres boligsituasjon er undersøkt. Et oppdrag om selvboetting av flyktninger er gjennomført i samarbeid med IMDi. Et indikatorsystem for måling av resultater og effekter av Husbankens områdeløft er utviklet. Rapportene er tilgjengelige på Husbankens hjemmesider. I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 11 mill. kroner på posten.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 11,3 mill. kroner i 2018.

Post 45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, kan overføres

Posten benyttes til større utstyrsanskaffelser og vedlikehold i Husbanken, blant annet på IKT-området.

I 2016 har 22,5 mill. kroner gått til utvikling og forvaltning av bostøtteløsninger. Innenfor Husbankens IKT-utviklingsprogram (SIKT) har 22,6 mill. kroner gått til e-søknad og saksbehandlingsløsning for startlån og tilskudd. 4,6 mill. kroner er benyttet til en ny løsning for analyse og rapportering. Resterende 4,8 mill. kroner er disponert til andre prosjekter i IKT-utviklingsprogrammet. I saldert budsjett for 2017 er det bevilget 63 mill. kroner på posten.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 47,7 mill. kroner i 2018. Arbeidet med å modernisere Husbankens IKT-systemer (SIKT) skal videreføres med en bevilgning på om lag 30 mill. kroner i 2018. Dette innebærer blant annet ferdigstilling av e-søknad for grunnlån og nytt forvaltningssystem for lån og tilskudd.

Post 71 Tap på utlånsvirksomhet

Posten omfatter tap på Husbankens utlånsvirksomhet.

I 2016 var samlet netto tap 10,4 mill. kroner, mot 12,5 mill. kroner i 2015. Tapene på utlånsvirksomheten i Husbanken er lave, og utgjorde i 2016

0,007 pst. av utlånsporteføljen på 142,3 mrd. kroner per 31. desember 2016. Brutto tap var 12 mill. kroner, som fordelte seg med 5,2 mill. kroner på grunnlån, 5,7 mill. kroner på startlån og 1,1 mill. kroner på andre låneordninger. I 2017 er bevilgningen 13 mill. kroner.

Det foreslås en bevilgning på 13 mill. kroner i 2018.

Post 72 Rentestøtte

Posten omfatter rentestøtte som følge av at eldre særvilkårslån har ett prosentpoeng lavere rente enn ordinære lån. Slike lån ble gitt fram til og med 1996.

I 2016 ble det regnskapsført 7,7 mill. kroner på posten. Restgjelden for særvilkårslånene var per 31. desember 2016 på om lag 700 mill. kroner, mot 850 mill. kroner året før. I 2017 er bevilgningen 6 mill. kroner.

Det foreslås at bevilgningen reduseres med 1,5 mill. kroner til 4,5 mill. kroner i 2018. Reduksjonen skyldes at volumet av særvilkårslån blir redusert i takt med at lånene blir nedbetalt.

Post 90 Lån fra Husbanken, overslagsbevilgning

Husbankens lån skal bidra til å nå hovedmål 1 Raskere boligbygging og gode byggkvaliteter og hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og beholde en egnet bolig. Husbanklån skal være et supplement til lån fra private kredittinstitusjoner, og bidra til å nå boligpolitiske mål som ellers ikke ville blitt nådd. Husbanken forvalter tre låneordninger: grunnlån, startlån og lån til barnehager.

Bevilgningen på posten dekker i tillegg til utbetaling av nye lån, også beregnede, opptjente, ikke betalte renter på lånene. Ved beregning av utbetaling av nye lån legges det til grunn at ett års lånetilsagn utbetales over fire år, hvorav 45 pst. i tilsagnsåret, 23 pst. andre året, 13 pst. tredje året og 4 pst. fjerde året. 15 pst. av tilsagnene antas aldri utbetalt.

I 2016 ble det bevilget 14,7 mrd. kroner på posten, mot 16,9 mrd. kroner i 2015. Nedgangen skyldes i hovedsak lavere utbetaling av nye lån. I 2017 er bevilgningen 16,2 mrd. kroner.

I 2016 var lånerammen på 18 mrd. kroner. Det har vært noe lavere etterspørsel etter lån fra Husbanken enn forventet. Av rammen ble 17,1 mrd. kroner disponert, hvorav 9,2 mrd. kroner til grunnlån, 7,2 mrd. kroner til startlån og 0,7 mrd. kroner til barnehagelån. Ved utgangen av 2016

hadde Husbanken utestående lån for 142,3 mrd. kroner. I første halvår 2017 er det gitt tilsagn om lån for 12,3 mrd. kroner. For året som helhet antar Husbanken å disponere om lag 17 mrd. kroner av lånerammen på 18 mrd. kroner.

Rapport for grunnlån og startlån framgår av den tidligere målomtalen. Barnehagelån skal medvirke til å dekke behovet for barnehager. Lånet gis til private aktører for oppføring, kjøp og utbedring av barnehager. I 2016 ble det gitt tilsagn om barnehagelån i 40 saker med til sammen 1 944 barnehageplasser, for et samlet beløp på 755 mill. kroner. Til sammenlikning ble det i 2015 gitt tilsagn i 39 saker med til sammen 2 779 barnehageplasser, for et samlet beløp på 977 mill. kroner. Reduksjonen i antall finansierte barnehageplasser fra 2015 til 2016 skyldes ikke redusert etterspørsel, men at det, av forskjellige grunner, var noen av sakene som Husbanken ikke kunne ferdigbehandle.

Budsjettforslag

Det foreslås å redusere lånerammen fra 18 til 17 mrd. kroner i 2018, jf. forslag til romertallsvedtak. Forslaget til låneramme gjenspeiler at det samlede tilsagnsvolumet av lån har vært lavere enn lånerammen de senere år. Rammen legger til rette både for at vanskeligstilte kan få bistand til å etablere seg i egen bolig og at flere boliger bygges med gode kvaliteter.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 1 129 mill. kroner til 15 030 mill. kroner i 2018. Reduksjonen skyldes et lavere tilsagnsvolum i årene 2016–2018 enn tidligere lagt til grunn.

Husbankens oppgaver med misligholdte lån og tilskudd vil bli flyttet til Statens innkrevingsentral (SI). Dette tilsvarer løsningen som Husbanken allerede benytter for å inndrive feilutbetalt bostøtte. Staten oppnår gevinster ved å benytte SIs spesialkompetanse på dette området samtidig som det sikrer arbeidsplasser i Mo i Rana. Overføringen av oppgaver fra Husbanken til SI startet i 2017, og forventes slutført i 2018.

Kap. 5312 Husbanken

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	budsjett 2017	
01	Gebyrer m.m.	11 538	10 898	10 546
11	Tilfeldige inntekter	102 374	82 240	102 700
90	Avdrag	12 504 362	11 266 000	11 590 000
	Sum kap. 5312	12 618 274	11 359 138	11 703 246

Post 01 Gebyrer m.m.

På posten føres inntekter fra etableringsgebyr, termingebyr, varslingsgebyr og tilkjente saksomkostninger i misligholdssaker. I 2017 er etableringsgebyret 600 kroner og termingebyret 30 kroner. Kundene kan velge mellom to, fire eller tolv terminer i året.

I 2016 var de samlede gebyrinntektene 11,5 mill. kroner, hvorav inntekter fra etableringsgebyr 1,1 mill. kroner, fra forvaltningsgebyr 9,2 mill. kroner, fra varslingsgebyr 1,2 mill. kroner og fra tilkjente saksomkostninger 26 000 kroner. I saldert budsjett for 2017 er det lagt til grunn gebyrinntekter på 10,9 mill. kroner. Gebyrinntektene reduse-

res gradvis over tid, hovedsakelig som følge av at Husbanken forvalter færre lån. Ved utgangen av 2016 forvaltet Husbanken om lag 48 600 lån, mot 51 300 på samme tidspunkt året før.

Det foreslås en bevilgning på 10,5 mill. kroner i 2018.

Post 11 Tilfeldige inntekter

På denne posten blir det inntektsført tilfeldige inntekter, som blant annet tilbakebetaling av urettmessig utbetalt bostøtte og tilskudd.

I 2016 ble det inntektsført 102 mill. kroner på posten, hvorav 81 mill. kroner var tilbakebetalt bostøtte og 22 mill. kroner tilbakebetalte tilskudd.

Det foreslås en bevilgning på 102,7 mill. kroner i 2018.

Post 90 Avdrag

Posten omfatter ordinære og ekstraordinære avdrag, tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter og tap.

I 2016 ble det inntektsført om lag 12,5 mrd. kroner på posten, hvorav om lag 5,9 mrd. kroner var ordinære innbetalinger, 6,1 mrd. kroner

ekstraordinære innbetalinger og 0,5 mrd. kroner var tilbakebetaling av opptjente, ikke betalte renter og tap.

Det foreslås å øke bevilgningen med 324 mill. kroner til 11 590 mill. kroner i 2018. Økningen skyldes i hovedsak at anslaget for ekstraordinære innbetalinger er økt med 500 mill. kroner til 5 000 mill. kroner. Samtidig har det lavere tilsagnsvolumet i årene 2016–2018 redusert anslagene for ordinære innbetalinger med om lag 180 mill. kroner.

Kap. 5615 Husbanken

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag
		2016	Saldert budsjett 2017	2018
80	Renter	3 070 960	3 013 000	2 900 000
	Sum kap. 5615	3 070 960	3 013 000	2 900 000

Post 80 Renter

Posten omfatter betalte renter på lån, opptjente ikke betalte renter og rentestøtte, jf. kap. 2412 Husbanken, post 72 Rentestøtte.

Husbanken tilbyr lån med flytende og faste renter. Fast rente tilbys med 3, 5, 10 eller 20 års bindingstid.

I 2016 ble det ført om lag 3 071 mill. kroner på posten. Gjennomsnittlig utlånsrente for låneporte-

føljen var 2,10 pst. i 2016, mot 2,46 pst. året før. Ved utgangen av 2016 var restgjelden for lån med fastrenteavtaler 61,3 mrd. kroner, og utgjorde 43 pst. av de samlede utlån.

Det foreslås å redusere bevilgningen med 113 mill. kroner til 2 900 mill. kroner i 2018. Reduksjonen skyldes lavere tilsagnsvolum i årene 2016–2018 enn tidligere lagt til grunn.

Programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Utgifter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
590	Planlegging og byutvikling	107 309	78 854	71 776	-9,0
595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	878 187	1 207 568	1 187 859	-1,6
2465	Statens kartverk	33 418			
	Sum kategori 13.90	1 018 914	1 286 422	1 259 635	-2,1

Inntekter under programkategori 13.90 fordelt på kapitler

(i 1 000 kr)					
Kap.	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018	Pst. endr. 17/18
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur	437 768	829 783	810 716	-2,3
5465	Statens kartverk	140			
	Sum kategori 13.90	437 908	829 783	810 716	-2,3

Ansvarsområder

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvar for at landet har en helhetlig, framtidrettet og samordnet arealpolitikk, og skal bidra til at den kommunale og regionale samfunns- og arealplanleggingen fungerer effektivt. Ansvarer omfatter både forvaltnings- og utviklingsoppgaver, fra overordnede politiske og strukturelle forhold til rollen som plan- og avgjørelsesmyndighet i enkeltsaker. Kommunene har et hovedansvar for å finne helhetlige og gode løsninger der lokale forhold ivaretas, sammen med nasjonale og viktige regionale interesser.

Departementet er ansvarlig for plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter. For omtale

av lovens bygningsdel vises det til programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg. Plandelen av loven skal bidra til å samordne statlige, regionale og kommunale oppgaver og interesser innenfor samfunns- og arealplanlegging, og gi grunnlag for vedtak om bruk og vern av ressurser. Departementet har ansvaret for videreutvikling av lov og forskrifter, veiledning og forvaltningsoppgaver etter lovens bestemmelser om planlegging og konsekvensutredninger. Videre har departementet ansvaret for utvikling og formidling av nasjonale mål og interesser i planleggingen, blant annet gjennom nasjonale forventninger og statlige planbestemmelser og retningslinjer.

Departementet behandler innsigelsessaker som ikke er løst lokalt, og regionale planer med

innvendinger. Når viktige statlige, regionale eller andre samfunnsmessige hensyn tilsier det, kan staten ved departementet selv stå for utarbeidelsen av reguleringsplan eller arealdel av den aktuelle kommuneplanen. Departementets rolle i å tilrettelegge for bedre og enklere planprosesser er særlig viktig.

Departementet samarbeider med fylkeskommunene, de største byene og byregionene for å oppnå en bærekraftig byutvikling. Det legges vekt på oppfølgingen av statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging. For omtale av distrikts- og regionalpolitikk vises det til programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk.

Departementet har ansvaret for geografisk infrastruktur på land og sjø, og lovgivning og forvaltning på fagområdene geografiske data (geodata) og eiendomsinformasjon. Departementet er etatsstyrer for Statens kartverk (Kartverket). Kartverket er nasjonal geodatakoordinator og organiserer kartlegging av Norges landområder og tilhørende sjøarealer. Kartverket skal tilrettelegge for bruk av kunnskapsgrunnlaget, blant annet gjennom det offentlige kartgrunnlaget. Kartverket samarbeider nært med flere sektorer for å legge til rette for deling av data i samsvar med geodataloven. Etaten har også ansvaret for tinglysing av fast eiendom og borett, og for å forvalte matrikkelen i samarbeid med kommunene.

Utviklingstrekk og utfordringer

Folketallet i Norge har vokst mye de siste tiårene, hovedsakelig på grunn av innvandring. Veksten har kommet i byer og tettsteder over hele landet, men har vært særlig sterk i storbyområdene de siste årene. Bygging av boliger og utvikling av infrastruktur og næringsområder vil fremdeles være nødvendig i storbyer, men også i små og mellomstore byer og tettsteder. Det kan gi arealkonflikter, men kan også legge til rette for fortetting som reduserer klimagassutslipp, tar vare på matjord og gir mer mangfoldige og konkurransedyktige bysentra. Klimaendringene gjør oss mer sårbare for ekstremvær, ras og flom. Dette gir økt behov for klimatilpasningstiltak i arealplanleggingen. En økende oppmerksomhet om disse forholdene i global og europeisk sammenheng synliggjøres gjennom FNs New Urban Agenda og EUs Urban Agenda.

Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* beskriver koblingene mellom bærekraftige byer og konkurransedyktige distrikter, og at de kan dra nytte av hverandre. Meldingen

peker på at planlegging etter plan- og bygningsloven er en av nøklene til bærekraftig utvikling i hele landet.

Bedre og mer effektive planprosesser

Plan- og bygningsloven med tilhørende forskrifter er et omfattende regelverk. Mange aktører er involvert i planprosessene. Det krever både kompetanse og kapasitet for å kunne involvere seg i planprosessene. Det er også en utfordring at det er mange og til dels motstridende interesser knyttet til bruk og vern av arealer. God og tydelig rolleavklaring, god prosessledelse og tilstrekkelig kompetanse i alle ledd, tidlig avklaring av konflikter, og godt samarbeid mellom aktørene blir derfor viktig for å bidra til helhetlige og gode løsninger. Det er fortsatt et betydelig potensial for forenkling og effektivisering. Forenklinger i regelverket, veiledning og økt bruk av IKT i planprosessene skal bidra til mer effektive planprosesser, bedre planer og økt lokalt handlingsrom.

Regjeringen har gjennomført et betydelig forenklingsarbeid for å få mer effektive planprosesser og raskere bygging, blant annet av boliger. Boligbyggingen er nå på det høyeste nivået på flere år, og høyere enn før finanskrisen.

Arbeidet med digitale løsninger er godt i gang. Dette vil komme både forvaltningen og næringslivet til gode, men også den enkelte innbygger, ved at det kommer flere selvbetjeningsløsninger som bidrar til økt medvirkning og enklere saksbehandling.

Bruken av statlig plan har økt de senere år. Statlig planlegging kan noen ganger være nødvendig for å redusere tidsbruken og samtidig finne fram til gode løsninger, særlig for store samferdselsprosjekter.

Det er behov for en bedre samordning mellom plan- og bygningsloven og ulike sektorlover for å bidra til mer effektiv samfunnsplanlegging.

Regjeringen har lagt sterkere vekt på lokalt selvstyre i plansaker. I innsigelser til kommunale planer behandlet i departementet har kommunene fått helt eller delvis medhold i om lag åtte av ti saker i denne regjeringsperioden, mot fire av ti saker under Stoltenberg II (2005–2013).

Eiendomsdannelse i komplekse fortettings- og transformasjonsområder kan i dag ta uforholdsmessig lang tid fordi mange ulike lovverk og prosesser griper inn i hverandre. Det er derfor nødvendig å se nærmere på sammenhengen mellom planlegging og byggesaksbehandling etter plan- og bygningsloven, rekkefølgekrav, utbyggingsav-

taler og eiendomsdannelse, med sikte på effektivisering og forenkling.

Landbruks-, fiskeri-, havbruks-, reiselivs- og fritidsnæringene er viktige for landets økonomi. Utfordringen er å legge til rette for planprosesser som bidrar til en bærekraftig utbygging og næringsutvikling.

Bærekraftige byer og konkurransedyktige tettsteder

Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* påpeker ulike utviklingstrekk og utfordringer blant annet knyttet til den sterke befolkningsveksten i storbyområdene de siste årene. Over 81 pst. av befolkningen i Norge bor i byer og tettsteder. Klimaendringer krever at vi tenker nytt om hvordan vi bygger, utnytter arealer og om transportløsninger. En by- og arealpolitikk som legger til rette for riktig lokalisering av boliger og arbeidsplasser, gir grunnlag for høy kollektivdekning og et kostnadseffektivt transportsystem.

Prop. 128 S (2016–2017) *Kommuneproposisjonen 2018* viser til at kommunegrenser som skjærer gjennom tettsteder og integrerte arbeidsmarkeder kan gjøre det utfordrende å planlegge for boligutbygging, næringsutvikling og en god utbygging av kollektivtrafikk. Regjeringens kommunereform vil styrke kommunenes arbeid med areal- og samfunnsutvikling. Det vil gi grunnlag for at utvikling av boligområder, arbeidsplasser og tjenestetilbud bedre kan ses i sammenheng.

I Meld. St. 22 (2015–2016) *Nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver* viser regjeringen til at planlegging er det sentrale virkemidlet for å utøve samfunnsutviklerrollen, og mener regional planlegging bør gjøres mer forpliktende. Departementet følger opp dette gjennom utvikling av lovverk, avtaleverk og kompetanse.

Et godt samarbeid om kunnskapsutvikling innen by- og stedsutvikling gir muligheter. Det utvikles stadig flere samarbeidsarenaer og avtaler for bærekraftig byutvikling. Byvekst- og byutviklingsavtaler og områdesatsinger i byer med levekårsutfordringer er eksempler på dette. Et levende sentrum er viktig for at byer og tettsteder skal være attraktive og konkurransedyktige. Mange kommuner sliter med å skape liv i sentrum, og sentrumshandelen taper markedsandeler til handelstilbud utenfor sentrum i de fleste norske bysentra.

Enkelte områder i større byer har særskilte levekårsutfordringer. Boligpriser, befolknings sammensetning, nærmiljøkvaliteter og omdømme kan gjensidig forsterke hverandre i negativ retning, slik at forskjellene innad i byer øker. Det er

derfor viktig å skape gode inkluderende nærmiljø i levekårsutsatte områder og styrke oppvekst- og sysselsettingstjenester slik at de er bedre tilpasset befolkningens behov.

Kart og eiendomsinformasjon

Det offentlige kartgrunnlaget er viktig for verdiskapningen. Kart- og eiendomsinformasjon brukes innen mange samfunnsområder som areal- og ressursforvaltning, eiendomsforvaltning, sikkerhet og beredskap, transport og næringsutvikling. Det finnes mye gode geodata i Norge, men det er fortsatt behov for at mer blir gjort tilgjengelig som åpne data.

Arbeidet med det offentlige kartgrunnlaget viser at det fremdeles er behov for å etablere mer detaljerte temadata i en del områder. En annen utfordring er å holde alle datasettene oppdatert. Det er behov for god informasjon om tilgjengelige datasett og om kvaliteten på disse, for å kunne utnytte datagrunnlaget best mulig. Forvaltningen av dataene om ledninger og andre anlegg i grunnen må utvikles. Arbeidet med å etablere en landsdekkende nasjonal detaljert høydemodell er sentralt for klimatilpassing, og vil også gi grunnlag for utvikling av nye private produkter og tjenester.

Samarbeid med statlige sektorer og kommunesektor for felles infrastruktur, kunnskap og kompetansebygging står sentralt. Dette gjelder også arbeidet med verktøyutvikling, digitalisering og standardisering for deling og videre bruk av plan- og arealdata.

Geografisk informasjonsteknologi åpner for ny bruk av tradisjonell kartinformasjon. Det gir nye muligheter for å kombinere, analysere og dele data slik at de får større verdi og gir grunnlag for nye tjenester. Tinglysning og offentlig forvaltning er avhengig av god eiendomsinformasjon. Matrikkelen er Norges offisielle register over fast eiendom, herunder bygninger, boliger og adresser. Brukerne er store deler av offentlig forvaltning, for eksempel nødetatene, og det er nødvendig at matrikkelen er oppdatert og har høy kvalitet. Det er behov for videreutvikling av matrikkelen. Gjennomføring av kommune- og regionreformen gir utfordringer når mange system som henter data fra matrikkelen må oppdateres i løpet av noen få dager rundt årsskiftene.

Det ligger et stort potensial i å ta i bruk digitale- og automatiserte løsninger i planleggingsprosesser og i eiendomsforvaltning. Nytt system for elektronisk tinglysning ble satt i drift 18. april 2017. Profesjonelle brukere kan nå ta i bruk løsningen og boligkjøpere vil oppleve av eiendomsso-

verdragelsene går raskere. På sikt vil dette redusere utgiftene i forbindelse med tinglysning særlig for banker og eiendomsmeglere. Den samfunnsøkonomiske gevinsten er anslått til 1,3 mrd. kro-

ner over ti år, jf. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*.

Mål og rapportering, strategier og tiltak

Tabell 6.23 Mål for programkategori 13.90 Planlegging, byutvikling og geodata

Hovedmål	Delmål
1. En bærekraftig og framtidrettet samfunnsutvikling og arealbruk	1.1. Mer effektive planprosesser 1.2. Bedre regionale og kommunale planer
2. Attraktive, bærekraftige og konkurransedyktige byer og tettsteder	2.1. Effektiv arealbruk, miljøvennlig transport og levende bysentre 2.2. God kvalitet i fysiske omgivelser
3. Kart og eiendomsinformasjon som grunnlag for privat og offentlig verdiskaping	3.1. Norske land- og sjøområder skal ha oppdaterte grunnkartdata 3.2. Tinglysning skal gjøres forsvarlig, effektivt og med kvalitet 3.3. Effektiv tilgang til og bruk av kart og eiendomsinformasjon

Hovedmål 1 En bærekraftig og framtidrettet samfunnsutvikling og arealbruk

Regjeringen vil fremme en bærekraftig og framtidrettet samfunnsutvikling og arealforvaltning i hele landet. Det er et mål å oppnå forenkling, bedre planer og mer effektive planprosesser. Det skal legges stor vekt på lokalt selvstyre i samfunnsplanleggingen.

Rapport, strategier og tiltak

I Meld. St. 18 (2016–2017) *Bærekraftige byar og sterke distrikt* som ble behandlet av Stortinget våren 2017, vektlegger regjeringen behovet for en bærekraftig arealbruk og transportsystemer som medvirker til økonomisk aktivitet, sikrer klima- og miljøhensyn og fremmer sosial integrasjon. For å oppnå dette vil regjeringen fortsette arbeidet med en rekke tiltak for bedre og mer effektiv planlegging.

Planprosessene er forenklet og antall innsigelser har gått ned i denne regjeringsperioden. Etter forslag fra regjeringen i Prop. 149 L (2015–2016) *Endringer i plan- og bygningsloven* vedtok Stortinget i februar 2017 en rekke lovendringer som gir forenklinger og mer effektive planprosesser. Oppstartfasen i planprosessen skal legge grunnlaget for en forutsigbar og omforent planprosess gjennom formaliserte krav og en mer forpliktende dia-

log. Terskelen for når planendringer krever full planbehandling er hevet. Kommunene kan enklere oppheve eldre planer som ikke lenger er i samsvar med overordnet plan. Endringene omfatter også at kommunen skal kunne stoppe private planinitiativ tidligere enn i dag. Departementet forbereder en sentral godkjenningsordning for planforetak.

Stortinget vedtok i juni 2017 flere viktige forslag som regjeringen hadde fremmet i Prop. 110 L (2016–2017) *Endringer i plan- og bygningsloven og matrikkellova*. Det gjelder blant annet krav til dokumentasjon om ledninger og infrastruktur i grunnen, adgang til midlertidig bruksendring, krav om at regionalt planforum skal være obligatorisk i alle landets regioner, forslag om overtredelsesgebyr for brudd på reglene om konsekvensutredninger og forslag til forenklinger av regelverket på dette området. Forskrift om konsekvensutredninger er også revidert og forenklet. Blant annet er kravene til planprogram blitt mer fleksible.

Regjeringen vil fortsette arbeidet med å forenkle og effektivisere planprosessene for å oppnå raskere og bedre planlegging. Departementet har igangsatt arbeid med hvordan det kan gis bedre forutsetninger for næringsutvikling og for spredt utbygging i områder for landbruks-, natur-, friluft- og reindriftsformål (LNFR-områdene) basert på virkemidlene i plan- og bygningsloven.

Departementet vil også videreføre det pågående arbeidet i en interdepartemental arbeidsgruppe som ser på tiltak for bedre og mer samordnet planlegging av sjøområder. Departementet tar sikte på å starte et utredningsarbeid i 2017 for å forenkle planprosessene knyttet til fortetting, transformasjon og eiendomsdanning i byområder. Siktemålet er å få både planleggingen og utbyggingen gjennomført raskere enn i dag.

Når evalueringen av plandelen av plan- og bygningsloven (EVAPLAN) i regi av Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR) er sluttført i 2018, vil departementet vurdere hvordan rapporten skal følges opp.

Samtidig med forenklingene i regelverket, er det i 2016 og 2017 arbeidet med å utvikle gode digitale løsninger for alle involverte parter i alle faser av arealplanleggingen, byggeprosessen og arealforvaltningen. Tiltakene skal bidra til mer digital medvirkning i planprosessene, bedre datagrunnlag (basis- og tematiske geodata) og bedre digitale planer i kommunene. Blant annet gjennom programmet Digitalisering og forenkling av plan- og byggesaksbehandlingen pågår det et arbeid med standarder for digitale arealplaner med volumelementer og planbestemmelser. Ny mal for planbestemmelser til reguleringsplan er lagt ut på regjeringen.no. Metoder for å få til mer sømløs dataflyt i planleggings- og byggefasen er under utarbeidelse. Departementet vil motivere kommunene og regionale etater til å bruke digital plandialog og planregistre som verktøy i større grad. Arbeidet med digitale planprosesser vil fortsette i 2018.

Det er igangsatt arbeid med statlig plan for flere prosjekter av nasjonal betydning. Erfaringene så langt er at dette i betydelig grad bidrar til raskere planprosesser. I 2017 ble det vedtatt statlige reguleringsplaner for nytt regjeringsskvarter, politiets nasjonale beredskapssenter og E10 Hålogalandsveien i Nordland og Troms. Statlig kommunedelplan for E39 Stord-Os i Hordaland har kommet langt i planleggingen, mens E39 Lyngdal Vest-Sandnes i Vest-Agder og Rogaland og Ringeriksbanen/E16 i Buskerud og Akershus er i tidlig planfase. Det er igangsatt arbeid med statlig plan for Vossebanen/E16 Arna-Stanghelle og for Evenes flystasjon, og det vil sannsynligvis settes i gang arbeid med statlig plan for E39 Stord-Aksdal.

Tiltak for bedre arealutnyttelse og samordning av areal- og transportplanleggingen er nødvendig for å nå regjeringens klimamål. *Statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* er et viktig verktøy. Regjeringen legger stor vekt på at areal- og transportløsninger må

avklares regionalt og i samarbeid mellom forvaltningsnivåene og sektorene. Arbeidet med byutviklings- og bymiljøavtalene for de største byområdene vil være spesielt viktig. Avtalene knyttes tett til oppfølging av regionale eller interkommunale planer, jf. nærmere omtale under hovedmål 2.

I 2016 ble det opprettet en fast interdepartemental plangruppe. Gruppen vil i 2018 fortsette arbeidet med mer koordinerte styringssignaler og bedre veiledning.

60 pst. av kommunene har vedtatt en ny kommunal planstrategi i 2016 eller tidlig i 2017. Departementet vil følge opp kommunenes arbeid med planstrategi og arbeide for å styrke den kommunale helhetsplanleggingen gjennom bedre kobling mellom samfunnsdelen i kommuneplanen og kommunens økonomiplan.

Departementet behandler årlig en betydelig mengde klagesaker, omgjøringssaker, rettssaker og spørsmål om god planpraksis og lovtolkning. Det er et godt samarbeid med fylkesmennene om disse oppgavene.

Det samlede antallet innsigelser har gått ned, slik regjeringen målrettet har tilrettelagt for. Terskelen for statlige innsigelser er hevet og andelen planer møtt med innsigelse er gått ned. Det samlede antall planer som møtes med innsigelser har gått ned fra 583 i 2015 til 389 i 2016. Hver plan kan ha flere innsigelser. Det samlede antall innsigelser har gått betydelig ned fra 1 663 i 2015 til 1 080 i 2016, det vil si 310 færre innsigelser til kommune(del)planer og 273 færre innsigelser til reguleringsplaner. I 2015 ble det innført nye tidsfrister i innsigelsessaker.

1-2 pst. av innsigelsessakene blir avgjort i departementet. I innsigelsessaker avgjort i departementet er planene i økende grad godkjent i samsvar med kommunenes vedtak. Kommunene har fått helt eller delvis medhold i om lag åtte av ti saker i denne regjeringsperioden, mot fire av ti saker under Stoltenberg II (2005–2013). Gjennomsnittlig behandlingstid for innsigelsessaker i departementet er redusert med 4,5 måneder, fra 11 til 6,5 måneder.

Tolv fylkesmannsembeter inngår i en forsøksordning der de samordner og kan avskjære statlige innsigelser til kommunale planer. Målet er å sikre raskere planprosesser, færre innsigelser og reduserte konflikter. Departementet vil høsten 2017 vurdere videre oppfølging av samordningsforsøket som en permanent ordning. Dette skal vurderes i sammenheng med regionreformen og framtidig struktur for fylkesmannsembetene. Departementet har også bedt fylkesmennene og

andre innsigelsesmyndigheter om å gi innspill om viktige nasjonale interesser tidlig i planprosessene og legge økt vekt på kommunens vurderinger.

I arbeidet med regionreformen vil departementet følge opp Meld. St. 22 (2015–2016) *Om nye folkevalgte regioner – rolle, struktur og oppgaver* med tiltak for mer forpliktende regional planlegging. Lovfestet regionalt planforum, byvekstavtaler og byutviklingsavtaler er eksempler på dette. Det skal også vurderes hvordan regional plan kan gi lokale og regionale avklaringer for konseptvalgutredninger (KVU) og planlegging av store statlige infrastrukturtiltak. Dette ble bekreftet og ytterligere utdypet i Prop. 84 S (2016–2017) *Ny inndeling av regionalt folkevalt nivå*.

Kompetanseheving gir bedre planer og mer effektive planprosesser. I 2017 inngikk departementet en bilateral samarbeidsavtale med KS om styrket kommunal og regional planlegging.

Planlegging.no er en sentral kanal for formidling og veiledning i spørsmål knyttet til plan og byutvikling. Departementet støtter opp under fylkenes opplæringstiltak rettet mot kommunene på flere måter. Det er for eksempel gjennomført samlinger i nettverk for kommunal og regional planlegging. I 2017 ble blant annet *Veileder til regelverket om konsekvensutredninger og Byrom – en idehåndbok* publisert. Det tas sikte på å ferdigstille følgende veiledere i 2017 og 2018: *Reguleringsplan (T-1490)*, *revisjon av rundskriv om arealplanlegging og utbygging i fareområder*, og *veileder for universell utforming i planleggingen etter plan- og bygningsloven*. Innsatsen for økt plankompetanse videreføres i 2018. Departementet bidrar i å samordne veiledning om plan- og bygningsloven med veiledning om tilgrensende sektorlover. Departementet har startet et arbeid med å gjøre lover, forskrifter, veiledere og rundskriv som gjelder flere sektorhensyn knyttet til plan- og bygningslovgivningen i perioden 1965–2017 mer brukervennlig, oversiktlig og lettere tilgjengelig på regjeringen.no, slik at man skal kunne finne og ta i bruk dette materialet samlet fra ett sted.

Ved behandling av Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* ba Stortinget regjeringen sette i gang et arbeid for å øke utdanningskapasiteten i offentlig planlegging, jf. anmodningsvedtak nr. 708 av 29. mai 2017. Det vises til Prop. 1 S (2017–2018) Kunnskapsdepartementet, der det framgår at «*Kunnskapsdepartementet vil samarbeide med Kommunal- og moderniseringsdepartementet og sektoren for å vurdere nærare korleis utdanningskapasiteten i offentlig planlegging kan aukast*».

Hovedmål 2 Attraktive, levende og bærekraftige byer og tettsteder

Regjeringen vil bidra til å utvikle attraktive, levende og inkluderende byer og tettsteder som fremmer livskvalitet og verdiskaping. Steder og sentre skal ha god kvalitet i byrom og utearealer som fremmer hensyn til miljø og helse. Samtidig skal det sikres et godt og variert handels- og tjenestetilbud og et godt grunnlag for flere arbeidsplasser og konkurransekraft. Målet er i tråd med FN's bærekraftsmål 11 om å gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige. Se proposisjonens Del III omtale av særlige temaer for nærmere beskrivelse.

Rapport, strategier og tiltak

Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt*, viser hvilken retning regjeringen mener det er riktig å gå for å oppnå en bærekraftig utvikling av byene, tettstedene, distriktene og regionene våre. Regjeringen er opptatt av en balansert utvikling med attraktive og velfungerende byer og tettsteder i hele landet. Regjeringen vil følge opp meldingen og Stortingets behandling av denne. For byområder og tettsteder gjelder dette blant annet arbeidet med byutviklings- og byvekstavtaler, områderettet innsats og sentrumsutvikling. Departementet vil i 2018 styrke innsatsen for små og mellomstore byer. Forpliktende samarbeid på tvers av sektorer og forvaltningsnivåer vil stå sentralt i arbeidet.

Departementet har i 2016 og 2017 hatt dialog med de fire største byområdene om byutviklingsavtaler. Byutviklingsavtalene ivaretar arealdimensjonen i bymiljøavtalene, som følger opp målet fra Klimaforliket om at veksten i persontransporten i byområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange. I tillegg skal løsningene som velges bidra til bedre framkommelighet totalt sett, spesielt ved å tilrettelegge for attraktive alternativer til privatbil. Det er besluttet at bymiljøavtalene og byutviklingsavtalene skal samordnes til en felles byvekstavtale. I en overgangsfase vil avtaleformene overlappes hverandre. Departementet har en tilskuddsordning på årlig om lag 20 mill. kroner rettet inn mot kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med arealtiltak i disse avtalene, jf. kap. 590, post 61 Byutviklings- og byvekstavtaler. Tilskuddsordningen supplerer Samferdselsdepartementets bevilgninger til bymiljøavtaler og byvekstavtaler. I tillegg er Belønningsordningen, som er betydelig styrket i perioden 2013–2017, viktig for å nå målet om nullvekst i persontransport med bil.

Ordningen fases nå ut, men belønningsmidlene videreføres i bymiljøavtalene og byvekstavtalene.

For Oslo og Akershus er det inngått en bymiljøavtale og en byutviklingsavtale. Byvekstavtaler er inngått for Bergen og for Nord-Jæren. Disse avtalene ivaretar både transportsiden og arealdimensjonen. For Trondheim er arealforpliktelsene ivaretatt gjennom den inngåtte bymiljøavtalen, og disse vil konkretiseres nærmere ved reforhandling av avtalen til en byvekstavtale. Bymiljøavtaler og byutviklingsavtaler vil bli samlet i byvekstavtaler for hver enkelt byregion. Reforhandling av de inngåtte avtalene vil kunne skje i 2018.

Formålet med byutviklingsavtalene og arealdimensjonen i byvekstavtalene er å sikre en effektiv og forutsigbar oppfølging av regionale og interkommunale areal- og transportplaner og forpliktende samarbeid om utvikling av kollektivknutepunkter med høy arealutnyttelse, samtidig som by- og bokvaliteten ivaretas. Det er viktig at staten følger opp sin lokaliseringspolitik aktivt og tydelig i storbyområdene hvor den inngår byutviklings- og byvekstavtaler. Staten forplikter seg til å legge statlige planretningslinjer for samordnet bolig-, areal og transportplanlegging til grunn for lokalisering av statlige virksomheter. Avtalene skal sørge for en arealbruk som bygger opp under statens investeringer i kollektivtransport, sykling og gange.

I Nasjonal transportplan 2018–2029 framgår det at staten vil legge til rette for at forhandlinger om byvekstavtaler med Kristiansandsregionen, Buskerudbyen, Nedre Glomma-regionen, Grenland og Tromsø kan komme raskt i gang. For disse fem byområdene vil innføring av byvekstavtaler skje på bakgrunn av erfaringene fra inngåelse av avtalene med de fire største byområdene.

Plansatsing mot store byer er et program som startet opp i 2013, rettet mot de største byområdene med den sterkeste befolkningsveksten. I 2016 og 2017 ble det årlig bevilget til sammen om lag 29 mill. kroner til dette programmet. Det ble begge årene tildelt driftsmidler til fylkesmennene som representerer de fire største byområdene, til deres oppfølging av kommunenes boligbygging. Det ble også tildelt midler til byrettet forskning via Norges forskningsråd. I 2016 ble det også gitt tilskudd til de tre fylkeskommunene Hordaland, Sør-Trøndelag og Rogaland til plansamarbeid innenfor bolig-, areal- og transportplanlegging. I tillegg hadde programmet en egen tilskuddsordning til de fire største bykommunene til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk.

Uni Research Rokkansenteret har evaluert programmet *Plansatsing mot store byer* for de fire første årene av programmet. I rapporten *Bærekraftig og kompakt byutvikling – Evalueringen av «Plansatsing mot store byer»* (Rapport 1 – 2017) gis det en gjennomgående positiv omtale av programmet, men det påpekes samtidig at det kan være mer å hente på samarbeid og synergieffekter på tvers av forvaltningsnivåene.

I 2017 er tilskuddsmidlene under programmet rettet inn mot fylkeskommuner og kommuner i de fire største byområdene, til arbeid med å utvikle og gjennomføre arealtiltak i forpliktende byutviklingsavtaler og byvekstavtaler. Det legges opp til at tilskuddsordningen knyttet til byutviklingsavtaler og byvekstavtaler videreføres ut 2020. I 2018 foreslås det en bevilgning på om lag 20 mill. kroner til tilskuddsordningen.

Det vises til nærmere omtale av driftsmidler, tilskuddsmidler og midler til forskning under programmet *Plansatsing mot store byer*, henholdsvis under kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter, kap. 590, post 61 Byutviklings- og byvekstavtaler og kap. 500, post 50 Forskningsprogrammer.

Områdesatsinger

I hele regjeringssperioden er det finansiert områdesatsinger i levekårsutsatte områder i samarbeid med flere departementer. I 2017 ble det bevilget til sammen rundt 130 mill. kroner på statlige områdesatsinger finansiert gjennom og i samarbeid med syv departementer. Om lag 54 mill. kroner av dette ble bevilget over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett til bomiljøtilskudd, fysisk opprustning og områdeutvikling, samt tjenesteutvikling i Groruddalen, indre Oslo øst, Drammen, Bergen og Trondheim. I 2016 ble det brukt om lag 166 mill. kroner på statlige områdesatsinger. Se nærmere omtale i boks 6.3.

I 2017 startet et nytt tiårig program for områderettet innsats i Groruddalen. Programmet skal bidra til varige forbedringer av tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst, slik at flere beboere i disse områdene blir økonomisk selvstendige gjennom arbeid og aktiv deltakelse i lokalsamfunn og storsamfunn.

Staten har bevilget totalt rundt 1,2 mrd. kroner til den første tiårige områdesatsingen i Groruddalen. Det langsiktige målet for denne satsingen var å bidra til bærekraftig byutvikling, synlig miljøopprustning, bedre livskvalitet og samlet sett bedre levekår i Groruddalen. *Sluttevaluering av Groruddalssatsingen* fra Agenda Kaupang, Proba Samfunnsanalyse og Civitas (2016), viser til gode

Boks 6.3 Statens områdesatsing i byer

Staten bidrar til områdesatsing i enkelte områder i storbyene med særskilte levekårsutfordringer. Det er inngått samarbeid om områdesatsing i Oslo (Groruddalen, indre Oslo øst, Oslo sør), Drammen, Bergen, Trondheim og Stavanger.

I 2018 foreslås det statlige bevilgninger til områdesatsinger på til sammen om lag 170 mill. kroner. Enkelte midler er øremerket konkrete områder, de resterende fordeles på ulike områder etter søknader. Ordningene har ulike kriterier for tildeling og for hvem som kan søke. Hvor mye som tildeles det enkelte området er avhengig av søknadene som kommer inn.

Det foreslås bevilgninger til områdesatsingene i 2018 over flere departementers budsjett:

- *Kommunal- og moderniseringsdepartementet:* Det foreslås om lag 52 mill. kroner til bomiljøtiltak, fysisk opprustning og områdeutvikling, samt tjenesteutvikling, i Groruddalen, indre Oslo øst, Oslo sør, Drammen, Bergen, Stavanger og Trondheim.
- *Klima- og miljødepartementet:* Det foreslås 2 mill. kroner til Groruddalssatsingen.
- *Justis- og beredskapsdepartementet:* Det foreslås bevilgninger til områdesatsinger på omlag 4,2 mill. kroner. Midlene går til Groruddalen, indre Oslo øst og Oslo sør. Midlene forvaltes av Integrerings- og mangfoldsdirektoratet (IMDi). I tillegg foreslås det 17 mill. kroner til å videreføre den særskilte innsatsen på Grønland i Oslo og 30 mill. kroner til en styrket politiinnsats i Oslo sør. Innsatsen skal bidra til å forebygge kriminalitet, med særlig vekt på oppfølging av unge i risikosonen. Innsatsen skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer.
- *Arbeids- og sosialdepartementet:* Det foreslås en videreføring av 4 mill. kroner i tilskudd til utvikling av sosiale tjenester og tiltak for vanskeligstilte i indre Oslo øst. Det foreslås 5 mill. kroner til Groruddalssatsingen og 1 mill. kroner til Oslo sør. Tilskudd forvaltes av Arbeids- og velferdsdirektoratet. Det foreslås

3 mill. kroner til Stavanger for å styrke sosiale entreprenører.

- *Helse- og omsorgsdepartementet:* Det foreslås en videreføring på om lag 4,5 mill. kroner til bidrag på folkehelsefeltet i Groruddalssatsingen og 4,3 mill. kroner til styrking av helsestasjoner og skolehelsetjenesten i indre Oslo øst. Det foreslås om lag 4 mill. kroner til inkludering gjennom tidlig innsats i oppveksttjenestene i forbindelse med ny områdesatsing i Stavanger kommune. Tilskudd tildeles fra Helsedirektoratet.
- *Kulturdepartementet:* Det avsettes inntil 5 mill. kroner til Groruddalssatsingen. Det avsettes også inntil 4 mill. kroner av spillemidler til idrettsformål til anlegg for idrett og fysisk aktivitet i indre Oslo øst.
- *Kunnskapsdepartementet:* Det foreslås 10 mill. kroner til prosjekter innenfor barnehage og skole i Groruddalen. I tillegg foreslås det å videreføre en tilskuddsordning på om lag 20 mill. kroner til gratis deltids plass i SFO i Oslo, Drammen, Stavanger og Trondheim. Det foreslås også å sette av midler til tidlig innsats i Oslo sør. Midlene tildeles fra Utdanningsdirektoratet.

I tillegg til områdesatsingene bevilges det midler som også vil omfatte disse geografiske områdene over flere departementers budsjetter. Eksempler er den nasjonale ordningen med gratis kjernetid i barnehager for familier med lav inntekt, og regjeringens arbeid med barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn, nasjonal tilskuddsordning mot barnefattigdom og støtte til oppfølgings- og løsfunksjoner til ungdom. Erfaringer fra områdesatsingene brukes til å utvikle en politikk der flere vil kunne dra nytte av ordningene. For å samordne og forenkle tilskuddsforvaltningen fra de syv samarbeidende departementene er det satt i gang et arbeid med å vurdere nye modeller for søknadsprosedyrer, tildelingskriterier og rapportering.

resultater på mange områder som parker, turveier, kulturminner, foreningsliv, barnehage, skole og folkehelse.

Områdesatsingene bidrar til å utvikle nye arbeidsformer og metoder for oppgaveløsning og gir viktige erfaringsoverføringer mellom sekto-

rene og forvaltningsnivåene. Departementet vil fortløpende vurdere samarbeid med andre byer der utfordringene er særlig store. Det er inngått en ny intensjonsavtale med Stavanger kommune i 2017 om områderettet innsats. I denne avtalen er samarbeid med sosiale entreprenører framhevet

særskilt. Departementet vil legge vekt på dette ved fornyelse av andre avtaler. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har innledet en dialog med Oslo kommune om å fornye og forlenge en satsing i Oslo sør i samarbeid med flere aktuelle departementer. Områdesatsingene i indre Oslo øst og på Fjell i Drammen følges opp i henhold til målsetting for ordningene.

I 2018 videreføres og styrkes arbeidet med å bedre levekår i utsatte områder i et samarbeid mellom mange departementer og en rekke statlige etater sammen med Oslo, Drammen, Bergen, Stavanger og Trondheim. Samlet foreslås det bevilgninger på rundt 170 mill. kroner til områdesatsinger i 2018. Dette er en økning på rundt 40 mill. kroner fra saldert budsjett for 2017, hvorav en økning i innsatsen over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett med om lag 10 mill. kroner.

Departementet vil videreføre arbeidet fra tidligere år med å støtte opp om kommunenes arbeid med sentrumsutvikling. Dette gjøres gjennom kunnskapsutvikling, formidling, veiledning og utvikling av nye virkemidler som kan tas i bruk lokalt. Lokalisering av handel og tjenester er sentralt, og en ønsket sentrumsutvikling er avhengig av samvirke mellom mange aktører, hensyn og interesser. Forum for stedsutvikling vil bli videreutviklet for å kunne styrke det nasjonale samarbeidet og samordningen av kunnskaps- og veiledningstiltak overfor kommunene.

Attraktiv by – Statens pris for bærekraftig by- og stedsutvikling ble i 2016 tildelt Bodø for viljen til å satse på sentrumsutvikling og prosjektet Ny by – ny flyplass. Prisen for 2017 ble i juni tildelt Fredrikstad. Juryen la vekt på gratisfergen som binder bydeler sammen på en naturlig og inkluderende måte, byens offensive satsning på sentrum og måten kommunen, i samarbeid med andre aktører, tar i bruk forskning og ny kunnskap i sin måte å jobbe på.

Departementet har ansvar for å rapportere om regjeringens arbeid med å følge opp FNs bærekraftsmål 11: *Å gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige*. Norge ligger godt an til å oppfylle mange av bærekraftmålene innenfor hovedmål 11. Se egen omtale i del III.

Norge har formannskapet i Nordisk ministerråd i 2017, og Norden i omstilling er et særlig satsingsområde. Formannskapsprosjektet *Grønn omstilling og konkurransekraft i nordiske byregioner. Byer som ramme for gode liv for alle*, er ett av flere initiativ for å fremme nordisk konkurransekraft, grønn omstilling, overgang til lavutslippsamfunnet, integrering og gode vilkår for folke-

helse. Det skal utarbeides en felles nordisk strategi for hvordan byene og deres omland kan utvikle sin attraktivitet ved å sikre et godt og inkluderende bymiljø som er økonomisk, miljømessig og sosialt bærekraftig. Prosjektet ledes av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i samarbeid med Helse- og omsorgsdepartementet og Klima- og miljødepartementet. Planlagt varighet er tre år, fra 2017 til 2019.

Hovedmål 3 Kart og eiendomsinformasjon som grunnlag for privat og offentlig verdiskaping

Kart, geodata og eiendomsinformasjon skal ha tilfredsstillende kvalitet og være tilgjengelig for innsyn og nedlasting hos offentlige og private brukere.

Rapport, strategier og tiltak

Pålitelige, oppdaterte kart- og eiendomsdata gir grunnlag for økt sikkerhet ved ferdsel til sjøs og til lands og for god utnyttelse av samfunnets ressurser. Bare 35 pst. av kysten er kartlagt med moderne målemetoder og det er utfordrende å få til gode dybdemålinger i grunne sjøområder. Kartverket har derfor utført arbeid med testing av ulike metoder for slik datafangst. Videre har det vært en ekstra innsats i 2016 med prosesseringer av slike sjømålinger. Kartverket arbeider videre med metodeutvikling som vil effektivisere sjømålingen, deriblant bruk av selvstyrende målefar-tøyer.

Regjeringen har satt i gang arbeidet med å gi hele landet bedre høydedata. Data tilrettelegges fortløpende for fri nedlastning og bruk. En bedre nasjonal detaljert høydemodell gir et viktig grunnlag for klimatilpassningsarbeidet, kunnskapsgrunnlag for beredskap, ras og flomsikring, skog- og naturressursforvaltning og sikrere boligbygging. Grunnet høyere kostnader enn forventet foreslår regjeringen å utvide kostnadsrammen for prosjektet med 120 mill. kroner, til 420 mill. kroner. Mange kommuner og statlige etater bidrar med ytterligere midler for at enkeltområder skal skannes med en høyere oppløsning.

Arbeidet med å innføre nytt felles grunnlag for høydereferanser for hele landet, tilpasset moderne satellittoppmåling (NN2000), er i rute. Grunnlaget er per 31. desember 2016 innført i 331 kommuner.

Arbeidet med en nasjonal geodatastrategi ble varslet i Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*. Samordningsgruppen for geografisk

informasjon og Nasjonalt geodataråd leverte i februar 2017 et utkast til nasjonal geodatastrategi fram mot 2025, med tittelen *Alt skjer et sted*. Departementet har bedt Samordningsgruppen for geografisk informasjon om å slutføre strategien, og utfylle den med delmål og nødvendige handlingsplaner som inkluderer både offentlig og privat virksomhet. Nasjonalt geodataråd skal involveres i arbeidet. Departementet vil utrede dagens finansieringsmodell for geografisk infrastruktur i Norge. Det skal ses på utfordringer ved dagens modell, konsekvenser av å endre den og forutsetninger for å sikre en best mulig felles geografisk infrastruktur.

Innenfor *Geovekst*, kartleggingssamarbeidet mellom statlige etater og kommuner, gjennomføres det hvert år en rekke felles kartleggingsprosjekter ut fra partenes behov. Dette baseres på regionale geodataplaner hvor partene er med både på prioritering og finansiering basert på en kost-nytte vurdering. Arbeidet med å etablere Geonorge, en nasjonal geodataportal, er gjennomført. Geonorge er også et viktig element i den nasjonale geodatastrategien.

Kartverket utvikler og formidler den offentlige stedsrelaterte informasjonen. Det er et mål å øke næringslivets bruk av data med sikte på at dette skal bidra til verdiskaping og innovasjon. Det arbeides derfor med teknisk tilrettelegging, spesifikasjoner og standarder som klargjør hva ulike datasett inneholder, hvordan de kan brukes, hvordan de gjøres tilgjengelig og vilkår for bruk. Dette er en oppfølging av geodataloven og Inspiredirektivet fra EU.

For å gjøre det enklere for innbyggere og næringsliv skal det legges til rette for bedre samvirke av ulike typer data med selvbetjeningsløsninger og nedlastingsstilgang. Det legges vekt på godt samarbeid med kommunesektoren. Dette gjelder blant annet arbeidet med grunndata, verktøyutvikling, digitalisering og standardisering for deling og videre bruk av plan- og arealdata.

Digitalisering av plandata og planprosesser er viktig for å oppnå bedre, raskere og mer forutsigbar plan- og byggesaksbehandling. Departementet har lagt vekt på forsering av arbeidet med digitale planregistre, og vedlikehold av disse, for å få mer tilgjengelige og oppdaterte plandata. Videre står standardiseringsarbeidet sentralt.

Det legges til rette for bedre og enklere prosesser for utveksling av eiendomsinformasjon. Regjeringen har lagt til rette for elektronisk tinglysing gjennom særskilte tildelinger i regjeringssperioden. Første versjon av systemet ble satt i drift av Kartverket den 18. april 2017. Den samfunns-

økonomiske gevinsten er i beregnet til 1,3 mrd. kroner i løpet av en tiårsperiode, jf. Meld. St. 27 (2015–2016) *Digital agenda for Norge – IKT for en enklere hverdag og økt produktivitet*. Banker og eiendomsmeglere vil få betydelig innsparinger, og etter hvert som de kobler seg på ordningen vil hele tinglysingsprosessen kunne gjennomføres elektronisk. Det vil raskt bli avklart om søknader inneholder feil og innsender vil umiddelbart få tilbakemelding om dette. Innbyggerne vil da oppleve at de får raskere utbetaling av lån, raskere eiendomsoverdragelse og kortere periode med mellomfinansiering. Systemet skal utvikles videre og skal etter hvert gjøre det mulig også for privatpersoner å tinglyse direkte. Kartverkets kostnader til drift av tinglysing vil på sikt reduseres.

For å få tilgang til alle vesentlige dokumenter digitalt, har det vært gjennomført arbeid med digitalisering av panteboken i 2016. Per 1. juli 2017 var om lag 76 pst. av panteboken digitalisert. Dette legger grunnlaget for videre digitalisert saksbehandling og gir innbyggerne lettere tilgang til informasjon om egen eiendom.

Regjeringen foreslår å øke bevilgningen til Kartverket med 15 mill. kroner for å bedre kvaliteten på matrikkelen. Matrikkelen er et av tre basisregistre, sammen med Enhetsregisteret (Brønnøysundregistrene) og Folkeregisteret.

I forbindelse med kommunereformen fikk Kartverket en rolle som teknisk koordinator for digitale tilpasninger av reformen. Kartverket bruker erfaringene fra sammenslåingen av nye Sandefjord kommune til bruk i de kommende kommunesammenslåingene. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble det bevilget 16,5 mill. kroner til systemutvikling for å kunne overføre store mengder data fra matrikkelen over kort tid. Dette er nødvendig for å kunne gjennomføre regionreformen, som vil bety at millioner av endringer i matrikkelen må overføres til systemer hos kommuner og statlige etater i løpet av få timer. Denne løsningen skal stå klar til sammenslåingen av Trøndelagsfylkene 1. januar 2018 og vil bli gjenbrukt ved senere sammenslåinger.

Prop. 148 L (2016–2017) *Endringer i matrikkellova m.m (organisering av egedomsoppmåling)* har forslag om at eiendomsoppmåling skal bli profesjonsregulert tjenesteyting.

Ved geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund vil nye antenner som gir bedre nøyaktighet for målinger av endringer og bevegelser på jorden bli ferdigstilt og satt i drift i 2018. Observatoriet inngår i et globalt nettverk som er helt avgjørende for samfunnets satellittbaserte infrastruktur, og som er

grunnlag for nøyaktig klimaovervåking av nord-områdene. Det er inngått avtale med NASA om utvikling av et lasermålingsinstrument som vil ha stor betydning for måling av hav- og isendringer. Utviklingsarbeidet vil være ferdig i 2022.

Anmodningsvedtak

Anmodningsvedtak fra stortingssesjonen 2016–2017

Anmodningsvedtak nr. 709, 29. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen utrede en utvidelse av ordningen med byvekstavtaler til å omfatte flere byområder og fortløpende vurdere nye programmer og virkemidler for distriktene.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* og Innst. 300 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil i samråd med Samferdselsdepartementet, og på bakgrunn av Stortingets behandling av Meld. St. 33 (2016–2017) *Nasjonal transportplan 2018–2029*, vurdere nærmere oppfølging av Stortingets vedtak. I *Nasjonal transportplan 2018–2029* er de ni største byområdene omfattet av ordningen med bymiljø- og byvekstavtaler. For Oslo og Akershus og Trondheimsområdet vil en byvekstavtale først komme på plass ved en reforhandling av inngåtte bymiljøavtaler. Regjeringen tar sikte på at dette kan skje i 2018. Byvekstavtaler er inngått for Bergen og for Nord-Jæren. For de øvrige fem byområdene som er omfattet av ordningen, vil innføring av byvekstavtaler skje på bakgrunn av erfaringene fra de fire største byområdene. Regjeringen vil legge til rette for at forhandlinger i de fem øvrige byområdene som er omfattet av ordningen, kan komme i gang raskt. Byutredninger skal være gjennomført før avtale kan inngås. Det er så langt svært begrensede erfaringer fra arbeidet med byvekstavtaler. Fram mot neste framlegg av *Nasjonal transportplan*, og på bakgrunn av erfaringene fra inngåtte avtaler, kan det være aktuelt å utrede en mulig utvidelse av ordningen til flere byområder.

Regjeringen vurderer kontinuerlig virkemidlene for distriktene for å sikre at de er tilpasset utfordringene. En vellykket regional- og distriktspolitikk forutsetter innsats på en rekke politikkområder. Samferdselssatsinger, skatte- og avgiftslettelser, differensiert arbeidsgiveravgift, inntektssystemet for kommunene, gode helsetjenester og utdanning er noen eksempler som har stor betydning for å få til en god regional utvikling

og regional balanse. Eksempelvis har regjeringen bidratt til en kraftig vekst i bevilgningene til fylkesveier gjennom rammetilskuddet til fylkeskommunene, med om lag 1,3 mrd. kroner i perioden 2014–2017. Et annet eksempel er økningen i beløpet som kan avskrives av studielånet per år for kvalifiserte lærere som arbeider i grunnskolen i tiltakssonen for Finnmark og Nord-Troms.

Videre er den distrikts- og regionalpolitiske innsatsen under programkategori 13.50 målrettet mot å gjøre omstilling for bedrifter lettere på kort sikt og bygge evne til omstilling i bedrifter, næringsmiljø og lokalsamfunn på lang sikt. Dette gjøres for eksempel gjennom ekstrainsatsen rettet mot Nord-Norge som oppfølging av nordområdestrategien. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har øremerket midler til leverandørutvikling i Nord-Norge i 2017 og foreslår dette videreført i 2018. Vi viser for øvrig til nærmere omtale av denne og ulike andre satsinger under programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet anser med dette at vedtaket er fulgt opp.

Anmodningsvedtak nr. 710, 29. mai 2017

«Stortinget ber regjeringen se på hvordan «New Urban Agenda» på en hensiktsmessig måte kan implementeres i Norge, og komme tilbake til Stortinget med dette på en egnet måte.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* og Innst. 300 S (2016–2017).

New urban agenda ble vedtatt på FN's generalforsamling 23. desember 2016. Den er en oppfølging av bærekraftmålene, spesielt mål 11 *om å gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige*. Agendaen er i stor grad i tråd med gjeldende norsk bolig- og bypolitikk, jf. også beskrivelse av Norges oppfølging av bærekraftmål 11 i pkt. 1.3 i del III Omtale av særlige temaer i 2018. Departementet vil gi en nærmere vurdering av agendaen og ev. behov for ytterligere norsk oppfølging i Prop. 1 S for 2019.

Anmodningsvedtak nr. 1111, 21. juni 2017

«Stortinget ber regjeringen gjennomgå og gå i dialog med Oslo kommune om Oslo sør-midlene, og komme tilbake til Stortinget i forbindelse med statsbudsjettet for 2018 med et forslag til en eventuell videreføring eller alternativ innretning av ordningen.»

Dokumentene som ligger til grunn for vedtaket er Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017* og Innst. 401 S (2016–2017).

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har i 2017 innledet dialog med Oslo kommune om å fornye og forlenge en satsing i Oslo sør. Satsingen skjer i samarbeid med Kunnskapsdepartementet, Arbeids- og sosialdepartementet og Justis- og beredskapsdepartementet.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil sammen med Oslo kommune utvikle og konkretisere tiltak i satsingen. Forebyggende arbeid, tidlig innsats i barnehage, skole og arbeid er trukket fram som viktige tema. Et sterkere samarbeid med sosiale entreprenører i området kan også

bidra til å løse konkrete utfordringer. Det foreslås en samlet bevilgning til områdesatsingen på om lag 4 mill. kroner fra involverte departementer i 2018. I tillegg bevilges det midler til ulike tiltak rettet mot levekårsutfordringer over flere departementers budsjetter. Blant annet foreslås det å bevilge 30 mill. kroner til en styrket politiinnsats i Oslo sør. Innsatsen skal bidra til å forebygge kriminalitet, med særlig vekt på oppfølging av unge i risikozonen og forhindre rekruttering til miljøer som begår kriminalitet. Innsatsen skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer. En nærmere omtale av oppfølgingen av Oslo sør-satsingen vil bli gitt i Prop. 1 S for 2019.

Departementet anser med dette at anmodningsvedtaket er fulgt opp.

Kap. 590 Planlegging og byutvikling

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
61	Byutviklings- og byvekstavtaler, <i>kan overføres</i>	16 585	19 613	20 123
65	Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>	29 800	19 639	30 150
71	Internasjonale organisasjoner	855	830	852
72	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling, <i>kan overføres</i>	55 734	34 171	15 926
81	Lokal kompetanse innen plan, kart og geodata, <i>kan overføres</i>	4 335	4 601	4 725
	Sum kap. 0590	107 309	78 854	71 776

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 72 økt med 6 mill. kroner til 40,171 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 61 Byutviklings- og byvekstavtaler, kan overføres

Mål for ordningen

Tilskuddsordningen skal bidra til å utvikle og gjennomføre arealtiltak i forpliktende byutviklingsavtaler og byvekstavtaler. Formålet med avtalene er en effektiv og forutsigbar oppfølging av regionale og interkommunale areal- og transportplaner og forpliktende samarbeid om utvikling av kollektivknutepunkter med høy arealutnyttelse, samtidig som by- og bokvaliteten ivaretas. Avtalene skal sørge for en arealbruk som bygger opp under statens investeringer i kollektivtransport, sykling og gange.

Midlene til arealtiltak gjennom denne tilskuddsordningen supplerer Samferdselsdeparte-

mentets bevilgninger til bymiljøavtaler og byvekstavtaler. I tillegg er Belønningsordningen, som er betydelig styrket i perioden 2013–2017, viktig for å nå målet om nullvekst i persontransport med bil. Ordningen fases nå ut, men belønningsmidlene videreføres i bymiljøavtalene og byvekstavtalene.

Kriterier for måloppnåelse

En rekke indikatorer vil være relevante for å vurdere måloppnåelse for tilskuddordningen, blant annet om:

- det kan sannsynliggjøres at det er gjennomført prosjekter som har bidratt positivt til nullvekstmålet for personbiltransport

- det kan sannsynliggjøres at oppfølging av regionale og interkommunale planer har bidratt i bærekraftig retning
- det er etablert nye samarbeidsstrukturer mellom fylkeskommunale, kommunale og statlige aktører.

Tildelingskriterier

I utvelgelsen av prosjekter vil det bli lagt vekt på om:

- prosjektene bidrar til boligbygging, fortetting og transformasjon ved eksisterende og nye kollektivtransportraser og spesielt rundt holdeplasser/stasjoner
- prosjektene sikrer høy grad av urbane kvaliteter og har en arealutnyttelse utover det typiske
- prosjektene bidrar til å utløse tiltak i kommuner rundt byområdene som deltar i bymiljøavtaler/byvekstavtaler
- prosjektene inngår som verktøy for å følge opp og gjennomføre regional eller interkommunal plan.

Kommuner og fylkeskommuner i områder som er berørt av arbeidet med byutviklings- og byvekstavtaler vil kunne søke om midler. Nærmere innretning på ordningen blir konkretisert i utlysningen.

Oppfølging og kontroll

Departementet setter vilkår for bruken av midler og krav til rapportering fra mottakerne. Prosjektene vil også direkte og indirekte bli fulgt opp gjennom dialogen om byutviklingsavtaler og byvekstavtaler.

Rapport

I 2016 og 2017 ble det årlig bevilget om lag 19 mill. kroner i tilskudd til *Plansatsing mot store byer*. I 2016 ble det gitt 6 mill. kroner i tilskudd til *Regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* og om lag 13 mill. kroner til prosjekter i henhold til utlysningen *Bolig-, areal- og transportplanlegging for en bærekraftig og attraktiv byutvikling*.

Bevilgningen til *Regionalt plansamarbeid for samordnet bolig-, areal- og transportplanlegging* ble i 2016 gitt som tilskudd til fylkeskommunene i de tre store byområdene rundt Bergen, Stavanger og Trondheim. Tilskuddsmidlene ble gitt til utarbeidelse og oppfølging av regionale og interkommunale bolig-, areal- og transportplaner. Formålet har

vært å bidra til utarbeidelse av mer helhetlige, forpliktende og langsiktige planer og oppfølging av disse.

Bevilgningen til *Bolig-, areal- og transportplanlegging for en bærekraftig og attraktiv byutvikling* ble i 2016 gitt som tilskudd til store bykommuner til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk. Det ble gitt midler til prosjekter som omhandler oppfølging av regional bolig-, areal- og transportplanlegging, fortetting rundt kollektivknutepunkt, bykvalitet og sentrumsutvikling.

Uni Research Rokkansenteret la i juni 2016 fram rapporten *Bærekraftig og kompakt byutvikling – Evalueringen av Plansatsing mot store byer* (Rapport 1 – 2017), knyttet til de fire første årene av programmet. Evaluators samlede inntrykk er at programmet har bidratt i riktig retning når det gjelder å heve kompetansen og øke kapasiteten til å drive helhetlig og samordnet byutvikling. Programmet har likevel et ubrukt potensial i å få til synergieffekter på tvers av forvaltningsnivå, sektor- og kommunegrenser.

I 2017 skal tilskuddsordningen i sin helhet være rettet inn mot arbeidet med å utvikle og gjennomføre arealtiltak i forpliktende byutviklingsavtaler og byvekstavtaler for de fire største byområdene.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning til tilskudd til kommuner og fylkeskommuner til byutviklingsavtaler og byvekstavtaler på 20,1 mill. kroner i 2018. Det legges opp til at tilskuddsordningen videreføres ut 2020.

Post 65 Områdesatsing i byer, kan overføres

Tilskuddet går til områdesatsing i Groruddalen, indre Oslo øst, Oslo sør, Fjell i Drammen og Storhaug i Stavanger.

Områdesatsing i Groruddalen

Det er inngått en avtale om et tiårig program fra 2017–2026 for områderettet innsats i Groruddalen. Programmet skal bidra til varige forbedringer av tjenester og nærmiljøkvaliteter der behovene er størst, slik at flere beboere i disse områdene kan bli økonomisk selvstendige gjennom arbeid og aktiv deltakelse i lokalsamfunn og storsamfunn. Kommunal- og moderniseringsdepartementet koordinerer innsatsen fra de syv samarbeidende departementene.

Totalt foreslår staten å bevilge 38,9 mill. kroner i 2018, hvorav 10,6 mill. kroner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett, 10 mill. kroner over Kunnskapsdepartementets budsjett, 5 mill. kroner over Kulturdepartementets budsjett, 4,5 mill. kroner over Helse- og omsorgsdepartementets budsjett, 2 mill. kroner over Klima- og miljødepartementets budsjett, 1,8 mill. kroner over Justis- og beredskapsdepartementets budsjett og 5 mill. kroner over Arbeids- og sosialdepartementets budsjett.

Mål for ordningen

Tilskudd til Groruddalssatsingen over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett skal gå til å styrke Oslo kommunes arbeid med nærmiljøkvaliteter i lokalområder i Groruddalen. Innsatsen skal bidra til inkluderende lokalsamfunn der flere er aktivt deltakende.

Kriterier for måloppnåelse

En rekke indikatorer vil være relevante for å vurdere måloppnåelse. Eksempler på dette er om:

- det er utviklet arbeidsformer og virkemidler som bidrar til omdømmebygging, gode bomiljø og økt frivillighet i utsatte lokalområder
- det er bedre kopling mellom overordnet byutvikling og nærmiljøarbeidet i områdesatsingen.

Tildelingskriterier

Oslo kommune kan søke om midler til å videreutvikle arbeidsformer og virkemidler som bidrar til omdømmebygging, gode bomiljø, frivillighet i utsatte lokalområder, og bedre kopling mellom overordnet byutvikling og det konkrete nærmiljøarbeidet i Groruddalen.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det blir mottatt årsrapporter. Det planlegges for en midtveisevaluering av satsingen.

Rapport

I 2016 ble det bevilget 19 mill. kroner til den første Groruddalssatsingen. Midlene ble brukt til parker, turveier samt kultur- og aktivitetsanlegg. Samlet bevilget staten om lag 1,2 mrd. kroner til denne områdesatsingen. *Sluttevaluering av Groruddalssatsingen* fra Agenda Kaupang, Proba Sam-

funnsanalyse og Civitas (2016), viser at satsingen har vært vellykket med hensyn til fysisk og synlig miljøopprusting. Det er lagt bedre til rette for friluftsliv, fysisk aktivitet og idrett, samt vern og bruk av kulturminner. I tillegg dokumenteres gode resultater i barnehage, skole og innen folkehelse. Videre pekte evalueringen på at både stat og kommunene har lært mye om gjennomføring av helhetlige innsats lokalt, og samarbeid på tvers av sektorer og fagområder.

I 2017 er det inngått en ny avtale om områderettet innsats i Groruddalen i perioden 2017–2026, jf. også omtale under hovedmål 2 ovenfor. I 2017 er nye arbeidsformer og metoder utviklet for å utvikle tiltak og områderetting av bydelenes egne tjenester og samarbeid på tvers av avdelinger og sektorer i kommunen, samt med frivillighet og næringsliv. Det utvikles videre verktøy og tiltak for å få en kopling mellom overordnet byutvikling og nærmiljøutvikling i levekårsutsatte områder.

For å samordne og forenkle tilskuddsforvaltningen fra de syv samarbeidende departementene er det satt i gang arbeid med nye modeller for søknadsprosedyrer, tildelingskriterier og rapportering.

Områdesatsing i Oslo sør, indre Oslo øst, Fjell i Drammen og Storhaug i Stavanger

Mål for ordningen

Formålet med tilskuddsordningen er å bidra til at områder som har særlige levekårsutfordringer skal få bistand til å snu utviklingen. Tilskuddet skal bidra til å styrke kommunenes arbeid med å forbedre tjenester og øke kvalitetene i de fysiske omgivelsene i områder der behovene er størst. Tilskuddet skal bidra til økt kompetanse og bedre samarbeid mellom ulike sektorer, forvaltningsnivåer og privat aktører blant annet gjennom sosialt entreprenørskap. Områdesatsingen i Oslo sør, indre Oslo øst og Stavanger finansieres i tillegg av flere andre departementer.

Kriterier for måloppnåelse

Kriterier for måloppnåelse vil være sammensatt av flere indikatorer på både fysiske kvaliteter og opplevelsen av trygghet, livskvalitet og mangfold. De vil variere ut fra hvilke utfordringer de ulike områdene har.

Tildelingskriterier

Tildeling av tilskudd til satsingen i Oslo sør, indre Oslo øst, Fjell i Drammen og Storhaug i Stavanger

skjer på bakgrunn av søknad fra kommunene og dialog med departementet. Kommunene definerer aktuelle prosjekter som de søker om midler til, innenfor rammen av formålet med tilskuddene.

Tilskuddet skal brukes til ulike tiltak som bidrar til inkludering, trygge og gode bo-, oppvekst- og nærmiljøer, økt kvalitet i de fysiske omgivelsene og attraktive møteplasser. Tilskuddet skal også brukes til å stimulere til sosialt entreprenørskap. Tiltak som bidrar til forebygging av utenforskap og kriminalitet og bedre kommunale tjenester er også prioritert.

Oppfølging og kontroll

Igangsatte tiltak blir fulgt opp fortløpende faglig og økonomisk. Det mottas årsrapporter og reviderte regnskapsrapporter. Det er satt i gang et arbeid mellom berørte departementer for å se på modeller blant annet for evaluering av måloppnåelse og andre forhold. Departementet arbeider med å samordne og effektivisere de statlige områdesatsingene.

Rapport

I 2016 og 2017 ble det årlig bevilget totalt 11,1 mill. kroner over posten til indre Oslo øst og Fjell i Drammen, hvorav 3,5 mill. kroner til indre Oslo øst og 7,6 mill. kroner til Fjell. Midlene til indre Oslo øst har først og fremst gått til stedsutvikling og støtte til frivillige i tilknytning til Tøyensatsingen. Midlene til Fjell i Drammen har begge årene blitt fordelt likt på stedsutvikling og tjenesteutvikling i henhold til prosjektplan fra 2014.

Staten har i 2017 invitert Oslo kommune til et samarbeid om en fornyet områdesatsing i Oslo sør, og inngått en intensjonsavtale med Stavanger kommune om et langsiktig samarbeid om områdesatsing i deler av Storhaug bydel.

Budsjettforslag

Bevilgningen foreslås økt med 10,5 mill. kroner til 30,2 mill. kroner i 2018.

Det er startet arbeid med en fornyet og forlenget avtale om områdesatsing i Oslo sør. For å komme i gang med arbeidet vil det settes av 2 mill. kroner over Kommunal- og moderniseringsdepartementets budsjett i 2018. Det settes forøvrig av 1 mill. kroner over Arbeids- og sosialdepartementets budsjett kap. 621, post 63. Det foreslås også midler over Kunnskapsdepartementets budsjett kap. 226, post 21. I tillegg foreslås det

bevilget 30 mill. kroner over Justis- og beredskapsdepartementets budsjett til en styrket politiinnsats i Oslo sør, herunder forebyggende tiltak med særlig vekt på oppfølging av unge i risikozonen. Innstasen skal bidra til mindre kriminalitet, bedre integrering og trygge bomiljøer.

I tillegg vil det bli satt av 9,1 mill. kroner til Groruddalssatsingen, 3,5 mill. kroner til indre Oslo øst, 9,6 mill. kroner til Fjell i Drammen og 6 mill. kroner til Stavanger.

Som en del av den nye Groruddalssatsingen vil det bli satt av 1,5 mill. kroner til departementets arbeid med koordinering, utredninger, kunnskapsformidling og nettverksarbeid, på kap. 500, post 21 Spesielle driftsutgifter. Det vil også bli satt av noe midler til drift av de øvrige områdesatsingene på post 21.

Det vises for øvrig til omtale av områdesatsinger i boks 6.3.

Post 71 Internasjonale organisasjoner

Bevilgningen dekker Norges medlemskap i International Hydrographic Organization (IHO). IHO er en mellomstatlig organisasjon som arbeider med tema knyttet til hydrografi, sjøkart og marint miljø. Medlemskontingenten baseres blant annet på samlet norsk tonnasje og betales i euro. Det foreslås en bevilgning på 852 000 kroner i 2018.

Post 72 Tilskudd til bolig-, by og områdeutvikling, kan overføres

Mål for ordningen

Tilskuddet skal bedre de fysiske omgivelsene, stimulere til økt deltakelse i nærmiljøet og motvirke negativ utvikling i et område. Tilskuddet skal bidra til å forbedre bomiljøet og løse lokale utfordringer i boligområder. Ordningen skal bidra til å nå hovedmål 2 Vanskeligstilte på boligmarkedet skal kunne skaffe seg og behold en egnet bolig, under programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg. Det vises også til omtale under hovedmål 2 og kap. 590, post 65 Områdesatsing i byer.

Kriterier for måloppnåelse

- tilfredshet med bomiljøet i satsingsområdene
- trygghet i nabolaget
- tilfredshet med friluftsliv og rekreasjonsområder i nærmiljøet
- bruk av møteplasser i boområdet.

Tildelingskriterier

Tilskuddet skal gå til tiltak i indre Oslo øst og områder i Bergen og Trondheim med miljømessige og sosiale utfordringer. Tilskudd til fysiske tiltak skal bidra til miljøvennlige og universelt utformede boligområder gjennom å øke kvaliteten i både bygninger og uteområder. Tilskuddet kan også gis til informasjons- og kompetansetiltak.

Oppfølging og kontroll

Husbanken forvalter ordningen. Det skal rapporteres på hvert enkelt tiltak.

Rapport

I 2016 ga Husbanken tilsagn om tilskudd for 55,8 mill. kroner til tiltak i områder av Groruddalen i Oslo, indre Oslo øst, Bergen og Trondheim med miljø- og levekårsmessige og sosiale utfordringer. Totalt ga Husbanken tilsagn om tilskudd til 46 prosjekter i 2016. Hele tilsagnsrammen ble brukt.

Det ble satt av en tilsagnsramme på 37,1 mill. kroner til satsingen i Groruddalen i 2016. Områdesatsingen i indre Oslo øst fikk 8,8 mill. kroner i tilsagn til områdeløftet på Tøyen. Det er utarbeidet en programplan for områdeløftet for perioden 2015-2018. Det ble gitt 7,1 mill. kroner i tilsagn til områdesatsing i levekårssonene Solheim nord i Årstad bydel, Indre Laksevåg og Ytre Arna i Bergen kommune. Til tiltak i bydelen Saupstad-Kolstad i Trondheim kommune ble det gitt 2,8 mill. kroner i tilsagn i 2016. Kommunen vedtok i 2013 et syvårig program for områdeløft i denne bydelen. I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 er bevilgningen på posten økt med 6 mill. kroner for å realisere prosjektet Dalen aktivitetspark i Trondheim.

Innbyggerne i satsingsområdene for områdeløft føler seg gjennomgående noe mindre trygge i nabolaget sitt enn befolkningen som helhet, og færre er tilfreds med bomiljøet (Samfunnsøkonomisk Analyse, 2017). Andelen som opplever trygghet, har imidlertid økt noe i flere bydeler siden 2014, og i satsingsområdene i Oslo og Bergen er noen flere tilfreds med bomiljøet. Innbyggerne i satsingsområdene er noe mindre fornøyd med friluftsliv og rekreasjonsområder i nærmiljøet sitt enn befolkningen som helhet, med unntak av markanære områder i Oslo øst. Det er liten endring fra 2014 til 2016. Bruken av nærmiljøets møteplasser har derimot økt markant i alle satsingsområdene.

Budsjettforslag

Posten budsjetteres med tilsagnsramme, tilsagnsfullmakt og bevilgning. For informasjon om budsjetteringssystemet vises det til boks 6.2 under programkategori 13.80 Bolig, bomiljø og bygg.

Prosjektene som får tilskudd tar noe lenger tid å ferdigstille enn tidligere lagt til grunn for budsjetteringen. Regjeringen foreslår derfor at ordningen endres fra å ha en to-årig utbetalingsprofil til en tre-årig utbetalingsprofil. Det legges til grunn en utbetalingsprofil på 20 pst. første år, 50 pst. andre år og 30 pst. i tredje år. Omleggingen medfører isolert sett et redusert bevilgningsbehov på 8,1 mill. kroner i 2018.

I forbindelse med revidert nasjonalbudsjett for 2017 ble bevilgningen økt med 6 mill. kroner til Dalen aktivitetspark i Trondheim. Bevilgningen innebærer en økning i tilsagnsrammen på 10 mill. kroner i 2017, hvorav 4 mill. kroner skal utbetales i 2018.

I tillegg kommer en reduksjon på om lag 14 mill. kroner som følge av tidligere endringer i tilsagnsrammen. Samlet foreslås det en reduksjon på 18,2 mill. kroner til 15,9 mill. kroner. Av dette er 4 mill. kroner knyttet til tilsagn som skal gis i 2018 og 11,8 mill. kroner til tilsagn gitt i 2017.

Bevilgningsforslaget innebærer en tilsagnsramme på 20,2 mill. kroner. Av dette skal 9,4 mill. kroner gå til områdesatsingen i indre Oslo øst, 7,7 mill. kroner til Bergen og 3,1 mill. kroner til Trondheim. Det foreslås en tilsagnsfullmakt på 16,2 mill. kroner jf. forslag til romertallsvedtak.

Det vises for øvrig til omtale av områdesatsinger i boks 6.3 ovenfor.

Post 81 Lokal kompetanse innen plan, kart og geodata, kan overføres

Mål for ordningen

Målet med ordningen er å sikre tilstrekkelig kompetanse innen planlegging, kart og geodata. Dette skal bidra til å øke effektiviteten og kvaliteten på den lokale planleggingen etter plan- og bygningsloven.

Kriterier for måloppnåelse

En rekke indikatorer vil være relevante for å vurdere måloppnåelse for tilskuddordningen. Eksempler på dette er:

- økt plankompetanse
- økt kvalitet og effektivitet i planarbeidet
- verdiskaping basert på allmenn tilgjengelig kartinformasjon og geodata

- bærekraftig utvikling
- overføringsverdi til kommuner med like utfordringer.

Tildelingskriterier

I tillegg til at kriteriene for måloppnåelse blir innfridd, vil det ved tildeling bli lagt særlig vekt på læring i nettverk og partnerskap, samarbeid på tvers av fagområder, sektorer, forvaltningsnivåer og geografiske grenser, og at prosjektene har allmenngyldig verdi. Aktuelle søkere er i hovedsak organisasjoner, virksomheter og stiftelser. I tillegg kan faglige nettverk i privat og frivillig sektor søke om midler, gjerne i samarbeid med en offentlig aktør.

Sekretariatet for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) får tilskudd til drift. SEVS drives av KS, etter en avtale mellom flere offentlige samfunnsaktører innen planfeltet. SEVS gjennomfører blant annet årlig et praktisk kurs/studium i planlegging for ønsket samfunnsutvikling (SAMPLAN), kommuneplankonferansen og rådmannskurs i planlegging.

Oppfølging og kontroll

Departementet tar utgangspunkt i obligatoriske rapporter fra tilskuddsmottaker og vurderer dokumenterte resultater opp mot tildelingskriteri-

ene. Rapportene skal omtale både kvantifiserbare data og en egenvurdering av i hvilken grad tiltaket har hatt betydning for målgruppens kompetanse eller verdiskaping. Videre har departementet løpende, faglig kontakt med søkerne underveis og i etterkant av gjennomføringen.

Rapport

Både i 2016 og 2017 ble det bevilget om lag 4,5 mill. kroner, hvorav 0,75 mill. kroner var øremerket drift av SEVS. Tilskudd er gitt til om lag 20 ulike prosjekter knyttet til arbeid med kompetanse innen planlegging, miljø, kart og geodata, herunder universell utforming. Rapportene og dokumentasjonen fra prosjektene indikerer at tiltakene har bidratt til økt plankompetanse hos søkerne og deres målgrupper. I tillegg har erfaringer og resultater fra tiltakene blitt lagt til grunn for politikkutvikling og blitt formidlet til aktuelle målgrupper gjennom departementets utviklings- og kompetansearbeid.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 4,7 mill. kroner i 2018. Innenfor denne bevilgningen foreslås det at Sekretariatet for etter- og videreutdanning i samfunnsplanlegging (SEVS) får 1 mill. kroner i tilskudd til drift i 2018.

Kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur

(i 1 000 kr)

Post	Betegnelse	Regnskap		Forslag 2018
		2016	Saldert budsjett 2017	
01	Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 595, post 21 og 45</i>	308 256	868 296	884 261
21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 595, post 01 og 45</i>	520 055	311 597	277 828
30	Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, <i>kan overføres</i>	49 876	27 675	25 770
	Sum kap. 0595	878 187	1 207 568	1 187 859

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 21 økt med 55,263 mill. kroner til 366,860 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Kartverket endret tilknytningsform fra forvaltningsbedrift til ordinært bruttobudsjettet forvaltningsorgan fra 2017, se nærmere omtale i boks 6.3 Kartverkets tilknytningsform i Prop. 1 S (2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet.

Post 01 Driftsutgifter, kan nyttes under kap. 595, post 21 og 45

Bevilgningen skal dekke Kartverkets utgifter til lønn, pensjon, husleie, IKT-utgifter og andre faste driftsutgifter. Utgiftene er knyttet til hele

Kartverkets ansvarsområde, blant annet drift av matrikkel og tinglysing, ledelse, organisering og forvaltning av den geografiske infrastrukturen i Norge, sjømåling og prosessering av sjømålingsdata.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten økt med 16 mill. kroner til 884,3 mill. kroner.

Det foreslås en økning i bevilgningen på 15 mill. kroner til videreutvikling av matrikkelen for å sikre at denne holder et forsvarlig teknologisk nivå og dermed sikrer bruken av matrikkelen for viktige samfunnsinstitusjoner.

Deler av utgiftene på posten finansieres av inntekter på post 02 Salg og abonnement mm. og 03 Samfinansiering. Om lag 13 pst. av utgiftene finansieres med inntekter fra samfinansiering som føres på kap. 3595, post 03. I tillegg er om lag 4 pst. av utgiftene dekket av inntekter fra salg og abonnement som føres på kap. 3595, post 02. I 2018 anslås det noe økning i inntektene fra salg og abonnement, mens inntektene fra samfinansiering reduseres, jf. omtale under kap. 3595, post 02 og 03. Dette medfører en økning av utgiftene på kap. 595, post 01 på 6,6 mill. kroner.

I tillegg kommer en økning på 1,1 mill. kroner som følge av økning i antall tinglysinger, jf. omtale under kap. 3595, post 01.

Kartverket har i 2017 nettoført ymse inntekter og utgifter, knyttet til Regelrådet og utlån av personell. For 2018 foreslås det at disse inntektene og utgiftene skal bruttoføres. Som følge av dette foreslås det å øke både inntektene på kap. 3595, post 02 og utgiftene på kap. 595, post 01 med 1,8 mill. kroner.

Bevilgningen reduseres med 2,7 mill. kroner som følge av gevinster ved overgang til digital post til innbyggere og næringsliv.

Bevilgningen reduseres med 4,3 mill. kroner som følge av avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen. I tillegg er det lagt til grunn at Kartverket gjennomfører effektiviseringstiltak, blant annet knyttet til elektronisk tinglysing, på 10 mill. kroner i 2018.

Inklusive pris- og lønnsjustering på 8,4 mill. kroner øker bevilgningen med 16 mill. kroner.

Siden deler av utgiftene på posten er finansiert av inntekter over kap. 3595 foreslås det at bevilgningen på posten kan overskrides mot merinntekter under kap. 3595, post 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det er behov for fleksibilitet og mulighet til å flytte midler mellom lønnskostnader og kjøp av

varer og tjenester. Det foreslås derfor at bevilgningen skal kunne nyttes under kap. 595, post 21 og post 45.

Post 21 Spesielle driftsutgifter, kan overføres, kan nyttes under kap. 595, post 01 og 45

Bevilgningen skal i hovedsak dekke tidsavgrensede prosjekt og kjøp av tjenester fra private leverandører. I hovedsak gjelder dette fotografering og laserskanning fra fly, men også bearbeidelse av data og andre tjenester fra geodatabransjen.

Den største enkeltutgiften i 2016 og 2017 er knyttet til etablering av ny nasjonal detaljert høydemodell, der det har vært bevilget 36 mill. kroner årlig over denne posten. Prosjektet vil gi bedre grunnlag for beslutninger i både det offentlige og private, og gi store besparelser i klimatilpasning, beredskap, planarbeid og infrastrukturutbygging. På grunn av høyere priser enn tidligere lagt til grunn er anslåtte samlede kostnader økt fra om lag 300 mill. kroner til 420 mill. kroner. Prosjektet samfinansieres med bidrag fra berørte departementer etter en fastsatt kostnadsfordeling, og skal etter planen være ferdigstilt i 2022.

Videre har Kartverket vært involvert i hundrevis av samfinansierte kartleggingsprogram over hele Norge som er finansiert ved inntekter over kap. 3595, post 03. Dette gjelder en rekke lokale og regionale initiativ gjennom blant annet Geovekst, hvor Kartverket organiserer kartlegging av områder der flere interessenter har sammenfallende behov for oppdaterte data.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen på posten redusert med 33,8 mill. kroner til 277,8 mill. kroner.

Ved omlegging til bruttobudsjettert forvaltningsorgan i 2017 ble Kartverkets reguleringsfond avvirket. Forskuddsinnbetalinger som relaterte seg til samfinansieringsprosjekter ble videreført som en balansepost på Kartverkets mellomværende med statskassen, og blir løpende inntektsført i takt med forbruk på kap. 595, post 21. Videre ble 56 mill. kroner av reguleringsfondet som gjaldt andre typer utviklingsprosjekter ført som inntekt på kap. 3595, post 03 for å kunne bli brukt på kap. 595, post 21. Som følge av at denne engangsbevilgningen bortfaller, reduseres både utgiftene på kap. 595, post 21 og inntekten på kap. 3595, post 03 med 56 mill. kroner i 2018.

Deler av utgiftene på posten finansieres av inntekter på kap. 3595, post 02 Salg og abonnement

m.m. og 03 Samfinansiering. Inntekter fra samfinansiering dekker om lag 65 pst. av utgiftene på posten. I tillegg dekker inntekter fra salg av kart- og eiendomsinformasjon om lag 22 pst. av utgiftene. Inntektene fra salg og abonnement anslås å øke i 2018, mens inntektene fra samfinansiering reduseres. Samlet sett bidrar inntektsendringene til en økning på kap. 595, post 21 på 19,9 mill. kroner i 2018.

Priskompensasjon fratrukket avbyråkratiserings- og effektiviseringsreformen utgjør totalt en økning på 2,3 mill. kroner.

Siden deler av utgiftene på posten er finansiert av inntekter over kap. 3595 foreslås det at bevilgningen på posten kan overskrides mot merinntekter under kap. 3595, post 02 og 03, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det foreslås at Kartverket kan sette i gang samfinansierte prosjekter før finansieringen i sin helhet er innbetalt, forutsatt at det er inngått en bindende avtale med betryggende sikkerhet om innbetaling mellom partene og for inntil 90 mill. kroner, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det foreslås også en fullmakt på 250 mill. kroner i 2018 til å bestille kartgrunnlag og kartleggingstjenester og inngå avtaler om kartleggingsarbeid som går over flere år, j. forslag til romertallsvedtak. Det er i hovedsak nasjonal detaljert høydemodell som utgjør behovet for en slik fullmakt.

Det er behov for fleksibilitet og mulighet til å flytte midler mellom lønnskostnader og kjøp av varer og tjenester. Det foreslås derfor at bevilgningen skal kunne nyttes under kap. 595, post 01 og post 45.

Post 30 Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, kan overføres

Posten dekker utbygging av det geodetiske observatoriet til Kartverket i Ny-Ålesund på Svalbard. Observatoriet kartlegger bevegelsene på jordoverflaten, hvor fort jorden roterer og finner jordens nøyaktige plassering i verdensrommet. Observatoriet er av avgjørende betydning for presis jordobservasjon og klimaovervåking i nordområdene. Ny teknologi og kombinasjon av flere måleteknikker vil gi bedre nøyaktighet på målingene som inngår i et verdensomspennende observasjons- og forskningsnettverk. Etter en periode med samkjøring kan det gamle anlegget rives i 2022. Prosjektet har en samlet kostnadsramme på 355 mill. kroner.

Budsjettforslag

Det foreslås en bevilgning på 25,8 mill. kroner i 2018, som vil dekke utgifter knyttet til oppstart av antennene og første del av utviklingskontrakten for laseravstandsmåler for satellitter (SLR).

Post 45 Investeringer, kan overføres

Posten dekker anskaffelser av planlagte store anleggsmidler. For 2018 er det ikke planlagt anskaffelser av store anleggsmidler. Det foreslås derfor ikke bevilgning på posten i 2018, jf. forslag til romertallsvedtak.

Det foreslås at bevilgningen på posten kan overskrides mot tilsvarende merinntekter under kap. 3595, post 04, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysning og nasjonal geografisk infrastruktur

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
01	Gebyrinntekter tinglysning	437 768	418 341	419 377
02	Salg og abonnement m.m.		140 490	97 458
03	Samfinansiering		270 952	293 881
	Sum kap. 3595	437 768	829 783	810 716

Vedrørende 2017: Ved Stortingets vedtak av 21. juni 2017 ble post 03 redusert med 6 mill. kroner til 264,952 mill. kroner, jf. Prop. 129 S og Innst. 401 S (2016–2017).

Post 01 Gebyrinntekter tinglysning

På posten føres inntekter knyttet til gebyr for rettsregistrering av boretter og tinglysning i fast eiendom. Gebyrene er fastsatt i forskrift.

Anslagene for omsetningen i eiendomsmarkedet tilsier noe økt omsetning i forhold til 2017. Bevilgningen foreslås derfor økt med 1 mill. kroner i 2018 til 419,4 mill. kroner.

Gebyrer og priser i 2017 som foreslås videreført i 2018:

Gebyr	Pris
Tinglysningsgebyr (fast eiendom), inkl. pantedokument	525
Refinansiering av lån (fast eiendom)	200
Registrering på andel i borettslag, inkl. pantedokument	430
Første gangs innregistrering av andel i et borettslag	4 300
Bekreftet grunnboksutskrift	172
Sletting, utleggsforretning, konkursmelding, tvangsdekning e.l.	0

Post 02 Salg og abonnement m.m.

På posten føres inntekter fra ulike salg i Kartverket, deriblant abonnement til posisjoneringstjenesten CPOS og salg av geodata. Inntektene på posten er i hovedsak knyttet til posisjonstjenester, internasjonalt arbeid, norske elektroniske sjøkart og diverse andre sjøprodukter.

02 med 92,9 mill. kroner mot en tilsvarende økning av inntektene på post 03.

Kartverket har i 2017 nettoført ymse inntekter og utgifter, blant annet knyttet til Regelrådet og utlån av personell. For 2018 foreslås det at disse inntektene og utgiftene bruttoføres. Som følge av dette foreslås det å øke inntektene på kap. 3595, post 02 og utgiftene på kap. 595, post 01 med 1,8 mill. kroner.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen redusert med 43 mill. kroner til 97,5 mill. kroner.

Inntektene anslås å øke med 45 mill. kroner som følge av økt aktivitet i pågående prosjekter og nye prosjekter.

Ved omlegging til bruttobudsjettet forvaltningsorgan fra 1. januar 2017 har inntektene knyttet til Primar på 98 mill. kroner blitt ført på denne posten. Primar er et internasjonalt samarbeidsprosjekt der ulike sjøkartverk rundt i verden har en samlet distribusjonsløsning for sjøkart. Inntektene fra dette salget til private brukere går i all hovedsak inn til Kartverket, for så å gå ut til de deltakende sjøkartverkene i form av royalties. Etter en gjennomgang av budsjetteringen ser departementet at inntektene isteden bør posteres på kap. 3595, post 03. På bakgrunn av gjennomgangen legges det samtidig opp til at inntekter knyttet til Mareanoprogrammet på 5 mill. kroner skal budsjetteres som inntekter fra salg og abonnement istedenfor inntekter fra samfinansiering. Samlet foreslås det å redusere bevilgningen post

Post 03 Samfinansiering

På posten føres inntekter knyttet til prosjekter som skal samfinansieres. Inntektene fra samfinansiering kommer fra statsetater, kommuner og private aktørers bidrag til samfinansierte prosjekter. Dette er hovedsakelig kartleggingsprosjekter, der Kartverket leder arbeidet og i noen tilfeller også utfører arbeidet selv. Inntektene er blant annet knyttet til Geovekst, vedlikehold av Felles kartdatabase (FKB), ekstern samfinansiering av nasjonal detaljert høydemodell og omløpsfotografering.

Budsjettforslag

Samlet foreslås bevilgningen økt med 22,9 mill. kroner til 293,9 mill. kroner.

Det anslås at inntektene reduseres med 18,4 mill. kroner som følge av noe lavere aktivitet innenfor de samfinansierte prosjektene.

Inntektene foreslås økt med 92,9 mill. kroner som følge av forslag om endret postering av inntekter, jf. omtale på 3595, post 02.

Kartverkets reguleringsfond ble avviklet i 2017 som følge av omlegging til bruttobudsjettert forvaltningsorgan. Som følge av dette skal både utgiftene på kap. 595, post 21 og inntektene på kap. 359, post 03 reduseres med 56 mill. kroner i 2018, jf. omtale under kap. 595, post 21.

Det foreslås at Kartverket kan plassere innbetalinger fra samfinansierte prosjekter på mellomværende med statskassen. Inntektene vil bli rapportert til statsregnskapet på det tidspunkt utgiftene i de samfinansierte prosjektene kommer til utbetaling og rapporteres til statsregnskapet, jf. forslag til romertallsvedtak.

Kap. 2465 Statens kartverk

(i 1 000 kr)				
Post	Betegnelse	Regnskap 2016	Saldert budsjett 2017	Forslag 2018
24	Driftsresultat			
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	33 418		
	Sum kap. 2465	33 418		

Kapittel 2465 ble avsluttet i forbindelse med at Kartverket endret tilknytningsform fra forvaltningsbedrift til ordinært bruttobudsjettert forvaltningsorgan fra 2017, se nærmere omtale i boks 6.3 Kartverkets tilknytningsform i Prop. 1 S

(2016–2017) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet. Det vises også til rapportering for Kartverkets arbeid i 2016 og 2017 under kap. 595, post 01 og post 21.

Del III
Omtale av særlige temaer

7 Omtale av særlige temaer

7.1 Samfunnssikkerhet og beredskap

Regjeringen arbeider helhetlig med samfunnssikkerhet og beredskap. Det er avgjørende å ha tilstrekkelig kunnskap og oversikt over risiko og sårbarheter, drive effektiv og målrettet forebygging, ha tilstrekkelig beredskap og krisehåndteringsevne, kunne gjenopprette funksjoner ved ødeleggelse eller feil samt lære av erfaringer fra øvelser og hendelser. Fagområdet er kjennetegnet av at alle aktørene ivaretar ulike deler av beredskapen.

Departementet har objekteieransvar for skjermingsverdige objekter, herunder departementsbygningene og regjeringens representasjonsbygg, jf. objektsikkerhetsforskriften. Videre har de underliggende virksomhetene Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon (DSS) og Kartverket objekteieransvar for egne skjermingsverdige objekter.

Departementet har ansvar for sikringsstrategi og for fastsettelse av sikringsnivå. Etablering av bygningsmessige tiltak og vaktoperative sikrings-tjenester ivaretas gjennom Statsbygg og DSS. Departementets ansvar for departementsbygningene omfatter utearealer, felles bygningsmasse, fellesområder og felles teknisk infrastruktur. Sikringsformålet er opprettholdelse av departementenes drift.

Departementet har utover dette ansvar for ID-porten som med økende tjenestevolum må regnes som kritisk infrastruktur.

Statsbygg skal, som byggherre i statlig sivil sektor, gi råd om sikkerhet og sørge for at ferdige bygg overleveres brukerne med nødvendige og avtalte sikkerhetsløsninger.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for plan- og bygningsloven. I gjeldende plan- og bygningslov er det lagt økt vekt på samfunnssikkerhet. I loven er det blant annet krav om å gjennomføre risiko- og sårbarhetsanalyse ved utarbeiding av planer for utbygging i fareområder. Beredskapshensyn blir ivaretatt gjennom revisjoner av regelverket på bakgrunn av identifi-

serte sårbarheter og/eller etter hendelser som avdekker revisjonsbehov.

Planlegging og gjennomføring av valg inkluderer kriseøvelser i forkant, samt løpende overvåking av valggjennomføringen. Departementet har en egen beredskapsplan for valg.

Departementet har ansvaret for forebyggende informasjonssikkerhet i statsforvaltningen. Direktoratet for forvaltning og IKT (Difi) vil utarbeide veiledningsmaterieell for utarbeidelse, implementering og oppfølging av styringssystem for informasjonssikkerhet for statsforvaltningen. Departementet har etablert et styringssystem for informasjonssikkerhet i samarbeid med ti andre departementer og DSS.

Fylkesmannen har en sentral rolle innen samfunnssikkerhet og beredskap som regional samordner og som bindeledd mellom sentralt og lokalt nivå. Innen dette området rapporterer fylkesmannen til Justis- og beredskapsdepartementet. Kommunal- og moderniseringsdepartementets oppfølgingsansvar overfor fylkesmannen på samfunnssikkerhets- og beredskapsområdet er begrenset til embetenes interne administrative sikkerhet og beredskap.

Departementet vurderer løpende deltakelse i de større, sentrale nasjonale øvelsene. Sikkerhet og beredskap er særskilt omtalt i virksomhets- og økonomiinstruksene til underliggende virksomheter og er gjenstand for rapportering. Departementets krisehåndteringsplan revideres årlig på bakgrunn av erfaringer fra interne beredskapsøvelser, ledelsens årlige gjennomgang, konkrete hendelser og etter innspill fra tilsyn.

Delmål og tiltak for departementets arbeid med samfunnssikkerhet og beredskap

Målet er et samfunnssikkerhets- og beredskapsarbeid som bidrar til å styrke samfunnets evne til å forebygge kriser og styrke evnen til å håndtere kriser som oppstår. For å bidra til dette har Kommunal- og moderniseringsdepartementet følgende delmål og tiltak:

Departementet skal styrke og bevare sin kompetanse og lederevne under kriser

Tiltak:

- Styrke departementet og sektorens evne til krisehåndtering gjennom utvikling og vedlikehold av planverk, samt kompetanseheving og deltakelse i øvelser.
- Styrke samhandlingen med andre departementer under krisehåndtering.
- Være forberedt på å være lederdepartement i Kriserådet.

Rapport for 2016/2017:

Departementet vedlikeholder årlig sitt planverk på området, og har deltatt i øvelser. Ledelsen i departementet gjennomfører årlig flere samlinger med sikkerhet og beredskap som tema, herunder kompetanseheving for å kunne ivareta rollen som lederdepartement, i tråd med rutiner og maler fra Justis- og beredskapsdepartementet. Departementet tok initiativ til, og gjennomførte i samarbeid med Justis- og beredskapsdepartementet, en tverrdepartemental øvelse med fokus på ulike kommunikasjonsverktøy i 2017.

Departementet skal redusere sårbarheter i sektoren

Tiltak:

- Målrettet oppfølging av funn fra tilsyn i departementet og sektoren.
- Målrettet og systematisk arbeid med å synliggjøre risikoer og sårbarheter.
- Målrettet og systematisk arbeid med å redusere risiko for og konsekvenser av uønskede hendelser.

Rapport for 2016/2017:

Departementets virksomhets-ROS er grunnlaget for å redusere sårbarheter. Kompetansen er hevet gjennom relevante kurs for ansatte. Sektoren rapporterer om sikkerhetstilstanden, og er pålagt å gjennomføre risikovurderinger. Departementet har i 2017 gjennomført sikkerhetsinspeksjoner av de etater og virksomheter som er mest berørt av sikkerhetsloven og som har størst betydning for samfunnssikkerheten.

Departementet vil bedre evnen til å håndtere sikkerhetstruende hendelser på IKT-området

Tiltak:

- Gjøre DSS' datasystem mer robust gjennom en beredskapsordning for IKT i DSS.

- Opprettelse, videreutvikling og drift av DSS-CERT for hendelseshåndtering innen IKT.
- Videreutvikle kompetanse- og veiledningsmateriell i Difi knyttet til styrket informasjonssikkerhet i statsforvaltningen.

Rapport for 2016/2017:

Beredskapsordning for IKT i DSS er opprettet fra 2016. Kommunal- og moderniseringsdepartementet har etablert infoCert for sin sektor. Videreutvikling av kompetanse- og veiledningsmateriell knyttet til styrket informasjonssikkerhet er et løpende arbeid for departementet og Difi.

Departementet vil forbedre gjennomføringen av sikre, demokratiske valg

Tiltak:

- Videreutvikle og drifte det valgadministrative systemet EVA. Oppgaven gjennomføres av Valgdirektoratet.

Rapport for 2016/2017:

Valgdirektoratet ble etablert fra 1. januar 2016. Departementet og Valgdirektoratet gjennomførte i 2017 rutinemessige beredskaps- og kriseøvelser i forkant av stortingsvalget 2017. Det er gjennomført ROS av EVA, og tiltak for å gjøre systemet mer robust er gjennomført.

Departementet vil sørge for sikre og tilgjengelige autentiseringsløsninger for digitale tjenester fra det offentlige

Tiltak:

- Rutinemessig gjennomføre risikovurdering av ID-porten for å gjøre tjenesten robust og tilpasset risikonivået.

Rapport for 2016/2017:

Det blir løpende gjort risikovurderinger knyttet til forvaltning av ID-porten. All ny funksjonalitet i ID-porten blir rutinemessig risikovurdert før produksjonssetting. Difi utførte en oppdatert risikovurdering for den eksisterende tjenesten høsten 2016.

Departementet skal sikre departementsbygninger i tråd med krav i objektsikkerhetsforskriften og andre styrende dokumenter

Tiltak:

- Sikring av departementsbygninger skal være basert på verdi- og skadevurderinger fra det enkelte departement, trusselvurderinger fra

- norske sikkerhetsmyndigheter og sårbarhetsvurderinger fra nasjonale kompetansemiljøer.
- Departementsbygningene skal ha en grunn-sikring som gir et akseptabelt risikobilde. Regjeringens sikkerhetsutvalg tar stilling til akseptabel restrisiko. Basert på et etablert konsept for risikohåndtering skal det være mulig å tilpasse sikringsnivået ved endringer i risikobildet.
 - Sikringstiltakene skal bygge på standardiserte løsninger for å tilrettelegge for risikohåndtering og effektiv administrasjon og ressursutnyttelse, og være koordinert med andre samfunnsinteresser.
 - Basert på råd fra ekspertgruppen for sikring av departementsbygg, etableres tiltak for å oppnå et akseptabelt sikkerhetsnivå mot kriminalitet, sabotasje, etterretningsvirksomhet og terror.

Rapport for 2016/2017:

Erstatningslokalene, som ble innleid etter 22 juli 2011, er blitt tilpasset departementsdrift og grunnsikret. Bygningene er nå under normal leieforvaltning og sikkerhetsstyring. Utskifting av kjøretøyhinder rundt byggene pågår. De ubehandlede betongelementene byttes ut med estetisk og praktisk bedre løsninger.

Ved regjeringens representasjonsanlegg er det i 2017 gjennomført en omfattende utskifting og oppgradering av sikringsanlegget som hadde nådd sin tekniske levetid. Tiltaket bidrar til opprettholdelse og forbedring av sikkerheten.

I regjeringens kvartalet er det ferdigstilt detaljprosjektering for gjennomføring av tiltak for forsterkning av grunnsikringen av R6. Langsiktige behov for forsterkning av grunnsikringen i R5 er under utredning og vurderes mht. planer for eventuell bruk av bygget som del av framtidig regjeringkvartal.

Departementet skal bidra til at samfunnet er rustet til å takle klimaendringene

Tiltak:

- Følge opp forslag fra NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder — Som problem og ressurs* om endringer i plan- og bygningsloven.
- Videreutvikle kunnskap om og bruk av plan- og bygningsloven slik at kommunal og regional planlegging tar høyde for klimaendringer.
- Oppdatere rundskriv T-5/97 om arealplanlegging og utbygging i fareområder. Rundskrivet tar opp hvordan god klimaberedskap kan oppnås gjennom arealplanlegging og byggesaksbehandling.

- Arbeidet med å etablere en landsdekkende nasjonal detaljert høydemodell er sentralt for klimatilpasning. Den vil gi bedre grunnlag for konsekvensutredninger og risiko- og sårbarhetsanalyser knyttet til flom- og rasfare. Modellen vil gi svært viktige data for arbeidet med klimatilpasning.

Rapport for 2016/2017:

Departementet har veiledet kommuner, fylkeskommuner og statlige sektormyndigheter om bruk av plan- og bygningsloven for bedre klimaberedskap, startet revisjonen av farerundskrivet og påbegynt utviklingen av en nasjonal detaljert høydemodell. Klimatilpasning er ett av temaene i Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt*.

7.2 Omtale av klima- og miljørelevante saker

Regjeringens klima- og miljøpolitikk bygger på at alle samfunnssektorer har et selvstendig ansvar for å legge miljøsinn til grunn for aktivitetene sine og for å medvirke til at de nasjonale klima- og miljøsinn kan nås. For en omtale av regjeringens samlede klima- og miljørelevante saker, se Klima- og miljødepartementets fagproposisjon.

Med utgangspunkt i plan- og bygningsloven arbeider Kommunal- og moderniseringsdepartementet for bærekraftig planlegging og byutvikling. Dette innebærer blant annet å sikre en bærekraftig bystruktur gjennom effektiv arealbruk, høy kvalitet i byrom og uteareal og klima- og miljøvennlig transport. Grunnleggende infrastruktur i form av gode kart- og geodata er viktig i arbeidet med å sikre en god arealbruk, og for å møte utfordringene med økte flommer og tilrettelegging for bedre håndtering av overvann.

Gjennom programmet Plansatsing mot store byer ble det i 2016 gitt tilskudd til store bykommuner til pilot- og forbildeprosjekter som synliggjør en bærekraftig bolig- og bypolitikk, herunder forfetting rundt kollektivknutepunkt, bykvalitet og sentrumsutvikling. I 2017 er tilskuddsmidlene under programmet rettet mot de fire største fylkeskommunene og aktuelle kommuner i arbeidet med arealtiltak knyttet til byutviklingsavtaler og byvekstavtaler. Det legges opp til at en slik felles tilskuddsordning videreføres ut 2020. Den videre innretningen på ordningen vil vurderes i lys av status for arbeidet med slike avtaler.

I nær dialog med de relevante aktørene pågår arbeidet med å inngå og følge opp forpliktende

byutviklingsavtaler og byvekstavtaler for de fire største byområdene. Byutviklingsavtalene ivaretar arealdimensjonen i bymiljøavtalene. Bymiljøavtalene følger opp målet fra klimaforliket om at veksten i persontransporten i byområdene skal tas med kollektivtransport, sykkel og gange. I tillegg skal løsningene som velges bidra til bedre framkommelighet totalt sett, spesielt ved å tilrettelegge for attraktive alternativer til privatbil. Det har senere blitt besluttet at bymiljøavtalene og byutviklingsavtalene skal samordnes til en felles byvekstavtale.

Bygningsregelverket skal sørge for at boliger og bygg er sikre, energieffektive og miljøvennlige. Energieffektivisering i boliger og andre bygg er viktig for å redusere det totale energibehovet. Byggesektoren står for en stor del av energibruken, ressursbruken og avfallsmengden i Norge. Regjeringen har skjerpet energikravene i byggeteknisk forskrift til passivhusnivå, i tråd med klimaforliket. Med nye energikrav fra 1. januar 2016 er det ventet at nye bygg blir om lag 20–25 pst. mer energieffektive sammenlignet med tidligere krav. Kommunal- og moderniseringsdepartementet vil medvirke til flere miljøvennlige og energieffektive boliger og bygg. Det er varslet i klimameldingen en ambisjon om at energikravene skal skjerpes til nesten nullenerginivå i 2020, jf. Meld St. 21 (2011–2012) *Norsk klimapolitikk*. Det framgår av meldingen at beslutning om kravsnivå skal gjøres på bakgrunn av utredninger av samfunnsøkonomiske og helsemessige konsekvenser samt kompetanse i byggebransjen.

Ulike låne- og tilskuddsordninger i Husbanken medvirker til flere boliger og bygg med kvaliteter utover kravene i byggeteknisk forskrift, blant annet på energi. Et hovedmål med grunnlånet er å fremme viktige boligkvaliteter som energieffektivitet og tilgjengelighet i ny og eksisterende boligmasse.

Miljøtiltak i forbindelse med statlige byggeprosjekter kan omhandle redusert energibruk, mindre bruk av fossil energi til oppvarming, redusert lokal forurensing ved sanering, redusert bruk av miljøskadelige materialer, men også lokalisering, gjenbruk og godt vedlikehold. Godt vedlikehold øker byggenes levetid og er et godt miljøtiltak. Målinger viser at Statsbyggs eiendomsportefølje, med unntak av fengselsporteføljen, har en tilstandsgrad som ligger nær tilstandsgrad 1 (T1). Det betyr at eiendommassen er godt vedlikeholdt, og bare har normal slitasje som utbedres ved ordinært vedlikehold.

Regjeringen stilte i 2014 krav til Statsbygg om å forsere utfasingen av fossil olje som grunnlast i

egen bygningsmasse innen utgangen av 2016. Målet ble nådd. Totalt er fossil olje faset ut ved 25 anlegg, noe som innebærer at Statsbygg siden 2014 har redusert utslipp av CO₂ fra fossile energibærere med vel 2 000 tonn. I tillegg til dette er fossil olje som spisslast erstattet med fornybar energi ved 10 anlegg.

Alle statlige nybyggprosjekter som ble igangsatt i 2016 oppfyller kravene i TEK10. Prosjektene fordeler seg i all hovedsak på nesten nullenerginivå og passivhusnivå. Av de ferdigstilte byggeprosjektene er fem på passivhusnivå, og fire oppnår energimerke A. Samlet ble klimagassutslipp redusert med åtte prosent i ferdigstilte prosjekter sammenlignet med referanseprosjekt.

Statsbygg har gjennomført flere forbildeprosjekter på lokal fornybar energiproduksjon. Blant sentrale prosjekter er sol til oppvarming av tappevann ved flere fengselseiendommer, flisfyrt gassfiseringsanlegg ved Høgskolen i Hedmark (Campus Evenstad) og solcellepaneler ved blant annet Oslo tinghus, NTNU Teknologibygget og Campus Evenstad.

I 2016 startet arbeidet med å etablere en nasjonal detaljert høydemodell over Norge. Dette vil være en viktig infrastruktur for risiko- og sårbarhetsanalyser, og gir et godt kunnskapsgrunnlag for sikker lokalisering av boliger og andre tiltak, både over og i grunnen. 15 pst. av landet ble dekket med nøyaktige høydedata i 2016. Status for etablering og tilgang til data publiseres jevnlig på Kartverkets nettsider. Arbeidet med høydemodelen fortsetter, og det er planlagt etablering av ytterligere 10–15 pst. dekning i løpet av 2017.

Direktoratet for IKT og forvaltning (Difi) arbeider med å fremme klima- og miljøhensyn i offentlige anskaffelser, og i 2017 er det bevilget 15 mill. kroner til dette formålet. I dette ligger rådgivning og veiledning, hvor Difi tilbyr fagsider og verktøy. Videre vil bruk av e-handel i offentlig sektor bidra til en digitalisert markeds plass hvor innkjøpere og leverandører kan effektivisere anskaffelsesprosessen gjennom mindre papirbruk samt gjøre det enklere å stille og følge opp krav til miljø- og samfunnsansvar.

7.3 FNs bærekraftsmål 11. Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige

FN vedtok i september 2015 nye bærekraftsmål for perioden fram mot 2030. Det overordnede målet er å utrydde ekstrem fattigdom og sult.

Nedenfor gis det en redegjørelse for oppfølgingen av mål 11 *Gjøre byer og bosettinger inkluderende, trygge, motstandsdyktige og bærekraftige* som Kommunal- og moderniseringsdepartementet har koordineringsansvaret for. I Nasjonalbudsjettet for 2018 gis det en samlet redegjørelse for oppfølgingen av alle bærekraftsmålene.

11.1 Innen 2030 sikre allmenn tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger og grunnleggende tjenester til en overkommelig pris, og bedre forholdene i slumområder

De fleste i Norge bor godt, i et godt bomiljø, med god tilgang til grunnleggende offentlige tjenester. Enkelte grupper har problemer med å skaffe seg eller opprettholde tilfredsstillende boforhold på egenhånd. Strategien Bolig for velferd er et viktig verktøy for å bidra til at vanskeligstilte på boligmarkedet får et godt boligtilbud.

Regjeringen har i 2017 forenklet plan- og bygningsloven for å bidra til raskere, enklere og rimeligere boligbygging. Formålet er å bidra til rimeligere boliger og et mer balansert boligmarked på lang sikt.

Regjeringen har også styrket arbeidet med områdesatsing i enkelte områder i storbyene med særskilte levekårsutfordringer, med blant annet fornyet innsats i Oslo og Stavanger. Regjeringen har også satt i gang et arbeid for å vurdere hvordan staten best mulig kan samarbeide med byer om områdesatsinger framover.

11.2 Innen 2030 sørge for at alle har tilgang til trygge, lett tilgjengelige og bærekraftige transport-systemer til en overkommelig pris, og bedre sikkerheten på veiene, særlig gjennom utbygging av offentlige transportmidler og med særlig vekt på behovene til personer i utsatte situasjoner, kvinner, barn, personer med nedsatt funksjonsevne samt eldre

I Meld. St. 33 (2016–2017) *Nasjonal transportplan 2018–2029* varsler regjeringen at det vil bli foreslått å bevilge om lag 66 mrd. kroner til bymiljøavtaler, byvekstavtaler og Belønningsordningen i de ni største byområdene i planperioden. Bedre tilrettelegging for kollektivtransport, sykkel og gange og sterkere koordinering i areal- og transportplanleggingen vil være viktige satsingsområder. Blant annet vil staten dekke 50 pst. av prosjektkostnadene for store fylkeskommunale kollektivtransportprosjekter i de fire største byområdene.

Antall drepte og hardt skadde i vegtrafikken er betydelig redusert i løpet av de siste tiårene. Å gå

og sykle er forbundet med høyere risiko for personskader enn bilkjøring. Tilrettelegging for trafikksikre løsninger for syklistene og gående må derfor ivaretas i all areal- og transportplanlegging i byområdene.

Universell utforming skal inngå i alle planer for oppgradering og bygging av ny infrastruktur innenfor transportetatens og Avinors ansvarsområde. Det gjennomføres blant annet tiltak for universell utforming i forbindelse med bygging og utbedring av holdeplasser, knutepunkter og stasjoner.

11.3 Innen 2030 oppnå en mer inkluderende og bærekraftig urbanisering med mulighet for en integrert og bærekraftig bosettingsplanlegging og -forvaltning som gir medbestemmelse i alle land

Regjeringen la i februar 2017 fram Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt*. I meldingen introduserer regjeringen nye mål om regional balanse. Meldingen legger vekt på å sikre vekstkraft, likeverdige levekår og bærekraftige regioner i alle deler av landet.

Meldingen legger vekt på en mer koordinert og klimavennlig byutvikling og å legge til rette for kutt i klimagassutslipp. Byvekstavtalene vil være et viktig virkemiddel for de byområdene som i dag opplever vekst og press på arealene – og hvor det vil være utfordrende å nå nullvekstmålet for persontransport med bil.

Det norske plansystemet gjennom plan- og bygningsloven og tilhørende forskrift om konsekvensutredninger forutsetter bred involvering og innflytelse i hele planprosessen. Plansystemet bygger på at beslutninger er kunnskapsbaserte og gir muligheter for deltagelse og medvirkning fra lokalsamfunnet. Dette legger til rette for bedre planløsninger, styrker lokaldemokratiet, engasjerer lokalsamfunnet og gir læring om demokratiske verdier. Bærekraftig utvikling er hovedmålet i loven, og sammen med grunnleggende verdier om medvirkning legger dette til rette for bærekraftig urbanisering, bosettingsplanlegging og forvaltning.

Regjeringen har i 2017 forbedret og forenklet forskrift om konsekvensutredninger. Dette skal gjøre reglene enklere å følge og gi bedre forutsigbarhet. Videre har regjeringen gjennom veiledning om universell utforming i planlegging, bidratt til at hensynet til universell utforming styrkes i planutforming og planprosess. Det legges også vekt på registrering og kartlegging av tilgjengelighet til senter- og friluftsområder som grunnlag for verktøyutviklingen.

11.4 Styrke innsatsen for å verne om og sikre verdens kultur- og naturarv

Klima- og miljødepartementet inngikk høsten 2016 en 6-årig programarbeidsavtale i World Heritage Leadership med UNESCOs rådgivende organer International Union for Conservation of Nature (IUCN) og International Centre for the Study of the Preservation and restoration of Cultural Property (Iccrom). Norge har i løpet av 2016 ratifisert Haag-konvensjonens 2. protokoll. Norge fremmer kandidater til verdensarvskomiteén for perioden 2017–2021. Dette er et uttrykk for at Norge ønsker å være en aktiv bidragsyter i arbeidet med å sikre verdens kultur- og naturarv.

Regjeringen arbeider aktivt for å verne om og sikre nasjonal kultur- og naturarv. Riksantikvaren har utarbeidet en strategi for god forvaltning av kulturminner og kulturmiljø i alle byer. Norge har åtte verdensarvområder.

11.5 Innen 2030 oppnå en betydelig reduksjon i antall dødsfall og antall personer som rammes av katastrofer, herunder vannrelaterte katastrofer, samt i betydelig grad minske de direkte økonomiske tap i verdens samlede bruttonasjonalprodukt som følge av slike katastrofer, med vekt på beskyttelse av fattige og personer i utsatte situasjoner

Regjeringen følger opp anbefalingene fra NOU 2015: 16 *Overvann i byer og tettsteder* om aktuelle lovendringer for å styrke plan- og bygningsloven som verktøy for å møte et endret klima.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet oppdaterer et rundskriv om planlegging og utbygging i fareområder. Departementet startet i samarbeid med en rekke berørte sektorer opp et arbeid med en nasjonal detaljert høydemodell i 2016. Dette vil blant annet gi et bedre kartgrunnlag for områder utsatt for flom og skred. Se også omtale under 11.b.

11.6 Innen 2030 redusere negative konsekvenser for miljøet i storbyene målt per innbygger, blant annet ved å legge særlig vekt på luftkvalitet samt offentlig og annen form for avfallshåndtering

Gjennom prioriteringene i Meld. St. 33 (2016–2017) *Nasjonal transportplan 2018–2029* vil regjeringen legge til rette for at transportsektorens bidrag til klimagassutslipp, lokal luftforurensning og støy reduseres i planperioden. Regjeringen viderefører målet om at veksten i persontransporten i byområdene skal tas med kollektivtransport,

sykkel og gange. Byområdene prioriteres derfor høyt i planperioden.

En arealbruk med konsentrert utbygging og høy arealutnyttelse i og nær knutepunkter og langs kollektivakser vil kunne redusere transportbehovet og gi bedre utnyttelse av dagens kapasitet i transportsystemet. Sammen med en satsing på mer miljøvennlige transportformer og null- og lavutslippsteknologi kan en slik utvikling begrense klimagassutslippene, bedre den lokale luftkvaliteten og begrense støy fra transportsektoren.

Luftkvaliteten i Norge har over de siste tiår gradvis blitt forbedret. Nye virkemidler er blitt gjort tilgjengelig for kommunene, eksempelvis er det nå adgang til å opprette lavutslippssoner. Forurensningsforskriftens grenseverdier for partikler i luft (PM₁₀ og PM_{2,5}) har blitt skjerpet inn, og det er fastsatt nye nasjonale mål for lokal luftkvalitet. Likevel har enkelte byer fortsatt utfordringer med å nå grenseverdier og nasjonale mål for lokal luftkvalitet.

11.7 Innen 2030 sørge for allmenn tilgang til trygge, inkluderende og lett tilgjengelige grøntområder og offentlige rom, særlig for kvinner, barn og eldre samt personer med nedsatt funksjonsevne

Nærhetsbyen, eller ti-minuttersbyen, er et strategisk grep i arbeidet med bærekraftige og tilgjengelige byer. Det innebærer korte avstander mellom daglige gjøremål og målpunkter som jobb, skole, møteplasser, rekreasjonsområder, fritidsaktiviteter og handel med mer.

Nærhetsbyen er overordnet prinsipp i arealplanleggingen, noe som blant annet er anbefalt i veilederen *Byrom – en idehåndbok. Hvordan utvikle byromsnettverk i byer og tettsteder*, utgitt av Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2016. Byromsnettverk er infrastrukturen av gater, plasser, parker, grøntområder og gang- og sykkelforbindelser. Målet er å skape levende steder som er tilrettelagt for innbyggerne, og som gir rammer for et godt hverdagsliv med høy livskvalitet.

Staten gir økonomisk støtte til kjøp av areal som kan utvikles til grøntområder for befolkningen og til opparbeiding av grøntområder i byene. I tillegg bistår Klima- og miljødepartementet byene med faglig kunnskap om utvikling av grønne områder for rekreasjon og naturopplevelse i byene, herunder også tilrettelegging for ferdsel og opphold langs sjøområder, elver og bekker.

Plan- og bygningsloven legger til rette for at enkeltgrupper som barn og unge, eldre og personer med funksjonshemming skal ivaretas særskilt

i planleggingen. Gjennom visjonen for et universelt samfunn for alle tar regjeringen mål av seg til å sikre forutsigbare og tydelige rammer for en samfunns- og arealrettet planlegging som er tilgjengelig og attraktiv.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet legger vekt på utvikling av kunnskapsmodeller, registreringsverktøy og digitale medvirkningsmodeller som gir bedre grunnlag for forvaltning og sikring av tilgjengelige og inkluderende fellesområder og å sikre bokvalitet. Det arbeides med en ny veileder for universell utforming i planlegging som skal gi råd og anbefalinger om hvordan dette kan gjøres i samfunns- og arealplanleggingen.

11.a Støtte positive økonomiske, sosiale og miljømessige forbindelser mellom byområder, omland og spredtbygde områder ved å styrke nasjonale og regionale utviklingsplaner

I Meld. St. 18 (2016–2017) *Berekraftige byar og sterke distrikt* fremmes politikk for byer og tettsteder som gir gode vilkår for mennesker, næringsliv og miljø. Regjeringen forenkler og forbedrer planprosessen, og viderefører arbeidet med digitalisering. Regjeringen legger blant annet stor vekt på at areal- og transportløsninger må avklares regionalt og i samarbeid mellom forvaltningsnivåene og sektorene. Tilstrekkelig kompetanse og kapasitet til samfunns- og arealplanlegging er grunnleggende for å kunne gjennomføre planoppgavene effektivt og med kvalitet. Kommune- og regionreformen vil bidra til dette gjennom større og sterkere fagmiljø. Regjeringen legger vekt på regionalt lederskap og regionale partnerskap, og samarbeid mellom region og stat, mellom sektorområder og forvaltningsnivåer, for samspill mellom bedrifter, universitet og høyskoler, og med aktørene i arbeidslivet og offentlig sektor.

11.b Innen 2020 oppnå en betydelig økning i antall byer og bosettinger som vedtar og gjennomfører en integrert politikk og plan med sikte på inkludering, bedre ressursbruk, begrensnig av og tilpasning til klimaendringer samt evne til å motstå og håndtere katastrofer, samt utvikle og iverksette en helhetlig og altomfattende risikostyring i forbindelse med katastrofer, i tråd med Sendai-rammeverket for katastrofeberedskap 2015–2030

Plan- og bygningsloven er et viktig verktøy for å ivareta virkningene av et endret klima i samfunns- og arealplanleggingen og ved oppføring av ny

bebyggelse. Det er krav om at konsekvensutredninger, risiko- og sårbarhetsanalyser og et oppdatert offentlig kartgrunnlag skal inngå i planleggingen. Dette gir et godt grunnlag for å ivareta hensynet til klimaendringer i kommunenes arealdisponering. Regjeringen utarbeider en statlig planretningslinje for klimatilpasning, som skal bidra til å styrke håndteringen av klimaendringer i planleggingen på regionalt og lokalt nivå. God planlegging er et viktig virkemiddel for å forebygge skader fra flom, stormflo, skred og overvann.

Regjeringen har i 2017 videreført satsingen på en nasjonal detaljert høydmodell for hele landet, noe som vil ha stor betydning i beregning av flom- og skredfare. Videre er det satt i gang et arbeid med digitalisering av planregistre, som vil legge til rette for gode analyser som kan styrke samfunnssikkerheten.

11.c Bistå de minst utviklede landene med å oppføre bærekraftige og solide bygninger ved bruk av lokale materialer, blant annet gjennom økonomisk og faglig bistand

Norge gir bistand til flere organisasjoner som arbeider for å styrke de minst utviklede landenes kunnskap og kompetanse på bolig- og byutvikling, først og fremst FNs bosettingsprogram UN-Habitat. Organisasjonen arbeider blant annet med bistand til gjenoppbygging etter krig og katastrofer. Det er et mål å bidra til at gjenoppbyggingen bidrar til bærekraftig og langsiktig utvikling.

7.4 Omtale av lønnsvilkår o.a. til ledere i heleide statlige virksomheter

Kommunalbanken AS

Administrerende direktør har en fast årslønn på 2,967 mill. kroner, en offentlig tjenestepensjonsordning inntil 12G som øvrige ansatte, og en etterlønsavtale på inntil 12 månedslønner som utløses etter særskilte vilkår. Pensjonsordning for lønn over 12G er avvirket. Den offentlige tjenestepensjonsordningen for lønn inntil 12G blir erstattet av en innskuddsbasert ordning for alle ansatte, inkl. administrerende direktør, fra 1. januar 2018. Administrerende direktør er omfattet av samme ordning for resultatbasert variabel lønn som øvrige ansatte. Ordningen er begrenset til 1,5 månedslønner og forutsetter at styrefastsatte måltall er nådd.

7.5 Orientering om likestilling i staten

Likestilling mellom kvinner og menn i det statlige tariffområdet

Kommunal- og moderniseringsdepartementet har ansvaret for statens sentrale arbeidsgiverfunksjon og er tariffpart i det statlige tariffområdet. Departementet har som overordnet statlig arbeidsgiver et særlig ansvar for å legge til rette for at den statlige personalpolitikken fører til likestilling mellom kjønnene. Det at arbeidslivet legger til rette for at alle får like muligheter, er en viktig forutsetning for likestilling mellom kvinner og menn.

Virksomhetene er pålagt å arbeide systematisk for å unngå kjønnsdiskriminering i forbindelse med rekruttering, oppgavefordeling og lederutvelgelse.

Likestillingstiltakene innen det statlige tariffområdet har de siste årene særlig vært rettet mot å fremme likelønn mellom kvinner og menn, og mot målet om 40 pst. representasjon av begge kjønn i lederstillinger. Det er tilnærmet lik lønn mellom kvinner og menn på de ulike stillingsnivåene i staten. Men det er fortsatt en større andel menn i de høyere lønnede stillingsnivåene.

I Hovedtariffavtalene i staten (1. mai 2016–30. april 2018) framgår det i fellesbestemmelsene § 3, pkt. 6 at «ved gjeninntreden etter foreldrepermisjon skal arbeidstakeren tilbys en samtale om kompetanse, ansvar, lønn og karriereutvikling». Hensikten er å sikre at arbeidstakeren ikke taper lønns- og karrieremessig ved uttak av foreldrepermisjon.

Tabell 7.1 Årsverk 2015 og 2016

	År	Kjønnsbalanse		Totalt ansatte
		Andel menn	Andel kvinner	
Ansatte omfattet av Hovedtariffavtalen ¹	2016	51 %	49 %	160 098
	2015	51 %	49 %	152 969
Ledere omfattet av Hovedtariffavtalen ²	2016	48 %	52 %	15 510
	2015	49 %	51 %	14 321
Ledere omfattet av Lederlønnssystemet ³	2016	65 %	35 %	245
	2015	68 %	32 %	265

¹ Kilde: Statens lønnsstatistikk. Alle ansatte som omfattes av Hovedtariffavtalen per 1. oktober, unntatt topledere og dommere på egne kontrakter, timelønte, overenskomstlønte og honorerte. Antall ansatte i staten har økt fra 2015 til 2016. Innkjøringsutfordringer ved overgangen til a-ordningen gjorde at tellinger i 2015 registrerte for få ansatte. Økningen av antall ansatte fremstår derfor som større enn den faktisk var. Det lar seg ikke gjøre å få fram et korrekt tall for 2015.

² Kilde: Statens lønnsstatistikk.

³ Kilde: Innrapporterte opplysninger fra departementene per 31. desember 2015 og 31. desember 2016 inkluderer kun de som står oppført med lønn.

Yrkesdeltakelsen blant kvinner er betydelig høyere i Norge enn i mange andre land. Tabell 7.1 viser at blant alle ansatte som er omfattet av Hovedtariffavtalene er det om lag like mange menn som kvinner i staten. Blant ledere som er omfattet av Hovedtariffavtalene er det også om lag like mange menn som kvinner. Blant ledere som er omfattet av lederlønnssystemet er det en overvekt av menn. En del av forskjellene mellom menn og kvinner skyldes ulike livs- og karrierevalg mellom menn og kvinner.

Langt på vei er det lik lønn for likt arbeid i staten, men i en del yrker er det langt flere

menn, og i en del yrker er det langt flere kvinner. I tabell 7.2 framgår lønnsnivå for menn og kvinner i ulike yrkeskoder. Blant ingeniører er det langt flere menn enn kvinner, mens blant sosionomer er det langt flere kvinner enn menn. Kvinners andel av menns lønn er høyere innenfor hver yrkeskode, enn kvinners andel av menns lønn for hele statssektoren. Det kommer av at kvinner tradisjonelt har vært i lavere lønnede stillinger. Generelt sett er en del av disse strukturforskjellene i ferd med å endre seg, fordi flere kvinner nå rekrutteres til høyere betalte stillinger.

Tabell 7.2 Antall menn og kvinner og gjennomsnittlig lønn for menn og kvinner i utvalgte yrkeskoder

Yrkeskode	År	Kjønnsbalanse			Lønn		
		antall menn	antall kvinner	totalt ansatte	menn, lønn	kvinner, lønn	kvinner, andel av menns lønn
Rådgiver	2016	4 800	9 055	13 855	44 612	42 143	95 %
	2015	4 455	8 255	12 710	43 894	41 640	95 %
Seniorrådgiver	2016	4 955	5 652	10 607	53 432	50 967	95 %
	2015	4 415	5 045	9 460	52 599	50 308	96 %
Renholder	2016	148	1 153	1 301	31 132	30 917	99 %
	2015	174	1 430	1 604	30 382	30 655	101 %
Ingeniør, høyskole	2016	3 527	1 583	5 110	46 046	42 083	91 %
	2015	3 388	1 507	4 895	45 228	41 455	92 %
Sosionom	2016	92	206	298	40 568	42 063	104 %
	2015	96	198	294	40 025	41 718	104 %
Førstekonsulent	2016	1 153	2 623	3 776	40 488	38 162	94 %
	2015	1 092	2 552	3 644	40 087	37 751	94 %
Miljøarbeider	2016	329	232	561	38 169	37 937	99 %
	2015	300	243	543	39 192	38 259	98 %
Lektor, inkl. høyskolelektor og universitetslektor	2016	2 248	3 147	5 395	48 110	47 140	98 %
	2015	2 198	3 046	5 244	47 579	46 574	98 %

Tabell 7.3 Andel av hvert kjønn som arbeider deltid

	Deltid	
	Menn	Kvinner
2016	9 %	13 %
2015	8 %	14 %

Kilde: Statens lønnsstatistikk per 1. oktober. Inkluderer ikke toppledere og dommere på egne kontrakter, timelønte og overenskomstlønte.

Forskjellen i bruken av deltid mellom menn og kvinner er liten, og endrer seg lite.

For ytterligere informasjon om likestillings-situasjonen i staten vises det til de ulike departementenes budsjettproposisjoner.

Tabell 7.4 Antall årsverk og gjennomsnittlig månedsfortjeneste per årsverk 2011–2016

	Antall årsverk		Prosent økning	Gjennomsnittlig mnd. fortjeneste per årsverk		Prosent økning 2011–2016
	2011	2016		2011	2016	
Ansatte omfattet av Hovedtariffavtalen	135 146	151 070	12 %	39 568	46 718	18 %
Kvinner	63 891	73 240	15 %	37 578	44 139	17 %
Menn	71 255	77 830	9 %	41 353	49 144	19 %

Kilde: Statens lønnsstatistikk og Statens sentrale tjenestemannsregister per 1. oktober. Inkluderer ikke toppledere og dommere på egne kontrakter, timelønnte og overenskomstlønnte.

I perioden mellom 2011 og 2016 har antallet ansatte i staten økt med 12 pst. Antallet kvinner i staten økte mer enn økningen i antallet menn. I 2016 var månedsfortjenesten for menn høyere

enn for kvinner. Det har antakelig å gjøre med at nyansatte menn i større grad gikk inn i lederstillinger.

Tabell 7.5 Prosentdelen kvinner og menn i alle lederstillinger og topplederstillinger i statlig sektor 2011–2016

Ledergrupper	Kjønn	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Alle ledere i staten	Kvinner	44 %	45 %	46 %	46 %	51 %	52 %
	Menn	56 %	55 %	54 %	54 %	49 %	48 %
Leder omfattet av lederlønnsordningen	Kvinner	35 %	36 %	35 %	32 %	32 %	35 %
	Menn	65 %	64 %	65 %	68 %	68 %	65 %

Kilde: Statens sentrale tjenestemannsregister per 1. oktober og innrapporterte opplysninger fra departementene per 31. desember.

Kvinneandelen blant alle ledere i staten har økt fra 44 pst. i 2011 til 52 pst. i 2016. Kvinneandelen blant ledere omfattet av lederlønnsordningen har ligget på om lag 35 pst. fra 2011 til 2016.

7.6 Orientering om likestilling i virksomhetene

Likestillingsloven § 1a, diskrimineringsloven § 3a, diskriminerings- og tilgjengelighetsloven § 3 og arbeidsmiljølovens kap. 13 inneholder krav til

offentlige myndigheter og offentlige virksomheter om å redegjøre for likestilling i virksomheten.

Tabell 7.6 gir en oversikt over kjønnsbalansen i Kommunal- og moderniseringsdepartementet totalt og for de ulike stillingskategoriene i departementet. Det er god kjønnsbalanse i departementet når man ser alle stillingskategorier under ett, med 58 pst. kvinner og 42 pst. menn. Departementet nærmer seg lik lønn mellom kjønnene innen alle stillingskategorier. Det er fortsatt flere menn i topplederstillinger.

Tabell 7.6 Tilstandsrapportering kjønnsbalanse Kommunal- og moderniseringsdepartementet

		Kjønnsbalanse		Total	Kvinnens lønn i
		M%	K%		% av menn
					(kr/%)
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	2016	42	58	406	97
	2015	41	59	427	94
Ekspedisjonssjef	2016	67	33	9	102
	2015	70	30	10	102
Avdelingsdirektør	2016	42	58	33	98
	2015	50	50	34	99
Kontorsjef	2016	0	100	3	-
	2015	0	100	3	-
Spesialrådgiver	2016	63	38	8	110
	2015	75	25	8	110
Utredningsleder	2016	28	72	18	100
	2015	25	75	4	86
Fagdirektør	2016	59	41	34	98
	2015	56	44	36	99
Seniorrådgiver	2016	43	57	198	99
	2015	40	60	210	98
Rådgiver	2016	38	62	52	105
	2015	35	65	54	103
Seniorkonsulent	2016	0	100	15	-
	2015	6	94	18	107
Førstekonsulent	2016	43	57	14	98
	2015	52	48	23	99
Konsulent	2016	0	100	1	-
	2015	0	100	2	-
Prosjektleder	2016	33	67	6	106
	2015	33	67	9	89

Tabell 7.7 viser at det i varierende grad er kjønnsstereotype forskjeller mellom menn og kvinner i Kommunal- og moderniseringsdepartementet slik som deltidsarbeid, midlertidig ansettelse og foreldrepermisjon. Både menn og kvinner tar ut forel-

drepermisjon og har mulighet til å tilpasse arbeidstiden i småbarnsperioden, men fortsatt tar kvinner ut hoveddelen av permisjonen. Kvinner har høyere legemeldt sykefravær.

Tabell 7.7 Deltid, midlertidig ansettelse, foreldrepermisjon og sykefravær i Kommunal- og moderniseringsdepartementet

		Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldre-permisjon (fordeling)		Legemeldt sykefravær	
		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Kommunal- og moderniseringsdepartementet	2016	4,7	11,8	5,1	7,1	22,0	78,0	1,5	4,4
	2015	3,4	8,8	13,0	10,8	22,0	78,0	1,8	4,0

Tabell 7.8 gir en tilstandsrapport om likestillings-situasjonen i Kommunal- og moderniseringsde-

partementets underliggende virksomheter. I rap-
porten er fylkesmannsembetene sett under ett.

Tabell 7.8 Tilstandsrapportering underliggende virksomheter

		Kjønnsbalanse			Kvinner lønn i % av menn (kr/%)	Deltid		Midlertidig ansettelse		Foreldre- permisjon (fordeling)		Legemeldt sykefravær	
		M%	K%	Total		M%	K%	M%	K%	M%	K%	M%	K%
Datatilsynet	2016	43	57	47	88	0,0	3,7	7,0	6,7	19	81	0,7	1,0
	2015	46	54	46	88	4,8	4,0	6,8	4,0	30	70	0,0	0,6
Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon	2016	59	41	794	98	2,0	3,0	7,0	6,0	54	46	4,1	6,0
	2015	58	42	849	98	6,0	2,0	14,0	11,0	60	40	8,6	5,2
Direktoratet for byggkvalitet	2016	55	45	88	97	4,0	10,0	1,0	1,0	29	71	3,0	4,0
	2015	59	41	83	97	11,0	15,0	1,0	1,0	42	58	2,0	4,0
Direktoratet for forvaltning og IKT	2016	45	55	277	94	1,0	5,0	6,0	7,0	60	40	0,1	0,9
	2015	47	53	267	93	2,0	4,0	10,0	7,0	0	100	0,4	0,5
Distriktssenteret – Kompetansesen- ter for distriktsut- vikling	2016	39	61	23	94	0,0	0,0	0,0	1,0	0	0	0,7	2,2
	2015	50	50	24	92	0,0	0,0	4,0	0,0	0	100	0,2	0,0
Fylkesmanns- embetene ¹	2016	35	65	2 773	91	6,4	11,7	10,0	11,1	27	73	1,6	4,3
	2015	36	64	2 759	92	13,0	14,0	10,0	10,0	16	84	-	-
Husbanken	2016	38	62	325	91	3,0	11,0	5,0	1,0	14	86	2,5	4,8
	2015	36	64	335	90	0,8	10,3	2,5	2,3	50	50	0,9	4,2
Husleietvist- utvalget	2016	43	57	28	78	7,1	10,7	7,1	3,6	44	56	0,9	3,1
	2015	38	62	24	79	25,0	20,0	13,0	6,0	50	50	2,0	1,1
Internasjonalt reindriftssenter	2016	60	40	7	60	-	-	-	-	-	-	-	-
	2015	60	40	6	60	-	-	-	-	-	-	-	-
Kartverket	2016	45	55	849	87	7,8	21,3	5,4	8,8	54	46	2,3	5,7
	2015	46	54	837	86	8,6	20,5	4,7	6,0	36	65	1,7	5,0
Statsbygg	2016	66	34	929	110	5,0	11,0	1,5	2,2	24	76	3,1	4,9
	2015	66	34	909	111	4,5	8,5	1,7	3,9	36	64	3,1	5,7
Valgdirektoratet ²	2016	50	50	20	100	0,0	0,0	0,0	0,0	100	0	0,1	0,0

¹ Fylkesmannsembetene har ikke sammenlignbare sykefraværstall for 2015.

² Valgdirektoratet har kun hatt ansatte siden 1. januar 2016.

For nærmere beskrivelse av underliggende virksomheter vises det til deres årsrapporter.

Kommunal- og moderniseringsdepartementet

t i l r å r :

I Prop. 1 S (2017–2018) om statsbudsjettet for år 2018 føres opp de forslag til vedtak som er nevnt i et framlagt forslag.

Forslag

Under Kommunal- og moderniseringsdepartementet føres det i Prop. 1 S (2017–2018) statsbudsjettet for budsjettåret 2018 opp følgende forslag til vedtak:

Kapitlene 1-2, 500–595, 2412, 2445, 3500–3595, 5312, 5445–5446, 5615–5616

I

Utgifter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Det kongelige hus				
1	H.M. Kongen og H.M. Dronningen			
	01 Apanasje		11 730 000	
	50 Det kongelige hoff		196 841 000	
	51 Særskilte prosjekter ved Det kongelige hoff		139 400 000	347 971 000
2	H.K.H. Kronprinsen og H.K.H. Kronprinsessen			
	01 Apanasje		9 763 000	9 763 000
	Sum Det kongelige hus			357 734 000
Administrasjon og fellestjenester mv.				
500	Kommunal- og moderniseringsdepartementet			
	01 Driftsutgifter		396 012 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		88 715 000	
	23 Husleie for fellesarealer m.m.		24 136 000	
	25 Forprosjekt nytt regjeringskvartal, <i>kan overføres</i>		4 000 000	
	50 Forskningsprogrammer		65 910 000	578 773 000
502	Lønnsoppgjøret i staten – tariffavtalte avsetninger			
	71 Tilskudd til midler til opplæring og utvikling av tillitsvalgte (OU-midler)		185 400 000	185 400 000
510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon			
	01 Driftsutgifter		662 192 000	
	22 Fellesutgifter for departementene og Statsministerens kontor		127 938 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	23	22. juli-senteret	9 061 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	20 087 000	
	46	Sikringsanlegg og sperresystemer i regjeringsbyggene, <i>kan overføres</i>	8 364 000	827 642 000
		Sum Administrasjon og felles-tjenester mv.		1 591 815 000
Fylkesmannsembetene				
525		Fylkesmannsembetene		
	01	Driftsutgifter	1 840 532 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	164 215 000	2 004 747 000
		Sum Fylkesmannsembetene		2 004 747 000
Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning				
530		Byggeprosjekter utenfor husleieordningen		
	30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>	57 598 000	
	31	Igangsetting av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	80 000 000	
	33	Videreføring av byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>	1 955 000 000	
	34	Etterbruk og salg av statens eiendom på Adamstuen, <i>kan overføres</i>	7 500 000	
	36	Kunstnerisk utsmykking, <i>kan overføres</i>	19 000 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	161 000 000	2 280 098 000
531		Eiendommer til kongelige formål		
	01	Driftsutgifter	26 327 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	52 996 000	79 323 000
532		Utvikling av Fornebuområdet		
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	97 000	
	30	Investeringer, Fornebu, <i>kan overføres</i>	6 000 000	6 097 000
533		Eiendommer utenfor husleieordningen		
	01	Driftsutgifter	20 240 000	
	45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>	27 000 000	47 240 000
		Sum Statlige byggeprosjekter og eiendomsforvaltning		2 412 758 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Forvaltningsutvikling og IKT- politikk				
540	Direktoratet for forvaltning og IKT			
	01 Driftsutgifter		274 200 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		37 107 000	
	22 Betaling for bruk av Difis nasjonale felleskomponenter		63 815 000	
	23 Utvikling, forvaltning og drift av Difis nasjonale felleskomponenter, <i>kan overføres</i>		104 538 000	
	25 Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter, <i>kan overføres</i>		113 487 000	
	27 Opplæringskontoret OK stat		3 497 000	
	71 Tilskudd til IKT-standardisering		815 000	597 459 000
541	IKT-politikk			
	22 Samordning av IKT-politikken, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 541, post 70</i>		7 172 000	
	70 Tilskudd til forvaltningsutvikling og samordning av IKT-politikken, <i>kan nyttes under kap. 541, post 22</i>		6 399 000	13 571 000
542	Internasjonalt IKT-samarbeid og utviklingsprogram			
	01 Driftsutgifter		5 769 000	
	70 Tilskudd til internasjonale program, <i>kan overføres</i>		34 800 000	40 569 000
	Sum Forvaltningsutvikling og IKT- politikk			651 599 000
Personvern				
545	Datatilsynet			
	01 Driftsutgifter		54 543 000	54 543 000
546	Personvernemnda			
	01 Driftsutgifter		1 927 000	1 927 000
	Sum Personvern			56 470 000
Distrikts- og regionalpolitikk				
550	Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene			
	62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene, <i>kan nyttes under kap. 550, post 64</i>		487 714 000	

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	64	Inkluderende og vekstkraftige lokal- samfunn, <i>kan nyttes under kap. 550,</i> <i>post 62</i>	154 420 000	
	70	Bedriftsrettede programmer i dis- triktene	95 662 000	
	73	Merkur-programmet, <i>kan overføres</i>	38 307 000	776 103 000
553		Omstillingsdyktige regioner		
	60	Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, <i>kan nyttes under</i> <i>kap. 553, post 63 og 65</i>	142 000 000	
	63	Grenseregionale Interreg-program, <i>kan nyttes under kap. 553, post 60</i> <i>og 65</i>	51 300 000	
	65	Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet, <i>kan</i> <i>nytttes under kap. 553, post 60 og 63</i>	112 000 000	
	74	Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø	249 844 000	
	76	Utviklingsprogram for byregioner og internasjonalt samarbeid, <i>kan</i> <i>overføres</i>	30 000 000	585 144 000
554		Kompetansesenter for distrikts- utvikling		
	01	Driftsutgifter	27 782 000	27 782 000
		Sum Distrikts- og regionalpolitikk		1 389 029 000
		Samiske formål		
560		Sametinget		
	50	Sametinget	311 155 000	
	54	Samefolkets fond	5 566 000	316 721 000
561		Tilskudd til samiske formål		
	50	Samisk høyskole	5 109 000	
	51	Divvun	7 079 000	12 188 000
563		Internasjonalt reindriftssenter		
	01	Driftsutgifter	6 267 000	
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	2 658 000	8 925 000
		Sum Samiske formål		337 834 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Nasjonale minoriteter				
567	Nasjonale minoriteter			
	22	Kollektiv oppreisning til norske rom mv.	1 083 000	
	25	Tiltak for romanifolket/taterne, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 567, post 75</i>	1 000 000	
	60	Tiltak for rom, <i>kan overføres</i>	2 437 000	
	70	Tilskudd til nasjonale minoriteter	7 293 000	
	72	Det Mosaiske Trossamfund	7 222 000	
	73	Tilskudd til kvensk språk og kultur	6 962 000	
	74	Kultur- og ressurscenter for norske rom, <i>kan overføres</i>	10 300 000	
	75	Midlertidig tilskuddsordning for romanifolket/taterne, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 567, post 25</i>	4 419 000	40 716 000
		Sum Nasjonale minoriteter		40 716 000
Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.				
571	Rammetilskudd til kommuner			
	21	Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>	21 227 000	
	60	Innbyggertilskudd	125 467 888 000	
	61	Distriktstilskudd Sør-Norge	831 273 000	
	62	Distriktstilskudd Nord-Norge	2 139 662 000	
	64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 572, post 64</i>	1 360 000 000	
	65	Regionsenterstilskudd	200 000 000	
	66	Veksttilskudd	312 444 000	
	67	Storbytilskudd	490 158 000	130 822 652 000
572	Rammetilskudd til fylkeskommuner			
	60	Innbyggertilskudd	32 558 245 000	
	62	Nord-Norge-tilskudd	655 923 000	
	64	Skjønnstilskudd, <i>kan nyttes under kap. 571, post 64</i>	389 900 000	33 604 068 000
573	Kommunereform			
	60	Engangskostnader og reformstøtte ved kommunesammenslåing	57 764 000	57 764 000
575	Ressurskrevende tjenester			
	60	Toppfinansieringsordning, <i>overslagsbevilgning</i>	9 655 582 000	9 655 582 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
577	Tilskudd til de politiske partier			
	01 Driftsutgifter		8 348 000	
	70 Tilskudd til de politiske partiers sentrale organisasjoner		304 082 000	
	71 Tilskudd til de politiske partiers kommunale organisasjoner		33 761 000	
	73 Tilskudd til de politiske partiers fylkesorganisasjoner		73 771 000	
	75 Tilskudd til de politiske partiers fylkes ungdomsorganisasjoner		21 913 000	
	76 Tilskudd til de politiske partiers sentrale ungdomsorganisasjoner		8 256 000	450 131 000
578	Valgdirektoratet			
	01 Driftsutgifter		55 908 000	55 908 000
579	Valgutgifter			
	01 Driftsutgifter		11 264 000	11 264 000
	Sum Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.			174 657 369 000
	Bolig, bomiljø og bygg			
580	Bostøtte			
	70 Bostøtte, <i>overslagsbevilgning</i>		2 877 155 000	2 877 155 000
581	Bolig- og bomiljøtiltak			
	75 Tilskudd til etablering og tilpasning av bolig		479 130 000	
	76 Tilskudd til utleieboliger, <i>kan overføres</i>		843 738 000	
	77 Kompetansetilskudd til bærekraftig bolig- og byggkvalitet, <i>kan overføres</i>		11 000 000	
	78 Tilskudd til boligsosiale tiltak, <i>kan overføres</i>		34 149 000	
	79 Tilskudd til heis og tilstandsvurdering, <i>kan overføres</i>		15 000 000	1 383 017 000
585	Husleietvistutvalget			
	01 Driftsutgifter		28 774 000	28 774 000
587	Direktoratet for byggkvalitet			
	01 Driftsutgifter		103 855 000	
	22 Kunnskapsutvikling og informasjonsformidling		53 270 000	157 125 000
	Sum Bolig, bomiljø og bygg			4 446 071 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Planlegging, byutvikling og geodata				
590	Planlegging og byutvikling			
	61 Byutviklings- og byvekstavgifter, <i>kan overføres</i>		20 123 000	
	65 Områdesatsing i byer, <i>kan overføres</i>		30 150 000	
	71 Internasjonale organisasjoner		852 000	
	72 Tilskudd til bolig-, by- og område- utvikling, <i>kan overføres</i>		15 926 000	
	81 Lokal kompetanse innen plan, kart og geodata, <i>kan overføres</i>		4 725 000	71 776 000
595	Statens kartverk, arbeid med ting- lysing og nasjonal geografisk infra- struktur			
	01 Driftsutgifter, <i>kan nyttes under kap. 595, post 21 og 45</i>		884 261 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres, kan nyttes under kap. 595, post 01 og 45</i>		277 828 000	
	30 Geodesiobservatoriet i Ny-Ålesund, <i>kan overføres</i>		25 770 000	1 187 859 000
	Sum Planlegging, byutvikling og geodata			1 259 635 000
Statsbankene				
2412	Husbanken			
	01 Driftsutgifter		345 572 000	
	21 Spesielle driftsutgifter, <i>kan overføres</i>		11 285 000	
	45 Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		47 699 000	
	71 Tap på utlånsvirksomhet		13 000 000	
	72 Rentestøtte		4 500 000	
	90 Lån fra Husbanken, <i>overslagsbevilgning</i>		15 030 000 000	15 452 056 000
	Sum Statsbankene			15 452 056 000
Statens forretningsdrift				
2445	Statsbygg			
	24 Driftsresultat			
	1 Driftsinntekter	-4 860 000 000		
	2 Driftsutgifter	2 115 069 000		
	3 Avskrivninger	1 092 814 000		

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
	4 Renter av statens kapital	86 000 000		
	5 Til investeringsformål	1 129 976 000	-436 141 000	
30	Prosjektering av bygg, <i>kan overføres</i>		206 401 000	
32	Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>		250 000 000	
33	Videreføring av ordinære byggeprosjekter, <i>kan overføres</i>		2 874 486 000	
34	Videreføring av kurantprosjekter, <i>kan overføres</i>		500 000 000	
45	Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold, <i>kan overføres</i>		301 505 000	
49	Kjøp av eiendommer, <i>kan overføres</i>		248 309 000	3 944 560 000
	Sum Statens forretningsdrift			3 944 560 000
	Sum departementets utgifter			208 602 393 000

Inntekter:

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Kommunal- og moderniseringsdepartementet				
3510	Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon			
	02 Ymse inntekter	21 692 000		
	03 Brukerbetaling for tilleggstjenester fra departementene	124 383 000		146 075 000
3525	Fylkesmannsembetene			
	01 Inntekter ved oppdrag	164 215 000		164 215 000
3533	Eiendommer utenfor husleieordningen			
	02 Ymse inntekter	3 189 000		3 189 000
3540	Direktoratet for forvaltning og IKT			
	02 Opplæringskontoret OK stat	5 281 000		
	03 Diverse inntekter	441 000		
	04 Internasjonale oppdrag	701 000		
	05 Betaling for bruk av Difis nasjonale felleskomponenter	58 900 000		
	06 Betaling for tilleggstjenester knyttet til Difis nasjonale felleskomponenter	762 000		
	86 Tvangsmulkt	100 000		66 185 000
3563	Internasjonalt reindriftssenter			
	02 Diverse inntekter	2 658 000		
	03 Leieinntekter	265 000		2 923 000
3585	Husleietvistutvalget			
	01 Gebyrer	1 111 000		1 111 000
3587	Direktoratet for byggkvalitet			
	01 Diverse inntekter	106 000		
	04 Gebyrer	50 070 000		50 176 000
3595	Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur			
	01 Gebyrinntekter tinglysing	419 377 000		
	02 Salg og abonnement m.m.	97 458 000		
	03 Samfinansiering	293 881 000		810 716 000
	Sum Kommunal- og moderniseringsdepartementet			1 244 590 000

Kap.	Post	Kroner	Kroner	Kroner
Ymse inntekter				
5312	Husbanken			
	01 Gebyrer m.m.		10 546 000	
	11 Tilfeldige inntekter		102 700 000	
	90 Avdrag	11 590 000 000		11 703 246 000
	Sum Ymse inntekter			11 703 246 000
Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.				
5445	Statsbygg			
	39 Avsetning til investeringsformål		1 129 976 000	1 129 976 000
5446	Salg av eiendom, Fornebu			
	40 Salgsinntekter, Fornebu		200 000	200 000
	Sum Avskrivninger, avsetninger til investeringsformål og inntekter av statens forretningsdrift i samband med nybygg, anlegg mv.			1 130 176 000
Renter og utbytte mv.				
5615	Husbanken			
	80 Renter		2 900 000 000	2 900 000 000
5616	Kommunalbanken AS			
	85 Aksjeutbytte		443 000 000	443 000 000
	Sum Renter og utbytte mv.			3 343 000 000
			Sum departementets inntekter	17 421 012 000

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

II

Merinntektsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan:

overskride bevilgningen under	mot tilsvarende merinntekter under
kap. 500 post 01	kap. 3500 post 01
kap. 510 post 01	kap. 3510 postene 02 og 03
kap. 525 post 21	kap. 3525 post 01
kap. 533 post 01	kap. 3533 post 02
kap. 540 post 01	kap. 3540 postene 03 og 04
kap. 540 post 21	kap. 3540 post 03
kap. 540 post 22	kap. 3540 post 05
kap. 540 post 23	kap. 3540 post 06
Kap. 540 postene 01 og 27	Kap. 3540 post 02
kap. 554 post 01	kap. 3554 post 01
kap. 563 post 01	kap. 3563 post 03
kap. 563 post 21	kap. 3563 post 02
kap. 585 post 01	kap. 3585 post 01
kap. 587 post 01	kap. 3587 post 04
kap. 595 post 01	kap. 3595 postene 02 og 03
kap. 595 post 21	kap. 3595 postene 02 og 03
kap. 595 post 45	kap. 3595 post 04
kap. 2412 post 01	kap. 5312 post 01

Merinntekt som gir grunnlag for overskridelse skal også dekke merverdiavgift knyttet til overskridelsen, og berører derfor også kap. 1633, post 01 for de statlige forvaltningsorganene som inngår i nettoordningen for merverdiavgift. Merinntekter og eventuelle mindreinntekter tas med i beregningen av overføring av ubrukt bevilgning til neste år.

III

Forskudd på rammetilskudd

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i statsbudsjettet for 2018 kan utgiftsføre uten bevilgning:

1. inntil 350 mill. kroner på kap. 571 Rammetilskudd til kommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2019 til kommuner.
2. inntil 150 mill. kroner på kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner, post 90 Forskudd på rammetilskudd som forskudd på rammetilskudd for 2019 til fylkeskommuner.

IV

Utsatt utgifts- og inntektsføring

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan gi Statens kartverk fullmakt til å plassere innbetalinger fra samfinansierte prosjekter på mellomværende med statskassen. Inntektene vil bli rapportert til statsregnskapet på det tidspunkt utgiftene i de samfinansierte prosjektene kommer til utbetaling og rapporteres til statsregnskapet.

V

Samfinansiering

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan gi Statens kartverk fullmakt til å sette i gang samfinansierte prosjekter før finansieringen i sin helhet er innbetalt til Statens kartverk, forutsatt at det er inngått en bindende avtale med betryggende sikkerhet

om innbetaling mellom partene. Fullmakten begrenses oppad til 90 mill. kroner og gjelder utgifter ført på kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur, post 21 Spesielle driftsutgifter mot inntekter ført på kap. 3595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur, post 03 Samfinansiering.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

VI

Bestillingsfullmakt

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan gi Statens kartverk fullmakt til å foreta bestillinger av kartgrunnlag utover gitt bevilgning under kap. 595 Statens kartverk, arbeid med tinglysing og nasjonal geografisk infrastruktur, post 21 Spesielle driftsutgifter, men slik at rammen for nye bestillinger og gammelt ansvar ikke overstiger 250 mill. kroner.

VII

Fullmakt til nettobudsjettering

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan nettoføre som utgiftsreduksjon under kap. 525 Fylkesmannsembetene, post 21 Spesielle driftsutgifter, refusjoner av utgifter til fellestjenester der Fylkesmannen samordner utgiftene.

VIII

Tilsagnsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan gi tilsagn om tilskudd utover gitte bevilgninger, men slik at samlet ramme for nye tilsagn og gammelt ansvar ikke overstiger følgende beløp:

Kap.	Post	Betegnelse	Samlet ramme
540		Direktoratet for forvaltning og IKT	
	25	Medfinansieringsordning for lønnsomme IKT-prosjekter	103 mill. kroner
567		Nasjonale minoriteter	
	74	Kultur- og ressurscenter for norske rom	4,1 mill. kroner
581		Bolig- og bomiljøtiltak	
	76	Tilskudd til utleieboliger	675,9 mill. kroner
	78	Tilskudd til boligsosiale tiltak	4,3 mill. kroner
	79	Tilskudd til heis og tilstandsvurdering	35,0 mill. kroner
590		Planlegging og byutvikling	
	72	Tilskudd til bolig-, by- og områdeutvikling	16,2 mill. kroner

Andre fullmakter

IX

Husbankens låneramme

Stortinget samtykker i at Husbanken i 2018 kan gi tilsagn om lån for 17 mrd. kroner. Lånene vil bli utbetalt i 2018 og senere år.

X

Tilskudd uten krav om tilbakebetaling

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan:

1. tildele midler til fylkeskommunene som tilskudd uten krav om tilbakebetaling under kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene, post 62 Bedriftsrettede låne- og tilskuddsordninger i distriktene og post 64 Inkluderende og vekstkraftige lokalsamfunn, og under kap. 553 Omstillingsdyktige regioner, post 60 Regionale tiltak for utvikling av næringsmiljøer og tilgang til kompetanse, post 63 Gren-

seregionale Interreg-program og post 65 Omstillingsprogrammer ved akutte endringer i arbeidsmarkedet.

2. tildele midler til Innovasjon Norge, Siva og Forskningsrådet som tilskudd uten krav om tilbakebetaling under kap. 550 Omstillingsdyktig næringsliv og lokalsamfunn i distriktene, post 70 Bedriftsrettede programmer i distriktene og under kap. 553 Omstillingsdyktige regioner, post 74 Nasjonale tiltak for klynger og innovasjonsmiljø.

XI

Sikringsprosjekt på de kongelige eiendommer

Stortinget samtykker i at H.M. Kongen i 2018 kan pådra forpliktelser utover bevilgningen på kap. 1, post 51 for å gjennomføre sikringsprosjektet på de kongelige eiendommer. Kostnadsrammen settes til 591,7 mill. kroner i prisnivå per juli 2018.

Bygge- og eiendomsfullmakter

Fullmakter til å overskride gitte bevilgninger

XII

Fullmakter til overskridelse

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan:

1. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med inntil 250 mill. kroner, mot dekning i reguleringsfondet.
2. overskride kap. 2445 Statsbygg, postene 30–49, med beløp som tilsvarende netto gevinst fra salg av eiendommer.

XIII

Omdisponeringsfullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan omdisponere:

1. under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, mellom postene 31 og 33 og mellom postene 30 og 34.
2. under kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, fra post 01 til 45.
3. under kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen, fra post 01 til 45.
4. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 30, 31, 33, 45 og 49.
5. under kap. 2445 Statsbygg, mellom postene 32 og 34, samt post 49 i de tilfeller det er aktuelt å kjøpe en eiendom som ledd i gjennomføringen av et byggeprosjekt under kurantordningen.

Fullmakter til å pådra staten forpliktelser utover gitte bevilgninger

XIV

Fullmakt til å pådra staten forpliktelser i investeringsprosjekter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan pådra staten forpliktelser utover budsjettåret for å gjennomføre byggeprosjekter og andre investeringsprosjekter som er omtalt under kap. 530 Byggeprosjekter utenfor husleieordningen, kap. 531 Eiendommer til kongelige formål, kap. 532 Utvikling av Fornebuområdet, kap. 533 Eiendommer utenfor husleieordningen og kap. 2445 Statsbygg, innenfor de kostnadsrammene som er omtalt i Prop. 1 S (2017–2018) eller i tidligere proposisjoner til Stortinget.

XV

Fullmakter som gjelder kurantprosjektordningen

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan:

1. sette i gang byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter, uten at disse er omtalt med kostnadsramme overfor Stortinget, når leietakeren har de husleiemidlene det er behov for innenfor gjeldende budsjettammer.
2. pådra staten forpliktelser utover budsjettåret, innenfor en samlet ramme på 1 500 mill. kroner for gamle og nye forpliktelser, ved gjennomføring av kurante byggeprosjekter under kap. 2445 Statsbygg, post 32 Prosjektering og igangsetting av kurantprosjekter og post 34 Videreføring av kurantprosjekter.

Andre fullmakter

XVI

Diverse fullmakter

Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet i 2018 kan:

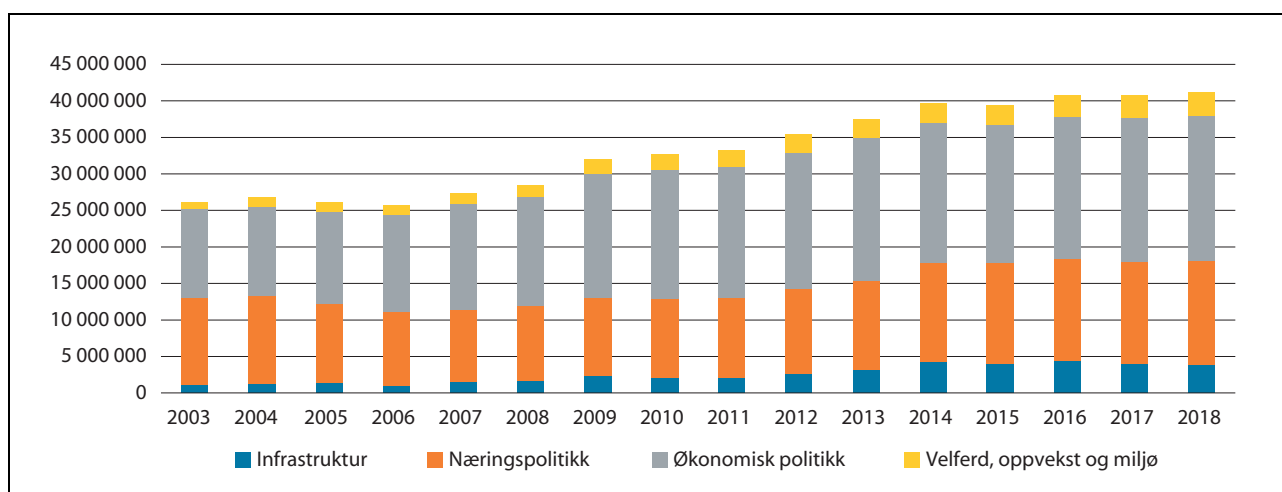
1. godkjenne salg, makeskifte eller bortfeste av eiendom som forvaltes av Statsbygg eller av statlige virksomheter som ikke har egen salgsfullmakt, for inntil 750 mill. kroner.
 2. godkjenne kjøp av eiendom finansiert ved salgsinntekter, innsparte midler eller midler fra reguleringsfondet for inntil 300 mill. kroner totalt, utover bevilgningen på kap. 2445 Statsbygg, post 49.
 3. korrigere Statsbyggs balanse i de tilfellene hvor prosjekterings- og investeringsmidler ført på kap. 2445 Statsbygg blir overført til andre budsjettkapitler eller prosjektene ikke blir realisert.
-

Vedlegg 1**Bakgrunnsmateriale for budsjettforslaget på programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk****1 Omtale av tiltak innenfor den brede distriktpolitikken**

Omtalen skal vise statlig innsats og tiltak under andre departementers budsjetter som er viktige for å nå regional- og distriktpolitiske mål.

Mange landsdekkende ordninger er viktige for å nå de regional- og distriktpolitiske målene. Det gjelder eksempelvis veitiltak, høyere utdanning, forskning og utvikling, arbeidsmarkedstiltak og overføringer til kommunene. Disse er likevel ikke tatt med i oversikten, ettersom det er problematisk å skille ut regional- og distriktpolitiske deler fra helheten.

For 2018 foreslår regjeringen at det bevilges om lag 1,4 mrd. kroner over programkategori 13.50 Distrikts- og regionalpolitikk. Dette må ses i sammenheng med omfanget av den brede distriktpolitikken, som for 2018 beløper seg til om lag 41 mrd. kroner. Det er en økning på 0,2 pst. sammenliknet med tilsvarende tiltak for 2017.

Figur 1.1 Utvikling i den brede distriktpolitikken 2003–2018

De omtalte tiltakene er delt i to kategorier:

- Kategori A: Tiltak og ordninger som har distriktpolitiske mål som begrunnelse, eller som favoriserer distriktsområder utover kompensasjon for å oppnå likeverdige tilbud.
- Kategori B: Tiltak og ordninger med bevilgninger på over 10 mill. kroner som skal utjevne og kompensere mellom geografiske områder eller som er særlig viktige for verdiskaping, sysselsetting eller bosetting i distriktsområder.

Av målrettede distriktpolitiske tiltak (kategori A) utgjør økonomisk politikk om lag 88 pst. av innsatsen, totalt 19,9 mrd. kroner. Provenytapet av den differensierte arbeidsgiveravgiften er det største enkelttiltaket med 13,9 mrd. kroner. Regjeringens forslag innebærer at den største veksten i 2018 vil komme innenfor næringspolitikken med en økning på om lag 440 mill. kroner.

Økonomisk politikk

Tabell 1.1 Differensiert arbeidsgiveravgift og kompenserende tiltak for økt arbeidsgiveravgift

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018
Differensiert arbeidsgiveravgift i privat sektor	FIN	A	inntektstap	7 900 000	8 000 000	8 200 000
Differensiert arbeidsgiveravgift i offentlig sektor	FIN	A	inntektstap	5 400 000	5 500 000	5 700 000
Næringsrettede midler til regional utvikling	KMD	A	551/61	225 302	50 000	0

Næringspolitikk

Størstedelen av tabell 1.2 viser tilskuddsordninger til landbruket. Viktige tiltak rettet mot fiskerinæringen er også tatt med.

Landbruk er tradisjonelt en av de viktigste næringene i distriktene. I de årlige jordbruksoppgjørene blir det forhandlet om størrelsen på tilskuddene til landbruket. En del tilskudd innenfor landbruket har distriktspolitisk begrunnelse, for eksempel pristilskuddene for melk og kjøtt og distriktstilskudd for frukt, bær, grønnsaker og poteter. Disse tilskuddene går derfor inn under kategori A.

Tabell 1.2 Næringspolitikk

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018
Pristilskudd melk	LMD	A	1150/73	605 732	610 500	619 800
Distriktstilskudd for frukt, bær, grønnsaker og potet	LMD	A	1150/73	83 659	87 100	103 800
Pristilskudd kjøtt	LMD	A	1150/73	1 116 330	1 410 100	1 474 400
Distriktstilskudd egg	LMD	A	1150/73	7 178	3 234	3 508
Driftstilskudd melkeproduksjon og kjøttfeproduksjon	LMD	B	1150/74	1 316 996	1 373 400	1 569 200
Tilskudd til husdyr	LMD	B	1150/74	2 365 385	2 182 010	2 279 010
Tilskudd til norsk ull	LMD	B	1150/73	137 334	132 720	140 000
Tilskudd til avløsning for ferie/fritid	LMD	B	1150/78	1 143 954	1 167 019	1 147 000
Tilskudd til areal og kulturlandskap	LMD	B	1150/74	3 121 827	3 025 900	3 047 400
Frakttilskudd	LMD	B	1150/73	371 452	345 681	362 096
Fradrag i positiv næringsinntekt for jordbruk	FIN	B	inntektstap	825 000	795 000	815 000
Reindriftsavtalen	LMD	B	1151	118 016	114 500	118 600
Fradrag i positiv næringsinntekt for reindrift	FIN	B	inntektstap	8 000	8 000	8 000

Tabell 1.2 Næringspolitikk

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018
Virkning for næring av skattefritak for gevinst ved salg av landbrukseiendom i familien	FIN	B	inntektstap	80 000	80 000	80 000
Fritak for skatt på personinntekt fra gevinst ved salg av landbrukseiendom ut av familien	FIN	B	inntektstap	50 000	50 000	50 000
Miljøtiltak	LMD	B	1150/50	171 952	171 000	173 000
Tilskudd til dyreavl m.m.	LMD	B	1150/77	80 571	83 300	82 300
Tilskudd til regionale miljøprogram	LMD	B	1150/74	423 205	422 400	435 537
Bygdeutvikling	LMD	B	1150/50	602 212	622 500	684 500
Skattefritak for BU-støtte ved investeringsstøtte i det distriktpolitiske virkeområdet	FIN	A	inntektstap	55 000	55 000	55 000
Skattefritak for distriktsrettet investeringsstøtte	FIN	A	inntektstap	20 000	20 000	20 000
Forhøyet avskrivningssats for husdyrbygg	FIN	B	inntektstap	40 000	40 000	40 000
Skogfondsordningen	FIN	B	inntektstap	120 000	125 000	130 000
Direkte utgiftsføring av skogsvei-investeringer	FIN	B	inntektstap	20 000	20 000	20 000
Lav skogfaktor i formuesskatten	FIN	B	inntektstap	10 000	10 000	10 000
Rentestøtte	LMD	B	1150/50	36 528	30 000	38 000
Skogbruk og bioenergi	LMD	B	1150/50	290 889	281 000	291 000
Administrasjonsstøtte for distriktsrettede såkornfond	NFD	B	2421/78	4 300	4 400	4 400
Føringstilskudd ¹	NFD	A	919/75	30 300	35 000	-
Garantilott ¹	NFD	B	919/75	0	1 350	-
Marint verdiskapingsprogram	NFD	B	2421/75	17 981	0	0
Visit Svalbard AS	NFD	A	900/74	2 200	2 200	2 250
Tilskudd til regional næringsutvikling (Arctic Race)	NFD	A	900/60	15 000	15 400	15 000
Særfradrag for fiskere	FIN	B	inntektstap	250 000	240 000	245 000

¹ Føringstilskudd og garantilott dekkes innenfor bevilgningen på kap. 919, post 75. Fordelingen mellom de ulike ordningene fastsettes etter at Stortinget har vedtatt bevilgningen på posten. Garantilott utgjorde om lag 1,2 mill. kroner i 2016. Dette ble imidlertid dekt innenfor tidligere års avsetninger, og det er dermed ikke ført kostnader til garantilott i statsregnskapet for 2016.

Infrastruktur

Tabell 1.3 viser flere tiltak som skal medvirke til å redusere ekstrakostnader som følge av avstandsulemper. I tillegg til tiltakene omtalt i tabellen er samferdselsbudsjettet generelt, særlig riksveibevilgningene, et vesentlig virkemiddel for å redusere distriktenes avstandsulemper.

Tabell 1.3 Infrastruktur

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018
Kjøp av innenlandske flyruter	SD	B	1310/70	761 189	765 400	725 700
Rentekompensasjon for transporttiltak i fylkene	SD	B	1320/61	192 390	170 700	181 700
Skredsikring fylkesveger	SD	B	1320/62	709 407	743 800	758 700
Kjøp av sjøtransporttjenester på strekningen Bergen–Kirkenes (sikrer daglig helårig transporttilbud)	SD	B	1330/70	719 701	681 900	700 800
Kjøp av post- og banktjenester	SD	B	1370/70	403 000	272 200	261 700
Tilskudd til bredbåndsutbygging	SD	B	1380/71	126 444	138 700	69 700
Fiskerihavner og farleier mv.	SD	B	1360/30	519 080	408 800	415 400
Tilskudd til fiskerihavneanlegg	SD	B	1360/60	60 559	60 500	31 100
Tilskudd til havnesamarbeid	SD	B	1360/71	9 760	10 300	10 600
Flom- og skredforebygging	OED	B	1820/22	319 854	292 892	212 000
Større utstyrsanskaffelser og vedlikehold	OED	B	1820/45	4 757	17 000	17 000
Tilskudd til flom- og skredforebygging	OED	B	1820/60	35 532	75 000	20 000
Tilskudd til flom- og skredforebygging	OED	B	1820/72	1 601	5 000	5 000
Tilskudd til skoginfrastruktur	LMD	B	1149/71	57 429	107 070	92 300

Velferd, oppvekst og miljø

For helse er det overordnede målet at helsetjenestetilbudet skal være likeverdig uavhengig av bosted, alder, kjønn og sosial status. Dette blir sikret gjennom midler til spesialisthelsetjenesten og gjennom rammeoverføringer til kommunesektoren.

Viktige tiltak er tilskudd som skal medvirke til å styrke stabiliteten og rekrutteringen til allmennlegetjenesten og andre helsetjenester i distriktene. I tillegg blir det gitt egne tilskudd til apotek i utkantkommuner for å sikre tilgang på medisiner.

For kultur viser tabell 1.4 ordninger som i hovedsak er knyttet til tilbudet i distriktene og i landsdeler utenfor det sentrale Østlandet.

Generelle landsdekkende velferdsordninger, som arbeidsmarkedstiltak, er ikke tatt med i denne oversikten.

Tabell 1.4 Velferd, oppvekst og miljø

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018
Tilskudd til apotek ¹	HOD	B	0751/70	4 058	3 492	
Rekruttering og faglig utvikling i allmennlegetjenesten	HOD	B	0762/70	6 250	6 250	6 250
Forsøks- og utviklingstiltak innen tannhelsetjenesten	HOD	B	0770/70	90 000	95 000	110 000
Fraktrerefusjonsordning for legemiddel ¹	HOD	B	0751/70	18 149	3 400	
Sykestuefinansiering, Finnmark	HOD	A	0732/70	9 300	9 500	9 700
Landsdelsmusikerordningen i Nord-Norge	KUD	A	323/60	20 338	20 690	21 120
Det nasjonale museumsnettverket	KUD	B	328/70	1 174 881	1 476 690	1 509 300
Riksteateret ²	KUD	B	323/01	75 375	79 575	83 095
Riksteateret – turnevirksomhet ³	KUD	B	323/21	65 983	60 947	59 580
Kulturtanken (tidl. Rikskonsertene) ⁴	KUD	B	325/01	157 986	106 523	88 309
Region-/landsdelsinstitusjoner (musikk og scenekunst) ⁵	KUD	B	323/71	244 587	756 680	773 210
Region-/landsdelsinstitusjoner (scene- kunst) ⁵	KUD	B	324/71	498 328	0	0
Regionale filmsentre og tilskudd til regionale filmtiltak for barn og unge	KUD	A	334/73	70 472	75 720	84 350
Erstatning for beitedyr tatt av rovvilt	KLD	B	1420/72	104 640	148 892	140 892
Forebyggende og konfliktdepende tiltak i rovviltforvaltningen	KLD	B	1420/73	65 079	70 051	70 051
Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1420/22	273 305	297 552	245 964
Tilskudd til kalking og lokale fiskeformål	KLD	B	1420/70	24 089	54 755	34 755
Verdiskaping på kulturminneområdet	KLD	B	1429/77	4 808	8 000	8 000
Skogplanting	KLD	B	1420/37	1 170	14 375	10 375
Restaurering av myr	KLD	B	1420/38	4 027	23 625	20 625
Tilskudd til klimatiltak- og klimatilpasning i kommunene	KLD	B	1420/61	6 758	156 920	106 920
Tiltak i kommuner med ulverevir i Hedmark, Akershus og Østfold (ny)	KLD	B	1420/65			20 000
Midler til Norgesuniversitetet til fleksibel og desentralisert høyere utdanning (drifts- og prosjektmidler)	KD	B	280/50	25 309	25 311	25 864

¹ Beløpet for 2018 avklares i tildelingsbrev.

² Bevilgingen til Riksteateret er foreslått flyttet fra kap. 324, post 01 til kap. 323, post 01. Regnskap 2016 gjelder kap. 324, post 01.

³ Bevilgingen til Riksteaterets turnevirksomhet er flyttet fra kap. 324, post 21 til kap. 323, post 21. Regnskap 2016 gjelder kap. 324, post 21.

⁴ Bevilgingen til Kulturtanken (tidl. Rikskonsertene) er flyttet fra kap 323, post 01 til kap. 325, post 01. Regnskap 2016 gjelder Rikskonsertene (kap. 323, post 01).

⁵ Kap. 323 og kap. 324 er slått sammen til kap. 323 Musikk og scenekunst. Bevilgingen til Region-/landsdelsinstitusjoner innen scenekunst er derfor flyttet fra kap. 324, post 71 til kap. 323, post 71.

Spesielle tiltak for Finnmark og Nord-Troms

Tabell 1.5 viser en oversikt over viktige ordninger i tiltakssonen som kun gjelder for Finnmark og Nord-Troms. De viktigste ordningene er innenfor skatte- og avgiftspolitikken. Den mest omfattende ordningen er likevel fritaket for arbeidsgiveravgift, som kommer inn under den samlede summen for differensiert arbeidsgiveravgift i tabell 1.1.

Tabell 1.5 Særskilte tiltak for Finnmark og Nord-Troms

							(i 1 000 kr)	
Politikkområde	Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018	
Økonomisk politikk	Lavere skatt på alminnelig inntekt ¹	FIN	A	inntektstap	590 000	590 000	630 000	
	Særskilt fradrag i alminnelig inntekt ¹	FIN	A	inntektstap	220 000	210 000	215 000	
	Lavere sats trinn 3 i trinnskatt ¹	FIN	A	inntektstap	40 000	40 000	40 000	
	Lav sats og fritak for el-avgift i tiltakssonen	FIN	A	Inntektstap	280 000	290 000	300 000	
	Frdrag i positiv næringsinntekt for skiferdrivere i Finnmark og Nord-Troms	FIN	A	Inntektstap	2 000	2 000	2 000	
Næringspolitikk	Omstillingstiltak i indre Finnmark	LMD	B	1147/71	10 211	4 400	4 460	
Utdanning og forskning	Ettergivelse av utdanningslån	KD	A	2410/73	113 275	124 700	115 600	
	Ettergivelse av utdanningslån for kvalifiserte grunnskolelærere i Finnmark og Nord-Troms	KD	A	2410/73			8 000	
Levekår, miljøvern og offentlige tjenester	Distribusjonstilskudd til aviser i Finnmark	KUD	A	335/77	2 048	2 090	2 135	

¹ På grunn av samspillsvirkninger er inntektstapet høyere av disse skattetiltakene sett under ett enn hver for seg. For de tre tiltakene er samlet inntektstap anslått til 905 mill. kroner i hhv. 2015 og 2016.

På flere politikkområder er det etablert særordninger og prioritet i virkemiddelbruken for Nord-Norge, i tillegg til ordningene for tiltakssonen. Tabell 1.6 viser fordelene av fritak for merverdiavgift på strøm, kompensasjonsordninger for økt arbeidsgiveravgift i samferdssektoren og rammetilskudd i kommuneøkonomien. Postene under kap. 571 Rammetilskudd til kommuner og kap. 572 Rammetilskudd til fylkeskommuner er nærmere omtalt under programkategori 13.70 Rammeoverføringer til kommunesektoren mv.

Tabell 1.6 Tiltak som prioriterer Nord-Norge og rammetilskudd til kommunene

Tiltak/ordning	Dep.	Kat.	Kap./post	(i 1 000 kr)		
				Regnskap 2016	Budsjett 2017	Forslag 2018
0-sats for merverdiavgift ved forbruk av elektrisk kraft og energi fra andre fornybare energikilder i Nord-Norge	FIN	A	Inntektstap	1 000 000	1 075 000	1 050 000
Kompensasjon for økt arbeidsgiveravgift	SD	A	1320/34	272 723	277 900	272 500
	SD	A	1352/75	26 076 ¹	66 600	0
	SD	A	1360/34	7 910	38 500	39 300
Rammetilskudd til kommunene, småkommunetilskuddet (tidligere regionaltilskudd) ²	KMD	A	571/63	963 501	0	0
Rammetilskudd til kommunene, Distriktstilskudd Sør-Norge	KMD	A	571/61	408 811	845 390	831 273
Rammetilskudd til kommunene, Distriktstilskudd Nord-Norge	KMD	A	571/62	1 611 747	2 129 275	2 139 662
Rammetilskudd til fylkeskommunene, Nord-Norge-tilskudd	KMD	A	572/62	642 399	652 285	655 923

¹ Regnskap 2016 gjelder kap. 1350, post 74, men bevilgningen ble fra 2017 videreført på kap. 1352, post 75.

² Fra og med 2017 videreføres småkommunetilskuddet som et eget småkommunetillegg innenfor distriktstilskudd Sør-Norge og distriktstilskudd Nord-Norge

Vedlegg 2**Gjeldende romertallsvedtak fra tidligere år**

Nedenfor følger en oppstilling av romertallsvedtak for Kommunal- og moderniseringsdepartementet som gjelder uten tidsavgrensing eller utover ett budsjettår.

Romertallsvedtak XXIX i Prop. 129 S (2016–2017) *Tilleggsbevilgninger og omprioriteringer i statsbudsjettet 2017*:

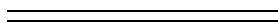
Flytting av overført ubrukt bevilgning. Stortinget samtykker i at overført ubrukt bevilgning fra 2016 til 2017 på kap. 567 Nasjonale minoriteter, post 71 Tilskudd til Romanifolkets/taternes kulturfond, på 10,5 mill. kroner flyttes til kap. 567, ny post 75 Midlertidig tilskuddsordning til romanifolket/taterne. Overført beløp kan benyttes i to år utover 2017.

Romertallsvedtak IX under Kommunal- og moderniseringsdepartementet i Prop. 1 S Tillegg 1 (2013–2014) *Endring av Prop. 1 S (2013–2014) Statsbudsjettet 2014*:

Kostnadsramme for prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund». Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet kan gjennomføre prosjektet «Jordobservatorium i Ny-Ålesund» innenfor en kostnadsramme på 355 mill. kroner.

Romertallsvedtak XV i Prop. 1 S (2014–2015) for Kommunal- og moderniseringsdepartementet:

Avskrivninger under Statsbygg. Stortinget samtykker i at Kommunal- og moderniseringsdepartementet fra 2015 kan gi Statsbygg fullmakt til å starte avskrivning av et anleggsmiddel fra det tidspunktet dette tas i bruk, og dermed avvike hovedregelen om at forvaltningsbedriftene starter avskrivning av anleggsmidler året etter at de er tatt i bruk, jf. St.prp. nr. 48 (2004–2005) og Innst. S. nr. 187 (2004–2005) Om bevilgningsreglementet.

Bestilling av publikasjoner

Offentlige institusjoner:

Departementenes sikkerhets- og serviceorganisasjon

Internett: www.publikasjoner.dep.no

E-post: publikasjonsbestilling@dss.dep.no

Telefon: 22 24 00 00

Privat sektor:

Internett: www.fagbokforlaget.no/offpub

E-post: offpub@fagbokforlaget.no

Telefon: 55 38 66 00

Publikasjonene er også tilgjengelige på

www.regjeringen.no

Trykk: 07 Xpress AS – 10/2017

